ION IONESCU-BUCOVU

MARTIRII LUI EROS

Toate drepturile sunt rezervate autorului.

,,Ce s-au ales din două vieți?
O mână de cuvinte,
Căror abia le-ar da un preț
Aducerile-aminte.”

M. EMINESCU

1.

Eminescu veni de la Universitate cu capul tixit de filozofie, voia să se odihnească, să se-nchidă-n casă și să zacă câteva zile; îl obosise totul-totul în această zi de sfârșit de iarnă capricioasă.

Gazda, mam'zel Gretta, femeia cea nesuferită, scundă, aproape bondoacă, dar grasă ca o putină, bătea la ușă de câteva ori și, deși nu-i răspundea nimeni, intra ușor, ca nu cumva să-l trezească pe domnul student, dacă doarme sau dacă este cufundat în cărțile lui, își arunca ochii ei cei mici de chinezoaică peste toată camera să-l vadă pe unde s-a trântit, se apropia tip-til de el, în vârful piocioarelor, să nu cumva să-l sperie și, când credea ea c-a fost observată, îl întreba șoptit:

– E voie, domnule Eminescu?

Răspunsul poetului nu venea din prima clipă, adesea femeia îi repeta întrebarea de două-trei ori și aștepta în spatele lui încuviințarea minute în șir, apoi o relua sub altă formă, folosind de data acesta coada măturii pe care-o bătea, scoasă din fire, violent în podea:

– Pot să mătur, domnule Eminescu?

Acum, contrar obiceiului, imediat ce intră și-l zări trântit în pat, se repezi ca o furtună spre el, fără unealta ei zilnică, lăsând în urma-i un gol mare de aer rece, parfumat, și-l zgâlțâi de câteva ori:

– Domnule Eminescu! Domnule Eminescu!...

Nu a apucat ca Mihai să deschidă bine ochii că și începu să-i turuie:

– …v-a căutat o doamnă, era o doamnă distinsă, nu ca fetele-astea cu care vă zbenguiți voi, studenții!

– Ce doamnă, cum arăta? – sări Eminescu, intrigat că-l trezise din somnul lui adânc și -l mai și dojenea cu *fetele alea* cu care se zbenguiau ei, studenții…

– O doamnă tânără, făcu ea cu mâna prin aer, desenându-i parcă chipul, zicea că-i din Iești, din Valahia dumneavoastră!

– Din Iești? Cine să mă caute pe mine din Iești? Îți arde de glume, mam'zel Gretta! Îți jur că n-am pe nimeni în Iești care să mă caute pe mine la ora asta!

– Ai, n-ai, domnule Eminescu, doamna așa mi-a spus: că-i din Ieși și că s-o așteptați diseară pe la opt! Dar asta înseamnă ca să m-apuc eu de șmotru că aici e totul dat peste cap, păcatele mele, că ați întins cărțile astea cu furca, parcă e dugheană sau galantar, sau dracu mai știe ce…

– Știi ce? Dacă mai vine să-i spui că băiatul nu-i acasă!

– Nu zău! – puse femeia mâna-n șold – faci mofturi, domnule Eminescu! Afurisiți mai sunt bărbații-ăștia, eu să fiu în locul dumitale aș tace chitic! Să-ți cadă o damă prună pe colac și să faci mofturi! Asemenea marfă nu-i de toată ziua și nu-i de dat cu piciorul, eu am văzut-o cu ochii mei, cum pot să-i spun eu că *băiatul nu-i acasă* când m-a rugat atât de frumos… Ce știi dumneata! E o zână din Carpați, așa cum îmi povestești dumneata basmele dumitale. Să-mi lași răgaz pentru curățenie și nu mă mai lua pe mine cu *băiatul nu-i acasă* !

Și mam'zel Gretta trânti ușa nepoliticos, lăsându-l pe Eminescu cu ochii după colile care-și luaseră zborul de pe masă și se împrăștiaseră peste tot.

Poetul făcu inventarul tuturor damelor pe care le cunoștea și nu-și aminti de vreo damă din Ieși. <O damă din Ieși? …Tui neamu nevoii, de dame stau eu acum? Și mam'zel Gretta a început să fie obraznică, trebuie să mă mut de la ea! Auzi, mam'zel Gretta, de data acesta n-am să te mai ascult!> – strigă el tare, culegându-și de pe jos hârtiile care-și luaseră zborul.

– Ba ai să m-asculți! – vârâ femeia capul pe ușă- dacă n-ai să m-asculți, ai să pierzi dumneata, nu eu! – conchise femeia înfuriată.

Iată damele… Nu rărise el vizitele artistei de la Burgtheater ca să se apuce de învățătură? Nu trebuia să-i arate bătrânului care-l culesese de pe drumuri și-l adusese aici, și mai ales domnului Maiorescu, că e-n stare să-și ia și el o patalama la mână? Se-apucase cu râvnă de treabă acum în preajma examenelor! Citea zile și nopți în pat, în tihnă, cu hârtie și creion și făcea însemnări. În răstimpuri mintea-i fugea aiurea, se scula, trecea la masă, răscolea prin terfeloagele lui, își nota câte-un vers sau câte-o rimă, prinse din zbor, le răsturna, le sucea, le potrivea și nu se lăsa până nu-i ieșeau la socoteală. Adesea, supărat că nu-i venea la mână ce-ar fi vrut el, relua cititul cu glas tare, reflecta, iar citea, schimbând accentele și, dacă nu-i convenea, mototolea hârtia și-o arunca aiurea. În aceste clipe, de obicei, își trăgea

spirtiera lângă el, o aprindea să-și pregătească o cafea tare, aprindea și o țigară, se-așeza turcește-n mijlocul camerei și își sorbea cafeaua în liniște. În acest timp cărțile și caietele, pline cu însemnări se răspândeau prin pat, pe masă, pe jos până la ușă, într-o dezordine desăvârșită; patul rămânea zile-ntregi cu așternuturile neridicate, fumul gros de țigară umplea camera și aerul începea să râncezească în mirosuri închise.

Adesea uita de zi și de noapte, prelungindu-și lecturile până cădea istovit; făcea totul grăbit, cu o febră diabolică, de parcă i-ar fi scăpat clipele printre degete, mânat de un instinct propriu, maniacal.

Poate avea dreptate și mam'zel Gretta cu dereticatul ei; vestea pe care i-o adusese cu venirea acelei dame îI tulburase existența lui de bârlog, clipele lui cele liniștite.

Se sculă de pe pat, privi prin cameră, dezordinea era întradevăr universală și n-avea chef de oaspeți. Și totuși, dacă era vreo rudă de-a lui de la Ieși, trimisă de familie, sau poate în trecere pe-aici și avea ceva răvașe și pentru el sau ceva pițule?

Privi pe fereastră, lumina primăverii inundase parcă orașul, pomii înmuguriseră, păsărelele vesele ciripeau în castanii cei bătrâni din fața casei, copiii se zbenguiau pe stradă; toate acestea erau semne că iarna, mizerabila iarnă, agoniza. Și-i veni o poftă nebună să iasă afară din casă să zburde și să se bucure și el de binefacerile primelor clipe ale primăverii.

Căci, Doamne, cu ce impresie venise el prima dată în acest oraș! Trecuseră aproape doi ani și nu uitase acele clipe. Venise toamna la Viena, o toamnă banală și bolnavă cu ploi agonice și frunze putrede, cu străzi pustii peste care sufla un vânt rece, învăluind totul într-o aură de melancolie universală.

Îi veni în minte acea seară când, străin, se plimba aiurea pe străzi, cucerit de farmecul Vienei. Câteva trăsuri treceau dinspre Teatrul Imperial spărgând liniștea serii cu zgomotul sacadat al copitelor de cai călcând pe caldarâmul plin de băltoace în care frunzele intraseră-n descompunere, amintind de gropile Bucureștiului pe care-l părăsise decurând, după scurta perioadă a actoriei lui. Să fie acesta orașul cezaro-crăiesc, centrul lumii celei bune? – se întreba el cu regretul că rămăsese dezamăgit. Oamenii din trăsuri vorbeau tare, ostentativ, dându-și cu părerile despre spectacolul de la care ieșiseră; pe măsură ce se depărtau

de Burgtheater, vocea lor părea o continuare a spectacolului care se vărsase peste străzile din apropierea Imperialului.

Unii făceau haz de figurantul bătrân, Kraus, care rămăsese țeapăn pe scenă, alții lăudau pe Baudius și-o numeau *Floarea Burgului*... Luminile de la felinare se proiectau în luciul străzii dând impresia, dacă mergeai cu capul în jos, că orașul s-a răsturnat; un fel de Veneție în opalul lagunelor, se leagăna sub ploile toamnei. Dinspre pădurile bătrâne ale Schonbrunului, ca și acum, vântul aducea miros de rășină și de castană coaptă; pomii, acei imenși castani, de o parte și de alta a străzii, căpătaseră culori ruginii și în valurile vântului sunau trist ca niște tânguiri de ocarină. Cerul, de o culoare vânăt-închisă, fierbea de nori, prevestind amarnice ploi. Numai undeva, în depărtare, se auzea un pian, sunetele lui cădeau armonic peste liniștea serii, înviorând-o și umanizând-o.

Coborâse zgribulit scările Universității și plecase spre proaspăta gazdă din Alsergrund. Fusese la Universitate să se înscrie, vizitase amfiteatrele, sălile de curs și bibliotecile, asistase și la un curs, o prelegere filozofică cu privire la metafizica aristotelică cu profesorul Theodor Vogt și rămăsese entuziasmat. Îi rămăsese gândul la secretarul care-i făcuse înscrierea. <Ce credea el că mă încurcă?> Îi pusese o întrebare cu șic: <Denumirea școlii în care studentul a urmat ultimul trimestru?> <Școală particulară în București!> – îi răpunsese el sigur. <Sunteți neamț, cumva?> – mirat de limba germană pe care o vorbea perfect. <Nu, domnule, sunt român, am certificatul de calicie-n buzunar!> – glumise el. Și dăduse să scoată din buzunarul pardesiului legitimația, împăturită, pentru a i-o prezenta. O dată cu hârtia îi căzură jos și proaspetele fotografii făcute la Praga. Le adună de pe jos și le privi, râse când o văzu pe Aglăița stând țeapănă lângă maică-sa, cu rochia ei până-n pământ, ca o statuie. Îl privi și pe bătrân care stătea și el la rândul lui lângă feciorașul lui cel mai drag, Matei, cu figura lui de cântăreț de operetă.

<Ești mulțumit, tată, închegă el un dialog imaginar cu bătrânul, acum dormi bine că-l știi pe Mihai student!> Gheorghieș devenise tandru, el cu figura lui închisă, posacă, când o luase pe Ralu de braț în Piața Sfântului Venceslav. <Hai, dragă, să facem și noi o fotografie la Jan că nu se știe zilele omului!> <Dacă zice tu!> – fusese răspunsul Ralucăi, întors tot cu aceeași tandrețe,

încântată de curtuazia lui. Dulcea lui mamă, îmbătrânise! Acum i se făcuse dor de ei, de casă, de Ipotești…

Un strigăt cunoscut îl trezise din reveriile lui despre primele zile la Viena și-l aduse cu picioarele pe pământ:

– Emineee!

<Ăsta e pur și simplu, vită-ncălțată, de unde-mi vine el mie la ora asta?>

– Emineee! Trăiască nația! – strigă tânărul entuziasmat că-și întâlnește pe fostul prieten când se aștepta mai puțin.

– Sus cu eaa! – îi răspunse poetul – ce faci tu pe-aici Pasăre Turcească la ora asta?

Era colegul și prietenul lui, Teodor Ștefanelli, care nu se mai prezentase la cursuri de câteva zile.

– Crailiceală de zile mari, Emine! M-am distrat cu Maria; am primit pițule de-acasă și-am trăit cu ea ca-n rai!

– Tu ești nebun, de-aia te-ai evaporat de la cursuri; nu ți-am spus eu că banii te strică pe tine? Cu banii ăia mai bine dădeam o tură pe la tata Will…

– Am fost la Maria acasă și-am trăit ca-n sânul lui Avram!

– Și mie de ce nu mi-ai spus?

– Păi mai aveai tu urechi pentru mine? Îți băgaseră ăia gărgăunii filozofiei în cap… Rămăsesei cu gura căscată la Sigismund Barach Rappaport și la uscatul ăla de Zimmerman care-ți cântau despre Schopenhauer al tău…

O luară pe Marokanergasse și se treziră la *Zu den drei Tauben*.

– Intrăm aici? – glumi Eminescu.

– Intrăm! Încă mai are balta pește! – și-i arătă buzunarul: E doldora de pițule!

În ușă îi întâmpină tata Will care-i salută ceremonios; Eminescu nu-l mai vizitase din iarnă, din ziua de Sfântul Ion când tata Wil îi strânsese pe toți prietenii lui și trăseseră o beție ruptă din pivnițele lui Auerbach.

– Domnii studenți sunt în banii lor azi! – zise el, mângâindu-și cu mâna dreaptă mustața tunsă scurt. Cu ce vă servește tata?

– Fripturică și vinul casei! – comandă Ștefanelli.

– *Lacrima Cristi!* – precizã Eminescu, trãgând spre locul lui obișnuit și așezându-se pe scaunul din dreptul ferestrei.

– Și-acum, Fane, povestește-mi despre Maria! Eliza pe unde mai trăiește? Mi-a spus mam'zel Gretta că m-a căutat o damă… Sper să nu fie ea că zicea că e din Iești!

– Cine să te caute pe tine din Iești?

– Mister! Zicea că seamănă cu Zâna Zorilor a lui Slavici. I-am povestit și ei basmul și zice: seamănă cu Zânele voastre din Carpați!

De la întâmplarea cu Maria și cu Eliza trecuse mult timp și Mihai n-o mai văzuse pe Eliza, doar numele îi mai spunea ceva. Eminescu cu Ștefanelli ieșiseră de la teatru târziu, în drumul lor spre casă au dat de o încăierare în care erau amestecate și cele două femei. Ei le sar în ajutor, le conduc acasă, timp în care află povestea lor; tinerele femei îi invită în casă, le servesc o masă plină de delicatețuri șI, după ce au băut un vin, au început să se joace de-a declarațiile de dragoste. Eminescu își luase rolul în serios și făcuse o impresie deosebită…

Ștefanelli se lipise de Maria, iar Mihai după câteva întâlniri cu Eliza, îi pierduse urma.

– De Eliza nu mai știu nimic! Și nici Maria mi-a spus că nu știe nimic de ea…

Tăcură. De fapt veniseră vinul cu fripturile și au început să mănânce. Mihai privi pe geam. Se lăsase seara, razele soarelui încă mai agonizau, dar roata astrală trecuse undeva peste dealurile din apropiere. Viena căpătase culori de opal șI, contrar cu ce văzuse el acum doi ani când venise prima dată aici, acum i se părea cel mai frumos oraș din lume.

După ce înfulecă repede și sorbi câteva pahare cu vin, Mihai își aminti de vizită și-i spuse lui Ștefanelli:

– Se-apropie de opt, eu trebuie să plec, Fane!

– De ce, domnule? – îl întrebă Ștefanelli printre sorbiturile de pahar.

– Ești pur și simplu vită-ncălțată! Nu ți-am spus că pe mine m-așteaptă o damă de la Iești?

– Ești nebun, papugiule, eu credeam că glumești! Și cine este dama?

– Păi ăsta e misterul, că nu știu nici eu… Am plecat, trăiască națiaaa!

– Sus cu eaaa! – ridică Ștefanelli paharul în semn de salut, rămânând singur cu ochii după prietenul său care o zbughise pe ușă.

2

Ajunse acasă în amurg. Mam'zel Gretta, cu simțul ei prusac de ordine desăvârșită, făcuse o curățenie de zile mari: măturase, șterse praful, aranjase cărțile și-i ordonase foile de pe masă, schimbase lenjeria, strânsese hainele și le pusese la garderobă… Pe masă pusese o mică carafă cu un buchet de ghiocei proaspeți ca niște gingași clopoței albi care-așteptau fiorii vântului să sune.

– O fi cameră de burlac – se lăuda femeia – dar trebuie s-arate și ea civilizat căci duduia dacă vine, de mine râde, nu de dumneata!

Eminescu zâmbi, la urma urmei îi plăcu și lui ordinea, numai că-i amestecase cărțile și caietele încât îi trebuia o zi să și le adune și să le rânduiască după pofta inimii lui. Vinul îl muiase și-l prinsese oboseala, voia să se odihnească un pic până vine duduia și se culcă pe marginea patului. Adormi repede cu chipul Elizei pe pleoape, visă că era cu ea la plimbare prin pădurea Grinzingului, acolo era un teatru în aer liber, se juca *Electra*, lume multă, tineri studenți și fete din împrejurimile Vienei care priveau. Eroina, în toată măreția ei, își depăna diatribele față de mama ei, Clitemnestra, în lamentările corului. Coriștii erau îmbrăcați în pelerine negre, se plimbau cu mari lumânări în mână, un fel de torțe care ardeau, și declamau tragicele lor previziuni… Apoi se schimbară planurile, Electra era Eliza, fugise de lângă el pe scenă și-și striga cu disperare iubitul, pe un oarecare Walter de care-i povestise poetului că fusese primul ei amorez. Era îmbrăcată într-o rochie albă, transparentă, ca balerinele de la Teatrul Mic, formele marmoreene ale corpului i se ghiceau printre fâlfâirile rochiei… Îngenunchiase între coriști și-și striga bărbatul cu disperare. Ce voce, ce grație, ce talent de declamație pe fondul unei muzici de Chopin! Poetul a întins mâinile spre ea, strigând înnebunit: <Eu sunt, domniță. Domnul Walter, eu sunt, crede-mă!>

În timp ce el striga așa în vis, mam'zel Gretta, disperată de-a binelea de indolența domnului student că doarme în asemenea clipe, intră în cameră și-l zgâlțâi puternic:

– Domnule Eminescu, dumneata dormi și duduia a sosit!

– Care duduie? – se trezi el din visul lui, frecându-se la ochi.

– Mai și face pe naivul, sări ea ca arsă, duduia de la Ieși!… Auzi la el: *care duduie?* și-i imită glasul leneș și somnoros cu care-i răspunsese.

Își aminti întradevăr de ora opt, privi la ceas, ce repede trecuse timpul cu visul lui; se sculă repede, își scutură hainele, își frecă ochii și ieși în hol unde mam'zel Gretta o tutuia pe necunoscută.

– Vaaai, domnule Eminescu, scuză-mă, credeam că ți-a spus gazda că te-am căutat!

Era un glas de soprană, muzical, cald, tremolat, și o femeie straniu de frumoasă, un înger din fantasmele lui. Avea fața blondă, părul blond, rebel cu bucle aurii, bogate, care-i jucau pe frunte și pe la urechi; gură mică senzuală cu obrajii proeminenți îmbujorați, ochii mari, albaștri, de un albastru cristalin, cu priviri ce scânteiau… Pe spate purta o mantie albastră care-o aureola și-o făcea un personaj misterios de roman, o nimfă…

Unde mai văzuse el această ființă? Unde i se mai arătase lui acest chip? Poate-n închipuirea lui, poate-n visele lui, în bolnavele lui vise…

Gândul îi fugi aiurea la Iași și la Putna; anul trecut fusese la Putna la serbarea lui Ștefan cel Sfânt, înainte de asta dăduse pe la prietenul lui, Miron Pompiliu, pe la Iași și plecaseră amândoi pe la rectorul Micle. Atunci Miron îl recomandase rectorului: <Dumnealui e student la Viena, autorul *Venerei și Madonei*, fostul elev al lui Pumnul!> Acolo văzuse el prima dată acest chip de înger, cânta în hol la pian Bach… <Cine este duduia?> – îl întrebase el curios pe Miron. <Soția rectorului!> – îi făcuse Miron cu ochiul și tăcuseră. Cânta *Patimile după Ioan* atât de frumos și atât de trist încât îl impresionase pe poet.

A doua oară o zărise la Putna cu ocazia serbării; de undeva din bătrânii codri ai lui Dragoș răsunase un corn prelung ca o chemare din alt timp, soarele scăpătase, se lăsase seara cu miresmele ei peste toată Valea Putnei și jos, în fața mânăstirii se-ncinsese o horă mare în care se prinseseră fete și flăcăi în

frumoase costume naționale din toate ținuturile locuite de români. Cântau vestiții lăutari ai Sucevei, era veselie peste tot, de la moșneag până la țâncii care se hârjoneau pe lângă maicile lor. Deodată încep să bată clopotele mânăstirii vestind venirea delegației Iașului, sosiseră în rădvane domnul Kogălniceanu, primarul Cerchez, poetul Alecsandri și alți mari oameni care salutau ceremonios adunarea. Din ultimul rădvan coboară această ființă cu rectorul; acum o recunoscu, fusese îmbrăcată cu aceeași manta albastră, având pe cap o broboadă cu ciucurași care-o făceau să semene cu țărăncuțele din pânzele lui Grigorescu.

Pentru moment nu știu ce să facă și ce să creadă, era parcă continuarea visului din pădurea Grinzlingului, acea Electră care-i întindea mâinile, sau femeia de gheață care-i populase închipuirea în ultimul timp, acea Ondină din întunecatul Nord, și de ce nu, Venera coborâtă din pânzele lui Rafael pe care-o cântase în ultima lui poezie.

Și Eminescu, confuz, s-a roșit, a rămas uluit câteva clipe, și-a șters ochii să n-aibă cumva halucinații și i-a răspuns stingher:

– Sunt încântat, doamnă, uimit chiar, de prezența grațioasei dumneavoastre persoane!

I-a luat mâna în mâna lui, o mână rece, de ceară, i-a ridicat-o și i-a sărutat vârful degetelor:

– Veronica Micle! – s-a recomandat ea scurt și a zâmbit.

Acum bănuiala devenise certitudine, ea era, cea de atunci, cea pe care o cunoștea și o visase de atâtea ori; cea care-i popula gândurile lui în împrejurările grele prin care trecuse astă iarnă, cea care-i mângâiase capul lui bolnav atunci când îl duruse, ea, cea cântată în *Venere și Madonă*…

Fără să-și desprindă mâna din mâna ei pe care i-o ținea strâns ca nu cumva să dispară ca o arătare, să se destrame în cele patru vânturi, i se recomandă:

– Mihai Eminescu!

Două nume legate de un destin tragic în viață și-n moarte, două ființe care se căutaseră cu înfrigurare și se găsiseră în aceste împrejurări fericite.

– Scuzați-mi nepolitețea, doamnă, dar nu știu cu ce să încep… Mă aflu sub emoțiile unui miracol… Vă rog să poftiți în cameră! Îi deschise ușa, îi prinse mantoul și-l agăță în cuier.

Veronica Micle zâmbi de naivitatea și stângăcia lui, trecu pragul ușii și-i cercetă cu atenție camera, apoi se îndreptă spre el și-i șopti:

– Așa mi te închipueam, un faun singuratic!

Voce de catifea, clopoțel de bronz, dulci cuvinte șoptite tremolat ca niște sunete de cantinelă…

– …ți-am citit *Venere și Madonă* și-am rămas cu nostalgia după absolut, Iașul tot e înnebunit, Miron Pompiliu mi-a vorbit ore-n șir despre tine, Jaques mi-a întregit portretul tău, de-ai ști că i-am furat fotografia ta pe care i-o făcusei cadou și-acum o țin sub perină precum fetele mari talismanul vieții lor… Și știi de ce? Pentru că-mi place poezia ta, domnule Eminescu! Și-am vrut să te cunosc personal…

– Eu sunt, doamnă-n carne și oase! Dar nu merit atâtea laude… Vorbiți-mi mai bine despre Iașul nostru!

– Iașul nostru, glumi tânăra femeie, de când s-au mutat boierii la București e monoton și bolnav, după o lungă și grea iarnă, domnule Eminescu. Doar seratele *Junimii* ne mai încălzesc inimile… La ultima întâlnire s-a vorbit mult despre dumneata, ai talent, ești invidiat…

– Mulțumesc pentru compliment, dar numai talentul nu-i de ajuns! La baza brumei de talent pe care mi-a dat-o Dumnezeu stă o muncă sisifică; poezia e șlefuire până la lucirile celeste!

– Știu că ai dreptate… Mi-am încercat și eu condeiul în ale poeziei, dar…

Veronica nu mai continuă, își aduse aminte pentru ce venise și-i zise stingheră:

– Ne-am luat cu vorba și nu ți-am spus scopul vizitei mele. De fapt Miron mi-a dat sugestia. Am venit la Viena să consult niște doctori și Miron mi-a zis: < Ia caută-l tu pe Eminescu, cu el n-ai să pierzi timpul de geaba!> Vreau, domnule Eminescu, cât voi sta aici,să cunosc orașul, să vizitez muzeele, să văd spectacole la teatru, concerte, să vizitez parcurile și tot ce are Viena mai frumos… Și rogu-mă de tine să-mi fii călăuză… Poate îmi va trece

răul care mă paște, oftă tânăra femeie, învăluită toată în melancolie…

Propunerea căzuse direct, fără ocolișuri, și Mihai Eminescu nu ezită să-i răspundă:

– Cum o să refuz eu o frumoasă moldoveancă ca dumneavoastră!

– Pardon, domnule, o ardeleancă…

Între timp Mihai deschise ușa, o strigă pe mam'zell Gretta, și o rugă să facă două cafele, după care se întoarse și-i răspunse:

– Dacă-i așa, cum să las eu o ardeleancă singură în inima Imperiului Cezaro-Crăiesc! Tare mi-e teamă că v-ar fura cineva…

– Pe mine n-are cine să mă mai fure! – mai avu ea timp să răspundă, după care intră voluminoasa mam'zell cu o tavă mare pe care ținea un samovar rusesc și câteva cești; se învolănase și se înzorzonase să pară și ea o doamnă a Vienei și mai ales să nu-l facă de râs pe domnul student.

– Dar frumoasă mai e duduița, își legăna ea șoldurile doldora de volane cu ochii pe Veronica, acum îmi dau eu seama de ce domnul student ține așa de mult la basmele lui cele cu Ilene Cosânzene, căci, bată-l norocul, mi-a împuiat capul cu ele…

– Hai, mam'zell Gretta, că nu-i chia așa; m-a rugat un prieten ardelean de aici de la școala de cătane să-i cizelez un basm cu *Zâna Zorilor* – se adresă el Veronicăi, și eu i-l mai citesc din când în când să văd cum reacționează…

Se lăsă apoi tăcerea cafelei, grația gesturilor cu care Veronica își bău cafeaua îi păru lui Eminescu ruptă dintr-un studin de balet. Cu mânuțele ei fine sorbea din cești de cafea cu o eleganță rar întâlnită. El o privea și se întreba: <De unde picase această femeie să-i tulbure lui existența de bârlog tocmai acum în preajma examenelor?>

Veronica, bănuind că ceva nu-i în regulă, îi zise:

– N-aș vrea, domnule Eminescu, să-ți fiu o povară tocmai acum în preajma examenelor!

– O dulce povară, da, doamnă! – glumi el, privindu-i ochii adânci ca apele netulburate ale lacului Iozemitti, pe care-l cântase ea într-o poezioară.

Privind prin cameră, femeia puse ochii pe un maldăr de cărți:

– Dumneata trăiești aici în lumea cărților, nu mai ai timp și de lumea muritorilor de rând! – remarcă ea ironic, făcând aluzie la faptul că-i răpea timpul de studiu.

– Timpul, când e vorba de dumneavoastră, nu mai contează, doamnă! Dar aș vrea să știu dacă veniți pentru prima dată la Viena…

– E o poveste mai veche, domnule Eminescu, am fost și acum patru-cinci ani cu soțul, dar am stat numai o săptămână… Eram prea mică atunci ca să percep lumea și-ți poți închipui că eram legată de el…

– Stați mult?

– Atât cât să nu vă plictisesc!

– Mă refer dacă stați mult la Viena!

– Depinde de tratament, poate o lună, poate mai multe…

– Viena e mare, doamnă, într-o lună de-abia îi simțiți pulsul… Și câteva luni sunt puține! Pentru a pătrunde tainele orașului, îți trebuie ani.

Veronica se ridică de plecare, stătuse prea mult și-o aștepta soțul la Pensiunea Lowenbach.

– Aș vrea să plec, domnule Eminescu, mă așteaptă soțul, apropo, mi-a spus doamna că ai stat și tu acolo, așa că nu-ți e străină, poți oricând să-mi faci o vizită…

– Voi veni, doamnă, negreșit voi veni…

Și-i cuprinse mijlocul pentru a o conduce în hol să-și îmbrace pelerina.

Ieșiră afară…

Peste Viena se lăsase perdeaua de peruzea a nopții, plutea parcă prin aerul primăvăratic al serii valsul atât de drag tuturor, *Dunărea albastră,* al lui Straus, adus de curenții marelui fluviu care-și spărgea valurile de malul apropiat; luna cu nămeții ei de lumină aurie se juca straniu printre crengile copacilor proaspăt înfrunziți, urcând pe scările de mătase ale cerului…

Câtva timp merseră alături în tăcere, fiecare cu gândurile lui… Și câte gânduri nu le veniseră nechemate peste sufletele lor! Numai

mâinile li se întâlniseră discret, transmițând unul altuia acea căldură ce ți-o dă fiorii primei mari dragoste.

La despărțire Eminescu îi strânse mâna, prinzându-i-o ca pe un hulub, și i-o sărută. Atingerea mâinii ei îi arse buzele; când venise, mâinile ei erau gheață, ce alchimie se petrecuse în corpul ei că la plecare ardeau. Iar el la despărțire simți acel fior care-l ai după ce te vizitează ielele, noaptea, prin poiene blestemate din pădure când le găsești dănțuind despuiate și, căutând să faci dragoste cu ele, îți lasă sufletul nătâng și corpul beteag.

– Noapte bună, doamnă Veronica Micle!

– Noapte bună, domnule Mihai Eminescu!

<Te sărut, pământ al primăverii, noapte a vieții mele care mi-ai adus idolul mult visat…Plouă cu stele, plouă cu lună, plouă cu miros de liliac, plouă cu îngeri… Se aude muzica astrelor în marile depărtări, cad și se ridică luceferi, horesc ielele în poieni de pădure, greierii țârâiesc încet… Fericirea în această noapte vine sub nume de floare și ea se numește Veronica!>

– Și nu uita că te-aștept mâine seară!

3

Întoarsă acasă, în acea liniște de mormânt a nopții, Veronica își scoase pantofii din picioare, deschise ușa încet de tot să nu cumva să-l trezească din somn pe Ștefan și, pășind în vârful degetelor ca o balerină, intră în hol și începu să se dezbrace în fața oglinzii. Urma parcă un ritula, întâi își puse mantoul în cuier, apoi își trase ciorapii, rochia, și rămase aproape goală în oglindă. Se privi și se roși și ea de goliciunea ei; se iubea ca Narcis pe sine când descoperi totuși cât de frumoasă este. Visa ca o nebună cu ochii deschiși că era în lavabourile cine știe cărui teatru din cine știe ce oraș occidental… Se văzu pe scenă la Iași, juca *Violeta* din *Traviata*, își căută o rochie albă din cufăr ca cea de atunci și se îmbrăcă cu ea… Atunci glasul ei fermecase sala, în final Directorul unei trupe italiene îi oferise două sute de lire pe seară într-un lung turneu prin lumea Orientului și Occidentului… Poate că dacă accepta, ajungea departe! Își ridică părul și și-l strânse coc. Nu, o maturiza acel coc! Îi sta tot mai bine cu părul revărsat peste coapse; aruncă și rochia aceea albă care-i aducea aminte de clipele când o priviseră toți cu ironie și răutate la brațele lui Ștefan Micle. Își luă din geamantan o rochie albastră, de un albastru-deschis, culoarea cerului de vară senin,, cea mai dragă rochie a ei, și o trase peste cap, mătăsurile ei alunecară lin peste pielea ei rozalie. Acum era ca o regină, îi stătea așa de bine cu ea, își puse și o ghirlandă bătută-n safire și topaze pe frunte… Doamneee, ce frumoasă era, cum strălucea; ar fi ieșit îmbrăcată așa și ar fi luat-o la fugă pe străzile Vienei, așa desculță, cum era și s-ar fi dus la Mihai și i-ar fi zis: <Iată-mă, Mihai, asta sunt…> Apoi iar îi apăru în față maică-sa cu tânguielile ei, că nu, că trebuie să-l ia că pierde partida, că frumusețea și tinerețea trec, se duc; viața de artistă e mereu în bătaia vântului, văzuse ea multe la viața ei, câte artiste nu se rataseră și se ramoliseră cu timpul, așa e viața făcută, din mai multe căderi decât urcușuri. Și iar îi venea ca un laitmotiv acea întrebare pe care i-o pusese de mii de ori: <De ce, mamă, m-ai căsătorit așa de mică? Trebuia să mă lași să-mi trăiesc și eu viața ca toate fetele…> Și iar același răspuns: <Dacă nu te căsătoreai cu Ștefan, acum erai o anonimă din Ieși, poate ca mine, le spălai

rufele lor; așa e când e omul sărac, trebuie să renunțe la ceva, las-o-ncolo și de dragoste că vine și trece ca o apă…> Dragostea nu vine și trece ca o apă, de fapt maică-sa nici nu știuse ce e dragostea…

Dragostea e ceva înălțător, divin, care te înlănțuie cu puterea ei toată viața. <Ah, domnule Mihai, cum nu te-am cunoscut altădată că fugeam ca doi nebuni în lume, ca rătăciții, ca ră-tă-ci-ții pe pământ, ca *Paul și Virginia*…>

Vaiii, cât de ridicolă putea să fie, să se maimuțărească-n oglindă ca fetele de pension! Privi camera, era liniște, soțul, acel bătrânel simpatic și cuminte, se-auzea respirând, dormea adânc, fără vise… Se dezbrăcă și ea repede și-și luă un capot pe ea. Cât putea să fie de caraghioasă! Își aminti de eroina unei cărți de duzină citită decurând care fantaza noaptea lângă un soț ca al ei. Se visa regină, amantă, iubită, eroină de legendă și nu mai știa ce și, când se scula dimineața și lua totul de la capăt, proza amară a zilei, cu mâncare, copii, măturat, scuturat, se blestema și-și blestema părinții, bunicii și străbunicii care i-au mai dat viață. Până unde poate ajunge ridicolul! Își aminti că Ștefan Micle trebuie să plece a doua zi și nu cumpărase nimic pentru fetițe, pentru Virginia și Valeria… Oare ce-or fi făcând ele acum? Dorm ca niște îngerași, sărmanele, le lăsase cu maică-sa, plânseseră o zi întreagă să le ia și pe ele la Viena, le potolise cu promosiuni că le va aduce cele mai frumoase jucării din oraș.

Și băgându-se ca o intrusă lângă soț în pat, adormi cu figura lui Mihai sub pleoape printre șirul de lacrimi care-i inundaseră deodată fața. Mihai semăna perfect cu portretul lui pe care-l luase de la Jaques, acel frumos efeb pe care-l visase ea și-l dorise să vină s-o fure s-o ducă-n ținuturi fermecate…

În acea noapte n-a visat nimic, era prea obosită să mai poată și visa, o cuprinsese o oboseală plăcută, stenică, care-o pusese jos ca pe un copil și-o plimbase prin raiul somnului dulce. Se trezise dimineața cu câteva raze jucăușe cu lumina lor orbitoare care dăduseră năvală prin perdeaua transparentă, jucându-se pe ochii ei somnoroși.

– Ce face Veronicuța? – o întrebă Micle care se sculase și-și aranja niște hârtii la masă.

– S-a trezit, domnule! – îi răspunse ea veselă.

– Înseamnă că-i prieste Viena, o văd veselă!

– Am dormit ca o pruncă, Ștefane!

– Ai găsit pe acel student al lui Pumnul?

– Da!

– Ce impresie ți-a făcut?

– Impresia pe care o ai când întâlnești un vis din copilărie: e tot numai poezie și naivitate!

– Să ai grijă că studenții-ăștia uită adesea buna cuviință când e vorba de femei!

– Vaiii, Ștefane, e așa de bine crescut, un bonjurist, aproape că m-a cunoscut de anul trecut de când a venit cu Miron pe la noi – soția domnului rector – zice – toată stima și respectul!

Au plecat în oraș după cumpărături. Rectorul trebuia să plece în țară și se grăbea. Veronica l-a condus la gară și, după plecarea trenului, a rămas singură pe peron.

În sfârșit, respiră ea ușurată, singură la Viena! Era un vis de mult visat, voia să umble ca o nebună, să vadă, să citească, să se plimba, să guste din nebuniile orașului, din arta lui, din viața lui, să admire oamenii, magazinele, parcurile, împrejurimile… Stătuse destul închisă ca într-o colivie în Iașul ei plin de lichele și de parveniți. Era ca o pasăre scăpată din acestă nenorocită de colivie care zbura în primele raze ale primăverii… A doua zi, dimineața, apăruse un soare dulce, cald, sclipitor care se ridica pe boltă printre câteva firișoare de nori, îmblânzind cu razele lui binefăcătoare toate ființele, oameni și păsări, fluturi și gâze, pomi și flori. Astăzi pentru Veronica Ana Câmpeanu era o mare sărbătoare, i se împlinea un vis: se întâlnea cu Mihai Eminescu. Și simțise, văzuse că poetul s-a îndrăgostit de ea și ce poate fi mai frumos pe pământ decât șoaptele dragostei; ea, care nu fusese îndrăgostită niciodată, acum simțea ceva nou, un fior pe care nu-l trăise niciodată…

Guy de Maupassant avea dreptate când spunea că inima are taine pe care nici-o rațiune din lume nu i le poate pătrunde. Ce-i bogăția, gloria, puterea pe lângă dragoste? Nimic! Bogatul va avea pe altul și mai bogat, gloria este umbrită de altă glorie, puternicul e învins de altul și mai puternic; dragoste însă ne face

egali cu zeii, ne dă acea fericire pe care n-o simte nici bogatul, nici gloriosul războinic, nici preaputernicul zilei…

4

<Stimată Alma Mater Rodolfina astăzi te trădez, trădare pentru floarea din Carpați pe care mi-a adus-o vântul primăverii, trădare pentru visul meu împlinit, trădare pentru Venera, pentru frumusețea ei sălbatică, pentru mersul ei, pentru grația ei…> – glumi poetul, trecând prin dreptul Universității și dialogând imaginar cu ea…

Mihai încă de dimineață fugi repede spre garnizoana lui Slavici să-i spună că nu poate veni după masă să-i citească bazaconiile lui, alte treburi mai serioase îl cheamă în altă parte. Slavici nu fu de găsit, plecase cu treburile garnizoanei în oraș. Mihai îi lăsă un bilet la poartă și se întoarse acasă nu înainte de a trece pe la frizer și pe la magazinul lui Ianoș ungurul să se pună la punct cu frizura și cu îmbrăcămintea. Primise decurând bani de-acasă pentru plata taxelor universitare și acum le dădea altă întrebuințare mai practică.

Tânăra cătană imperială, văzând biletul, făcu ochii mari și se supără foc când citi că poetul nu mai poate veni. Nu se mai întâlniseră de o săptămână și el își ceruse voie de la superiorii lui să stea cu el toată acea după masă. Voia să termine o nuvelă, să i-o cizeleze poetul care se pricepea la limba română și s-o trimită în țară pentru publicare.

Mihai însă trăia în altă lume, se întreba dacă dormise el noaptea trecută sau nu dormise. Visase el ceva sau nu visase? Căci visele lui luau adesea conturul realității și realitatea se amesteca cu visul… Îi răpise această femeie somnul? Îl vizitase ea și azi-noapte și-i pusese cumva mâna pe frunte și-l mângâiase și-l sărutase, făcând dragoste cu el? Căzuse ea în chip de înger la capul lui cu mantaua albastră înfășurată ca-ntr-un giulgi și-i pronunțase numele lui șoptit: <Mihai!>? Se risipise ea-n ungherele camerei și rămăsese ca un spirit al fericirii să se joace cu somnul lui? <Amin, Doamne, căci întortocheate mai sunt căile Tale!> – șopti el și intră cu tot aerul de afară în camera lui.

Privi ceasul, la prima vedere vru să-l spargă, i se păru că stătuse; ascultând mai atent îi auzi secundele cum îi băteau în creier ca

niște enorme ciocane, amplificate de boala de-astă iarnă ce-l terorizase două săptămâni la pat; ce spaime ancestrale-l urmăreau? ce blestem din moș-strămoș se legase de el?

– Cum e domnule student? – vârî mam'zel Gretta capul pe ușă cu aceiași ochi de ciuvică – mi se pare mie că domnița de ieri ți-a sucit mințile!

Era tare satisfăcută că avusese dreptate și părerea ei nu dăduse greș. Mai avusese ea de-aface și cu alte femei, unele veniseră și-l căutaseră și pe acasă, dar ea le spusese franc că nu e acasă, să-l caute la Universitate! Era haită bătrână în materie de femei, marfa de ieri era de zile mari.

– Cine era duduia – stărui ea cu întrebarea, moartă de curiozitate, că prea era distinsă și frumoasă?

– E o doamnă de la Ieși, soția rectorului Micle, venită aici la tratament!- conchise Eminescu, aparent indiferent, ca să nu trezească bănuială.

– Și ce voia de la mata?

– S-o însoțesc în voiajurile ei prin oraș… Ea nu prea cunoaște orașul…

– Și matale, completă mam'zel Greta, entuziasmată, crezi că o asemenea femeie care vine tocmai de la Ieși și caută un ghid în persoana dumitale, n-are nici un interes? Te iubește, domnule student, am văzut-o eu cum te sorbea din ochi!

Eminescu nu-i mai răspunse ca să nu mai lungească vorba, stătu pe marginea patului și rămase singur cu gândurile lui. Parfumul Veronicăi încă mai plutea eteric prin aerul dulce al încăperii. Se uită iară la ceas, mai avea o oră până o vedea! Să mai mănânce? Nu mai putea! Îl teroriza clipa reîntâlnirii, timpul trecea greu, greu de tot… Se hotărî să se îmbrace, își trase pe el o cămașă albă, își potrivi cravata, mătase chinezească veritabilă, de culoarea oului de rață, apoi pantalonii luați proaspăt de ca croitor, după care îmbrăcă sacoul. Se privi în oglindă. *Era frumos, de-o frumusețe demonică. Asupra feței sale palide, musculoase, expresive, se ridica o frunte senină și rece ca cugetarea unui filozof. Iar asupra frunței se zburlea cu o genialitate sălbatică părul negru-strălucit, ce cădea pe niște umeri compacți și binefăcuți. Ochii săi mari, căprii, ardeau ca un foc negru sub niște mari sprâncene stufoase și îmbinate, iar buzele strâns lipite,*

vinete erau de-o asprime rară. Ai fi crezut că e un poet ateu, unul din acei îngeri căzuți, un satan, nu cum și-l închipuise pictorii: zbârcit, hidos, urâcios, ci un satan frumos, de-o frumusețe strălucită, un satan mândru de cădere, pe-a cărui frumnte Dumnezeu a scris geniul, și iadul îndărătnicia – un satan dumnezeiesc, care trezit în ceri, a sorbit din lumina cea mai sântă, și-a îmbătat ochii cu idealele cele mai sublime, și-a muiat sufletul în visurile cele mai dragi, pentru ca în urmă, căzut pe pământ, să nu-i rămână decât decepțiunea și tristețea gravată în jurul buzelor, că nu mai e în ceri. Repedea îmflare a nărilor și vioaia sclipire a ochilor lui semnala o inimă din cele nebune, un caracter pasionat. Talia sa subțire, fină, și mâna sa albă cu degetele lungi și aristrocrate semăna cu toate astea a avea o putere de fier. Toată expresiunea în sine era d-o putere generoasă, deși infernală.

Își pieptănă chica, își îndreptă nodul cravatei, trecu cu mâinile peste obrajii îmbujorați și se hotărî să plece. Făcu câteva tumbe pe Hauptstrasse până se apropie ora potrivită, apoi sună. Îl întâmpină în ușă un bătrânel căruia îi atârna barba în neorânduială, cu un piept de bivol și cu un glas de clopot dogit. Nu-l mai văzuse și nu-l cunoștea, deși stătuse și el aici.

– Ce dorește domnul? – îngână în barbă moșneagul.

– Cu doamna Lovenbach! – scurtă Eminescu dialogul.

Din spatele omului apăru aceeași femeie grasă pe care o cunoștea, cu mersul ei de rață, lăsându-se când pe un picior când pe altul și gâfâind ca o locomotivă:

– Intră-n casă papa! – se adresă ea bătrânului, iar are să te-apuce frigurii primăverii și se supără Her doctor!

Bătrânul se retrase după ușă și rămase ea, masivă, păzind parcă Porțile Raiului:

– Vaiii, domnul Eminescu, scuză-mă, domnule, era să nu vă mai cunosc, mi-a spus doamna Micle ceva de dumneavostră, îi șopti ea încet poetului la ureche, trăgând cu ochiul spre camera Veronicăi, mi-e milă de ea s-o trezesc, sărmana, doarme așa de frumos, mai reveniți dumneavoastră peste un ceas, poate…

Era poruncă? <Muma Pădurii la Porțile Raiului, să te ia dracu!> Ar fi o treabă ca-n acest răstimp să meargă la florărie să-i ia un

buchet de flori; văzuse de câteva zile niște boboci de garoafe de o rară frumusețe și vruse să-i facă o surpriză.

– Am să revin, doamnă, așa cum spuneți dumneavoastră!

Stada și oamenii parcă i se întorseseră pe dos, dacă ar fi avut putere s-ar fi repezit în fălcile bine clădite ale doamnei Lovenbach și și-ar fi vărsat toată ura pe ea. <Și Veronica habar n-are! Și eu sunt un visător aiurit…>

Luă florile, întinse banii șI florăreasa îi înmână restul.

– Păstrează-l!

– Să trăiești, craiule, și să ai parte de dragoste!

<Să am parte de dragoste? Ea doarme și eu alerg după flori!>

Se întoarse, doamna Lovenbach îl aștepta la poartă:

– Dacă știam eu că doamna Micle mă ceartă că nu te-am invitat în casă, te rugam să rămâi de-atunci! Parcă-i scoasă din minți, zicea că trebuia s-o trezesc!

Veronica îl aștepta întradevăr supărată, se îmbrăcase în grabă, își pusese pe ea o rochie de seară, lungă, bleu; pe umeri o carpă iar pe cap o frumoasă pălărie albă cumpărată recent. *Dar ce frumoasă* – avea să-și amintească poetul această scenă-*ce plină, ce amabilă era! Fața ei de-o albeață chihlimbarie, întunecată numai de-o viorie umbră, transpariținea acelui fin sistem venos, ce concentrează idealele artei în boltita frunte și-n acei ochi de-un albastru întuneric, care sclipesc în umbra genelor lungi și devin prin asta mai lungi, mai întunecoși, mai demonici. Părul ei blond pare-o brumă aurită, gura dulce cu buza dedesubt puțin mai plină părea că cere sărutări, nasul fin și bărbia rotundă și dulce ca la femeile lui Giacomo Palma. Atât de nobilă, atât de frumoasă, capul ei se ridica cu-n fel de copilăroasă mândrie, astfel cum și-i ridică caii de rasă arabă, și-atunci gâtul nalt lua acea energie marmoree și doritoare totodată ca gâtul lui Antinous.*

– Vai, domnule Eminescu, îmi pare rău, îți jur că nu dormeam, stăteam cu ochii deschiși și visam, de vină-i gazda…

Eminescu tăcut îi întinse garoafele.

– …Dar nu le merit, sunt prea mari eforturile! – continuă Veronica, cu vocea ei dulce, rugătoare.

– Nici un efort, doamnă, nu-i greu atunci când îl faci cu plăcere!

Doamna Lovenbach intră cu două cafele, scuzându-se de stângăcia ei, de-a amâna vizita lui Eminescu.

– Nu l-am mai văzut pe domnul Eminescu cam de multișor! – zise doamna.

– Știți că domnul Eminescu este și poet? – continuă Veronica. Poate cel mai mare poet al României!

– Știam că e student, acum aflu că e și poet. De fapt Viena e plină de poeți! Și mie-mi place poezia…

– L-am rugat să-mi fie călăuză prin oraș! – se formaliză Veronica. Ieri ghiocei, domnule Eminescu, și astăzi garoafe! Să le pun în glastră…

– Florile trag la flori, doamna Micle! – zise doamna Lovenbach, cu mai multe înțelesuri.

Veronica radia toată de fericire, de bucurie, venea din ea o lumină ce se adăuga la lumina corpului ei care-o făcea zeitate, înger, Dumnezeu…

– Și ce v-ar interesa, doamnă, să vedeți în acest oraș? – întrebă Eminescu, dornic să-i cunoască pasiunile.

– Totul, ți-am spus! De la civilizația străzii până la artă…

– Domnule Mihai, se amesteca doamna Lovenbach în vorbă, dacă doamnei Micle îi place pictura, s-o duci și la Galeria Lihtenstein…

– Cum să nu-mi placă! – sări Veronica.

– Și la Kunst-Historiches Muzeum! – continua doamna Lovenbach – avem acolo un Giorgione veritabil.

– Și-un Tintoretto! – o completă Eminescu.

– Da, da, râse doamna Lovenbach, desfăcându-și fălcile, destinse de grotesca scenă din *Suzana și bătrânii*, imaginându-și o Suzană aproape de grasă cât ea în toată goliciunea ei, admirată de câțiva bătrâni, într-un decor colorat și plin de romantism.

– Și Rubens, și Brughel, completa Eminescu… Dar pentru galeriile de artă am un bun prieten care face Belle-Artele aici și-am să-l rog să ne însoțească!

– Și-apoi Burgtheaterul, Volkstheaterul, Opera Mare, Templul lui Tezeu și nu la urmă serile Vienei și muzicile ei, își da cu părerea doamna Lovenbach, mai ales acum primăvara… Off, Doamne, Doamne, de ce nu mai sunt eu la vârsta dumitale, se lamenta ea. Viena e mare, doamna Micle, ani întregi îți trebuie s-o cunoști și după ce-o cunoști, te îndrăgostești de ea și n-o mai părăsești! Au venit la mine prințese rusoaice și poloneze care trăiau acolo la ele pe picior mare, unguroaice focoase cu soți grofi, franțuzoaice și italience cu un temperament focos, ducese și femei de societate din toată lumea bună evropenească și, după ce au cunoscut Viena, au dat cu piciorul bogăției și-au rămas aici; s-au măritat cu artiști, cu scriitori, cu militari…

– Ah, doamnă, pentru mine ar fi un sfat nechibzuit dacă le-aș urma calea și nu-mi permit asemenea lucruri, sunt căsătorită și am două copile pe care le iubesc mult…

– Ia priviți aici în ceașca de cafea, învârtea doamna Lovenbach cești cuța de porțelan, un vultur și-un călugăr cu comănac, priviți-i mantaua neagră și comănacul; vulturul îți va arăta depărtările și călugărul tristețile vieții…

Dar n-avea cui mai vorbi căci cei doi plecaseră și femeia se trezi singură cu prezicerile ei… Se sculă repede și privi după ei:

<Ah, Doamne, Doamne, cât de fericiți trebuie să fie, bată-i norocul, și doar ieri s-au văzut prima dată!>

5

Pe trotuar nu se-auzeau decât pașii lor rari, restul era tăcere. <Dragostea, adevărata dragoste, n-are nevoie de cuvinte, tăcerea spune totul și îmbracă-n veșmintele ei gândurile noastre de bucurie care nu se pot exprima decât așa…> – gândea Veronica Micle, mergând aproape de poet; simțindu-i răsuflarea și bătăile inimii.

– La ce vă gândiți, doamna Micle? – sparse Eminescu tăcerea, privind-o drept în ochi și zâmbindu-i cum numai el știa s-o facă.

Se lăsase brunul amurgului peste oraș, întunecând mătasea zilei cu pânze de doliu, bătute-n argintul lunii, se-auzea acel susur molcom al Dunării peste care aluneca prelung fluierul strident al vreunui vapor rătăcit în noapte. Și ce de stele mai răsăriseră pe bolta albastră, pe Calea Laptelui, în creștetul capetelor lor; și ce miresme îmbătătoare bătute de vântul primăverii veneau din pădurile bătrâne ale Grizlingului… Noapte de feerie ca la Ipotești când își aștepta iubita sub salcâmul lor sfânt…

– Domnule Eminescu, mă gândeam și eu așa… bunăoară matematicile lucrează cu cifre exacte; calculul meu, deși matematic, a depășit sfera cifrelor exacte… Dacă eu făceam acest drum aici la Viena și nu te-ntâlneam? Sau mă gândeam cum va fi clipa când eu îl voi întâlni pe idolul meu care scrie asemenea poezii? Cum voi începe o conversație cu el? Eu sunt o femeie atât de simplă, dar câteodată mă complic atât de mult… Sunt o reflexivă, o proastă care visează cai verzi pe pereți, așa cum îmi spune mama, îmi fac și îmi pun atâtea probleme… Și iată ce simplu a fost totul… Și în această splendidă seară eu nu știu cu ce să încep… Iată la ce mă gândeam…

– Cu începutul ca orice poveste, glumi Eminescu, a fost odată ca niciodată o fată care se numea Veronica Micle…

– O fată, da! Dar cu probleme…

– Problemele se dezleagă… Deși nu sunt chiar așa de grozav la matematică… Poate le dezlegăm împreună…

– Să le dezlegăm…

– Cine sunteți dumneavoastră, doamna Veronica Micle? – glumi Eminescu.

– Sunt o visătoare, vin dintr-un ținut de legendă, Năsăud, am plecat de-acolo la un an în brațe la mama cu un frățior… Am plecat de frica honvezilor care i-au pricinuit lui tata atâta rău în timpul răscoalei Iancului… Am trecut prin Pasul Dornelor în frumoasa ta Moldovă… Am copilărit în ținutul Neamțului, lângă Cetate și Ozana, lângă Agapia și Văratic, având drept strajă Ceahlăul și toți Munții Moldovei… Apoi am plecat la Ieși la Petru Câmpeanu… Restul cred că-l bănuiești!

– Restul – se întrebă Eminescu, care rest?

Iar tăcură și urcară un deal molcom prin împrejurimile Vienei. Și ce lună se ridicase pe cer, curată ca Sfânta, străjuită de mii de stele, paji în cinstea Măriei-Sale! Și adia vântul și fosneau plopii și cântau, cântau apele Dunării.

Ajunseră, fără să știe când, la Templul lui Tezeu care strălucea-n lună ca un zid părăsit. Eminescu îi povesti toate întâmplările legate de el din antichitate:

– Tezeu este eroul Aticii, el a răpit-o pe Elena de la curtea Preaputernicului Zeus… Au urmat apoi ani grei de război crunt…

– Și Elena?

– Elena era fiica lui Zeus, cea mai frumoasă dintre muritoare; a fost răpită de Tezeu și dusă în Atica… Frații ei, Castor șI Pollux o fură și-o aduc acasă… Tatăl ei o mărită cu Menelaus… Apoi vine Paris și-o răpește și fuge cu ea la Troia!

– Ești o întreagă enciclopedie mitologică, domnule Eminescu! Nu întâmplător ți-ai început cariera poetică cu *Venere și Madonă*, Venera, simbolul frumuseții feminine, și Madona, maica Domnului cea sfântă cu înfățișarea ei blândă și pură… Tu pe care-o preferi?

– Pe Elena! – râse Eminescu. Este cea mai frumoasă muritoare, numai dumneavoastră o mai întreceți!

Veronica rămase surprinsă:

– Zăuuu? Mă simt măgulită…

Cerul frumos împodobit cu stele părea o enormă catedrală în care ardeau veșnicele lumânări. Ei mergeau alături, ajunseseră pe malurile Dunării și voiau să treacă pe pod în partea cealaltă.

Întreaga noapte cânta în sufletele lor aprinse de primii fiori ai dragostei.

– Știi ceva… și eu am încercat să scriu poezie, dar n-am harul tău…

– Eu îmi moi pana, doamnă, în marea de amar… Este și acesta un blestem de la Dumnezeu!

– De ce n-a căzut și peste mine acest blestem? Să te-atingă aripa geniului, e ceva fantastic de frumos… Și întoarse ochii ei albaștri, acei luminători bandiți care pătrund unde nu poate pătrunde nici un hoț, în sufletul lui.

<Nici o femeie din lume n-are ochii ei, ea este Zâna Mirandoniz, Zâna Bătrânului Nord ce-i populase ultimele zile cu făptura ei de lapte. *Iată peste pod* – privea el Zâna – | *Trece albă, dulce, mlădioasă, june,/ Albă ca neaua noaptea, păru-i de aur,/ Lin împletind în crinii mânilor,/ Ivind prin haina albă membri-angelici,/ Abia călcând podul cel lung cu-a ei/Picioare de omăt zâna Mirandoniz./ Ea ajunge în grădina ei de codri/ Și rătăcește,-o umbră argintie/ Și luminoasă-n umbra lor cea neagră;/ Ici se pleacă spre a culege o floare,/ Spre-a arunca în fluviul bătrân/ Colo aleargă dup-un flutur,/ Îl prinde-i sărută ochii și-i dă drumul;/ Apoi ea prinde-o pasăre măiastră/ De aur, se așază-ntr-a ei aripi/ Și zboară-n noapte printre stele de-aur.*

– De ce ai rămas în urmă, Mihai?

– Voiam să te privesc cum treci podul bătrânului fluviu! Mă întrebam dacă nu ești chiar Zâna Mirandoniz, zâna Bătrânului Nord… Sau frumoasa Elenă…

– Dacă eu sunt frumoasa Elenă, tu de ce n-ai juca rolul lui Paris?

Tăcu. Gândul că un Melenaus, bătrân și urât îi urmărește din boscheți și-i iscodește sau se pune de-a curmezișul dragostei lor, lovindu-i cu buzdugane nevăzute, o întristă. Aiurite gânduri mai bântuie mintea unui om, bolnave gânduri…

Ea începu să se joace ca un copil pe malurile Dunării.

El se așeză jos pe iarbă și aruncă o piatră în apa limpede. Totul se sparse și se amestecă în undele valurilor: și lună, și stele, și pomi, și chipurile lor; totul, totul…

6

A doua seară la Viena…

Se lăsase seara peste împrejurimile de basm ale Vienei cu codrii ei seculari și cu castelele fantastice care străluceau în arama lunii; stelele păreau un joc de artificii încremenit peste albastrul de sticlă al cerului, iar luna, barcarolă plutitoare, dulcea Crăiasă a nopții, aluneca deasupra codrilor mândră și singuratică, străjuindu-le și luminându-le cărările; doar ei doi în oceanul acelei nopți primăvăratice pășeau încet pe drumuri tăinuite în josul bătrânului Danubiu…

Trecuseră *podul cel lung cu-a ei/ Picioare de omăt Zâna Mirandoniz* și singuraticul poet pe urmele ei, mergeau în josul apei tăcuți, fermecați de minunile primăverii care se vărsaseseră peste ei cu toate drăgălășeniile de pe pământ, primăvara care le adusese fericirea, florile, iarba, fluturii, dragostea, veselia, exuberanța… Adia un vânt cald pe colina Tivoli și bătrânii codri-și șopteau cine-știe-ce tainice gânduri sau dureri din zbuciumata lor existență seculară…

Au ajuns la locul unde bietul Șerban-Vodă al nostru își întinsese tabăra să-i ajute pe austrieci împotriva turcului care-și întinsese imperiul cu poftele lui nesățioase până la porțile Vienei. Asediul orașului a fost crunt și pentru valahii care și-au dat sufletul aici. Domnitorul ridicase în cinstea lor o capelă mică, în semn de pioasă amintire și reculegere… Românii, rătăciți prin imperiu, vin adesea aici și se roagă Bunului Dumnezeu, aprinzând o lumânare pentru slobozirea și fericirea neamului lor. Eminescu venise de zeci de ori aici, fie singur, fie cu Slavici și cu ceilalți colegi unde cântaseră, în zile de sărbătoare națională, *Deșteaptă-te, române!* și unde-și scăldaseră sufletul în apa limpede a românismului. Aici ținuse el s-o aducă și pe Veronica Micle să-i arate micile minuni ale românior pe pământul bătrânei Europe.

În fața lor apăru o mică bisericuță care strălucea la lumina lunii în umbra câtorva bătrâni stejari. Eminescu avea prieten bun un paracliser, tot un român rătăcit prin imperiu, care, bătut de

soartă, se aciuase aici. Bătu de câteva ori în ușă și-i răspunse un moșneag care amenința dintr-un picior:

– Ce-i, conașule Mihai, la ora asta cu dumneata pe-aici?

– Bună noaptea, moș Lazăre!

– Bună să-ți fie inima!

– Ne plimbam prin împrejurări eu cu duduca și-am dorit să vizităm și noi Moldauercapelle, să punem o lumânare la capul răposaților! Duduia e din partea locului, tot din ținutul Năsăudului…

– Păi dacă-i așa, poftiți dumneavoastră înăuntru, să stați românește pe-o laviță! Și de unde zici că-i duduca?

– Din Năsăud, tatăl meu a luat parte la răscoala lui Iancu și-a fost omorât de honvezi! – răspunse Veronica.

– Și mie mi se trage tot de la ei, tălică ești fata Câmpeanului?

– Da!

– Păi eu am fost prieten bun cu răposatul! Când ne-am ascuns în pădure, honvezii au tras în noi ca-n câini! Piciorul acesta de-acolo mi se trage! M-au adus cătanele imperiale tocmai aici la Viena legat în lanțuri de mâini și de picioare și m-au băgat la ocnă. După eliberare n-am mai plecat în țară, n-aveam copii, nevasta-mi murise, părinții se prăpădiseră și ei, și am rămas pe-aici!

– Și tatăl meu a murit tot împușcat de honvezi la câtva timp după ce te-au luat pe dumneata!

– Știu, am auzit c-a fost mare zarvă, i-au adunat pe toți răsculații și i-au dus la închisoare. Dragă Mihăiță, vezi tălică acolo pe poliță are moșu niște vin de cuminecătură adus tocmai de la Panciu, ia ulciorul-ăla să cinstim pe tânăra duducă!

Vinul îi întristă și mai mult, povestea tragică a lui moș Lazăr o făcu pe Veronica să-și aducă aminte de copilărie, ce repede trecuse timpul! Pe taică-său aproape că nu-l cunoște bine, știa totul din spusele mamei Ana.

După ce aprinseră câteva lumânări lângă altar, Mihai și Veronica se scuzară și plecară. Vântul adia călduț aducând miros de albăstrele și de tei din pădure, de undeva dintr-o catedrală, veneau sunete de orgă, acordurile se ridicau și cădeau în noapte peste sufletele răscolite de amintiri. Poate dulcea și divina

melodie venea de la Catedrala Sfântul Ștefan sau de la biserica Minoriților…

– Aici muzica e la ea acasă, îi explică Eminescu, avem să trecem pe lângă Palatul de Iarnă al lui Savoia, acolo muzica e la ea acasă, se strâng seara artiștii și dau concerte în săli somptuase în asistența suitei imperiale.

Pe o colină verde, într-un parc făcut după gusturile suitei imperiale, Palatul se ridica majestuos sub povara lampadarelor care luminau ferestrele cu lumina lor opulentă, sub plafoanele lucrate de mari maiștri ca un Daniel Grau, un Pozzo, un Solimina, un Luca Giordano sau un Rothmayer, unde și -au etalat talentul lor, lăsând opere nemuritoare…

– Eugen de Savoia, continuă Eminescu să-i explice, marele feldmareșal, a antrenat toți artiștii timpului…

Merseră câtva timp unul lângă altul în tăcere ascultând muzica vrăjită care venea din Palat.

– Domnule Eminescu, rupse Veronica tăcerea, pentru că mi-ai vorbit despre acest Palat, te-aș întreba ceva.

– Ascult, doamnă!

– Cum privești dumneata viața?

– Ca pe-un moft!

– Dar dragostea?

– Dragostea e divinitatea coborâtă pe pământ, e aurul din inimile noastre…

– Și arta?

– Efortul muritorilor de-a atinge această divinitate! Apropo: azi noapte, neavând somn, am compus o mică scenă care se numește *Paris și Elena*. Știind că aveți mare talent dramatic, v-am copiat rolul și vi-l înmânez. Eu joc pe Paris și dumneavoastră pe Elena.

Eminescu scoase o hârtie din buzunar și i-o întinse VeronicăI râzând. Apoi îngenunche în omătul ierbii și începu să joace rolul lui Paris:

Tu ești o undă, eu sunt o zare

Eu sunt un țărmur, tu ești o mare,

Tu ești o noapte, eu sunt o stea,

Iubita mea!

Veronica Micle încremeni, se roși toată, îi zisese *iubita mea*, pasiunea cu care poetul recita aceste versuri o narcotizase, îi scurtcircuitase toate simțurile… Oare ei i se adresase el cu acel apelativ?

Dar ea îi dădu replica repede:

Tu ești o ziuă, eu sunt un soare,

Eu sunt un flutur, tu ești o floare,

Eu sunt un templu, tu ești un zeu

Iubitul meu.

Apoi tot Veronica:

Tu ești un rege, eu sunt regină,

Eu sunt un haos, tu o lumină,

Eu sunt o harfă muiată-n vânt

Tu ești un cânt!

Eminescu:

Tu ești o frunte, eu sunt o stemă,

Eu sunt un geniu, tu o problemă,

Privesc în ochi-ți să te ghicesc –

Și te iubesc!

Deodată se descoperiră unul în fața altuia îngenunchiați ca-n fața unui altar, era parcă un ritual pe care trebuia să-l săvârșească în această noapte în tăcere.

Peste întunericul nopții își vărsa vraja altă melodie tânguită duios care venea din Palatul Savoia… Se descoperiră amândoi râzând ca doi copii sub acoperișul de stele al catedralei cerului, entuziasmați de rolurile jucate, ea o Elenă și el un Paris; Eminescu îi întinse mâna și-o ajută să se ridice…

– M-ai întrebat ce-i dragostea, Veronico – îi zisese pe nume, *Veronico* – să fim rege și regină sub acestă mare catedrală a naturii – și privi cerul, luna, stelele, tot albastrul acela înstelat – sau să fim împărați peste palatele de mărgean din visurile noastre, iată ce-i dragostea!

– Mă vrăjești, domnule Eminescu! Am venit aici să mă lecui de-o boală și plec cu alta, glumi ea, zâmbindu-i.

– De azi dă-mi voie să-ți vorbesc ca unei prietene, spunându-ți tu. De azi, tu Veronico ești Zâna Mirandoniz, sau Elena lui Paris, o zână pe care-o visez de-o viață și care mi-a populat copilăria și adolescența mea blestemată și acum îmi pare c-am găsit-o: *Trece albă, dulce, mlădioasă, june,/ Albă ca neaua, noaptea, păru-i de aur,/ Lin împletind în crinii mâinilor…*

7

Cât lipsise Eminescu de la cursuri tocmai acum în pragul examenelor, hoinărind aiurea prin toată Viena cu această femeie? O săptămână? Două? Nouă? Nu-l mai interesa nimic, pierduse și noțiunea timpului, nici prezența în somnolentele amfiteatre, ascultând dreptul roman cântat pe nas de Hering sau bazaconiile bătrânului Zimmerman, nu-l mai interesau! La dracu cu *Pandactele* lui von Arndts sau cu economia și dreptul zdrențărosului de Lorenz von Stein!

Irupsese brusc o primăvară sălbatic de frumoasă cum numai în vise se poate imagina; pomi înfloriți și păsări ce ciripesc pe crenguțe într-o nuntire celestă; o veselie și-o exuberanță peste tot, prin toate cafenelele Vienei se scoseseră mesele-n stradă și tinerii benchetuiau și se bucurau de acele zile frumoase, flori, multe flori prin poienițele bătrânelor păduri care făceau farmecul orașului și pe care, zilnic, Mihai cu Veronica le culegeau cu brațul, seră de seară, le miroseau, le sărutau și-apoi le aruncau în Dunăre, pe valuri, să alunece spre dulcea lor Românie…

Acum dispăruse ca prin farmec starea aceea a lui de trohană, nu-l mai dureau nici urechile care-l țintuiseră ceasuri întregi, fără a mai putea gândi sau lucra ceva; ca prin miracol, starea aceea a lui de dinainte se topi și o nebănuită poftă de viață puse stăpânire pe el.

Și totuși o întrebare puse stăpânire pe el: de unde apăruse această femeie să-i tulbure existența lui. Mai petrecuse o dramă de care-și aminti cu duioșie, era într-o vacanță la Ipotești și cunoscuse o copilă din sat, fata Alupului, pădurarul, cu care stătuse o vară împreună; se întâlneau la umbra unui vechi salcâm… Pe toamnă, înainte de a pleca la școală, trebuia să se întâlnească cu ea, dar a căzut ca un trăznet vestea că fata pădurarului a murit… Rămăsese cu imaginea ei pusă-n cosciug, îmbrăcată-n rochie de mireasă, era așa de frumoasă moartă!… După deziluzia pe care-o avusese cu moartea acelei copile de la Ipotești, Mihai își făcuse plan de călugărie și-i jurase lui Eros că

indiferent cu ce săgeată plină de otrava dragostei va mai trage în el, o va respinge:

Ea a murit. – Am îngropat-o-n zare.

Sufletul ei de lume este plâns-

Am sfărâmat harfa- și a mea cântare

S-a înăsprit, s-a adâncit-s-a stins.

Eros este un borfaș, trage cu săgeți nevăzute drept în inimă și, fără să vrei, rămâi maculat cu otrava aceea care ți se răspândește în tot corpul. Simțea că, împotriva voinței lui, această femeie intră în inima lui ca o nălucă din alte lumi…

Astăzi ea mă înconjoară,

Astăzi eu blestem și fug.

A mea inimă fecioară

N-a primit. – Azi nu voi jug.

Dragostea lui era ca o boală, ca un jug pe care trebuia să-l ducă cu el și femeia acesta chiar îl subjugase.

Mersese cu Veronica la Muzeul de artă și-l invitase și pe pictorul Epaminonda să le dea mai multe explicații. Veronica privea cu nesaț picturile și el reflecta mai la o parte la starea lui prezentă.

– La ce te gândești, Mihai? – îl întrebă Veronica văzându-l îngândurat.

– La *Carnaval și post* al lui Pieter Bruegel cel Bătrân, minți el ca să-i îndrepte atenția femeii în altă parte. Tabloul acesta, ca și primăvara de afară era plin de târgoveți, de gospodine în costume de lucru; vânzătorii în fața tarabelor își strigau marfa, lăudând-o, ucenicii zăbovesc pe străzi cu gurile căscate la te miri ce, pierde-vară care-și încearcă norocul, copii dănțuind, cerșetori bătuți de soartă, schiopi, zdrențăroși, morți de foame cu mâinile întinse după pomană… erau două tabere, deci, cei dedați plăcerilor și pleava, scursura… Din prima categorie apare călare pe o butie cu o frigare în mână, înfiptă într-un cap de purceluș, acel personaj rubicond care vine în întâmpinarea celor necăjiți al căror șef abia mai ține în mână o lopată cu doi pești hămesiți… Ce voia să însemne aces tablou? Epaminonda le spuse că privitorul vede aici numai instincte, dar pe lângă aceste insticte,

tabloul, prin simplitatea și naturaleţea lui, este odihnitor ca și această primăvară de afară.

Veronica Micle mersese la fereastră și privea pe geam la statuia Mariei Tereza, care stătea ţeapănă în mijlocul Imperiului; Kunsthistorisches Muzeum închidea una din laturile pieţei în care se răsfăţa Împărăteasa…

– Privești la frumoasa Împărătească, Veronico? – veni Eminescu lângă ea. Dulcea noastră Bucovină de ea a fost îngenunchiată!

– Sâââât! – îi puse Veronica mâna pe buze – taci din gură că ne trezim la poliţie pentru agitaţie antiimperială! N-aș vrea să mă adune Micle sau să mă răscumpere de la cătanele imperiale!

Unde să meargă mai întâi? La colecţia de sculpturi egiptene care te transportă în vremurile faraonice ale lui Ramses și Rodophe? La picturile romane? În sălile artei flamande? Sau olandeze? Sau germane? În sălile Renașterii italiene? Epaminonda, veșnic îndrăgostit de artă, părea cel mai interesat de galerii, deși le vizitase de zeci de ori. Tânăra femeie, furată de mirajul Vienei, nu știa în câte să se împartă șI ce să admire mai înainte.

– O sală Bruegel cel Bătrân cu paisprezece picturi, urmă Epaminonda, dumneavoastră, doamnă, care veniți dintr-o ţară legată de anotimpuri și de muncile câmpului, trebuie să admirați aceste opere… Bruegel a ucenicit în Italia… În drumul lui spre ţare lui Dante, a făcut multe popasuri în lumea campestră pe care a surprins-o în toată măreţia ei; ochiul lui, sensibil la acorduri și tonuri cromatice face din roz, alb și negru adevărate scene de indolenţă… Priviți *Ţara trântorilor, Căutătorul de cuiburi*… În *Dans ţărănesc* gesturile jucătorilor masivi par rupte dintr-un străvechi ritual… Arta lui e arta imensităţii și-a grandorii…

La plecare Epaminonda le povesti viaţa lui, cum colindase Europa, cum vizitase stanţele Vaticanului, Parisul, Luvru… Gustul lui Mihai pentru Rafael de la el îi venise, cunoștea și el acea poezie a lui Mihai care preluase cultul Madonei în opoziţie cu Venera… Apoi le vorbi despre Canova și Giacomo Palma, despre Corregio și Carraci… Mihai, fără vrerea mea, m-a înfăţișat și într-un roman al lui sub numele de Ieronim…

– Da, da, Mihai mi-a citit și mie gravurile lui… *Geniul lui Pustiu…*

Cât timp hoinăriseră ei prin aceste săli și prin oraș? Îi apucase noaptea și pictorul se retrase, scuzându-se că are o întâlnire cu niște prieteni; Eminescu cu Veronica rămaseră singuri, tăceau și priveau spectacolul străzii, tinere perechi la braț cântau și se plimbau prin parcuri… Trecură prin Vahringer Gurtel, apoi o luară pe Debinger Hauptstrasse… Se plimbau prin parcuri, printre vile somtuase, trecură pe lângă Sanatoriu, Biserica Sfântul Iacob, pe Eroica Gasse cu casele de piatră, așezate discret pe o parte și pe alta a străzii, cu grădini și livezi întinse și cu alei singuratice… Se opriră în dreptul unei case, Eminescu îi atrase atenția să privească locuința unde Beethoven compusese *Simfonia a treia*:

– Pe aici Marele Surd, prăbușit în sine, va fi murmurat melodiile muzicii lui… El, Veronico, a fost adânc ca marea și puternic ca furtuna…

Veronica tăcea și ofta, îi cântase și ea la pian de atâtea ori compozițiile lui, acum îi aducea un omagiu acestui titan al muzicii, păstrându-i respect pentru tot ce făcuse el .

– Marii artiști m-au impresionat profund și pe mine, zise Veronica, ștergându-și lacrimile; teatrul și muzica m-au atras de mică! Și mi-a spus Miron că și tu ai cochetat cu viața de actor…

Eminescu râse:

– Am colindat țara-n lungiș și-n curmeziș cu câteva trupe de actori, am jucat și teatru, am fost și sufleor, și copist de roluri, dar le-am întors spatele pentru că simțeam că nu-i de mine… Bătrânul și Maiorescu aveau gânduri mari cu mine și m-au trimis la Viena…

– Și-ai regretat?

– Am regretat, dar m-am gândit că ocazia e iute la fugă și leneșă la întors; dacă nu plecam atunci n-aș mai fi plecat niciodată…

Seară de seară pe aceleași cărări, Eminescu cu Veronica umblau ca doi rătăciți. <Dacă este un Rai, acel Rai este pe pământ și, dacă sunt îngeri, aceștia trebuie să aibă chipul dulce al Veronicăi, trebuie să fie întruchipați în făptura de basm a acestei femei> – gândea Mihai, mergând la braț cu ea. Chiar voi să-i spună, privind chipul Fecioarei-Lună care cobora printre stele și-i făcea cu ochiul printre frunzele verzi ale copacilor. *<De te-ar face Dumnezeu Lună și pe tine, noaptea înamorată de fața ta ar sta în eternitate pe pământ.>* Tăcu însă, erau prea frumoase aceste

clipe ca să le strice cu vorbele lor care zboară-n vânt... Clipele unice din viața noastră au nevoie de tăceri...

Ar fi vrut să-și spună multe unul altuia, ea ar fi dorit să-i vorbească despre căsătoria ei nefericită, despre copilăria ei, despre dragostea ei pentru artă, muzică, poezie, ar fi vrut chiar să-i citească o poezie pe care-o însăilase în grabă și-o pusese-n geantă, ar fi dorit să-l întrebe de ce e veșnic trist, de ce tace ca un mut, de ce nu cântă, auzise de la prietenii lui că Eminescu cântă așa de frumos mai ales muzică populară... Ce se petrece în sufletul lui? Chipul acesta al lui cu acea față astrală, cu ochii lui mari, cu sprâncene bogate, cu păr corb strâns în chică era parcă venit de pe altă planetă!

– La ce te gândești, Mihai?

– La un vis pe care l-am visat azi-noapte...

– Nu vrei să mi-l povestești și mie?

– Pluteam pe imensitatea unei mări înghețate, coboram pe scări de valuri, scări din spumă argintoasă care m-au dus în largi hale unde-am stat la ospăț cu regii Valhalei...

– Și ce ți-au spus zeii?

– M-au întrebat ce mai e pe pământ, ce mai fac pigmeii aceia care se numesc oameni. Decebal se interesa de Sarmisegetusa și de Dacia lui...

– Și ce le-ai spus?

– Că pe pământ oamenii sunt slabi, fără suflet, mișei; vechii romani au devenit romunculi... Apoi m-am rătăcit prin palate subacvatice cu portaluri și colonade de zăpadă și argint din Ophir, căutam o zână căreia trebuia să-i cânt cântul meu care mă mistuia.

– Și-ai găsit-o?

– Am văzut o copilă ca întruparea unui crin printre bolțile arcate ale unui labirint de zăpadă, părul ei de aur, despletit, cădea până-n călcâie, haina albă îi acoperea corpul ei de trestie, gura părea roză, ochii luminau precum stelele...

– Și, mă rog, cine era acea copilă? – îi zâmbi Veronica, crezând că e vorba despre ea...

– Semăna cu chipul tău, Veronico! *O, zână, nu de frică, de plăcere/ Tremură-n mine sufletul meu bolnav. / Să cânt? Dar oare la a ta privire/ Nu amuțește cântul de-admirare-/ Nu ești un cântec înseși, – cel mai dulce-/ Cel mai frumos, ce a fugit v'odată/ Din arfa unui bard? O, fecioară,/ Vin lângă mine, să mă uit în ochi-ți,/ Să uit de lume,ah! să pot uita/ Fierea cu care ei m-au adăpat/ În lume. Cine-ar fi știut/ Că-n fundul mării tu trăiești, copilă,/ Ca un mărgăritar, topit din visul/ Mării-ntregi,/ Să nu te temi că aurul din plete-ți/ Se va topi în stele-și că păru-ți/Amestecat cu ele-ar străluci/ În noapte-albastră a acestei lumi; Și nu te temi că glasul tău/ Va-ndulci vecinicia cea amară/ A mării? <Măgulitor> – ea zice,/ Și-o roză ea lasă pe a mea gură,/ Cu tânăr miros- roza gurii sale. <Frumoasă ești, ca să gândesc cuvinte/ Spre a îndulci ochii tăi mari, albaștri,/ Sufletul tău cel blând, nevinovat,/ Aș sfărâma soarele în țăndări de aur,/ L-aș presăra-n cărarea ca de neauă:/ O închinare l-a tale picioare/ Mici, dulci și albe. O, Odin,/ Pune-i un sceptru-n mână, sceptrul mării,/ Pe fruntea ei coroană pune, mare,/De diamante, umede, topite/ În strălucirea lor cea înfocată,/ Căci ea-i regina frumuseții-a lumii>…*

Veronica-și rezemă capul de umerii lui și cu glasul ei dulce, catifelat, îi șopti la ureche:

– Mihai, voi îndulci tot chinul, tot amarul cu care acești zei te-au adăpat, căci te iubesc, sărmanul meu copil! Visul tău anticipează realitatea, împotriva situației mele familiale, eu te iubesc, te iubesc!…

Se lăsase noaptea cu aripile ei fantastice și acoperise pădurea , orașul și tot pământul…

– Să mergem! – hotărî Veronica. Adică *să mergem acasă la noi* – i se păruse lui Eminescu că zisese. Și ce bine era să fi avut casa lor! Undeva la margine de lume, în poienița unei păduri lângă iezișori și căprioare și ei doi să culeagă și să sărute albăstrelele crescute-n iarbă… Să fie singuri-singuri pe un lac într-o barcă, să plutească, duși de valuri line pe un tărâm de basm.

- Să mergem ! – încuviință Eminescu.

Și chipurile lor tăcute luară forma nălucilor…

8

Veronica ajunse acasă târziu, trecu în fața oglinzii și începu același ritual; întâi își scoase pantofii, apoi ciorapii, după care rochia și ce mai urmă… Se privea în oglindă și nu se recunoștea; se roși și se rușină de propria ei goliciune. Se făcuse așa de frumoasă! Se roșise la față, se-mbujorase, corpul ei luase formele acelei fete de care-i vorbise Eminescu în visul lui. Își trase pe ea un copot și se-așeză la masă, avea o poftă de mâncare pantagruielică, altădată, seara, refuza masa, acum ceva nou se petrecuse cu ea: o cuprinsese o poftă nebună de viață. Poate plimbările, poate aerul primăverii, poate decorul nou al vieții, departe de grijile zilnice, sau poate Eminescu! Ce nebună! De ce-i spusese ea că-l iubește? Ea, femeie măritată cu două copile acasă! Se zăpăcise, Eminescu-i luase mințile! Și-acasă nu scrisese nici un rând de câteva săptămâni. Negreșit că-i va scrie lui Ștefan că se simte bine, că aici are o poftă nebună de mâncare, că tratamentul doctorului dă roade… Dimineața la doctor, după masă plimbare!

<Ce bine-ar fi să se rupă realitatea în două, până acum tot trecutul meu să fi fost vis, iar de acum încolo să fie realitate… Nu, nu, nu, ce mi se întâmplă aici este vis, realitatea e dincolo, la Iești, realitatea sunt cele două copile, acei crinișori nevinovați, cărora le-am dat viață, carne ruptă din carnea mea! Realitatea este Ștefan de care sunt legată pe viață… Și acum, în ce încurcătură am intrat? Mihai este o realitate care s-a furișat în viața mea; parcă fără el nu mai pot exista! Așa vor ursitorile, vorba maică-si: ursitorile hotărăsc soarta oamenilor!>

Stinse lumina, pe masă se jucau razele lunii, furișate printre perdelele de mătase, se-auzeau copitele cailor bătând caldarâmul. Veronica, deși obosită, nu putea să doarmă. Refăcu filmul acelei zile: de dimineață fusese la tratament, fusese pe jos la doctor, făcuse niște injecții și tratamentul cu băi calde, apoi citise versuri din Heineric Heine în original pe care i le comentase poetul… Apoi plimbarea prin oraș cu Mihai. <Acest băiat are ochi de satană, când mă privește parcă mă topesc în fața lui, mă fac o pastă amorfă și nu mai știu nimic, mă zăpăcesc! Citește cu ei

până-n fundul sufletului meu… Eu regina Mirandoniz? Eu, fata din acel vis al lui care-i voi îndulci tot chinul, tot amarul lui? Cât de fericită trebuie să fie o femeie, cum sunt eu acum, care știe că e iubită de un mare poet! Să am eu oare norocul acesta? Să joc rolul Beatricei, de data aceasta nu pe scenă, ci în viață? Poemul acesta frumoe pe care l-am încercat în tinerețe, acum devine realitate.> *Florența… Cimitirul… Dante… Beatrice… Sarcofagul de marmoră al Beatricei… Dante coboară ușor culmea dealului privind, visător, panorama îndepărtată a orașului… Se întâlnește cu un grup de copii gălăgioși și se îndreaptă spre mormântul Beatricei, îngenunche în fața lui, Veronica parcă-l zărea printre pleoape…*

Adormise, gândurile ei devin vise… Ea, moartă la Florența în acel frumos sarcofag de marmoră albă. Dar era o moartă vie căci îl vedea pe Mihai, care-i luase locul lui Dante; îngenunchease lângă mormântul ei și evoca spiriteie să-și învieze iubita. Ușor, din mormânt se ridică Veronica, reîncarnată în Beatrice, îl ia pe Mihai de mână și merg așa printre portaluri mortuare, pe sub calonade de gheață… Eminescu avea pe cap o coroană de lauri, cei ai poeziei, și era îmbrăcat în haine albe. Întinde brațele către ea, vrea s-o cuprindă, s-o îmbrățișeze, dar ea, capătă aripi și, înconjurată de îngeri, urcă ușor pe nouri fumurii către cer, lăsându-l pe Mihai cu mâinile-ntinse spre ea, adorând-o în lacrimi.

Urmează un respiro, muzica sferelor, dulci alunecări în haos, dumbrăvi de stele, peisaje mirifice cu palate dantelate și crenelate, cu grădini paradisiace, adevărate seraiuri mistice… Dintr-un asemena palat, apare și Mihai cu ea de mână, ca doi miri, îmbrăcați în alb și se îndreaptă spre o cupolă enormă care este Bazilica Sfântul Ștefan. Doi preoți îi așteaptă-n fața altarului, Mihai o roagă să se cunune, ea îi răspunde că e cununată, nu poate s-o mai facă a doua oară. Cânta un cor de fecioare îmbrăcate-n veșminte albe, ei, înconjurați de îngeri, stau în fața celor doi preoți și așteaptă. Preoții cădelnițează și cântă împreună cu corul acela de fecioare *Ave Maria*… De ce *Ave Maria?* se întreba Eminescu șI se uita la Veronica ce se roșise toată și nu știa ce să-i mai răspundă…

Apoi cadrul se schimbă, era *dincolo* de căsătoria cu Ștefan Micle, o copilă prostuță care terminase decurând școala și hoinărea cu colegele prin Copou… Apare Eminescu și o ia de mână și-o duce

încet spre un templu, un templu indian, și un guru, înțeleptul înțelepților, cânta din *Iataca:…Pentru crearea femeii-* zicea înțeleptul, cânta înțeleptul – *Dumnezeu nemaiavând din ce face femeia a luat rotunjimea lunii și întortochetura plantelor agățătoare și-a mai pus îndărătnicia cârceilor volburii, și tremurul firelor de iarbă, și mlădierea trestiei, și farmecul florii de lotus, și privirea blândă a căprioarei, și îneverșunarea cu care se apără albina, și bucuria zglobie a razelor de soare, și plânsul norilor, și nestatornicia vântului, și sfiiciunea iepurelui, și înfumurarea păunului, și moliciunea pufului de papagal, și duritatea diamantului, și dulceața mierii, și cruzimea tigrului, și căldura focului, și răceala zăpezii, și vorbirea gaiței, și gânguritul dulce al porumbelului, și perfidia cocorului, iI fidelitatea raței sălbatice și amestecând toate acestea, făcu femeia și i-o dărui bărbatului…*

<Ce divin înțelept, Corina!> – îi șoptise Eminescu, după această diatribă recitată de acel guru din înțelepciunea budistă. Îi zisese Corina, pe numele ei de fată, oare de unde aflase el c-o chema Corina?

Și Veronica își aruncase ochii, ca pe două mărgele, drept peste fiorii inimii lui, extaziată de priveliștile de basm și de frumusețea lui de Faun.

<Vrei s-o iei pe Corina de soție?> – îl întrebase acel guru pe același ton cântat din *Iataca.*

<Da!> – răspunsese poetul și-o privise pe Veronica cu ochii lui scânteietori, zâmbindu-i tandru.

<Tu, femeie, vreai să-l iei pe Mihai Eminescu de soț?> – se adresase același brahman și Veronicăi. Vru să deschidă gura să zică da, dar parcă cineva, o forță nevăzută, îi luase glasul; voia să deschidă gura și nu putea. Trase apoi zmucit mâna din mâna poetului, prinse poalele rochiei lungi cu mâna, le ridică așa cum fac țărăncile când trec o apă, și fugi ca o nebună din acel templu…

Eminescu, cu vocea lui de bariton, striga după ea: <Corinaaa!>

S-a trezit din vis cu vocea lui Mihai strigând-o. Inima-i bătea ca ieșită din baieri, o durea capul, parcă tot corpul îi era greu; pentru prima dată de când venise la Viena se simțea rău. Privi prin cameră. Tăcere. Doar luna-și țesea din aceleași raze un petec de argint ce cobora pe covor ca o maramă. Privi pe geam,

câteva firișoare de nor albicios, prin întunericul nopții, lunecau pe lângă Fecioară ca niște dulci năluciri către apus. Ce vise stranii, Doamne! Noaptea din vis era slinoasă și urâtă, noaptea de afară era așa de frumoasă… Luă o pastilă să-i potolească bătăile inimii și nu mai adormi până dimineața. Se hotărâse ca a doua zi să nu mai iasă în oraș, nu se va mai duce nici la doctor, nici la întâlnirea cu Mihai… Dimineața vru să-i scrie câteva rânduri și să-i explice situația ei…

Rămase în pat întrebându-se, oare ce se va întâmpla cu viața ei, cu viitorul ei?…

Ciudate mai sunt și visele astea!

9

Văzând că Veronica nu mai vine la întâlnire, Mihai avu pentru prima dată revelația crudei realități; negreșit, gândea el, că femeia și-a dat seama de situația penibilă în care intrase cu acest joc și acum bătea în retragere; femeile măritate au capriciile lor, toanele lor, sar de la una la alta cu iuțeala fulgerului, pline de istericale!

Își aduse aminte de Universitate, se îmbrăcă și își căută caietul de cursuri, îl frunzări, trecu peste câteva foi scrise, filele albe rămăseseră parcă să-i aducă aminte că de aproape o lună nu mai dăduse pa la cursuri. Luă o pană de pe masă și cu gândul la Veronica scrise pe o foaie liberă: *Femeia e ca umbra, ca gloria, ca masele omenești; nu la cauți, te caută; o urmezi, fuge de tine; fugi de ce se apropie de tine…*

Apoi plecă la Universitate, trecu pe străzile parcă pustii, pe lângă lumea străină și pe lângă acele clădiri care i se părură reci și neprimitoare. Viena parcă era un sanctuar, viermele îndoielii și al singurătății începu să-i roadă iar inima lui bolnavă. Urcă scările Universității și merse la afișier să vadă orarul din acea zi. Avea două cursuri: Ludwig Ritter von Arndts: *Pandakten I Buch.* Allgemeine Lehren șI Theodor Vogt*: Logik.* Amfiteatrul era plin de studenți, toți așteptau apariția rigurosului Ritter. Chibici, din banca din spate, văzându-și pritenul de atâta amar de timp, strigă tare:

– Salve, Eminescule!

– Trăiască nația, Pasăre turcească!

– Ce mai faci, măi frățâne, pe unde-mi umbli de-atâta amar de timp? Ienciu tău voia să te dea la poliție, ca dispărut!

– Eu am făcut ce-am făcut, dar spuneți-mi ce mai faceți voi!

– Noi am făcut cursuri, domnule, vin examenele, ce dracu! Până când și eu m-am lăsat de excapadele mele! Apropo! Am auzit printre colegi c-ai intrat sub patronajul unei doamne din Iești… Măăă, mie să nu-mi imbli cu gogoși că toți vorbesc că te plmbi prin oraș c-o damă frumoasă… Cine-i crăiasa?

Intră profesorul și studenții îl salutară; figura lui cu ochii mici de oriental îl amuză pe Mihai. Nu-l văzuse decât de două ori și-atunci aproape că n-avusese timp să-l privească, rămăsese fascinat de logica lui despre adevărurile generale…

– Spune-mi și mie cine e dama, că mor de curiozitate! – îl somă Chibici.

– Lasă, că n-ai să mori! – îi replică poetul cu ochii pe profesorul care-și cânta lecția pe nas.

Deranjat de zgomotele din sală, profesorul făcu o pauză, după care își reluă lecția. Cei doi colegi se hârjoneau, glumind pe socoteala lui Mihai care dispăruse de atâta timp de la cursuri:

– Nici pe la mine n-ai mai venit, Emineee!

– N-am avut timp! Nici pe Slavici nu l-am mai vizitat! Am auzit că m-a căurat de vreo două-trei ori!

–Tu n-ai timp niciodată! Numai cu Crăiasa ta ți-ai făcut timp! Ai uitat și de Elena și de artistele de la Burgtheater… A venit Ienciu pe la mine și m-a întrebat de tine. Mi-a lăsat vorbă că pleacă-n vacanță și vrea să-ți vorbească… Cătana imperială e tare! Vrea să revoluționeze armata!

– Nu rămâne el cătană! Și cu *Crăiasa* nu e ce crezi tu!. E soția rectorului din Iești, domnul Micle!

– Și ce dacă e soția rectorului! – râse Chibici. Ai mai fost la teatru? Te-a căutat și Micheru, zicea că ți-a făcut rost de bilete la concert. Tu ai cunoscut-o pe soru-sa? E al dracului de frumoasă!

– Ei, și?

– Cum *ei și*? Aș vrea și eu s-o cunosc!

Tăcură, deranjau lecția cu șușotelile lor. Era adevărat că vorbise cu Micheru să-i ia și lui două bilete la concert la Opera Imperială. Îi promisese și Veronicăi c-o va duce la operă. Cânta Palestrina, cântecele lui superbe dăduseră ocol Vienei, era *un maestro divin în țipetele sale*, cum îl numise și poetul. Dar Micheru se cam grăbise, Eminescu voia s-o ducă pe Veronica la un concert Beethoven… Îi povestise și ei viața titanului muzici și ea murea de nerăbdare să-i asculte sunetele divine. Micheru era expert în Beethoven, le cântase și lor *Sonata Kreutzer* și-i fascinase. Nu Beethoven spusese că *cine pătrunde sensul muzicii mele va scăpa de ticăloșia în care se târăsc ceilalți oameni?*

<Parcă ar fi spus că cine pătrunde sensul poeziei mele, scapă de ticăloșia în care trăiește…> – gândi Eminescu. Și acum Veronica i-o făcuse! Nu venise la întâlnire și-l pusese într-o situație așa de proastă… Ce să-i spună el lui Micheru? Că nu mai merge la concert? La al doilea curs nu mai stătu, plecă la gazda lui Micheru, știa că la acea oră îl va găsi acasă… Va lua cele două bilete și se va duce cu ele la Veronica s-o invite la concert. Micheru stătea undeva la periferia Vienei într-o casă modestă, închiriată de la o familie care plecase pentru câtva timp la țară; o adusese cu el și pe soru-sa, o țigăncușă frumoasă, instruită, pe care-o pregătea pentru cariera de cântăreață.

– Bravos națiune! – strigă Micheru când îl văzu; apăruse în ușă cu șorțul lui de bucătar, curățând cartofi – vorbești de lup și lupul la ușă! Bine, domnule Eminescu, mă pui pe foc să-ți fac rost de bilete și-apoi te dai la fund?

– Iartă-mă, Micherule, în ultimul timp am avut prea multe pe cap…

– Știu eu ce-ai avut matale pe cap! Vorbește tot târgul… Treabă, nu glumă… I-am luat două bilete la Beethoven și-am amânat concertul lui Palestrina… Știu că așa zicea duduca…

– Meriți o cinste la tata Will!

– Lasă cinstea! Natalițooo! – o strigă el pe soru-sa – a venit domnul Eminescu după bilete…

– Câte pițule face? – îl întrebă poetul.

– Nici o pițulă, domnule! Noi lucrăm pe pițule? Natalițooo, reluă el, mai pune o furculuiță-n plus că-l invităm și pe domnul Eminescu la masă! E tot doamna Micle? – se adresă el poetului.

– Tot!

– Știu, c-am văzut-o și la Putna! Frumoasă femeie, domnule! Te rugăm să rămâi la masă c-a făcut Natalița de-ale gurii și le stropim și cu vinul casei.

– Nu mă ruga de două ori că rămân!

Apăru și Natalița, dornică să-l vadă pe poet; frumoasa lui soră avea culoarea aramei coapte la foc, o egipteancă ruptă din mozaicurile antice cu un corp superb. Avea talent la cântec și de câte ori se întâlneau la un pahar, Natalița și cu Eminescu începeau să doinească. După ce mâncară, vinul le deschise pofta

de cântat. Eminescu îl mai rugă pe Micheru să mai cânte o dată sonata *Kreutzer.* Vioara sub mâinile lui începu să plângă ca o făptură omenească. După care o dădură în cântece de petrecere, struna lăutărească a lui Micheru căzu abrupt pe o melodie de pe la Sucevița, cântau al naibii de frumos; Natalița, cu glasul ei de privighetoare, urca tonurile melodioase cu capul și cu ochii și cu tot corpul în ritmul amețitor al dansului pe care-l încinsese cu Mihai:

Frunză verde baraboi,
Durduleano, hăi!
Vino și tu pe la noi
Durduleano, hăi!

Apoi o dădură-n cântece de șatră:

Țiganii din Darabani,
Taie aur și fac bani,
Icușari și mahmudele
Să fure țigănci cu ele,
Țigăncușe frumușele…

– Știi de ce te iubesc eu pe tine, măi Micherule?

– De ce, conașule Mihai?

– Fiindcă tu ești poporul, mă!

– Adică prostimea! – glumi Micheru.

– Fie și prostimea, dar în ce are ea mai bun în ea…

Apoi tăcură. Mihai o privi pe Natalița care se-mbujorase și se făcuse al naibii de frumoasă. Avea dreptate Chibici, gândi poetul, când îl întrebase despre sora Micherului. Privi ceasul, timpul trecuse așa de repede.

– Ne-am luat cu vorba și timpul ne-a luat-o înainte, Micherule și Nataliță! Eu am alte treburi, dă-mi biletele că plec. Și nu uita să vii și tu cu Natalița…

10

Mihai dădu ocol de câteva ori pensiunii Lovenbach, era nehotărât, să intre sau să nu mai intre la Veronica? Oare ce mister se petrecuse cu ea? De ce nu venise la întâlnire? Și dacă el rupe cele două bilete de concert și termină acest bâlci? Ce se întâmplase cu ea de-l scosese din minți? Venise la Viena cu gândul curat să învețe; înghițise atâtea cursuri să se ducă și el acasă cu o patalama la mână să i-o arate bătrânului și domnului Maiorescu să-l blagoslovească și pe el cu vreo catedră universitară și când colo apăruse această femeie și-l scosese din bârlogul lui să-i sucească mințile.

Ușa de la pensiune era încuiată, ferestrele zăvorâte, perdelele trase, părea mai de grabă o casă părăsită în dogoarea agonicei primăveri decât o casă de oaspeți veselă și primitoare. Încercă să sune și nu i se răspunse, împinse ușa, o întredeschise ușor, văzu că nu e încuiată și păși ușor pe coridor spre camera Veronicăi. Pe femeie o zări culcată în pat, citea între perini. Mihai se repezi în cameră, îngenunche în fața Veronicăi și, glumind, începu să recite câteva diatribe din Biblie:

– La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul- șopti el, zâmbind,- și pământul era nelocuit și gol, întuneric era deasupra adâncului și duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor…

– Domnule Eminescu – se minună Veronica atunci când îl văzu îngenunchiat în mijlocul camerei cu brațul plin de trandafiri roșii, albi și galbeni – ce minune mi te-a adus aici?

Fără să dea vreun răspuns, Eminescu continua diatriba lui:

– …și-a zis Dumnezeu să fie lumină… și a văzut Dumnezeu că este bună lumina și a despărțit-o de întuneric, apoi a despărțit apele de ape, apoi cerul de pământ…Și a zis Dumnezeu să facem om după chipul și asemănarea noastră: și a făcut bărbat și a făcut femeie… Eu sunt bărbatul și tu ești femeia primordială, Corina, Adamul și Eva pe care-I blestemasem să trăiască-n Eden! Și ce-mi faci? De ce dezertezi? Prin ce metamorfoze treci tu, Corina? Ce gânduri te bântuie? Te văd galbenă, nu cumva te-a prins frigurile primăverii?

La surpriza poetului, Veronica rămăsese mută. Coborî din pat, luă trandafirii și-i puse-ntr-o glastră și apoi îi răspunse:

– Nu știu, Mihai, azi-noapte am visat un vis, începu ea cu ochii înlăcrimați, un vis tare urât și nu știu ce am, mă doare capul, am febră; nu știu ce-i cu mine!

– Corina, îi puse poetul mâna pe frunte, nu-mi spuneai tu că o zi pierdută la Viena înseamnă un an din viață ? Alungă boala, Corina, trezește-te din visele tale bizare, diseară avem bilete la Beetoven… Muzica lui e cel mai bun medicament pentru starea ta! Te va trezi la viață…

Mâna poetului păru o rodie miraculoasă, era rece și răceala-i făcu bine la cap, îi învioră sângele, întregul corp se trezi ca dintr-o amorțeală…

– Dacă-i așa, încerc să mă trezesc din buimăceala mea!

– Te rog, Corina, un concert de Beetoven e ca și cum ai face o baie-n Iordan, te spală de toate relele de pe pământ!

– Știu, Mihai! Pe mine muzica m-a salvat din multe necazuri, mi-a fost prietena cea mai apropiată…

– De-ai ști tu că mama și tătâne-mio descoperiseră-n mine un mare muzicant; mama avea un glas fermecător și bătrânul cânta la flaut ca un adevărat artist… Din păcate eu am ajuns să cârpesc cuvintele… Dar ce zici c-ai visat?

– Eu știu! Să-ți spun sau să nu-ți spun? Ceva straniu: Eram la Florența, jucam rolul Beatricei, tu coborai colina spre cimitir, eu eram moartă-ntr-un cavou de marmoră… Tu ai venit m-ai luat și m-ai dus la biserică să ne căsătorim… <Bine, am răspuns eu, dar eu sunt căsătorită!> Un cor de copile cânta *Ave Maria*… Eu eram o moartă vie…

– Ciudat vis… Dar uită-l cât mai repede că n-avem timp de vise! Tu cred că ai o trohană de primăvară, te-a prins în lungile noastre preumblări…

O mângâie iar pe frunte, Veronica se roșise toată; mâna lui semăna cu atingerea unei aripi îngerești… Vru s-o sărute, s-o mângâie, s-o strângă la piept. Se gândi să-i descânte așa cum îi făcea Raluca lui când era mic.

– De ce vrei să-ți descânt, glumi el, de diochi, de dragoste, de ceas-rău, de brâncă, de apucătură, de iele, de năjit, de orbaț, de pocitură, de săgetătură, de mușcătură?

– Hai, lasă-mă și nu mai glumi cu mine!

– Să-ți zic una de dragoste pe care-o știu de la mama: *Tu șarpe, bălaură,/ Cu solzi de aur,/ Cu nouă limbi împungătoare, / Cu nouă cozi izbitoare,/ Să te duci la Corina/ Și tu să o cauți/ Unde vei afla-o.// De-i afla-o-n casă,/ De-i afla-o afară,/ Cu ibovnic vorovind/ Tu să n-o lași, /Până ce ea cu mine/S-a-ntâlni/ Și n-a vorovi./ Tu să nu-i dai stare,/ Și-așezare/ Pân-seara/ La-mbrățișare…*

Veronica râse ca nebuna de descântecul lui ciudat. Era așa de frumoasă când râdea cu gropițele ei dinb obraz și cu părul în neorânduială ca o mătase, încadrându-i fața roșie ca mărul, cu gâtul ca un colan, ieșind din albul cearceafurilor…

– Dar spune-mi și mie cum ai intrat că patroana nu-i acasă?

– Pe coșul casei ca un Zburător! Mă gândeam c-ai luat boala drept pretext să nu ne mai întâlnim…

– Ce copil ești, Mihai! Poate c-ar fi bine să punem punct avansurilor noastre… Du-te acasă și vin diseară să mă iei la concert… Am să te-aștept ca pe un prinț!

11

Opera Imperială era o clădire superbă din visele cele frumoase, o minune plină de picturi cu colonade ce se ridicau cu până-n tavan care susțineau lojile de sus; plafonul era parcă un cer albastru cu scene din viața lui Orfeu: Apolo, dăruindu-i lira, salvarea argonauților de furtună prin cântecul său care-a-mblânzit valurile, le-a domolit; apoi Orfeu șI Euridice, frumoasa lui soție în Infern, moartă, și el, îmblânzind Zeii, să i-o redea… După care urma singurătatea lui, după destrămarea umbrei ce-o înfățișa pe Euridice, uciderea lui de femeile trace cărora le-a refuzat dragostea, și capul lui cu lira, alunecând pe valurile Hebronului până la mare, pe insula Lesbos… De jur-împrejur o geometrie perfectă încadra pereții în linii aurite; pictori vestiți s-au întrecut cu penelurile lor pentru a-i împodobi cu tablouri mărețe din viața împăraților vestiți care-au trecut prin foc și sabie imperiul… Este un mirific și opulent spectacol care încântă ochiul, fascinat de culoare și de frumos…

Veronica lângă Eminescu, extaziată, admiră arhitectura sălii, dând ocol cu ochii peste fantasmele răsărite parcă din pereți; sala era arhiplină: boieri, negustori, ofițeri din înalta societate, artiști, oameni din anturajul curții, dregători din imperiu veniți cu cine-știe-ce treburi prin oraș, conți și conterse, duci și ducese, poeți, muzicieni, filozofi, breslași, studenți, toți alcătuiau o masă de oameni pestriți, robiți de zeul atotputernic al muzicii ce-i privea de pe plafon, Orfeu.

– Ce diferență între Iașul nostru și Viena, Mihai! – se minună Veronica cu ochii pe pereți.

– Noi am rămas în plin orienalism vulgar, Veronico! Viena e centrul lumii civilizate… Orașul inimă al Europei… E orașul muzicii și-al lui Beetoven… Și când te gândești că Orfeu este trac de-al nostru…

– Bine v-am găsit! – îi salută Micheru care-i urmărise și se-apropiase de ei. Veronica îl privi, era un tânăr brunet, cu ch ică, îmbrăcat într-un costum negru; ochi mari, frunte largă, nalt și distins…

– Bine-ai venit, domnule Micheru! Dar Natalița unde e?

– Natalița are spectacol la *Odeon*; se dă o serbare în cinstea unor oaspeți de la Buda!

– Dumnealui e domnul Micheru, cel care ne-a mai cântat la vioară.-o lămuri Mihai pe Veronica.

– Știu, îl cunosc, e violonist, ne-a cântat și la Putna anul trecut!

Micheru îi sărută mâna VeronicăI și se-așează într-o loje:

– Ce să vă spun eu mai înainte? Va cânta orchestra mare a operei reunită sub bagheta lui Varo Calabrezul, cred că doamna-l cunoaște din Iești, acum câțiva ani a susținut câteva concerte și acolo… Muzica lui are o frază limpede și melodioasă…

Bătu gongul, se-auziră câteva acorduri, o liniște de mormânt puse stăpânire pe toată sala… Amintirea Titanului cu simțul auzului blocat aproape douăzeci și cunci de ani, care continuase să compună fără să mai cunoască natura vocii umane, era proaspătă în memoria tuturor. Închipuirile lui despre sunete, despre susurul apelor și ciripitul păsărilor, despre foșnetul frunzelor și farmecul nopților de vară, întreceau însăși natura. Sonatele lui răscoleau ființa umană în ce are ea mai pur și mai curat…

Se cântă *Simfonia pastorală*… Micheru le atrase atenția asupra celei de a doua părți unde orchestra imita sunetul privighetorii, apoi cucul și pitpalacul; totul aici era urzit din cântecul și freamătul naturii de la țară, la care se adăuga propriul lui zbucium sufletesc.

– Beethoven, domnilor, recreează lumea amintirilor… – le șopti Micheru, căutând să fie cât mai scurt în explicații, pentru a nu deranja auditoriul.

Sunetele se jucau nestingherite prin marea sală, fugeau parcă unele după altele și se spărgeau de pereți, aruncate de un mare magician. Fiecare în acordurile acelei muzici divine își vântura memoria după scenele amintirilor trecute, după anii copilăriei, petrecuți în marea natură. Eminescu își revăzu dealurile molcome ale Ipoteștilor, codrul, văile, izvoarele, nopțile cu lună și cele fără lună când hoinărea pe la colibele prisăcarilor, zilele cu nori și zilele cu soare când colinda codrul cu izvoarele, serile fantastice de vară când stelele-i scăpărau în cale spre salcâmul tăinuitei lui dragoste cu fata Alupului, atunci când scârțâia-n aerul rece-al

nopții cumpăna de la fântâna din vale, parcă auzea zbieretul mioarelor când se-ntorceau seara de la pășune, ciripitul păsărilor, foșnetul lin al codrului în jocul șăgalnic al vântului…

Alături de el, Veronica se vedea fetiță la Neamț, alergând pe dealurile Filioarei sau până sub zidurile cetății, prin Humulești sau cu maică-se la Agapia șI Văratic; urca apoi munții Ciungi și culegea flori, făcându-și din ele coronițe, precum crăiesele din basme copilăriei ei.

Muzica lui Beetoven le aducea aminte de soarta omului pe pământ, de implacabilul destin, de suferință, de dragoste, de legătura cu Marele Templu al Naturii, de unicitatea și diversitatea lumii în Marele Univers… Muzica lui stingea urile și potolea patimile, apropia inimă de inimă, unindu-le idealurile…

Veronica oftă și-și șterse o lacrimă de pe obraz. Nu crezuse că muzica lui Beetoven o s-o transpună într-o lume de vis și-o să-i răscolească atât de mult amintirile. Eminescu o rugă să nu mai plângă. Și el trăia aceleași sentimente, dar și le stăpânea. <Din durerea lumii s-ar naște fluvii de lacrimi.> – gândi el și se întrebă dacă nu cumva apa pe pământ s-a născut din lacrimile omenirii, dacă nu cumva ploaia este durerea cerului sau zbuciumul Universului, dacă nu cumva roua este durerea nopții, învinsă de triumful luminii…

Cântase și Veronica Beethoven la pian, dar niciodată nu atinsese perfecțiunea orchestrei aulice, sonurile plângeau, se tânguiau asemenea unui suflet în zbucium; aici părea o furtună dezlănțuită, aci o zi feerică în care domnește atotputernicul soare peste o eternă primăvară. Scurte intermezzouri curgeau parcă ca susurul unei ape sau dansau feeric ca niște roiuri de fluturi într-o nuntire celestă…

– Doamneee, grăi Veronica, ce mult ne saltă Beethoven din noroiul în care trăim!

Eminecu privi la ea; ce mult o îmbujoraseră aceste clipe și ce frumoasă o făcuseră…

– Ce imn de iubire – se minuna ea – în acest suiș de sunete! L'amor che move il sole e l'altre stelle! – cită ea un vers din *Divina comedie.*

– Nu numai stelele, îi răspunse poetul, galaxiile, întregul Univers!

Mâinile lor se întâlniră, degetele se căutară și se strânseră, un fluid se strecură cald de la unul la altul. Ce se întâmpla cu ei, ce beție-i cuprinsese, ce legi blestemate-i întâlnise și-i dăruise unul altuia? Câteva clipe degetele lor se strânseră unite; Veronica simți că plutește undeva în neant cu niște aripi ușoare, inima-i ticăia ca un hulub prins între palme, tot corpul se narcotizase de-o dulce stare de fericire…

Concertul se termină.

Când trecuse timpul? De ce trecuse totul așa de repede? Finalul concertului îi aduse din lumea viselor în lumea realității. Avusese dreptate Eminescu, nici urmă de boală nu mai avea Veronica, era așa de veselă și de zglobie, totul se transformase-n ea ca printr-un miracol.

Micherul se scuză și plecă, avea o întâlnire cu un coleg din orchestră. Îi sărută mâna doamnei Micle care se ridicase din loja ei și aplauda frenetic acel final de concert. Mihai rămăsese în picioare; părea mișcat, emoționat, ținea în mână o țigară și voia s-o aprindă. Ieșiră în stradă, afară se întunecase, răcoarea serii îi făcu să se strângă unul în altul… Lumea se urca în trăsuri, ei o luară pe jos spre locurile lor taince, departe de ochii lumii. Câtva timp se-auziră doar pașii rătăciți pe trotuare. Eminescu îi prinse brațul și mergeau amândoi tăcuți și îngândurați.

– Cât timp a trecut de când ne cunoaștem, Mihai? – se gudura Veronica la brațul lui.

– Timpul? – întrebă Eminescu. Timpul e grija tiranilor; pentru tot ce-i etern nu există timp și sper ca dragostea noastră să fie eternă.

– Nu mă lua drept tiran! N-am grija timpului, dar a trecut așa de repede! Mi-e teamă că oricând trebuie să primesc o epistolă de la Ștefan să merg acasă și…

Eminescu nu-i răspunse, nu vrea să accepte logica acestei despărțiri, se întrebă în sinea lui ce va mai însemna Viena pentru el fără prezența acestei femei.

– Nu doresc, Corina, ca în aceste frumoase clipe să mă gândesc la despărțire. Mergem pe unde ni-i drag nouă să continuăm pastorala beethoveniană!

Femeia îi spuse c-o strâng pantofii și-i e greu să meargă pe jos; Eminescu se aplecă, îi trese pantofii din picioare, îi mângâie

gleznele și-o luară așa prin iarba mare, ca în copilărie pe meleagurile nemțene. Veronica se lăsă purtată de Mihai ca un copil.

– Mihai, ce-i cu tine?

– Te port ca pe-o regină spre palatul împărătesc!

– Ce visător ești, Mihai!

– Sunt făcut din vise, Corina, și dacă n-aș avea puterea să visez, eu nu știu ce s-ar întâmpla cu mine. Toată viața noastră-i făcută numai din vise! Vise sunt și rămân toate pe pământ! Ia ascultă!

Ascultară cu sufletul la gură; se-auzea susurul apei, foșnetul mătăsos al apei, mergeau pe malul ei printre sălcii plângătoare, miroseau mățișorii și vântul îi scutura ca pe niște ciucurași. Se așezară jos pe iarbă, Mihai se trânti pe spate și privea cerul; nori albi, ca o enormă maramă de borangic bătută de vânt se legănau, dezvelind obrazul feciorelnic al astrului nopții, părea că alunecă ca o corabie de argint pe valurile line ale unei mări și din când în când se ascunde după câte un val înspumat…

– Seara asta, Mihai, parcă e ruptă din pastorala beethoveniană… De ce ești trist? - îi dădu ea un bobârnac peste nas.

– Stau și mă-ntreb cum va mai fi viața noastră de după Viena…

– Nu știu, Mihai! – zise Veronica trist.

Tăcură amândoi, Veronica nu vru să mai continuie răspunsul. Răscolea trecutul și tulbura apele viitorului. Ce depindea în fond de ea? Nimic! Era o femeie căsătorită, cu copii, cu bărbat, care bătea câmpii prin Viena. Dacă se întorcea la Iași, acasă, intra în carapacea ei și-și vedea de treburile casnice.

– Tu, Mihai, vei avea o carieră mare, doar ești sub patronajul lui Maiorescu; după ce te vei întoarce-n țară, nu te vei mai uita la o biată femeie măritată…

Undeva departe, în noapte, se-auzi țipătul unui pescăruș străbătând ca o săgeată rece întunericul, acest țipăt desnădejduit le săgetă inimile ca un fior de gheață; apoi și mai înfiorător, fluierul unui tren de noapte despică întunericul, lăsând pentru câteva momente noaptea paralizată.

– Nu se poate ca între noi să rămână doar o poveste, Corina!

– Nu știu, Mihai, rămase răspunsul ei suspendat în tăcerea acelei nopți, poate soarta…

Mihai o privi prin crepusculul întunericului, păru buclat îi căzuse pe frunte, i se vedeau luminile ochilor ca două iscoditoare și minuscule ferestre luminate în noapte, urmărindu-l, una din mâini se plimba prin părul poetului, mângâindu-l așa cum făcea Raluca atunci când era mic; îi lua șuvițele de la frunte și i le ducea până pe ceafă, strângându-i-le la spate în chică, repeta acest gest cu tandrețea cu care-și mângâia copilele în clipele ei de răgaz când le culca și le spunea povești.

Mihai voia s-o sărute, s-o strângă-n brațe, dar amâna totul pentru altă dată; toate femeile lui i se păreau a fi năluci care apăreau și dispăreau din viața lui, fără posibilitatea de a le mai vedea; așa cu copila de la Ipotești, așa și cu artista din peregrinările lui cu trupele de teatru prin țară, așa și cu Elena… Poate așa se va întâmpla și cu Veronica! Ce-ar fi să-i ceară voie s-o sărute și să-i spună: <Veronica, sau Corina, așa cum îi plăcea ei să-i zică, mai avem puțin timp de stat împreună, dă-mi voie să te sărut, să te sărut o singură dată și-apoi să ne despărțim! Și ce înseamnă și-un sărut în vâltoarea dragostei? O atingere mirifică de câteva clipe din care gustăm amarul iubirii sub forma unei dulci atingeri epidermice!>

Îi privi gâtul alb, marmoreean și bustul sânilor tari prin bluza de crep-saten, s-ar fi repezit cu mâinile să-i strivească, să-i sărute, să-i îmbrățișeze; putea s-o facă, se întreba și el de ce n-o face, de ce amâna… Îi plăcea acest joc al amânărilor, această dulce amăgire a mărului necopt…

Veronica îi săltă capul în poală și continua să-l mângâie-n tăcere așa cum făcea maică-sa până-l adormea atunci când era mic.

Trecură clipe, minutre, ore, așa în tăcere…

Târziu, Mihai, își ridică un pic capul, sprijinindu-se într-o mână care-i amorțise; Veronica, îl ajută și, instinctiv, își aplecă și ea capul în jos până când gura ei lacomă dădu de buzele lui și-l sărută ușor ca pe un copil… Nemai amânând clipa, Mihai o strânse-n brațe și-o sărută c-o sete de păgân; dulci și feerice clipe, unice poate-n Univers, puseră stăpânire pe ființele lor…

Cânta noaptea, cânta Dunărea, cânta Viena, cântau, jubilau inimile lor, fericite, și cerul cânta, și luna, și stelele, și iarba, și

pădurea, totul-totul cânta în această noapte a pastoralei beethoveniene…

Printre bătrânele sălcii, undeva spre răsărit se zăreau zorii zilei, jerbe de lumină se ridicau spre cer ca niște enorme linii alb-sângerii, trimise spre Univers de cine știe ce explozie fantastică de lumină.

– Hai acasă, Mihai, că ne-au prins zorile! – se deșteptă Veronica din reveriile ei.

<Unde acasă?> – îi venea lui Mihai s-o întrebe. Aveau ei oare un palat al lor unde să se răsfețe ca doi împărați în dragostea lor mistuitoare? Visase multe palate unde-ar fi putut fi casa lor, palate de cristal, palate suacvatice de gheață, palate crenelate spânzurate pe vârfuri de stânci, palate-n adâncuri de codri pe unde n-a călcat picior de om, palate-n Marele Univers cu stelele candelabru auriu sau palate-n lună sau pe cine știe ce contelație…

– Unde acasă? – întrebă Mihai, zâmbind de năstrușnicele lui palate imaginare…

Și o luară-ncet pe podul acela care despărțea viața lor în două: într-o parte, el, cu Zâna Mirandonitz, în cealaltă, Veronica, femeia reală, cea căsătorită cu Ștefan Micle care avea două copile, femeia din Iași care venise pentru o cură de câteva luni la Viena și care urma să dispară și ea ca o nălucă…

12

Dacă le-ai văzut pe toate și n-ai aflat ce e frumusețea, înseamnă că n-ai ochi; iar dacă le-ai văzut, dar n-ai simțit puterea frumuseții, înseamnă că n-ai inimă>-spunea Schiller. Veronica văzuse totul la Viena și aflase și ce e frumusețea; frumusețea care încântă ochiul și urechea, adică arta, arhitectura, pictura, sculptura, teatru, poezia, muzica… Puterea frumuseții asupra sufletului ei o simțise prin ambasadorul care-o purtase peste tot, prin realul orașului, dar și prin irealul visurilor lui… Puterea frumuseții îi modelase sufletul ei de aur, îl făcuse mai sensibil, mai tolerabil… Un singur lucru o rodea: relația ei cu Eminescu.

Mihai, acest chip mefistofelic, care se strecurase picătură cu picătură-n sufletul ei, era un Faun cu puteri magice. El fusese adevărata cură care-o înviorase din boala ei; el, care-i vindecase sufletul…

Mai avea o săptămână de stat la Viena și Veronica fusese invitată la o serbare de doctorul ei curator. Fiica doctorului își serba logodna; frumoasa amfitrioană se căsătorise cu un prinț de Renania. Se gândi că singură nu poate să onoreze prezența, dar le promise gazdelor că va veni însoțită de un compatriot, care este student aici și poet. Eminescu reacționase ceva mai prudent la această propunere; nu că n-ar fi fost încântat, dar se gândea la situația Veronicăi, care în văzul lumii se afișa cu un astfel de prieten, ea, care era o femeie măritată. Mai ales că Ștefan Micle avea prieteni și cunoscuți printre invitații doctorului. De dragul femeii, Eminescu acceptase și acum amândoi se gândeau la tualete. Cu câteva zile înainte, Veronica, cu ultimele economii trecu pe la Marele magazin de mode și-și alese o rochie pe gusturile ei; plăti patroana, reugând-o pe modistă să i-o aducă la Pensiunea Lovenbach. Stabilise cu modista modificările croielii rochiei: îi ceru decolteul ceva mai mare și garnisit pe toată linia cu panglică roz și cu pliurile ceva mai late. Eminescu își mai cumpără un frac și o pereche de pantofi de vară.

La ora fixată, Mihai, jucând rolul unul donjuan, apăru cu trăsura la fereastra Veronicăi, bătu de câteva ori în geam și femeia, cu chipul ei angelic, îi făcu semn că va coborî. Era fericită, atât de fericită, că uitase pe ce parte a ușii era clanța, plutea parcă pe nori de vis… Își imagina cum va dansa ea cu Eminescu sub privirile admirative ale calorlalți; era o pereche de vis, amândoi de-o frumusețe demonică, eleganți ca un prinț și o prințesă care se visaseră unul pe altul o viață și acum li se împlinise acest vis.

– Am sosit, domnul meu! – glumi Veronica, dându-i mâna să se urce în cupeu.

Veronica spuse o adresă, birjarul cunoștea locurile, era vorba de castelul de lângă Oberdobling cu pădurea aceea veche care-i străjuia aripile lui de vis, prelungite prin luminile ferestrelor. Castelul își avea povestea lui cu o prințesă poloneză otrăvită și un prinț alcoolic; amândoi muriseră cam în același timp și castelul fusese pus la licitație publică. Doctorul Walter îl cumpărase cu gândul să-l transforme într-un stabiliment public sau spital. Îi plăcuse atât de mult încât își mutase locuința aici, comună cu o aripă pe care-o rezervase spitalului. După câtva timp transferase spitalul în altă locație și castelul rămăsese doar locuința familiei. Era un mic Versailles cu grădina lui tăiată geometric, cu flori alese după culori și anotimpuri, cu fântâni țâșnitoare, cu lacuri odihnitoare, dar și cu sălbăticia de secole a pomilor crescuți parcă anume să semene cu monștrii din poveste.

Poeților li se părură că intrară într-un vis, un décor romantic care se asorta cu sufletele lor, seara în pădure; ferestrele luminau feeric și se-auzeau acordurile unei muzici dulci. Majordomul îi întâmpinase cu zâmbetul lui amabil și le deschise ușa în marele salon. Doamna Walter îi recomandase pe cei doi ca rude și-i invită să ia loc. Perechea valahă făcu o impresie frumoasă; sala rămase fermecată de eleganța și frumusețea lor. Veronica își îmbrăcase acea superbă rochie lungă de culoarea cerului de vară senin care-i scotea în relief un corp de păpușă, un mijloc subțire și-un bust cu rotunjimi nebănuite, cu rodiile sânilor răscoapte, din care ieșea, marmoreean un gât roz-albiu cu un cap semeț de femeie la care nu știai ce să admiri mai mult, părul blond, care cădea în onduleuri până la mijloc, fața senină și proporționată, plină de lumini, aducând cu femeile lui Veroneze, ochii mari, albaștri, reflectând culoarea apelor adânci cu gene mari și

sprâncene arcuite simetric, cu obraji rumeniți de o roșeață discretă, cu zâmbetul dulce care-i desfăcea dinții sidefii, puși în relief de buzele cărnoase; pe piept strălucea un șir de topaze, făcut cadou de ziua ei de Micle ce arunca reflexe rozalii pe sânii ei ca jocul unor ape pe suprafața unor oglinzi limpezi.

Eminescu, alături de Veronica, părea un vis frumos de femeie, întruchipat într-un efeb, un Paris antic; fizic și spirit, unite sub o figură glacială, nordică, cu ochii, mici, aștri arzând de o bolnavă curiozitate, o față lată cu umerii obrajilor proieminenți de culoare șatenă, încadrată de un straniu păr negru, strâns la spate într-o chică ca un fachir oriental, corp atletic, bine legat, cu elasticitate în mișcări, îmbrăcat simplu, dar ireproșabil, elegant până-n vârful pantofilor, întrecând până și pe prințișorii aulicei împărății…

După ce schimbară câteva amabilități cu logodnica, trecură la masă și la dans. Lui Mihai tânăra mireasă i se păru o figură lascivă, o femeie diabolic de indolentă care, și când vorbea, făcea efort. Vorbea peltic și asta îi plăcu poetului, îi simțea limba cum se împiedică de smalțul dinților în efortul ei de-a pronunța corect cuvintele și, deși era nemțoaică get-beget, i se păru mai degrabă italiancă din Calabria.

Veronica părea că joacă într-o feerie, era pentru prima dată la o astfel de ocazie și rămăsese uimită dar și răpită de farmecul inedit al acestei seri. Câțiva bărbați, dornici s-o cunoască, o invitară la dans de sub nasul lui Eminescu și ea, cu temperamentul ei focos, dansa ca o balerină, luată de apa muzicii. Pe Mihai, care rămăsese pe un fotoliu, îl interesa mai mult sala, îl încântau enormele picturi de pe pereți, un fel de scene din Seherezada cu serafi, femei goale întinse lasciv pe lințolii aurite, seraiuri, eununci, într-un décor de orient etern cu palmieri, eucalipși și oaze cu nelipsitele turnuri crenelate ale moscheelor și minaretelor înfipte cu vârfurile în cer, așteptând cumva să coboare însuși Mahomed pe scări de mătase de pe pereții lor. Două mari policandre arcuiau peste sală cu brațele lor întoase spre tavan și luminau a giorno sala… Opulența se lăfăia și pe mese, iar de jur-împrejur burghezia, bărbați cu perciuni și bărbi și femei elegante dar ofuscate, vorbeau, rândeau, spuneau sau priveau prin lornioane câte-o pereche care se dădea-n spectacol. Erau scene grotești ca într-un carnaval de prost gust. Ce căuta el aici în această lume? Și de ce-o încânta pe Veronica tot acest soi de cumularzi? De ce se dădea ea în spectacol? Era

așa de frumoasă singură cu el și acum devenise obiect de lornioane. De ce o femeie frumoasă devine obiect public și hrană pentru poftele bărbaților?

– Mihai, ce-ai de stai așa de îngândurat? – îl întrebă Veronica când scăpă de la dans.

– Mă gândeam că aici se joacă o comedie!

– Ce se-ntâmplă, nu-ți place muzica, oamenii, atmosfera?

– Nu-mi place nimic, aici e totul vulgar și fad; eu ies afară să fumez o țigară…

După câtva timp, observând pe fața lui o umbră de supărare, veni și Veronica după el:

– De ce-ai plecat, Mihai? Nu te simți bine?

– În primul rând că n-am plecat! Te-așteptam! Ți-am spus că aici se joacă o comedie și nu-mi place…

– Și ce propui?

– Să pecăm!

– Unde?

– Viena e destul de mare… Nu vezi ce seară frumoasă…

– De acord, dar trebuie să-mi iau la revedere de la doamna Walter!

Mihai aruncă restul țigării și privi cum o veveriță se dădea huța pe-o creangă de brad; îi veni în minte o scenă asemănătoare din copilărie, urcase dealul Brehuleștilor cu taică-său cu trăsura, mergeau la turmele boierului Balș să înregistreze numărul mioarelor și buțile de brânză și caș și Gheorghieș oprise-ntr-o vale, trebuia să treacă un firicel de apă spre stânele baciului și oprise caii să-i adape… Mihai coborâse din trăsură și se juca prin niște lăstăriș, culegea ghindă și-o arunca-n oglinda apei; câteva veverițe fug prin iarbă după ghinda aruncată, el s-a speriat și-a alergat repede la taică-său. <Cine-i ,Mihăiță, de te sperie așa?> – îI întrebă taică-său. <Veverițele!> – strigă el. <Măi, dar veverițele nu mănâncă oameni!> Și bătrânul îi povestise de alte fiare care mănâncă oameni, cum îi spitecase corpul vechiului baci lupii din pădurea Brehuleștilor…

Apăru Veronica fără să scoată un cuvânt, era supărată că pleca tocmai acum în toiul petrecerii. Mergeau tăcuți, ea înainte, el în

urma ei; și unul și altul făceau bilanțul celor câtorva luni petrecute împreună. Mai rămăseseră doar trei zile până la despărțire, Veronica primise depeșă de acasă să vină repede că una din fetițe se îmbolnăvise și trebuia îngrijită. Micle era ocupat cu examenele și maică-sa trebuia să se ducă la Năsăud pentru un proces de partaj cu niște rude. Oare tocmai în această seară se iscase motiv de ceartă? Mihai o crezuse pe Veronica o puritană, acum se dezlănțuiseră toți demonii din ea, se simțea parcă în al noulea cer la brațul fanților de tinichea care-o invitaseră la dans! Și el rămăsese un fel de tutore care trebuia s-o protejeze. Avu deodată tot dezastrul viitorului în față: cursurile se duseseră pe apa sâmbetei și perspectiva examenelor se îndepărtase; ce se-alegea de anii lui petrecuți la Viena? Ce-i surâdea viitorul? Și mai ales ce le spunea el bătrânului și domnului Maiorescu? Veronica dispărea din viața lui tot așa cum apăruse și-i lăsa un gol pe care nu-l putea umple cu nimic. Va mai sta el oare la Viena? Întrebări după întrebări veneau nechemate și el trebuia să le răspundă…

Veronica fugise și ea cu gândul la copilele ei, numai ele puteau s-o rupă din clipele de față; pentru prima dată fetițele ei drăgălașe îi umplură cu lumina amintirii golul sufletesc prin care trecea, auzea parcă glăsciorul lor murmurându-i numele de mamă și instinctul matern o făcu să-i curgă primele lacrimi… Mihai, văzând-o, o întrebă:

– Ce-i cu tine, Corina?

– Sunt supărată, Mihai, că trebuie să mă despart de un vis pe care l-am visat amândoi. Și tocmai acum ți-am creat un prilej de suspiciune…

– Dar nu ți-a cerut nimeni nicio explicație…

– Nu e ce crezi tu… E firesc să nu mă cunoști! N-am avut nici timpul, nici ocazia… Unele lucruri despre mine ți le-am spus, altele, nu… Tu ai văzut în mine doar imaginea unei femei ideale; eu sunt făcută din carne, sufletul meu, așa cum e, e bântuit de contradicții, ca de altfel toată viața mea… Sunt ca eroinele lui Turgheniev și Dostoievski… Sunt o George Sand în miniatură…

– George Sand? – se întrebă poetul – cineva zicea despre ea că e ca Turnul Nesle; își sfâșie amanții, dar în loc să-i azvârle în râu, îi îngroapă-n romanele sale…

Veronica râse.

– Mai întâi că eu nu scriu romane…

– Poate că vei scrie…

– Fondul meu sufletesc este liric… Și-n al doilea rând te rog să mă crezi că eu sunt o femeie cinstită; eu n-am amanți! Îmi iau drept martor pe Dumnezeu că singurul bărbat pe care l-am cunoscut a fost cel hărăzit de soartă drept soț. Dacă a apărut o licărire de vis, acea licărire ești tu pe care vreau să te-ngrop, nu-n romane, ci-n searbăda mea inimă. Cum ai putea tu crede că eu în această seară te-aș fi părăsit pentru acei limbuți și peltici cavaleri? De ce ești slab acolo unde-ar trebui să fii tare? Crezi că eu nu te-am văzut că te-ai supărat? Crezi că eu n-am citit pe fața ta gelozia?

Eminescu se așeză în fața ei și o privi în ochi, acei ochi albaștri și mari de vită rănită și descoperi pe fața ei o frumusețe virginală plină de candori care-l făcu s-o strângă-n brațe și să tremure de emoție la atingerea corpului ei. Simțindu-i mâinile care-o cuprinsese peste mijloc, Veronica își lăsă ușor capul ei moale cu părul mătăsos și bogat pe pieptul poetului. Pentru câteva clipe se opriră toate orologiile lumii, numai inimile lor băteau în acea noapte la unison… Când ridicară capetele spre cer, Sfânta lumină le lumina calea șI stelele, martore la idila lor de dragoste, făcuseră un cor de lumini cântând muzica sferelor…

Era ultima lor noapte la Viena…

13

Veronica se trezi târziu; avusese o noapte de coșmar, prin plecarea ei spre meleagurile natale lăsa în urmă o lume ideală și intra în viața cotidiană. Lumea lăsată în urmă se numea Viena și, mai ales, Eminescu…

Deschise ferestrele larg, aerul dimineții o învioră. De fiecare dată când pleca spre casă își trimitea înainte gândul ca pe un buzdugan fermecat, apoi își imagina ce-i acasă: o vedea pe maică-sa la bucătărie și pe copile, jucându-se în casă… <Vaiii, ce se vor gudura ele pe lângă ea, întrebând-o ce le-a adus, cu glăsciorul lor dulce de îngerași!> Ce se întâmplase cu fata ei de se îmbolnăvise? Negreșit, maică-sa le lăsase singure să se joace pe-afară și, cum e acum primăvara timpul schimbător, fata răcise. Ștefan, cu rectoratul lui, da tot mai rar pe-acasă și nu prea-l interesa viața copilelor.

Peste Viena băteau clopote de sărbătoare, sunetul aramei se răspândea melancolic în aerul dulce al primăverii ca o chemare pe un tărâm de basm. Era duminică, acum la ceasul clopotelor de utrenie descoperi că uitase zilele calendarului care-n mintea ei rămăseseră undeva în urmă. Ziua aceasta era scrisă-n calendar ca o zi măreață, era ultima lor zi când mai stăteau împreună. Mihai trebuia să vină s-o conducă la gară… <Voi veni la un ceas după tânguirea clopotelor de utrenie în sfânta zi de duminică să-mi iau la revedere de la tine și să te conduc la gară!> – fuseseră ultimele lui cuvinte la despărțire.

Își aruncă ochii pe geam, strada era plină de trăsuri care treceau în ropotele copitelor cailor în sus și-n jos. Una din trăsuri își încetini mersul și zări figura poetului în ea. Opri în dreptul porții și Mihai coborî, i se păru supărat și mohorât.

– De ce ești supărat, zgrăbunțule?

– Cum să nu fiu supărat când mă părăsește regina mea!

Veronica tăcu, luară fiecare câte un geamantan și urcară în trăsură. Amândoi tăceau și priveau. Străzile erau animate, parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, la Burgtheater oamenii se-nghesuiau

la spectacol, pe mari afișe se anunța *Regele Lear* al divinului Wil; de trei ani, ba de cinci se juca fără întrerupere această piesă și lumea din Imperiu se înghesuia s-o vadă, cât de mare era acest Brit! Trecură și prin spatele Universității… Oare unde erau colegii lui acum? Poate dădeau examenele… Peste câteva săptămâni se termina anul universitar…

Se opriră în fața Gării centrale, birjarul le duse cele două geamantane pe peron, în sala de așteptare era forfotă mare, călători din tot Imperiul așteptau să plece fiecare unde-l tăia capul, limbile se amestecau ca-n Turnul Babel, unguri, austrieci, francezi, nemți, ruteni, ruși, români, șușoteau, întrebau, gesticulau, alergând de colo până colo.

Veni și ora plecării, Veronica se urcă în cupeu cu lacrimile în ochi. Își desfăcu geanta, scoase din ea o fotografie făcută recent special pentru poet și i-o dădu cadou. <Să nu mă uiți, Mihai, niciodată!> – fuseseră ultimele ei cuvinte. Mihai o sărută, o mai strânse pentru ultima dată-n brațe, coborî și rămase singur pe peron. Trenul se puse ușor în mișcare… Era parcă un final de poveste: <A plecat un tren din gară și cu el iubirea mea…> Privi la geam, Veronica își ștergea lacrimile, fluturând o batistă în vânt…

În dulcele legănat al vagonului, Veronica Micle, după atâta zbucium sufletesc, adormi. Se visa prin codri Văraticului culegând albăstrele… Era tot primăvară ca acum, veniseră decurând din Năsăudul lor și se stabiliseră la Târgu-Neamț. Pe maică-sa o chemase la mânăstire maica Eprahia la spălat rufe și o luase și pe ea. Soarele se revărsase peste roua ierbii și Veronica fugea ca nebuna desculță prin iarba umedă, avea o rochiță albă de borangic și fugea ca un îngeraș printre lăstărișii. <Maicăăă, o striga mama Ana, să nu te rătăcești că pe-aici sunt căpcăuni!> <Și cum sunt căpcăunii, mamă?> – întreba ea plină de naivitate. <Nici oameni, nici fiare!> – glumea mama Ana. Dar Veronicăi nu-i era frică, a luat-o prin pădure, culegând florile ei îndrăgite și cântând: *Albăstrele, viorele/ Precum lacrimile mele, /Udându-mi cărările,/ Deschizându-mi zările… /Albăstrele, viorele/ Să mă-npodobesc cu ele…*

Sărea într-un picior și cânta, lega buchețele de buchețele pe-o ramură de salcie să-și facă o coroniță să se împodobească cu ea. La un moment dat, s-a rătăcit; era liniște, o liniște suspectă,

codrul întunecat o speria întotdeauna, fetița a luat-o la fugă printre tulpinile uriașilor copaci… Fugea ca nebuna prin ochiuri de întuneric și nu știa încotro fuge, plângea și se zbuciuma… S-a trezit din fuga ei în Valea Spânzurătorii într-o poieniță plină de flori, era tot liniște și tot întuneric… Se așeză jos lângă vizdurele unui izvoraș ce curgea din buza dealului… Își răcori fața, bău apă din căușul mâinii și culese flori de toate culorile… Se împodobise toată numai flori, flori albe, flori roșii, galbene, albastre, viorii… Se privi în oglinda apei, ce frumoasă era așa împodobită! Își despletise părul și-i venea până-n călcâie, un păr galben-auriu, mătăsos, era parcă o zână cu rochița ei albă, o zână din poveștile ei de copilă… Deodată se auzi o voce de bariton: <Ce-i cu tine aici, fetițo, pe teritoriul meu?> <Dar cine ești tu?> – întrebă ea cu curaj. <Eu sunt căpcăunul!> – se auzi vocea lui și i se păru că mișca și trunchiurile copacilor. <Avea dreptate mama că pe-aici sunt căpcăuni!> – se gândi ea. Voia să-l vadă, dar nu se vedea… Și era noapte, și erau stele, și era lună, și adia vântul șI băteau clopotele de vecernie și dinspre mânăstiri venea miros de tămâie și glas de călugărițe care cântau o rugăciune de-a lor. <Ai auzit de Valea Spânzurătorii?> – întrebă același glas, ceva mai înfuriat, care semăna cu glasul lui Mihai. <Nu, n-am auzit!>- răspunse ea înfricoșată. <Aici s-au spânzurat toate călugărițele cele frumoase!> Ea tăcu, se-nfioră, vru să fugă, dar n-o mai țineau picioarele… <Aici ți-e locul și ție, vezi copacul acela?> Și uriașe crengi dintr-un copac începură să se miște. <De el te leg!> Și apăru în fața ei și nu era nici om, nici fiară, era un fel de lăbârcă cu niște ochi enormi, pe niște picioroange lunguiețe, cu mii de mâini care geticulau dezordonat. Veronica o luă la fugă și-n cale i se puse o apă mare, învârtejită, cu bulboane enorme, pe care aluneca la vale o moară în flăcări… Era un spectacol fantastic cum ardea acea moară pe oglinda apei, în reflexe rubinii… Așa în vis își aminti cum Eminescu îi citise cu câteva zile în urmă *novelele lui cu cele șase gravuri* care începeau cu descrierea unui București sordid, plin de noroaie, apoi portretul luciferian al lui Toma Nour și al lui Poesis, actrița-subretă care juca în *Norma* de Pucini… dragostea dintre ei… și scenele teribile de luptă cu honvezii... Era poate ilustrarea acelor pagini cu moara luată de apă arzând în flăcări…

De căpcăun tot nu scăpase, de acolo de pe o stâncă, deodată s-a aruncat într-un hău; aluneca undeva în gol și golul nu se mai

termina, se ducea plutind ușor cu niște aripi mari de ceară ca un Icar hăituit de demoni…

Se trezi din visul ei și privi în jur, era liniște; singură în cupeu, medită la visul ei, cine era acel căpcăun care-i înfiorase copilăria? Citea Schiler, cartea îi căzuse din mână când adormise, o ridică ușor și începu s-o răsfoiască…

14

După plecarea Veronicăi din Viena, Eminescu rămase parcă într-un pustiu, evită să se mai întâlnească cu colegii, se închise în casă și câteva zile zăcu buimac. Gândul de a părăsi Viena i se cuibărise din iarnă în inimă; boala lui prelungită, lipsa de bani, traiul greu și mai ales lipsa perspectivei unei diplome erau argumente care îl înclinau către o asemenea hotărâre. Acum Veronica venise ca o salvare, pleca după ea spre meleagurile dragi inimii lui; se gândise și la o slujbă, poate la Iași, lângă Veronica, sau la București. La Iași era aproape de junimiști, poate îl vor ajuta să câștige o slujbă și să publice în continuare în *Convorbiri...* Știa că va avea de înfruntat pe căminar care ar fi tunat și fulgerat la știrea întreruperii studiilor, apoi pe Maiorescu care-și pusese atâtea speranțe în el... Dar hotărârea era definitivă!

Începu să-și strângă hârtiile și cărțile să și le aranjeze în cele două cufere, apoi cele câteva boarfe să le înghesuie peste cărți. Unul din cufere îi fusese drept trusă de actor, în scurta lui călătorie prin țară cu trupa lui Pascali. Câte amintiri frumoase nu erau legate de acest episod al vieții lui! Pe-atunci îi intrase în cap nebunia actoriei; era o lume veselă care se juca cu iluziile, așa cum îi plăcea lui. Și el, copilul răsfățat al Thaliei! Își aminti de succesul lor de la Brașov unde stătuseră o lună încheiată, ce mare triumf a fost, ce mare sărbătoare, cum îi încununase lumea cu flori și cu aplauze... apoi la Sibiu... Poposiseră la hotelul Bukarest unde jucaseră pe *Mihai Viteazul după bătălia de la Călugăreni* cu Pascali în rolul domnitorului. Municipalitatea le pregătise un banchet pe cinste la hotelul *Împăratul romanilor* în onoarea lor... apoi prin toată Transilvania... Peste tot îl însoțise această ladă, făcută cadou de Pascali, în care-și purta averea lui mobilă și imobilă...

În noaptea de dinaintea plecării nu putuse să doarmă, avusese o noapte de coșmar, plecarea lui lăsa în urmă atâtea amintiri legate de orașul lui Beethoven.

Merse tot cu trăsura la gară, trecea prin centrul Vienei ca un semn de adio, se întreba dacă va mai revedea vreodată acest frumos oraș, privea cu lacrimile sub pleoape fiecare colțișor, fiecare clădire, fiecare cafenea, fiecare birt, îi venea să coboare și să sărute pentru ultima dată pământul sfânt al Vienei; aici își petrecuse cei mai frumoși ani ai vieții lui, avusese colegi, prieteni, amintiri, aici avusese cei mai vestiți profesori ai timpului, aici descifrase alfabetul filozofiei, aici văzuse cele mai frumoase spectacole de teatru, aici înmugurise iubirea lui pentru Veronica…

Trenul se puse în mișcare… Eminescu trecu la geam, privea în depărtări panorama Vienei și un sentiment nostalgic de tristețe și de regret puse stăpânire pe el; orașul rămânea în urmă și liniile orizontului fugeau prin lumina orbitoare a soarelui, ca liniile viaeții undeva în necunoscut…

Pe fereastra trenului lucea sub luminile argintii ale soarelui torid de sfârșit de primăvară verdele câmpiilor și al pădurilor, argintul lucitor al apelor și-al lacurilor, întregind acel tablou feeric pe care numai natura putea să-l creeze… Privirile poetului scrutau depărtările, urmăreau zborul păsărilor pe întinse zone albastre. |ăranii spânzurați pe coline cu plugurile lor, cosașii în șiruri pe dealuri, ciobanii pe poienele munților întregeau acest tablou măreț și-l umanizau. Era freamătul naturii la ceas de nuntire și toate se reflectau în sufletul poetului ca într-o oglindă, luminată de portretul Veronicăi care-i era prezentă sub pleoape, sporind acest extaz cu un plus de fericire… El acum era parcă centrul Universului în acel cerc al cărui centru e pretutindeni și a cărui circumferință nu e nicăieri, cum spunea Pascal. Și fericirea lui nu depindea de acest cerc? Îi defilau prin minte bătrânii dascăli de filozofie, de istorie universală, de doctrine politice… Îi părăsise, îl chema viața practică… Și-l chema această femeie, seducător de frumoasă, care pusese stăpânire pe sufletul lui. Femeile iubite capătă străluciri stranii în mințile poeților, le aprind fantezia, gândea poetul… Nu e acesta un șiretlic al naturii pentru ca specia să nu piară?

Se-auzeau roțile trenului cu zgomotul lor sacadat în liniștea cușetei cântând parcă un cântec de leagăn care puse stăpânire pe somnul lui.

Trenul trecea prin gări pustii, printre munți și printre văi spre Moldova lui natală: frumoasă Țara Moldovei…

Ajunsese la Botoșani pe seară când soarele încă mai strălucea pe boltă. Merse repede la mătușa lui și lăsă cele două lădoaie cu cărți și bulendre și plecă acasă, îi era așa de dor de Ipotești lui din copilărie că nu mai avea răbdare să-i vadă. Găsise în gară pe Moș |upa Chirigiul cu căruța cu care merse tot drumul până-n sat. Satul lui, acea oază de fericire a copilăriei, acum i se păru un colț uitat de lume și de Dumnezeu, o mică localitate pustie în care mai lătrau doar câțiva dulăi pe devale; oamenii erau la sapă și la coasă pe câmp.

– Și dumneta zici că ești al lui conu' Gheorghieș?

– Da, moșule!

– Și care din ei?

– Mihai!

– Aaa, conu' Mihai, poiatul? Păi spune bre așe că și conu' Gheorghieș v-a răspândit ca pe făina orbului prin lume! Dumnealui, căminarul, mi se pare că-i în Dealul Budăului cu lingurarii la sapă… Dar o găsești pe coana Ralu acasă… Și privi pe deal spre casa Eminovicilor, semn că ajunseseră.

Mihai coborî din căruță și găsi poarta zăvorâtă. Se aplecă peste gard și o deschise. Curtea i se păru mică, doar salcâmii îi schimbau dimensiunile către deal, vârfurile lor se ridicau în înaltul cerului. Porni pe potecuța ce ducea la casa cea mare din deal, iarba crescuse de două palme de o parte și de alta a cărării ce urca către poarta mică; florile puse de maică-sa se ofiliseră și-și întorseseră fața către pământ. Numai teiul era în toiul înfloririi și era plin de albine care încă mai strângeau nectarul lor în ultimele raze ale soarelui. Casa era încuiată, poate că maică-sa nu era acasă, și nici Henrieta cu frații lor, vara nu prea stau acasă, merg pe la mătușile lor pe la mânăstiri.

Se așeză jos la umbra teiului, încă-i mai vâjia capul de-atâta mers cu trenul… Voia să treacă neapărat și pe la Iași s-o vadă și pe Veronica. Fixaseră și o întâlnire, dar ea pusese capul în jos și nu-i răspunsese. Venise aici în mijlocul amintirilor, pe fosta lui iubită o știa moartă, dar renăscuse în această femeie… Și acum peste toate se lăsa parfumul satului și-al naturii cu copilăria lui pierdută așa de repede. Își căută prin buzunare fotografia Veronicăi, era înfășurată într-o foaie în care-i închinase câteva versuri. Privi chipul ei și apoi citi cele două strofe: *Tu tremuri, tu*

cauți, tu murmuri, tu râzi,/ Cu glasul tău dulce tu raiu-mi deschizi,/Cu părul tău moale tu viața mi-o legi-/O știi și te faci că nu înțelegi!// Șireată și dulce-copil vinovat-/De ce nu mă-mbii cu al tău sărutat,/De ce-aștepți să-l fur de pe ochi-ți profunzi,/Și-n blondele plete tu capul ți-ascunzi! Le scrisese pentru ea, trebuia să i le dea la despărțire, dar le uitase… Mototoli hârtia și vru s-o arunce, dar se gândi, o împături și-o puse la loc, înfășurând chipul femeii cu ea.

– Mihai, ce-i cu tine, mamă? – se auzi de undeva glasul Ralucăi, surprinsă de venirea băiatului. Mihai privi spre șură, se sculă și o îmbrățișă:

– Sărut mâna, mamă! Ce să fie? Am venit acasă…

– Și examenele?

– Nu le-am mai dat!

– Aoleeeoo, ce-o să zică taică-tău?

– O să zică până o să tacă!

– Și-am dat de rușine și cu domnul Maiorescu!

– O să fie rușinea mea! Ce vină aveți voi?

– Mihai, Mihai! – îl mustră ea. Și ca să nu-l mai supere, schimbă vorba: Te văd obosit, dezbracă-te și, hai, în casă să-ți pun masa!

Intrară în casa cea mică în camera băieților, acolo unde crescuseră ei când fuseseră mici. De data acesta camera era goală, mirosea a buisuioc și a izmă. Pe pat aceleași velințe de lână, pe pereți aceleași tablouri iar în colț, spre răsărit, candela arzând… Nimic nu se schimbase de când plecase el de acasă!

– Unde e Henrieta? – întrebă el curios că n-o văzuse.

– Pe la Botoșani, a dus-o Gheorghieș cu căruța s-o mai arate pe la doctori și-a lăsat-o la spital. Suntem supărați, Mihai, izbucni Raluca în plâns, avem mari necazuri, Iorgu s-a aprins la plămâni și trebuie tratat și îngrijit, Șerban cere și el bani, Matei de la Botoșani, la fel, soru-ta, Aglaia, s-a măritat și ne cere dotă, tu spui că-ți trebuie pardesiu și-acum ne-ai făcut-o și cu examenele… Taică-tău vrea să vândă Ipotești…

– Știu, mamă! Și te rog nu mai plânge, de aceea am hotărât și eu să mă retrag de la examene… Nu mai vreau să mai adaug și eu alte greutăți la cele ce le aveți. Am scris o scrisoare unui amic

să-mi caute vreo ocupație pe-acolo pe la Ieși… Sau mă voi duce pe la Botoșani să mai stau pe la mătușa! Știu starea voastră. Nu doresc să vă mai fiu și eu o povară!

– Nu-i vorba de nicio povară, Mihăiță! Taică-tău voia să scoată din tine om, mai ales că te-ajuta și domnul Maiorescu…

Raluca îi așternu masa, îi puse brânză cu mămăliguță, supă de găină și lapte dulce. Îl lăsă singur să mănânce și merse în bucătărie după treburi. Gândul ei nu mai fugea de la Mihai. Dacă va apare taică-său, iar o să-l certe! Era mai bine să mai rămână câteva zile pe la mătușe-sa pe la Botoșani până-i pierea mânia bătrânului.

– Când vine tata? – întrebă Mihai.

– Trebuie să sosească, e la prașilă în Dealul Budăului cu lingurarii de pe deal.

De data aceasta lui Mihai îi era tare foame foame, mâncă cu poftă și se culcă să se odihnească. Voia să adoarmă să iasă din starea asta de stres și oboseală. Își făcu planurile, va merge la Botoșani câteva zile să-și pieptene manuscrisele sale, după care se va duce pe la Iași cu câteva poezii pe care să le publice-n *Convorbiri…* La Botoșani mai avea și o întâlnire cu Micheru… Când se va duce la Iași poate va da și pe la Veronica!

Răcoarea camerei îl muie și adormi, veneau din trecutul lui printre pleoape amintiri de tot felul, era tot privăvară, o primăvară cu ape învolburate și câmpii și dealuri verzi; era seară, stele, lună mare, holdele de grâu îi mângâiau privirea, codrul întunecat, din care se auzeau cântând mierla și presuri, foșnea în bătaia vântului, scârțâia cumpăna fântânii din vale, turme de mioare se îndreptau spre sat în sunet de tălăngi… El singur cu Casandra Alupului de mână pe Stânca Stearpă, mergeau, coborau, povestindu-i ceva și ea râdea, poetul îi culegea flori și i le prindea în păr… Apoi singur și-a adus aminte că nu poate fi Casandra căci ea murise, și-o reamintea cum o văzuse în cosciug îmbrăcată în rochia de mireasă… E Corina, se gândea el, și-a strâns-o de mână și-au luat-o la fugă spre Pârâul Murelor tăcuți și s-au așezat lângă salcâmul lor din deal de la marginea satului și ea l-a sărutat și l-a strâns în brațe și i-a zis că minte, îi spune numai minciuni, ea nu-l mai crede, așa sunt cărturarii, știu să te-ncânte cu tot felul de minciuni.

Ce dulce era sărutul ei când o păcălea și-i spunea să se uite-n sus după vreo stea călătoare… Desculți, doi copii neluați în seamă de sătenii care intrau în sat cu coasele, sau sapele, sau țapinele la spinare, ea o blondă spălăcită cu un smoc de păr pe frunte, cu ochii ageri de vulpe, iscițoditori și șireți. Curios că chipul era al Casandrei dar numele se schimbase, devenise Corina, era numele de fată al Veronicăi…

Vru să scoată acea poezie și să i-o citească, apoi să i-o dăruiască, dar n-o mai găsea, își aminti primul vers: *Tu tremuri, tu cauți, tu murmuri, tu râzi…* Nu, Veronica plânsese la despărțire, o văzuse pe fereastra vagonului cum își ștergea lacrimile și-și flutura batista în semn de adio… Doar luna, deasupra lor, acum în vis, tăcută și mare, le străjuia calea și greierii cântau prin iarbă și satul jos, adormit ca o ființă obosită… Vru să-i spună că el dorea să plece de la Viena mai demult, dar ea fusese ocazia care-l hotărâse și-l rupsese definitiv din îndoielile lui. Nu se poate, Veronica plecase de aproape două săptămâni, tot Casandra poate fi căci numai ea știa să treacă hotarul Haraminilor spre răsărit, spre Pârâul Murelor și să-l întâlnească pe poet la Iazul Maicii, apoi o luau spre Cătărămești, spre Pârâul Luncii, ea, îmbrăcată tot mireasă într-o rochie albă-albă, cu cununiță de flori de câmp pe cap în loc de pirostriile de la biserică și prin păr cu beteală aurie, fuior de beteală căzându-i peste coapse prin părul mătăsos până la glezne, ea la brațul lui, cavaler și mire… Se jucau de-a nunta, seara, noaptea, până oboseau și apoi se trăgeau pe la casele lor sleiți de somn și de foame, dar beți de-atâta dragoste… Sau el când venea în vacanțe și *Colo-n cimitiru cu cruci risipite/ Te plimbă adesea cu gânduri uimite/ Alegeți o cruce, alege-un mormânt/ Și zi: aici doarme amorul meu sfânt;/ Și cântă la capu-i și cântă mereu:/ Dormi dulce și dusă, tu, sufletul meu!…*

Deci Casandra murise și era vis în vis…El la mormântul fetei, îi strânge crucea neagră și veche-n brațe și plânge și o mângâie pe ea-n închipuirea lui și acel chip părea să fie al Veronicăi, îl prindea-n contururi vagi, era un fel de Frumoasa fără corp, care-l ademenea… Amândouă năluci blestemate… Vis de nebun, ce-l torturează și-l chinuie! Apoi femeia fuge spre orizont pe dealuri ca o naiadă dănțuind sălbatic, tot mireasă; faldurile rochiei îi flutură-n vânt și ea fuge ca nebuna și-i face cu mâna… De el se apropie un bătrân, un fel de satir cu rânjet de fiară, părea să fie chipul lui

Moș |upa care striga de pe Dealul Florilor: <Las-o, coane Mihai, las-o, că-i moartea!> Și s-a întors trist, și iar miros de salcâm în floare și adiere de vânt ce-i mângâia pletele și dulce aromă de fragă de pe Dealul Florilor…

Când a venit Gheorghieș acasă din Dealul Budăului, Raluca l-a întâmpinat în poartă:

– Trântește porțile mai încet c-a venit Mihai și doarme!

– Și cu examenele?

– Nu le-a mai dat! Vrea să-și ia o slujbă la Iești…

– Grijania ei de slujbă… Am cheltuit atâta cu el degeaba!

– Lasă-l încet, măi omule, că doarme și-l sperii! Vom vedea noi ce vom face!

– Băiatul ăsta mi-a adus numai pui de pupăză!

Mihai se trezi, auzise discuția și veni la poartă:

– Sărut mâna, tată!

– Să trăiești, fiule, da’ ce-i cu tine?

– Ce să fie? Am dat și eu pe-acasă. Dar cum știu că nu-ți e pe plac, voi pleca…

Bătrânul băgă caii în obor și intră în casa mare supărat. Raluca îi aduse hainele băiatului. Mihai se îmbrăcă și plecă pe jos spre Botoșani. Se lăsase întunericul. Durerea din sufletul lui fu estompată repede de decorul campestru pe care noaptea pusese stăpânire definitivă. Îi păru rău că-l supărase pe taică-său, poate avea și el dreptate, îi făcuse atâtea necazuri, plecase de la Cernăuți de la școală, fugise de-acasă cu trupele de actori prin țară și-l adunase de pe drumuri, cheltuia cu nemiluita, acum venise fără nici un rezultat…

Pe mătușe-sa o găsi dormind, îi bătu în geam și-o rugă să-i deschidă. De fiecare dată când venea la ea la Botoșani, Mihai era onorat cu odaia ei cea bună ce dădea cu fereastra într-o grădină cu vișini. Era tare bucuroasă că unul din nepoții ei scrie poezii și-l amenință pe Gheorghieș, când află de la Mihai ce-i cu el acum în toiul nopții, cu un blestem pentru că urgisea copiii prin străini, chinuindu-i.

Rămas singur în camera lui, Mihai începu să scârme prin lădoaiele lui și să citească manuscripte. Avea o groază de poezii

începute șI neterminate, acum era prilejul să le pieptene și să aleagă câteva pentru *Convorbirile literare…* Citește manuscripte… *Sărmanul Dionis… Egipetul… Înger și demon… Floare albastră…*

Ochii ei cei mari, albaștri, de blândețe dulci și moi,

Ce adânc pătrund în ochii lui cei negri furtunoși!

Și pe fața lui cea slabă trece-ușor un nour roș -

Se iubesc… Și ce departe sunt deolaltă amândoi!

……..

Acum erau întradevăr departe unul de altul… Și el singur…

Pe un pat sărac asudă într-o lungă agonie

Tânărul. O lampă-ntinde limb-avară și subțire,

Sfârâind în aer bolnav. – Nimeni nu-i știe de știre,

Nimeni soarta-i n-o-mblânzește,

nimeni fruntea nu-i mângâie.

Aici în Botoșani zilele treceau monotone, hoinărea adesea cu Micheru și cu sora lui prin împrejurimile orașului; noaptea scria și citea până-l cuprindea somnul dinspre ziuă. A fost vara cea mai liniștită a lui… Umbra Veronicăi îi apărea tot mai rar… Să meargă la Iași s-o vadă? Ea nu-i dăduse nici un semn. Nici adresa nu i-o știa… La sfârșitul lui iunie îl vizită și Maiorescu care trecuse prin oraș și auzise că poetul se află aici. Deși supărat pe el pentru faptul că nu-și dăduse examenele, îi propuse ca, după vacanță, să se întâlnească la Iași cu noi producții literare pentru a fi citite la *Junimea*. Maiorescu îi dăduse ceva speranțe și-i sugerase să-și continuie studiile la Berlin.

Pe data de 1 septembrie Eminescu era la Iași cu câteva manuscripte-n buzunar. Mersese direct la Maiorescu unde se țineau ședințele *Junimii* și citi câteva fragmente din *Diorama* și anume *Egipetul* și nuvela *Sărmanul Dionisie*.

Rătăci o săptămână încheiată pe străzile orașului în speranța că o va întâlni pe Veronica, dar în zadar…

Pe 7 septembrie, de data aceasta la Pogor, citi două poezii care făcură o impresie bună. Era *Înger și demon și Floare albastră,* care s-au propus pentru publicare în *Convorbiri literare…*

Propunerea lui Maiorescu de a-l trimite la studii la Berlin nu-i cădea tocmai bine, dar fără altă perspectivă, Eminescu o acceptă.

Plecă din Iași supărat că nici umbra femeii n-o văzuse prin oraș…

15

Toată vara Veronica și-o petrecu acasă în compania fetelor. Deși Micle o rugase să meargă la Neamț cu ele, ea refuzase și se închisese în cameră citind. Visa zi și noapte timpul petrecut la Viena; acum, închisă în salon, își rumega în liniște acele clipe. Figura lui Eminescu o obseda și-l visa zi și noapte. Atât de bucuroasă a fost când, sosindu-i *Convorbirile literare* de pe întâi și șapte septembrie, citi cele patru poezii scrise de el. Miron o informase că poetul stătuse o săptămână în Iași hoinărind pe ulițe și prin Copou de unul singur. Cum de nu aflase și ea și cum de poetul nu-i dăduse nici un semn de viață?

Citi cele patru poezii cu mare nesaț de câteva ori și încerca să se regăsească în ele. Văzu Doma-ntunecoasă din *Înger și demon* și pe Maica Domnului, palidă și mohorâtă-n altar; într-un stâlp, o făclie-nfiptă-n piatra sură… O copilă murmura tainice rugăciuni, iar el veghează cu coatele pe brațul unei cruci… Ea este un înger ce se roagă, el, un demon ce visează… Ea, o inimă de aur, el, un suflet apostat…

Eminescu încercase să pună în versuri ruga ei din Domul Minoriților. Atunci când o întrebase: <Ce-ți lipsește ție, blon copil, de te-nchini pe la icoane? Par-c-ai fi un înger rătăcit printre acești sărmani oameni!> Înger rătăcit printre oameni… Câtă dreptate avea! El un rege, ea, o fiică de rege… El un tânăr nemângâiat de nimeni… Și ea la capul lui, sărutându-l…

Și-apoi *Floare albastră…*

Nu-i reproșase ea: <Ce umbli cu capul prin nori și prin stele? Iubirea-i lângă tine, nu-i aiurea !> Și-i mângâiase părul și el râsese și se prefăcuse că nu înțelege… O cheamă-n codru să-și spună unul altuia povești și să-și încerce iubirea pe un fir de romaniță: <Mă iubește, nu mă iubește, mă iubește, nu mă iubește, mă iubește!> – strigase el tare și se bucurase ca un copil.

ȘI te-ai dus, dulce minune,/ Și-a murit iubirea noastră… Cum să omoare o despărțire iubirea noastră? Despărțirea leagă iubirile, nu le desparte! Ce cuvinte mari spunea ea și se hrănea din ele!

Găsise în citit singura ieșire din această stare, citea ca nebuna, cu febră și cu dăruire totală, luptând sau suferind cu eroii și, când obosea, trecea la pian și cânta… Mândica, prietena și fosta ei colegă, se ruga de ea să mai iasă în lume, să se plimbe, sau să meargă la teatru, dar o refuza elegant; n-are timp, fetele au nevoie de ea.

Dar în ea rodea și o îndoială; dacă el venise în Iași și poposise o săptămână, de ce oare nu dăduse nici un semn de viață? Nu-i spusese ea: <Depinde de tine dacă vreai să ne mai întâlnim!> Putea să-i dea de știre prin cineva, sau putea să vină el acasă la ea, invocând un pretext. Ce sărbătoare ar fi fost!... Aflase de la Miron că participase la seratele *Junimii* și făcuse o frumoasă impresia; citise teatral și distant din producțiunile lui, așa cum învățase de la Pascali, și avusese un succes mare…

– Mami, de ce ești supărată? – o întreba Valeria. Altădată te jucai cu noi și ne spuneai povești!

– Veniți la mama, dragele mele, că nu sunt supărată! Veniți să vă spun o poveste!

Fetele se urcau în pat, se făcerau ghemotoc lângă ea și ascultau cu sufletul la gură povestea. Valeria abia împlinise șase anișori pe două zeci și nouă aprilie, era parcă un îngeraș, îmbrăcată cu rochița pe care i-o luase mamă-sa cadou de la Viena, vorbea un pic peltic, cu cuvintele în vârful limbii… Virginia rupea și ea cuvintele imitând-o pe soru-sa, și geloasă cum era pe ea, se repezea la maică-sa în brațe, să ocupe primul loc. Pe două zeci și nouă aprilie, de ziua Valeriei, hainărise toată ziua cu Eminescu, fusese o zi splendidă și vizitaseră împrejurimile Vienei cu pădurile ei bătrâne… O luaseră la plimbare pe malul Dunării seara și merseseră până obosiseră… Ascultase poveștile poetului; acum voia să-și aducă aminte de-o asemenea poveste să le-o spună și fetelor. Își aminti de acel năstrușnic Călin Nebunul, cel mai mic fiu al împăratului care… Eminescu auzise acest basm de la un țăran și voia să-l versifice, după care să-l prelucreze, trecându-l prin focul creației lui. Fetele ascultau cu sufletul la gură isprăvile pe care le făcuse Călin pentru a lua de soție fata Împăratului…

16

Sosit de la Iași, Eminescu se grăbi să vină la Ipotești să le spună părinților că Maiorescu hotărâse să-l trimită la studii la Berlin. Deși Șeful *Junimii* îi promisese un ajutor din cotizațiile societății, trebuia să mai contribuie și familia cu ceva bani, mai ales că pentru început cotizațiile mergeau prost. Strâmtorat peste măsură, bătrânul Gheorghieș, la vestea că fiul lui își va continua studiile la Berlin, se făcu luntre și punte și-i făcu rost de parale. Lui taică-său îi părea bine că se duce la Berlin unde era și frate-său, doctorul, și putea să-l ajute.

Lui Mihai îi părea rău că lasă acasă un adevărat dezastru. Îl găsise pe Șerban, fără nici un rost, Iorgu venise și el încă din septembrie, grav bolnav de plămâni, cu Matei aveau mari cheltuieli la liceul din Botoșani, Raluca slăbise rău și dădea semne de boală, Henrieta, oloagă, întregea tabloul sumbru al familiei. Și acum mai venea și dieta Aglaiei, care se măritase decurând, făcându-i dotă cei două mii de galbeni pe care bătrânul îi promisese ginerelui. Taică-său le spuse că nu poate să le mai facă față și vinde Ipoteștii… O dată cu vânzarea moșiei, Gheorghieș le vindea și copilăria. Aici deschisese el ochii, aici învățase alfabetul naturii și-al slovei din gura dulcii mame, aici se îndrăgostise prima dată, aici deschisese ochii spre lume…

Peste meleagurile Ipoteștilor se lăsase toamna cu ploi lungi și zile întunecoase, salcâmii își sunau frunza veștejită peste acoperișurile caselor, bătută de vânt; cârduri uriașe de ciori zburau ciopor pe deasupra satului spre pădurea din apropiere, prevestind schimbarea timpului din rău în mai rău. Mihai simțea că dacă mai stă în acestă atmosferă, se sufocă. La tristețea toamnei se adăugase și tristețea familiei…

La sfârșitul lui octombrie Mihai plecă cu trenul spre Berlin; nu mai era entuziasmul drumului spre Viena, condus cu pompă de aproape întreaga familie. Acum mergea singur într-o lume străină de firea lui; colegii și prietenii lui rămăseseră la Viena… Și toată bucuria lui și tot entuziasmul lui tot acolo rămăseseră…

În orașul Sfântului Imperiu de națiune germană găsi totul rigid și rece ca și toamna de afară. Cel puțin asta-i fu impresia când coborî pentru prima dată din tren în marea gară din centru. Căută o trăsură și-i comandă adresa pe care i-o dăduse Șerban: Albrechtrasse, nr.6, căminul-pensiune Breme-Hof… Clădirile i se părură triste și cenușii, oamenii preocupați de-ale lor, vița, față de Viena, mai închisă. Pensiunea era la câteva sute de metri față de Universitate, lângă apa Streei, casa era un mic hotel de mâna a doua cu birt la parter. Ca să plătească un preț mai mic, Mihai se așezase la ultimul cat, lângă acoperiș, având o panoramă deschisă a întregului cartier. Banii îi ajungeau cam o lună până primea stipendia promisă de Maiorescu.

La pensiune găsi liniște, voia să se odihnească după drumul lui obositor de lung. Camera era acceptabilă cu un pat și o masă; privi pe geam, avea o panpramă frumoasă asupra întregului cartier Charlotenburg. Se trânti în pat și-și rememoră tot timpul petrecut la Botoșani și în special la Iași; se plimbase ca un aiurit prin tot orașul, dar nu se interesase de adresa Veronicăi și nici n-o văzuse. Acum voia să-i scrie, dar nu știa unde. Ar fi avut atât de multe să-i spună…

A doua zi dădu ocol Universității și află de la secretariat că taxa de înscriere trebuia plătită înainte de înscriere, așa că mai avea de așteptat până-i veneau banii din țară. Neavând altă ocupație, luă orașul la rând, stradă cu stradă, muzeu cu muzeu,merse la teatru, la cafenea, la operă, până aproape în luna decembrie, când primi banii de la Maiorescu și pe data de 18, în aceeași lună, se înscrise cu acte în regulă la Wilhelms Universitet. Prma zi de cursuri nu mai era o sărbătoare ca la Viena unde conferențiau cei mai vestiți profesori ai timpului, acum audie pe Diuring cu *Concepția despre istorie la istorici renumiți* și intră la profesorul Zeller care vorbea despre *Istoria generală a filozofiei…* Deși se spuneau lucruri banale, Mihai era hotărât să învețe; prmul profesor îl purtă prin toți istoricii vestiți ai lumii și al doilea în norii abstracți ai filozofiei… Devenise un student silitor, mergea zilnic la cursuri, frecventa cu asiduitate bibliotecile, citea tomuri întregi de tratate făcându-și adnotări pe caiete. Rar rămânea în intimitatea camerei și medita la trecutul lui și mai ales la relațiile lui cu Veronica.

Într-una din zile îi scrise lui frate-său, Șerban, care încă mai era acasă la Ipotești că o iubește mult pe Veronica și-l ruga să-i

aducă el adresa de la Iași atunci când va veni să-și dea doctoratul în medicină. I se confesa că chipul femeii iubite nu-i mai dădea pace să studieze… Era divinitatea Elenei lui Menelaus, coborâtă pe pământ…Zeul atotputernic, Amor, îi cuprinsese inima și era scavul lui… Să-i facă rost de adresă de unde va ști și să i-o aducă el când va veni la Berlin… Singurătatea și depărtarea de ființa iubită îi dădea frisoane, umbla agitat și-o visa noaptea în patul lui; îl obsedau nudurile rafaelice de femei, întruchipate toate în chipul Veronicăi… O visa metresă lângă el, sau mireasă, sau duh frumos topit în lumina iernii și de ce nu, nălucă care-i apare din senin, sau pur și simplu, femeie de stradă…

Cam așa își petrecu iarna la Berlin, citind, scriind, prelucrându-și poeziile lui puse la dospit de pe timpul Vienei. Primăvara îl scoase afară din casă, mai ales că natura devenise fantastică și pe lângă apa Streiei înfloriseră salcâmii ca în satul lui și înmuguriseră trandafirii și magnoliile. Trecea de la Universitate pe lângă raiul acesta și întâlnise din întâmplare o copilă, pe blonda Milly, cu care legă repede, ca să scape de umbra Veronicăi, o prietenie scurtă. Acum cu Schopenhauer sub braț și cu kiummelul în mână, o invita pe blonda Milly la scurte plimbări cu trenul în pădurea Postdamului.

Idila cu capricioasa Milly se termină așa cum începuse; dispăru din viața lui fără nici o explicație. Și acet fapt se petrecuse din cauza unei scrisori pe care o primise de la Veronica. Femeia îi imputa faptul că a fost în vară la Iași și n-a dat nici un semn de viață, îi era dor de el, îl visa zi și noapte… De când îl cunoscuse se închisese în casă și acum sta la capul Valeriei pe care o prinsese frigul de primăvară și nu știa ce să-i mai dea. Îl întreba ce mai face, cum o duce la Berlin, ce studiază… L-ar dori la Iași după terminarea studiilor, ar vrea să-l vadă, să-l audă vorbind, recitând poezii… Îl ruga să învețe franceza să-și scrie în limba lui Voltaire; e mai sigur, Micle nu cunoaște franceza și are oroare de ea…

Mihai, după ce o citi de câteva ori, aprinse o țigară și cu restul focului arse scrisoarea și o aruncă în sobă. Totul era scrum topit…

Se culcă, dar somnul îi veni greu și cu vise. Era la Ipotești, scrisoarea pe care i-o scrisese lui Șerban în legătură cu adresa Veronicăi căzuse în mâna lui taică-său și-l înfuriase rău. Pentru

ea fugise el de la Viena… Bătrânul era supărat rău și pentru că murise Iorgu și n-aveau ce le trebuie. Convoiul mortuar urca dealul spre micul cimitir dintre salcâmi, Raluca cu Aglaia și cu Henrieta stăteau lângă mort și-l plângeau, iar taică-său, înfuriat, dădea bice cailor și le certa: <Terminați cu toată mascarada asta că Iorgu nu e mort, Iorgu trăiește!> Mihai era copil și fugea prin cimitir singur de frica bătrânului să nu-l certe. Preotul începuse slujba în bisericuța lor, cânta trist și se uita la conu' Gheorghieș care-o luase razna… Cum să nu fie mort Iorgu?…

Apoi era în pat la Breme – Holf, tot visând, cineva bătuse la ușă, el a sărit și i-a deschis, era Raluca, maică-sa, dar nu vorbea, era îmbrăcată în hainele de călugărie ale soră-si de la Agafton, se aruncă asupra ei și o îmbrățișă, femeia îl strânse tare în brațe și începu să plângă… El, surprins, o întrebă: <Mamă, mamă, ce ai, mamă?> Dar ea continua să tacă, sălta din umerii și arăta pe fereastră. Mihai se sculă și privi pe geam, în loc de cartierul Charlotenburg, văzu dealuri verzi, iar departe același convoi mortuar care venea spre ei, cu taică-său în frunte care tuna și fulgera de ciudă pe paraclisierul satului, un nebun pașnic, care se aciua pe lângă morți să capete și el o îmbucătură și acum se grăbea să ducă mortul mai repede la groapă. <Ce e mamă, întrebă Eminescu, cine a murit?> Dar Raluca tăcea și plângea, cu sufletul rupt de durere, și-i făcu semn să se apropie de ea și-i desfăcu legăturica cu mâncare și-i așternu pe masă un ștergar de borangic și-i puse mămăliguță cu brânză și ouă fierte… Apoi maică-sa dispăru și rămase în casă o caricatură de femeie cu niște picioare lungi și subțiri, doar capul părea să fie al VeronicăI Micle, restul avea ceva din figura lui Milly… Și această Milly îi arătă pe geam: <Privește, zice, domnule student, cum fuge maică-ta după acest convoi mortuar și nu-l mai poate prinde!> Mihai însă vedea altceva, probabil că nu erau în timpuri și locuri diferite, el o vedea urcând dealul Ipoteștilor după carul mortuar al lui Iorgu… <Săracu, Iorgu, repeta ea, ce băiat bun era!> <Dacă nu e Iorgu și ești tu?> – întreba acea arătare de femeie. <Bine dar eu sunt aici!> – îi răspunse el. <Ești și nu ești, căci dac-ai fi, ți-ai da seama cine sunt eu; eu, cea care ți-a scris și ți-am spus că te iubesc, prostule, eu cea de la Viena care credeam în tine, în steaua ta!> <Doamneee, gândea poetul, cum putuse el să se îndrăgostească de o asemenea arătare !> Și-i luă seama

mai bine, avea niște picioroange mari, parcă erau catalige, ochii verzui de broască, niște buze umflate și buboase…

Apoi sub dealul din fața ferestrei curgea o apă mare, lată, tulbure (să fie apa Spreiei? – se întreba el); el cu Milly stăteau pe mal și aruncau cu pietre-n oglinda apei, Milly culegea flori și plângea, îi povestea viața ei sărmană, făcută numai să țească și să coasă cu acul… Arunca florile-n apă una câte una și valurile le ducea undeva departe, departe așa cum făcea cu Veronica la Viena…

După ce trecu vara, Mihai se mută de la pensiunea Breme-Holm la o văduvă pe Orangestrasse, în același cartier, unde plătea o chirie mai mică. Casa era singură în mijlocul unei grădini și semăna cu conacul lor de la Ipotești, fapt ce-l bucură mult pentru că avea liniște și putea să studieze. Caietele în această liniște de mormânt a casei, se umpleau ca și la Viena, cu notițe, cu rezumate, cu frânturi de gânduri răzlețe, fugind aiurea de la Ramses al treilea și Ninive la Cezar și Nero…

Acum, grație lui Theodor Rosetti, primi slujba de secretar al Legației Române, fiind remunerat cu șaisprezece napoleoni pe lună și, împăunat că putea să trăiască pe cont propriu, refuză oferta bătrânului de a veni în țară. Avea asigurată existența și plata cursurilor. Se înscrisese la cursurile de istorie a filozofiei grecești, la dreptul roman antic, și la istoria romană și egipteană.

Veronica, după scrisoarea misterioasă pe care i-o trimisese, nu mai dăduse nici un semn de viață și poate că era mai bine, gândea poetul, nu se mai complica. Nu mare-i fu mirarea când într-o seară se pomeni în casă cu o femeie străină care întrebă de gazdă; era șatenă, naltă, tunsă scurt, ochi mari, speriați parcă, deschisă, directă. Se recomandă Clarisse, dar nu știa o boabă nemțește sau românește, vorbea franțuzește, repede și poetul nu înțelegea mai nimic… Femeia era rudă cu gazda și venise în vizită… Vorbea întruna că la Paris timpul era frumos… Le soleil brille… Le ciel est bleu… Vous etes allemand? Nu, cum să fie el german? El e român, valah… Gazda, mam'zel Herta dispăruse în neant și poetul trebuia să joace rolul ei. Obosită, Clarisse, după ce servi o cafea, se culcă și adormi buștean. Și Eminescu alături de ea, visând. Că e împărat și stăpânește lumea subacvatică a mărilor și dintr-un dom de gheață, o femeie, îmbrăcată în alb, flutură cu mâna spre poet și-l strigă în limba franceză, îi zisese Michael și-i făcea semne disperate să vină la ea. El pătrunde în palat și-o găsește legată-n lanțuri. Femeia îi povestește că a fost furată de niște zmei și-l imploră să-l scape…

Apoi chipul Clarissei se prefăcu într-un schelet. Era pe masa de lucru a lui Șerban, îi studia fiecare oscior și el râdea, avea chipul lui Mefistofel, acel demon care a încheiat pactul cu Doctorul Faust, sub formă de Diavol… Bătea cu o bară metalică în coastele scheletului și se amuza cât de rezistente sunt bietele oase. <Imaginează-ți, Mihai, cât de frumoasă trebuie să fi fost făptura care purta aceste oase și acum chipul ei s-a destămat în abis… Lumea toată e făcută numai din oase, munți de oase, păduri de oase, schelete înșirate…> – vorbea Șerban, fără noimă. Șerban a înnebunit, gândea Mihai, când îl văzu cu o oală de tămâie, afumând acel schelet. Și a dispărut. S-a făcut lumină, verde peste tot, câmp și dumbravă,el cu Clarisse de mână mergând prin roua dimineții spre soare răsare, întâmpinați de niște raze enorme. Desculți. În tăcere. Ca doi copii care se înțeleg din priviri. Prin iarba mare. Și Clarisse culegând flori: maci și didiței, mărgăritar și albăstrele… Și sărutându-le. Ei de mână prin dumbravă. Cântau păsărelele, presuri și cinteze și-un cuc cucuia de mama focului. Și Clarisse îl strângea de mână. Ea cu mijlocul ei de trestie și cu ochii adânci, albaștri, de culoarea lacurilor de munte, cu zâmbetul naiv de prunc, mers lin, picioare lungi, căprioare, păr scurt, buclat, căzându-i pe frunte, față șatenă, creionată-n cărbune, sprâncene arcuite, negre, subțiri… Un sărut și ar îngheța. De bucurie. Și de durere. Un sărut lung, cât o viață. Un sărut care să-l îmbete. Să-l facă ferice! Ochii aceia ai ei care *se-atârnă de suflet… și din rudenia minții, cei doi luminători ai trupului, cei doi luminători ai feței, cei doi întâi tâlhari ai păcatului;…cele două mâini fără trup, cu care sufletul apucă pe cele ce le iubește și de departe și pre acelea ce nu le poate apuca cu mâinile…*, acei ochi umeziți de bucuria iubirii cărora le soarbe lacrimile, dureri transformate-n mărgăritare de rouă sărată, acei ochi care cer iertare și dragoste… Și stau pe iarbă ca astă-vară cu Milly și Clarisse îi mângâie părul și-l sărută și ea își toarce firul vieții ei, de unde vine, tată neamț, mamă franțuzoaică, și Hertta-i e mătușă… Și-i povestește despre meleagurile ei natale. Câmpia Loirei, castele, ape limpezi, dumbrăvi, cerul… Le ciel est bleu… Le soleil brille… Soarele toată vara le stă-n cap ca o enormă farfurie incandescentă. Ea stă la Paris. Visează și plânge odată cu Sena. Se plimbă prin lupanarele orașului și totul miroase a dezgust… Taverne, bănci de lemn, femei rănite și schilodite sufletește, împărțind amor trecătorilor… Paris… Paris*… Împărat și proletar*, cei doi poli opuși între care se dă lupta: avuția și sărăcia…

Și iar îl sărută și-o sărută și el și-o strânse-n brațe ca pe Milly și se joacă precum doi nebuni printre copacii enormi cu chipuri schimonosite de timp și-i dezvelește sânii și-i srânge, ca pe niște mere coapte, între palme și-i sărută-ntr-o frenetică beție… Dătătoare de moarte… Dar și de viață… Cllarisse! Devant vous, monsieur! Ce nebună, ce șireată! Stau ziua întreagă și se hârjonesc! Să-l învețe franceza! Să poată desluși scrisorile de la Veronica! Să noteze cuvintele pe care nu le înțelege: lueur, tas, ravir, ruban, enorer, jarret… Clarisse, Bon soir mon étoile (!) …il a le même amour, que vous connaissez… Ce, e nebun să-I spună secretele lor? Bătea un vânticel cald și legăna câmpul cu florile și ei de mână, rege și regină peste tot pământul… De unde veneau și unde se duceau? În ce regat? La început Mihai stăpânea un regat subacvatic, acum intrase în altă realitate. <Unde înnoptăm?> – întrebase ea ușor la urechea lui. <Aici pe iarbă, îi răspunsese el, și ne-nvelim cu lințolii țesute din firele de aur ale lunii!> Și iar a sărutat-o și-a strâns-o-n brațe și ea iar i-a răspuns la sărut cu sărutul ei. Peisaje mirifice. Lună. Stele. Doamneee, ce stele! Puzderie! Vrajă. Scări de raze și un aer albastru ca-n nopțile de Sânziene… Și păsările dorm, își torc visele după ținuturile lor. Și gâzele-au încremenit. Și spaimele din ei!… Doar castelul se vedea în zare, spânzurat pe stânci. Sta trist în lumina lunii că-i dispăruse domnița!

Și s-a trezit. Ce păcat! Clarisse se-auzea suflând ușor în colțul ei de pat. Poate nu dormea. Sau poate visa și ea. Același vis. Dar niciodată doi oameni nu visează același vis! Mihai a aprins spirtiera și-a pus de-o cafea, gândind la năstrușnicul său vis. Se gândea ce s-o întrebe pe această femeie căreia nu putea să-i transmită aproape nimic. Dacă a dormit bine? Dacă a visat? Unde să se fi dus mam'zel Hertta? Să-i lase un bilet și-o ceșcă cu cafea lângă ea. Și cheia. Poate pleacă!…

După masă, când veni de la cursuri, totul devenise vis. Clarisse nu lăsase nici o urmă. Dispăruse. Dispăruseră și cafeaua cu biletul. Numai cheia o găsise în ușă…

Cu Theodor Rosetti Mihai trăise ca-n sânul lui Avram, dar, de când venise la Legație Kretulescu, lucrurile se schimbară în rău. Deveni un fel de curier permanent și pe deasupra i se micșoră și leafa. Iarna îl înfurie pentru că se împuținaseră lemnele și n-avea cu ce mai face focul în sobă. Bani nu mai avea și nici nu mai îndrăznea să ceară de acasă căci Gheorghieș îl implorase să lase cartea baltă și să vină în țară să ocupe vreo funcție pe la Botoșani.

Maiorescu îl bătea și el la cap cu doctoratul și-i sugerase, dacă n-avea trieniul cerut pentru a termina la Berlin, vreo Universitate din provincie. Voia neapărat să-l vadă mare profesor la Universitatea din Iași, dar Mihai n-avea chef de așa ceva. <*Un titlu de doctor m-ar aranja cu lumea și cu legile ei de ordine, nu însă cu mine, care deocamdată nu mă satisfac pe mine însumi*> Când Maiorescu deveni Ministrul Cultelor, somațiile deveniră ultimatum. Să-i răspundă franc de ce are nevoie pentru doctorat. Distrat, Eminescu îi telegrafie că preferă Iena și are nevoie de trei sute de taleri. Imediat primi o sută din ei și-și făcu bagajul. Dorea o excursie mai amplă, știa că e ultima ocazie și voia s-o folosească din plin. Unde va fi fost, unde nu va fi fost, că reapăru prin august sau septembrie când se hotărî să se deplaseze la Konigsberg pentru a căuta mărturii referitoare la istoria românilor… Descoperi însă că n-are acces la arhive și nici pregătirea necesară pentru studiu. Dar acolo merse la mormântul lui Kant și îngenunche pe lespedea rece, sărutându-i piatra mortuară. Până acum visase, cum o făcea mereu; aici, la capul lui Kant, se trezi atât de singur și rătăcit prin lume, încât, chemat de glasul pământului, se hotărî să se întoarcă-n țară, fără nici un rezultat.

Câtă deosebire între întoarcerea de la Viena și cea de acum! Atunci era primăvară și sufletul lui îi era plin de speranțe, acum era toamnă și sufletul lui gol-goluț, bântuit de furtună! Plecă spre Cracovia. Orașe medievale încremenite în trecutul lor. Cu olane și acoperișuri țuguiate și cu străzi înguste, pavate cu cărămidă. Amestecătură de oameni: polonezi, nemți, ruteni, ruși, români. Și porumbei, mulți porumbei. Și ploua-ploua… Ploaie mocănească de toamnă. Norii se lăsau jos, jos de tot luați de vânt, zdrențuiți ca niște rufe rupte agățate pe-o prăjină. Fugeau spre apus. Să ia apă. S-o vânture peste întinderea aceea de pământ. Păduri și câmpii imense. Și munți cât vezi cu ochii. Stârciți sub cerul plumburiu al toamnei. Și trenul care tot mergea, mergea. Înainta-n necunoscut. Ca viața! Prin ceață. Ca trecutul care rămânea în urmă ca o linie pe care se contura copilăria, adolescența, ca visul Vienei cu Veronica și bucuria primei poezii publicată-n *Convorbiri…,* cu Berlinul și cu Milly, cu Clarisse, franțuzoaica… Și ca viitorul care i se contura prin ceață… O nebuloasă din care nu știa cum să mai iasă. Un ghem. Un Labirint.

Apoi Lembergul după același tipic cu călugărițe și bătrâni încotoșmănați în straie de oaie, bătând străzile pustii după treburile lor… Și Biserica Movileștilor, o fereastră spre istoria noastră. Fiicele

lui Ieremia Movilă căsătorite cu nobili poloni… Și ofițerul care-o confundase pe Veronica cu Pania Wavinska la balul lui Walter de la Viena …Balul de la Viena… Zâmbi. Grigore Ureche și Miron Costin, cetățeni polonezi de onoare… Călugări iezuiți… Cu comănace și cu bărbi. Negri. Triști. Slabi. Ca Isus hristos urcând Golgota. Viitorul – Golgota! Biserica Movilești, sufletul ortodoxiei. Moldova între turci și polonezi. Lupte. Istorie. Pania Vavinska – Veronica Micle! Și toamna agonizând… Cu stranii apusuri înceţoşate și cu lacrimi picurând de pe olanele caselor. Nici o groază nu poate fi mai grozavă decât groaza de gând… Gândul că încotro va apuca… Gândul că se va întâlni cu ea… Și le vor înflori sufletele lor uscate… Și blestemate. Gândul că poate va muri și atunci Iașul va deveni un cimitir. Sau poate că și era. Un cimitir de sentimente, de vise, de idealuri năruite. Și cum îl vor privi cei de la *Junimea?* Cum se va uita Maiorescu la el? Și ce-i va spune despre doctorat? Blestematul de doctorat care l-ar aranja cu lumea. Dar nu cu el. Unde să se ducă? La Pogor? La Miron? La Iași nu glasul lor îl chemau, ci glasul dragostei. Trebuia să-nnoade acest fir. Firul Vienei. Își va lua o slujbă. Orice. Numai să stea în preajma ei. S-o vadă din umbră. S-o admire. S-o urmărească. Să se plimbe cu ea și să-i spună ce singur este pe pământ… Sau să tacă. S-o mângâie și s-o alinte. Să-i citească poezii sau povești. Să fie aproape de sufletul ei… Trenul gonește ca nebunul. Cernăuți… Suceava… Pașcani… Singur în cușeu. În toamnă. Parcă singur pe pământ. Numai glasul roților de tren se-auzeau și fluierul lui prelung, gonind spaimele din sufletul lui. Să doarmă? Nu putea! Avea emoții la întâlnirea cu ea și cu junimiștii…Să se roage de ei pentru o slujbă? El, care e poate deasupra tuturor… Poate i-a găsit Miron ceva. E mulțumit cu orice. Căci ce e viața? Un raport între finit și infinit… Așa răspunsese Aristotel, întors din Egipt… Plin de mister, ca el, religios, ascuns… Ochii sufletului anticului învățat erau uimiți de cele văzute. Și ce văzuse? O alee întregă de sfincși care se voia un drum al vieții omenești plin de întrebări și primejdii… La capătul lui răspunsul la aceste întrebări: Piramida și moartea! Piramida, un pătrat care se repetă la infinit… Cele patru puncte cardinale, convergând întrunul și fomând Piramida. E un finit în raport cu infinitul… Un cerc care se repetă la infinit culmineză într-un vârf- obeliscul – acul Cleopatrei… Trecea și el parcă pe o alee cu sfincși, venind dintr-un Egipt interior, plin de mistere. Cine erau acești sfincși? Ființe monstruoase zămislite din unirea Echidnei cu Tifon, trimise de Hera să-i pedepsească pe tebani. Cu chipuri de femei, aripi de pasăre, trupuri

de câini, cozi de șerpi și gheare de lei… Acei tebani care nu răspundeau la întrebările lor erau uciși. Când Edip a reușit să dezlege întrebarea, ei s-au sinucis, aruncându-se în mare de pe vârful unei stânci. El, un alter ego al lui Edip va dezlega toate întrebările monștrilor și-i va sili să se sinucidă! Sfincșii, oamenii care-l pândesc! Aleea-viața. Piramida, misterul. Apoi moartea! Cu rânjetul ei… Și-n Piramidă, Labirintul făcut de Dedal la porunca lui Minos…

Drumul lui, un labirint în toamnă… Spre Iași…

17

Ploua și în Iași o ploaie măruntă de toamnă când ajunse trenul de dimineață în gară. Mihai coborî din vagon cu lada lui și se îndreptă cu o birje spre Trei-Sfetițe la gazda lui Miron Pompiliu. Va sta câteva zile la el, apoi își va găsi el o casă s-o închirieze. Postul de bibliotecar al Universității din Iași îi căzuse bine; mai întâi că rămânea în orașul drag inimii lui și mai apoi că trăia în împărăția fascinantă a cărților dragi lui. Și aici era *Junimea,* cea care-l consacrease ca mare poet! Maiorescu îl trecuse pe Samson Bodnărescu de la bibliotecă, director al Școlii Normale de la Trei-Ierarhi; era un fel de avansare cu scopul de a rămâne liber postul de bibliotecar. Pentru început Eminescu trase la Miron Pompiliu, mai poposise aici de câteva ori în trecerea lui prin Iași și se simțise bine. În ușă îl întâmpină Miron somnoros:

– Cine este? – întrebase el când auzise sunând la ușă.

– Cine crezi că poate fi? – îi răspunse poetul.

– Pun pariu, se dezmetici din somnul lui Pompiliu, că ăsta este Eminescu!

– În carne și oase, domnule Pompiliu! Ce-i cu tine de te culci cu găinile? Te-ai făcut băiat cuminte?

– Eu m-am cuminți, dar cu tine nu știu ce e! Am fost ieri cu niște scripte să mi le semneze Micle și Veronica mă tot întreba de tine…

– Și ce întreba?

– Auzise că vii bibliotecar la Universitate și nu mai putea de bucurie… Măi, Mihai, tot frumoasă a rămas, să fiu al naibii dac-am văzut în tot Iașul femeie mai frumoasă ca ea…

– Las-o pe Veronica, schimbă Eminescu discuția, spune-mi ce mai e pe la Universitate?

– Dar poftește, omule-n casă și-om discuta aici vrute și nevreute…

Mihai intră în casă, era aceeași încăpere pe care-o mai împărțiseră ei și cu alte ocazii cu pereții goi, cu două paturi și o masă în mijloc în care trona dezordinea.

– Ca o gazdă bună ce sunt, îți pun de-o cafea! Pregătește-te, domnule, că s-a aranjat totul, în curând vei depune și jurământul…

– Cam când?

– Peste trei zile, l-am auzit pe Micle c-a primit ordin de la Maiorescu! Seara vom fi invitații lui… Veronica e-n apele ei, are și-un fel de salon literar, unde participă mai mult damele, poetesele Ieșului… Dar pe lângă dame se mai strecoară și parte bărbătească, boieri cu ifose, ofițeri, ingineri… Un fel de replică la *Junimea* noastră unde primim numai parte masculină, cum zicea Matilda… Tu ce mai faci? Cum a fost pe unde-ai fost?

– De făcut nu mai fac nimic, le iau făcute gata! Numai c-am dat de rușine cu domnul Maiorescu… Acum vreau să mă odihnesc, la bibliotecă voi citi, asta e singura ocupație serioasă la care mă gândesc! Ienciu ce mai face?

– Ce să facă? E plecat pentru câteva zile la el în Ardeal, a primit o depeșă de-acasă că are pe maică-sa bolnavă și s-a dus s-o vadă…

– Și Samson Bodnărescu? Samsune ăsta ce mai învârtește?

– De când și-a luat în primire Școala Normală, nu-l mai văd, are treabă mare acolo!

– Măi, ce-i cu viața asta, cu Ienciu credeam că n-am să mă mai întâlnesc, după ce m-am despărțit de el în capitala Cezaro-Crăiască!

– Mi-a povestit despre tine că l-ai lăsat baltă cu preocupările lui literare și te-ai topit cu doamna Micle… ăsta-i os de ardelean, privește la noi chiorâș și ne ceartă din priviri când găsește bramburească-n casă… Burlăceala-i burlăceală, zice, și ordinea, ordine! Trebuia să treceți prin cazarma crăiască și-apoi vedeați voi ce oameni ieșați! – zicea. Vrea să se mute de-aici, nu-i plac tabieturile noastre.

După cafea, discuțiile căzură pe *Junimea*, pe boierii care mai veneau la adunările lor… Apoi adormiră în ropotul ploii care izbea pereții și geamurile. Eminescu se gândi că acum era timp de baladă, pe astfel de timp creațiile lui prind aripi și suflet. Dar îl prinsese oboseala. A doua zi trebuia să meargă la gară să-și ia lădoaiele lui și să cumpere mărci și plicuri să le scrie acasă vestea-povestea despre el. Știa că taică-său e supărat pe el, dar într-un fel acum îi făcea pe plac: își luase un servici și-l scutea de povara banilor cheltuiți aiurea.

Înainte cu două zile de numirea lui ca bibliotecar, Mihai depuse jurământul oficial în fața unei asistențe numeroase în fruntea căreia era rectorul Ștefan Micle. Poetul se angaja *de a-mi împlini cu sănțenie datoriile ce-mi impune funcțiunea mea, de a aplica legile și de a mă conforma legilor întru toate și pentru toți,*

fără pasiune, fără ură, fără favoare, fără considerațiune de persoană, fără nici un interes direct sau indirect. Semnase scurt și grațios cu celebra lui buclă, Mihai Eminescu. Avusese mari emoții mai ales că la adunare asistase și Veronica Micle, de data aceasta foarte schimbată, rece și distantă, jucând rolul femeii indiferente. Nu mai era Veronica de altădată care se gudura pe lângă el, acum era femeia măritată care stătea țeapănă lângă soț și privea de sus desfășurarea acelei ședințe. La sfârșitul adunării trecuse pe lângă el și-i șoptise:

– Diseară sunteți invitatul nostru, domnule Eminescu!

El îi răspunsese rece pe același ton:

– Mulțumesc, doamnă!

Dar toată ziua se frământase cum se va comporta el acolo și cum va fi această seară. Din ceea ce văzuse ziua la adunare, toată lumea fusese cu ochii pe el, dar aceiași oameni o suspectaseră și pe Veronica, observându-i gesturile și privirile.

Seara veni la serata Veronicăi singur, se așezase într-un colț al camerei și stătuse rezervat și retras. Când intrase pe ușă auzise un murmur, toți îngânaseră numele lui, plini de curiozitate: <Eminescu, Eminescu, poetul…> El tăcuse, salutase reverențios și se retrăsese lângă doamna Burlă, care venise mai înainte, și ocupase un fotoliu în spate.

Ștefan Micle cu universitarii lui discutau politică și puneau țara la cale. Femeile vorbeau ostentativ despre modă și literatură, iar mai la o parte câțiva ofițeri și profesori de liceu încercau să deslege ițele încurcate ale transferului capitalei la București, Iașul rămânând un oraș neînsemnat de provincie ca oricare altul.

Din când în când Eminescu își scruta iubita din ochi; reînviau în mintea lui scene din vechile clipe vieneze când pierduți amândoi pe străzile orașului vorbeau despre viață, despre artă, despre poezie și mai ales despre dragoste… Reînvie chipul ei de zână Mirandonitz cu fascinanții ochi albaștri cu care-l cucerise.

Serata începu cu citirea poeziilor, Veronica recită două mici poezioare și câteva maxime. Nu atât poeziile și maximele îl impresionaseră pe poet cât felul cum le recita. Părea o mare artistă care joacă orice text; participa cu tot corpul, cu fața, cu ochii, cu o mimică care seduse adunarea. Toți aplaudară, ea își îndreptă ochii spre poet și așteptase o încuviințare din partea lui sau o privire care să însemne: bravo, Veronico! Dar Mihai coborâse privirea în pământ, simțea că aceste clipe sunt penibile, ochii tuturor se plimbau de la Veronica la Mihai, spionându-i. Știa că mulți dintre cei

de față bârfesc despre relația lor, mai ales după venirea lui la Iași. <A renunțat la cariera universitară să vină la ea!> Sau Miron Pompiliu mai sincer: <Te trimiseseră la Berlin ca să te despartă de bălăucă!> De altfel și cei de acasă știau de idila lor de la Viena, Șerban i-o spusese Henrietei și ea umpluse casa și orașul… O urmărise de câteva ori la teatru și-o botezase original: Bălăuca, după culoarea feței…

La plecare Mihai salută ceremonios și plecă. Veronica Micle îi mulțumi, dând din cap, dar fără să scoată vreo vorbă. Câteva săptămâni evită orice întâlnire cu poeta. De altfel timpul îi era ocupat cu biblioteca, o luase de la Bodnărescu formal, mai mult pe încredere și acum o confrunta cu scriptele. Lua fiecare carte, o răsfoia, îi cântărea valoarea, apoi o însemna în registrul-inventar. Zile întregi zăbovea pe manuscrisele și tipăriturile vechi, le citea, își făcea însemnări, dezgropa vorbe vechi de duh dispărute în negura vremurilor sau expresii plastice pe care le folosea în poeziile lui. Acasă lucra intens, avea multe proiecte începute la Viena și Berlin și de abia acum își găsise răgazul să le desăvârșească. Își aminti cu plăcere cât de bine fusese primit de *Junimea* cu doi ani în urmă și voia să nu-i dezamăgească. Publicarea acelor poezii în *Convorbirile literare* era un prilej și un suport moral pentru a scrie… Deschise un caiet din acele timpuri să-l recitească, dar minte-i fugea tot la Veronica Micle pe care-o zărise într-o seară la teatru într-o lojă la un spectacol de binefacere în sala *Societății Dramatice*; vrusese să meargă la ea s-o întrebe de vorbă, să-i spună că o va vizita într-o seară la ședințele ei literare pentru a-i citi mai multe poezii… După un schimb de priviri cu ea, înțelese că e mai cuminte să stea la locul lui, mai ales că era în compania a două cucoane din lumea mondenă a orașului…

Se gândi c-ar fi bine să-i scrie, era pe 8 noiembrie, toamnă banală, cu ploi și agonice frunze… Cum să-i zică? Să fie o scrisoare oficială… *Stimată doamnă…* da, așa era bine, să nu dea de bănuit dacă ar prinde-o cineva… *Aseară v-am zărit într-o lojă, pe care o ocupați la reprezentația de binefacere dată în folosul săracilor, în sala societății dramatice.* Își aminti că-l invitase într-o joie seara la seratele ei literare și cu această ocazie îl felicitase pentru poezia *Epigonii*. *Nu merit laudele aduse pentru poezia Epigonii*, îi scria el. *E o concepție pe care o făurisem încă de la Viena, într-un elan de patrtiotism.*

Trecutul m-a fascinat întotdauna. Cronicile și cântecele populare formează fondul inspirațiunilor. Cred că voi putea ceti în salonul dv. o poezie, având un subiect cules din acest material. Primiți respectul meu, Mihail Eminescu.

18

– Mâine e joi, Eminescule, lasă totul baltă și pregătește-te de vizită! – îi atrase atenția Miron Pompiliu care trecu pe la bibliotecă pe la el să vadă ce mai face. Îl găsise îngrpoat în tomuri de cărți, citind, adnotând, însemnând…

Se hotărî să plece mai devreme acasă să-și pregătească ținuta; ieși în aerul rece al zilei și, deși timpul era urât, Iașii i se părură fermecători în culorile ruginite ale toamnei: castanii foșneau lin în bătaia vântului, strada era plină de lume de tot felul care forfotea în sus și-n jos, dealul Copoului animat de tinere perechi care căutau singurătatea codrului, apoi mustăriile cu mirosul lor de pastramă și mititei care-și deschiseseră larg porțile și îmbiau trecătorii cu mirosurile lor apetisante. La nea Simică câțiva țigani cântau de mama focului din vioară și țambal:

S-a dus mândra mea departe,
Lele, lele și Marie,
La Suceava la cetate,
Lele și Marie….

Eminescu se opri din drum să-i asculte, îi plăceau atât de mult cântecele populare, încât ar fi stat zile-ntregi să le trecă prin simțurile lui și să le savureze… Dar acum n-avea timp, trebuia să meargă acasă să se ocupe de manuscrisul pe care-l pregătea să fie citit la serata Veronicăi. Mai ales că-i promisese că-i va citi o prelucrare a basmului fermecător pe care el i-l povestise ei la Viena.

A doua zi pe seară, cu manuscrsul în buzunar, plecă de la Universitate mai devreme, coborî strada și o luă pe Aleea Asachi, spre locuința rectorului. În orași era aceeași atmosferă de veselie, oamenii bucurându-se de roadele unei toamne bogate care acum se revărsau prin cârciumi cu târgoveți veseli și cheflii. Cunoștea așa de bine acest drum, încât îl putea parcurge cu ochii închiși, venise doar de atâtea ori și cu treabă și fără treabă, singur, sau cu secretarul Universității, numai s-o vadă pe Veronica. Acum era invitat oficial, pregătise poemul acela prelucrat după *Călin Nebunul* și dorea să

facă o impresie bună. Keșkemet, alias Miron Pompiliu, așa cum era poreclit, dăduse întâlnire unei domnișoare prin orași și trebuia să vină mai târziu. Fără el, Eminescu se simțea stingher. Veronica prin el îi comunica poetului toate secretele lor. Ultima veste adusă de Miron i-o spusese lui Mihai, imitând-o, cu vocea ei subțire de soprană, mai mult maimuțărindu-se: <Să-i spui lui Mihai să nu se mai exteriorizeze, lumea are ochi să vadă și ceea ce nu se vede, de fapt, e un copil, băiatul ăsta, e de ajuns să se roșească un pic ca să se trădeze…> <Negreșit îi voi spune, Veronico!>, îi făcuse Miron șmecherește cu ochiul, cu mâna la buze, în semn de discreție. Deci, se întreba poetul, să joace un rol, un rol de neghiob, să afișeze răceală, distanță, față de femeia iubită… Asta nu înțelegea el acum! La Viena era altfel, erau el și ea, și erau atât de apropiați, aici trebuia să se dedubleze, să facă pe distantul…

Ajunse la poartă și sună. Casa și grădina păreau pustii; poetul se enervă și trânti mânerul soneriei și mai tare. Din boschețiii grădinii se mișcă o umbră care se contura a fi a Veronicăi Micle. Venea spre poartă cu pași rari, tip-til, bănuind că nu era altul, decât Eminescu.

– Cine este? – întrebă ea, jucând teatru și recunoscându-l; doar îl așteptase de-atâta timp pe afară sub pretextul că stă cu fetele la aer.

Era vocea ei de soprană, melodioasă ca o cantinelă, într-un joc șăgalnic de-a-v-ați- ascunselea!

– Eu, Tolla, îi șoptește poetul numele ei conspirativ, nu te-așteptai să vin așa devreme?

– Ba da, domnule Gajus, dar m-ai luat prin surprindere.

Pusese pe ea o rochie albastră de seară ca poetul să-și amintească de serile atât de fericite ale Vienei. Mihai îi sărută mâna și, tăcut, păși în urma ei în salonul literar.

– Pe Miron unde l-ai lăsat?

– Mi-a spus că are o întâlnire…

– Numai de prostii se ține omul ăsta… De câte ori i-am luat eu apărarea în fața lui Ștefan…

În salon era lume multă de tot felul, damele mai la o parte, domnii în centru: ofițeri, politicieni, universitari de-ai lui Micle cu bărbile cât badanalele, profesori de liceu și funcționari mărunți ai Iașului… La intrarea poetului în sală se auzi un murmur și toți puseră ochii pe el, apoi urmară câteva clipe de tăcere.

– Vă recomand pe domnul Mihai Eminescu, poetul consacrat al *Junimii*! – anunță Veronica cu emoții sosirea poetului. Poetul,

roșindu-se, se înclină și-și ocupă locul în care mai stătuse, ceva mai dosnic, ferit de ochii iscoditori ai invitaților. Unii îl cunoșteau de la ședințele de sâmbăta ale *Junimii* din casa lui Maiorescu sau Pogor. Citise acolo niște versuri stranii despre Egipet și o nuvelă tot atât de stranie cu un *Sărman Dionisos* care se termina aiurea… Pogor, care era și el de față, îl auzise citind la ședința următoare, chiar în casa lui, poeziile care apăruseră în *Convorbiri, Înger și Demon* și *Floare albastră…* Atunci, Don Ramiro,cu porecla lui dată de Junimiști, într-un delirant entuziasm strigase tare: <se publicăăă!>

Cucoanele auziseră despre el că este un june fermecător și acum figura lui le confirmă așteptările. Se dusese vestea că fetele de liceu îl adulau și-i scriau scrisori de admirație, citindu-i vesurile care circulau din mână-n mână pe sub bănci, ferindu-se de profesori ursuzi care le interziseseră acest lucru. Eminescu însuși rămăsese coplești de numărul mare de admiratoare și multora le refuzase favorurile. Acum, fără Pompiliu, se simțea stingher; un tip cu mustață îl întrebă dacă știe nemțește. Da, știa nemțește, doar își făcuse studiile la Viena și Berlin, ascultând cursurile în limba lui Goethe. Închegaseră un dialog pe teme literare cu privire la *Faust*, cum că el ieșise din *Pivnițele lui Auerbah*, magicianul din Knittlingen, renumitul oraș plin de cârciumi…

Câteva cucoane, care nu-l scăpau din ochi, vorbeau despre el cu ostentație, ba una, mai flecară, le povestea celorlalte că poetul ar fi avut ceva și cu doamna Burlă cu care…

Mihai reînnodă un subiect de afaceri cu alt ins care era comerciant; fără să înțeleagă ceva acel om crezuse că Eminescu vorbise despre o firmă din Germania, Faust, care se ocupa de comerț. Mihai râse în sinea lui cât de ignoranți pot fi acești oameni și se întreba ce caută printre ei. Absent la aceste discuții, Mihai privea salonul Veronicăi; două tablouri mari pe peretele din față cu rame din palisandru vegheau tăcute ca două icoane adunarea. Era Veronica Micle cu Ștefan, profesorul. Ce alăturări bizare poate să facă și soarta asta, gândi poetul, ce contraste caraghioase! Veronica privea undeva în față cu ochii ei pătrunzători, buzele strânse arătau reținere și decență în fața aparatului, părul strâns ușor în cozile bogate îi cădea pe piept. Era o fotografie făcută cam la optsprezece ani, comandată special pentru înrămare. Rectorul, ca toți ardelenii, avea o ținută sobră, privire tăioasă, scrutătoare, fața smeadă, pomădată, ridată, cu mustață și barbă de patriarh, date în cărunțeală. Figura lui, lângă portretul Veronicăi, semăna a fi a unui bunic lângă nepoata sa… Și deodată îi veni strania întrebare: <De

ce și-a bătut joc acest bătrânel de sufletul unei copile?> Dar n-avu timp să mai reflecteze că-l luă prin surprindere Marioara, femeia din casă, care servea cafelele pe o tavă.

Veronica se instalase la pian și, după câteva acorduri, începu să cânte *o fugă* de Bach, tristă ca și inima poetului. Femeia părea că se contopise cu pianul, mâinile în decolteuri, fugeau pe clape într-o parte și-n alta, alergând parcă după acele sunete divine, când mai repede, când mai încet… La terminare toată adunarea aplaudă entuziasmată. Apăru și Ștefan Micle care binecuvântă adunarea cu câteva vorbe de duh ardelenești; majoritatea se ridicase în picioare, acordându-I respectul cuvenit. După câteva schimburi amicale cu prietenii, se retrase cu un grup de profesori în altă cameră pentru a pune la cale destinele Universității.

Tânărul bibliotecar, sorbindu-și cafeaua, sub privirile protocolare ale rectorului, deveni pentru câteva clipe mai reținut. Privi pe fereastră, se lăsase noaptea și cerul se învolburase cu niște nori alburii peste Dealul Ciricului; începuse să plouă, se-auzeau picăturile aduse de vânt, lovind geamurile. <Ploaie de toamnă!> – filozofase o femeie. <Și noi, care speram să mai mergem câteva zile pe la Târgu-Neamț! – regretă Veronica, privind spre soțul care ieșise pe ușă. Anul acesta n-am fost deloc la mănăstiri!> – încheie ea, schimbând dintrodată privirea către Mihai, ca și cum i s-ar fi adresat lui. Eminescu roși, se făcu că nu aude și continuă să privească pe fereastră la stropii de ploaie care făceau stranii flori pe oglinda lucie a geamului. Știa de voiajul la mânăstiri de la Miron. <N-ar strica să veniți și voi!> – îi sugerase ea lui Miron. <E nebună, Mihai, ce-a găsit-o pe ea mânăstirile pe acest timp!> – își dăduse cu părerea Miron Pompiliu.

Apoi toată adunarea trecu la discuții literare. Veronica citi cu vocea ei suavă câteva poezii ale lui Eminescu din *Convorbiri literare*. Erau creațiile recente pe care Mihai le publicase cu câteva săptămâni în urmă. Adunarea lăudă poezia *Epigonii*, tonul fusese dat tot de ea: <Poetul *Epigonilor*, fiind printre noi, îl felicităm și-i urăm ani mulți și cât mai multe poezii frumoase…> – comentase ea, cu ochii la poet. Citi apoi un poetaș tânăr, mult lăudat de breasla ofițerilor, os din osul tinerei noastre armate, care silabisea mediocru câteva versuri de dragoste plate. Eminescu râse pur și simplu când le auzi și se hotărî să nu mai citească nimic; devenea caraghios dacă citea după acest așa-zis poet.

Între timp sosise și Miron Pompiliu, ca o curcă plouată și se trăsese lângă Eminescu. Madam Burlă îi întinse ceașca cu cafea și-l iscodi cu o întrebare, deși ea știa unde fusese:

– Ce treburi urgente l-a reținut la secretariat pe domnul Pompiliu pe timpul acesta?

Era mai mult o ironie căci femeia le cunoștea toate tabieturie burlacilor de la balamucul lor, așa cum numiseră junimiștii casa de la Tri-Sfetițe în care locuiau ei.

– Ai luat umbrela? - îi dădu un ghiont Mihai, care avea oroare de zilele ploioase.

– Nu, n-am luat-o!

– A venit la întâlnire? - râse Mihai de el.

Întrebarea rămase fără răspuns, căci Veronica i-o luă înainte:

– Așa e domnul Miron, veșnic în căutare…! – aluzie la nestatornicia secretarului care era veșnic la vânătoare de alte femei.

ȘI atmosfera se destinse; Marioara apăru cu prăjituri și vin, frunțile se descrețiră, se spuseră glume sărate și nesărate iar la sfârșit toți insistară la Eminescu să le citească poezia promisă. Contrar celor promise, Eminescu se răzgândi:

– Mi-e greu să refuz onoranta adunare, dar pentru astăzi n-am nimic demn de a fi dat publicității!

Veronica se supără, mai ales că povestise prietenelor ei că poetul va citi o creație inspirată din folclor. Ce era cu el? De ce se supărase?

Adunarea nemaiavând obiect, oaspeții începură să se scuze și să plece, Ștefan Micle își chemă secretarul să-i dea instrucțiuni pentru întocmirea oralului pentru săptămâna viitoare.

– Să mă aștepți și pe mine, Mihai! – îl rugă Miron Pompiliu.

Pentru câteva clipe Eminescu rămase singur în tovărășia Veronicăi, era pentru prima dată când se întâlneau față în față după Viena. Se așezară pe o sofa în hol și schimbară câteva priviri reci:

– De ce n-ai vrut să citești, Mihai? – îl întrebă ea, foarte nervoasă. Am adus atâta lume aici pentru tine și când colo, tu mă faci de batjocură!

– N-am vrut să citesc pentru că deveneam un caraghios! – îi răspunse poetul. Cum era să citesc eu poezia după tânărul acela gângav care ne-a făcut tagma de râs?

– Nici nu știi cât rău mi-ai pricinuit!

– Nu-i nici un bai, ți-o voi citi ție când vom fi singuri!

– Tu nu vezi ce greu e să mai fim singuri? Poate dacă se schimbă timpul ne însoțiți și voi, tu cu Miron, pe la mânăstiri…

Mihai îi făcu un compliment straniu:

– De dragul ochilor tăi, nu te voi refuza!

– Tot așa ai rămas, nu te-a schimbat timpul deloc!

– Cum o să mă schimb eu?

Ieși Miron Pompiliu și convorbirea se întrerupse. Mihai îi strânse mâna și i-o sărută.

Mihai cu Miron plecară prin picăturile de ploaie la balamucul lor ca doi crai ai Iașilor, stăpâni peste acea noapte albastră. Ca din senin picăturile de ploaie au încetat, cerul s-a spălat de nori, a ieșit luna care se legăna grațioasă în vârful unor goruni, își făcuse parcă un cuib de aur deasupra lor, clocind puzderia de stele care o înconjurau…

19

Toamna se pierdu printre codrii Bahluiului și ieși un pui de soare rupt din grădina lui Dumnezeu care se topi într-un imens tablou galben-ruginiu până peste Ceahlău. Dealurile molcome rămâneau în urmă și trăsura de țară, hurducăind prin hârtoape către Târgu-Neamț, mâna cu bidivii ei, îndemnați de moș Pricop, cu cele două copile pe capra din față și cu Veronica în spate. Parcă era o caleașcă din povești cu o regină care colinda ținuturile de basm ale Moldovei. Niciodată sufletul Veronicăi nu fusese așa de exaltat și zurbagiu ca acum; visa cu ochii deschiși că toată lumea era a ei, cânta copilelor cântece vesele din ținuturile ei de baștină auzite de la dada Ana cu strigături și chiuituri ca să le facă drumul mai ușor și le povesti întâmplări din pruncie cu honvezi ursuzi care le făcuse atâta rău, desțărându-le pe meleaguri năsăudene. Toată vara și toată toamna nu ieșise din casă; tânjise zadarnic după natură, dar Micle n-avusese ochi și urechi și mai ales suflet pentru ea să-i înlesnească o mică vacanță departe de caldarâmul coclit al Iașilor. Și la urma urmei nici pe ea n-o interesase plecarea prea mult cu gândul la venirea lui Eminescu în Iași. Soțul cârcotaș o inervase așa de tare încât nici la balul Clubului universitarilor nu vrusese să meargă sub motiv că n-are tualete potrivite cu care să se îmbrace. Și într-un fel îi păruse rău că pierduse orice urmă de contact cu admiratorii ei. Îi veniră în minte și cele câteva poezii pe care i le citise poetului în sala Bibliotecii Centrale Universitare când împrumutase pe Edgar Allen Poe și râdea singură de gafa pe care o făcuse; poeziile ei erau niște copilării pe lângă cele publicate de el în *Convorbiri…* Râse așa de tare încât mica Valerie o întrebă din senin ce-a apucat-o de râde așa de una singură.

– Râd de mine, draga mea, fac și eu haz de necaz, vorba românului, să treacă timpul că moș Pricop a adormit pe capră și-om ajunge noi la Neamț când se va întuneca!

– Duduiță dragă, o înfruntă moș Pricop, lui tălică nu-ți mai intră nimeni în voie, nici conu' Ștefan, nici cochilele astea, batâr bidivii mei care, atunci când le dau bice, zici că hurducăie drăcovenia asta și, când îi las la pas, râzi de mine că dorm pe cale… Tălică scoți mahmurul din om; s-au pus sireacii, pe gânduri șI telegarii mei…

Veronica râdea întruna, probabil că se zăpăcise; la plecare își aminti că-i spusese chirigiului să meargă mai încet, acum o întorsese. Ce era cu ea? Se trădează ca o fraieră! Atâta toamnă pe pământ și atâta primăvară în sufletul ei… Ar începe ca nebuna să cânte de dragoste dacă n-ar fi moș Pricop pe capră să râdă de ea și s-o facă cine-știe-cum… Ar cânta ca o pasăre stingheră din codru sau ca o ciocârlie în singurătățile cerului… Și-n definitiv ce e de condamnat în iubire? – se întreba ea. Iubise ea până acum? Acel foc lăuntruc care-o mistuia se numea oare iubire?

– Ia uite, mamă, intervenea Virginia, privind pe cer, tot mai trec cocorii…

– Trec, copila mea… Se duc în țările calde peste mări și țări…

La ceasurile după amiezii, trăsura lui moș Pricop opri în dreptul Școlii Grigore Ghica, chirigiul trânti telegarilor un braț de otavă pe poiana de vizavi și ajută pe cele două duduci să coboare scările prea înalte ale caleștii. O apucă de braț întâi pe mica Valerie care se lăsase purtată ca un fulg până peste podul casei țărănești din fața școlii, unde Veronica venea an de an… Apoi o luă în brațe pe Virginia cu un *tâta mareee* și o lăsă lângă surioara ei. Veronica o luă înainte, fetele după ea și moș Pricop cu bagajele, până pe prispa casei. Veronica privi curtea și grădina care încă mai păstrau urme de verdeață, mirosea a busuioc, iar pe alee, de o parte și de alta, crizantemele multicolore, puse peste vară de dada Ana, înviorau galbenul-ruginiu al pomilor cu culorile lor vesele. Dealurile ruginiseră și ele, numai Cetatea Neamțului scotea capul printe stejarii desfrunziți ca un semn al trecutului ei legendar. Pe străzi încă mai era animație, în vale, spre Humulești încă se mai auzeau flașnetele tiribombelor și scrâncioabelor din iarmarocul Sfântului Dumitru…

De undeva de pe ulița mare se auzi și mama Ana, bucuroasă că i-au sosit nepoatele, vorbea tare și venea cu brațele deschise să-și sărute copilele pe care nu le mai văzuse de câteva luni. După ce intară în casă, dada Ana i se adresă Veronicăi cu un ton cam amenințător:

– A trecu pe-aici un domn care-a întrebat de tine, cred că era Eminescu… Se țineau după el o droaie de studenți…

– Și tălică ce i-ai spus?

– Ce să-i spun? Că n-ai venit…

Dialogul apoi se întrerupse câteva clipe, Veronica o simți pe maică-sa mâniată și căută să ia altă vorbă. Maică-sa însă continuă:

– Veronico, știi că lumea e rea și ne este dușmană, ai grijă, maică, de tine că se cam vorbesc vrute și nevrute pe seama ta cu bibliotecarul lui Ștefan de la Universitate! A venit alaltăeri de la Ieși Sachelăreasca, aia care stă pe la gară, și știi ce mi-a spus?

– Ce? – sări Veronica cu agresivitate în voce.

– Madam Miclea, juca dada Ana pe Sachelăreasca, a devenit buricul târgului, tot Iașul vorbește despre ea cu poetul…

– Ei, și? – se scutură Veronica. Știi că nu mă interesează ce spune lumea…

– Ba ar trebui să te intereseze că aude Ștefan și ai două copile care-ți rămân pe drumuri…

– Mamă, te-am ascultat odată când m-ai măritat, acum te rog să mă lași în pace! Ștefan știe de Mihai, mai ales că a primit și niște anonime tot de la niște *binevoitori*… Nu e ce crezi dumneata… Mihai mi-e un prieten de viață… Vorbesc cu el vrute și nevrute, vine-n casa noastră ca subaltern al lui Micle…

– Bine, maică, eu ți-am spus așa, ca să știi…

– Știu! Și văd din privirile lor răutăcioase… Dar nu mă interesează…

Femeia tăcu, atinsese o coardă sensibilă a fetei; Veronica se supără și începu să plângă, în ultimul timp sta prost cu nervii și plângea din orice pricină… Trânti ușa și se retrase în camera ei, dada Ana rămase cu fetițele să le dezbrace și să le culce. Se trânti în pat în camera ei de fată, odaia rămăsese intactă, aceleași tablouri care străjuiau pereții: tatăl în oastea lui Avram Iancu și maică-sa, tânără, în curtea casei din Năsăud. Ambele tablouri erau încadrate de faldurile unor prosoape împodobite cu cusături naționale… În cuier, uniforma ei de școală și deasupra o fotografie de-a ei de la absolvirea Școlii Centrale de Fete din Iași… Câți ani trecuseră de-atunci? Parcă trecuseră o sută de ani, trecuse parcă viața ei! Și-n realitate nu erau decât unsprezece ani… Dar ce mulți sunt unsprezece ani din viața unui om… Ajunsese la vârsta când putea să judece ea ce e rău și ce e bine, era stăpână pe ea. Ca femeie, roiseră și roiau și acum mulți fanți în jurul ei de când se căsătorise; era o femeie frumoasă și cărei femei frumoase nu-i place să fie admirată și curtată de bărbați… Dar cu Eminescu era altceva! Încolțise în sufletul ei un sentiment deosebit față de acest om până a-l cunoaște. Și-apoi serile petrecute cu el la Viena… Un lucru era cert: nu putea să mai trăiască normal decât în prezența lui Eminescu, în rest, totul, totul, i se părea un lung și greu calvar…

Vru să doarmă, dar nu putu, îi ardeau obrajii, tot corpul îi ardea și-i tremura, avea frisoane, febră… Își aminti că-n poșetă își luase somnifere, înghiți o pastilă, se înghesui în pat, trase pledul pe ea și adormi târziu cu obrajii în lacrimi.

20

Din Iași Eminescu plecase în tovărășia unei grupe de studenți de la Universitate spre aceleași meleaguri de vis ale Neamțului. De fiecare dată, când scăpa câteva zile, își lua caietul de lucru cu el, mai ales la Agapia și la Văratic, acele seri frumoase cu lună, îl inspirau și-l fermecau cu parfumul lor autumnal de rășină coaptă… Încă de la Viena, și-apoi de la Berlin, îl obseda acel *Călin Nebunul* căruia voia să-i dea viață proprie și acum simțise că i-a venit timpul. Însăilase câteva file pe care ar fi avut de gând să i le citească și Veronicăi la una din seratele ei literare, dar…

După ce trecuse pe la dada Ana s-o întrebe dacă a venit Veronica, se culcase să doarmă, dar nu putuse. Se plimbase singur prin codrii Filioarei până obosise, încercase de zeci de ori să versifice chipul fetei de împărat, dar încă-i era parcă în ceață, zăgazurile inspirației nu se lăsau rupte, fata rămăsese fără chip ca sculpturile lui Michelangelo sau Leonardo da Vinci, rupte din piatră, mai mult piatră decât făpturi… Toate versurile lui fugeau spre Veronica, spre chipul ei angelic, dar degeaba: *Înger blond cu tristă mină!/ Cu o mân-așa de fină/ Bați la porțile gândiri-mi,/Ceri intrare…Vină, vină!/ Tactul degetelor tale/ De cântări cadența-i lină/ Rege-al gândurilor mele,/ Iară inimei regină./ Prin imaginile minți-mi/ Tu te plimbi ca-n grădină,/ Numai tu-i ești ca acasă,/ Iară lumea mi-i străină/Glasul meu se leagă-n strofe/ Și în rime se combină,/ Ca Firdusi cântărețul/ În gazeluri el suspină,/ Dară mie trandafirul/ Roș-închis n-o să-mi convină,/Nici femeile din Șirași/ Cu cosiță ebelină…/A mea muză-i ca de marmur/ Și ca spicul e blondină.*

O citi și o răsciti și râse și el de aceste naivități însăilate pe hârtie. Luă hârtia, o mototoli și o aruncă într-un ungher, culcându-se cu privirea pierdută pe fereastră. Deși toamnă, era senin, un senin de ape adânci și limpezi, luna mare, *ca o vatră de jăratic* bătea din singurătățile ei astrale codrii Văraticului, luminându-i și învăluindu-i într-o mrejă de colb aurit, praf ce cădea parcă din înaltul cerului ca o ploaie de pulbere; în vale se-auzea clopotul tânguios al Văraticului anunțând sfârșitul vecerniei… În casă, razele furișate prin pânza de păiajen țesută deasupra ferestrei se jucau pe podea, licurind, printre crengile unui brad, o tăcere grea mușca parcă din sufletul lui, întrebându-se dacă va veni *Ea*. Mâine va trece pe la Târgu-Neamț să vadă dacă a venit. Nu putea dormi, se

sculă și aprinse un muc de lumânare, trase de câteva ori dintr-o țigară și puse capul pe pernă. Curios lucru, altădată liniștea îi făcea bine, acum parcă era singur într-o catedrală gotică, strivit de măreția ei; exact ca atunci când fusese cu Veronica la Sfântul Ștefan și femeia i-atinsese brațul ușor și-i șoptise: <Ce liniște, Mihai, parc-am fi numai noi doi pe pământ!> Și se uitase într-un anumit fel către el, așa cum numai ea știa să-l privească cu ochii răscoliți de deavol… Atunci îi zisese prima dată pe nume… La Palatul de iarnă al lui Savoia ea ridicase capul pe sus să privească picturile de pe plafon, spunea ceva despre Rothmaier sau Solimina și el îi prinsese din zbor acea privire stranie ca a unui pescăruș rănit, o privire caldă de un albastru obscur ce cerea milă și ajutor, dar care inspira și teamă ca oglinda lacurilor adânci de munte în care te puteai îneca… Trecuse Viena… Acum decorul era altul… Dacă în acest décor va pune el *un palat*, *o cetățuie* și-l va agăța de stânci pe Călin care o caută pe blondină… Nu-i zisese Veronica în glumă: *Zburător cu negre plete, vin la noapte de mă fură…* Ce nebună! Glumise ea atunci sau spusese un lucru serios? Dacă glumise, în gluma ei era adevărul gol-goluț… Să fugă în lume cu ea… Unde în lume? Este așa de mică lumea! Se-auzi un lătrat de câine, apoi glasul unui bărbat care-și îndemna boii la car pe drumul plin de hârtoape al Filioarei… Apoi pădurea suspină amarnic, când prin frunzele uscate se strecură șăgalnic mai întâi, apoi îndrăzneț, vântul care sună frunza și alarmă întregul codru.

Mihai Eminescu adormi muncit de gândul creării unei făpturi care să-i semene leit Veronicăi și femeia i se strecură sub pleoape, populându-i visele…

De dimineață Mihai avea întâlnire cu studenții, mergea cu ei pe Calea Filioarei, discutau vrute și nevrute, apoi coborau într-o poiană pentru a se întrece la aruncarea greutății. Aveau o piatră uriașă, drept greutate, și-și încerca fiecare cu ea forțele la aruncare. Aavea întietate poetul, care, deși mai mare ca ei, Mihai arunca piatra hăt-departe în admirația întregului mitoc care se strânge să-i vadă. După masă se întorcea în chilioara lui și scria acasă părinților sau își vedea de-ale lui. Acum îi îmbia pe cei de-acasă cu vorbe dulci, dându-le vești bune: cum a intrat el în slujbă la Bibliotecă și cum își pregătește doctoratul pe care încă nu l-a abandonat… Acum ceruse o scurtă vacanță și se află la mânăstiri, trecuse și pe la Agafton pe la mătușe-sa și era bine, sănătoasă.

În timp ce stătea cu studenții, Mihai răspândea printre ei și poezioare scurte, scrise cu creionul, cu autograf sau le dădea chiar

măicuțelor care auziseră despre el că e un mare poet. Călugărițele, fermecate de muzica versurilor, le memorau și le recitau pe la șezătorile lor.

La ceasuri de seară apăru și Veronica, venise mai devreme de cum se așteptase poetul, o zărise de departe în mantaua ei îngerească, albastră. Părea de departe însăși fecioara Maria printre călugărițele care-o însoțeau, rugând-o să le cânte câte ceva din cântecele ei. Era tristă, era plânsă, și obosită. La încrucișarea privirilor, Veronica parcă deveni alta, căpătă acea roșeață în obraji care-o părăsise în ultimul timp și ochii parcă se luminară, întreaga față căpătă alt chip, părând mai veselă și mai proaspătă.

Eminescu îi sărută mâna ceremonios și-i mângâie o zbilță de păr căzută pe frunte. Veronica îi zâmbi discret și-și retrase mâna care rămăsese instinctiv într-a lui.

– Ai uitat că nu suntem singuri, Mihai, îl dojeni discret femeia cu privirile la măicuțele curioase și la studenții care-i înconjuraseră, admirându-i. Ce naiba, dăm de bănuit… Să mergem…

În sfârșit erau singuri și nu știau cu ce să înceapă; puteau să-și spună multe unul altuia, tot ceea ce aveau pe suflet, preferau însă să meargă unul lângă altul și să tacă…

Un bucium se-auzi departe, către Ceahlău… Aproape se întunecase, razele soarelui aruncau lumina lor pe stejerișul din deal în culori galben-ruginii. *Codri de aramă…*

– Privește, Mihai, în vale cum se zbat plopii, fac valuri-valuri în razele soarelui, ca o mare de argint…

– De treci codri de aramă, de departe vezi albind/ Și-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint…

– …mie-mi plac mai mult culorile, continuă Veronica, ție, împerecherile de cuvinte…Probabil că prind viață vechile tale promisiuni în legătură cu acea poezie ruptă din folclor pe care voiai s-o citește la serata mea literară…

– Încă mai trebuie șlefuită, Veronico… L-am cules de la niște țărani care cărau fân de la Agafton. Fusesem pe la mătușe-mea care era călugăriță acolo… L-am purtat cu mine pe la Viena, apoi la Berlin, și deabia acum prinde viață… Acum, sub sclipirile acestei toamne fericite… Din acest basm aș vrea să scot câteva file, cum fac aurarii când scot metalul galben din minereu… Căci *Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor, cum soarbe soarele un nour de aur*

din marea de amar… Îmi umblă prin cap un Zburător care seamănă cu chipul feciorului de împărat, cu Călin…

– Și tu vei fi fiind Zburătorul! – glumi Veronica.

– Dacă eu sunt Zburătoul, tu vei fi Fata de Împărat!

Veronica râse, nu mai avea figura aceea obosită; în preajma poetului se simțea ușoară ca un fulg și era fericită. Uita de toate necazurile ei, râdea îmbujorată, chicotea, ceva nou, nelămurit, parcă, inunda întreaga ei ființă, transpunându-se în altă lume…

Ajunseră pe poiana din fața mânăstirii, o călugăriță trecea cu o doniță cu apă în mână, din straiele ei negre se vedea doar un cap frumos de fecioară tânără, din care-i scânteiau doar ochii.

– Ce necazuri va fi adus-o aici, sărmana? – o consolă Veronica. Cândva îmi intraseră și mie acești gărgăuni în cap! Așa-i spusesem mamei: <Mai bine călugăriță decât măritată!> Dar mi-a trecu repede…

– De te găseam aici la Agapia călugăriță, îmi puneam și eu comănacul și-mi îmbrăcam sutana, pe-aici prin preajma ta, glumi poetul.

– Nu glumi cu cele sfinte că te vede Dumnezeu!

Se așezară pe-o bancă, Eminescu scoase o hârtie din buzunar și-o rugă pe Veronica să-l asculte. Eminescu își repară vocea și începu: *Fost-a împărat odată și trei fete el avea…* Veronica se făcuse mică lângă el și asculta ca o școlăriță frumoasa poveste din gura poetului. ÎI plăcea nespus de mult peisajele pe care le descria Mihai, felul cum cădeau rimele interioare și mai ales cum citea el cu inflexiuni în vocea când șoptită, când rostogolită, când rară și domoală ca un flaut rătăcit seara prin singurătăți.

– Ce frumosă este, Mihai, întreaga poveste! – izbucni Veronica într-un acces de veselie, după ce ascultă basmul.

– Din această poveste aș vrea să scot numai dragostea dintre Călin și frunoasa lui mireasă… Arta, Veronico, e șlefuire permanentă… Așa au făcut bunăoară Michelangelo, Fidias sau Homer…

Veronica tăcu. Voia să-i spună că scrie și ea poezii, doar citise și câteva în prezența lui la seratele ei literare; dorea să i le dea să le citească și să i le șlefuiască… Din spusa lui despre cele două mari personalități, cioplitori în piatră, înțelese că și poeziile trebuie lucrate la fel…

– …cine este atins de aripa geniului, acela este și nefericit, Veronico!- termină Mihai trist.

– Hai, lasă tristețea, să mergem că mă ceartă mama!

Și Veronica îi întinse mâna, se sculară de pe bancă și plecară pe cărarea întoarsă a Filioarei; toamna la Văratic e liniște, o liniște ruptă din tăcerea Carpaților, aurul lunii poleia potecile, umbra Ceahlăului străjuia în zare, câteva firișoare de nori își țesălau fuioarele de rezele lunii, era ceva tainic în orice, și sufletele lor pluteau fericite în noapte… Au mers în tăcere tot timpul până au ajuns acasă.

– Noapte bună, Veronico!

– Noapte bună, Prințul meu!

21

Amintirile de la Văratic încă le mai erau proaspete când veni iarna grea cu geruri și zăpezi care puseră stavilă efuziunilor lor de dragoste… Doar serile la teatru îi mai legau și rarele lui vizite, sub cine știe ce motive, în salonul rectorului. Și toate acestea sub privirile bănuitoare ale celor din jur care cleveteau pe socoteala lor vrute șI nevrute.

Mihai se dedică mai mult cititului, citea și lucra zilnic la bibliotecă până noaptea târziu, voia să pună ordine în cărți, să le claseze și să le inventarieze.

Dintre toate anotimpurile, Mihai dedesta iarna și, an după an, după Viena, iernile îi deveneau tot mai nesuferite; acum la bibliotecă găsise căldură și răgazul de-a lucra. Când venea însă acasă, și primul se potrivea să fie el, trebuia să aprindă focul în sobă, adesea să taie lemne și să facă ordine în *balamucul* lor. Drumul de la bibliotecă îl făcea de obicei pe jos, acum gerul îi pișca urechile, deși îndesa pe cap semijobenul lui cumpărat de la Berlin. Kir Evdochie, cojocarul de pe strada lor, îi promisese o căciulă cu boruri de-aia boierească care ar fi putut să-i pună urechile la adăpost de arsura gerului, dar n-o putuse cumpăra pentru că nu-i sosise simbria de două luni.

Ajunse acasă posomorât, frecându-și mâinile care-i înghețaseră de ger. Trase la gura sobei, de data acesta Miron aprinsese focul și soba duduia, lemnele trosneau în foc sub flăcările jucăușe ale bunului Prometeu. Își scoase o țigară și o aprinse la tăciunii din gura sobei, ochii îi scăpărară pe roșul flăcărilor și câteva clipe avu iluzia că din pâlpâirile lor se țese chipul Veronicăi, fața ei bălaie, ochii ei, obrajii ei, părul ei… Se întrebă de ce oare nu mai dăduse nici un semn de viață de aproape două săptămâni. Atunci venise la bibliotecă la el să împrumute niște cărți și femeia se purtase rece cu el. Îl întrebase doar atât: <Ce mai face domnul Eminescu?> De ce doar *domnul Eminescu* când altădată îi zisese *Mihai* sau *Gajus, copilul meu*… În bibliotecă nu era nimeni care să-i suspecteze! După ce ieșise, două doamne, în hol, o urmăriseră cu privirile lor răutăcioase, pe una o recunoscuse de la seratele Veronicăi, șI amândouă o împroșcaseră cu vorbe de ocară. <Se schimbă cam des doamna Miclea!> – zisese cea mai tânără, după ce femeia trecuse pe lângă ele. <Cred că l-a băgat pe rector la mari

cheltuieli cu atâtea haine…> – răspunsese cealaltă. <Ce să-i faci, nu i-a plăcut lui soție tânără și frumoasă?> <După care se dă-n vânt toate lichelele Iașului!> <Nu prea mai iese, la balul Clubului n-a catadixit să vie, acum se dă-n vânt după teatru, unde poate să-și etaleze tualetele…> <Scorpiile! – gândi Eminescu, vin în casa ei, apoi o bârfesc!> Și trânti ușa plecând cu un gust amar în gură spre rafturile tixite cu cărți. Ce să facă? Să se ducă acum la ea să-i spună ce gândesc oamenii despre ea? Se gândi la un motiv serios pentru o așa vizită nocturnă, vreo hârtie, ceva, care s-o semneze rectorul. Îl durea mai mult faptul că era și el băgat în oala *lichelelor*… Sau poate că aveau dreptate și acele femei, ceva trebuie să fi fost adevărat… O văzuse și el la seratele ei expansivă cu tot felul de *cunoștințe bizare* pe lângă ea… domnul Jorj, domnu' Mihalache, domnu' Ghika, domnu' Popescu, domnu' Dracu… <Am s-o las în pace să-mi văd de doctorat!> – gândi el.

Fumul țigării curgea în cercuri albe și fața lui se roșise de căldura de la sobă, dar și de ciudă. Se scutură din toropeala care-l cuprinsese și se hotărî, se va duce la ea chiar acum, are și un motiv serios de a-l căuta pe rector… A găsit la un anticar un manuscris slavon și vrea să-i ceară aprobarea să-l achiziționeze pentru bibliotecă; mâine anticarul are alt client și-l va pierde!

Se îmbrăcă repede, își trase șoșonii și ieși în stradă. Rămase însă năuc, cete de copii umblau pe la casele oamenilor cu colindul, cântecele și chicotele lor făceau larmă în tot orașul. Era deci Ajunul Crăciunului și el habar n-avea! Afară ningea lin cu fulgi mari ca de vată și-n aer plutea miros de tămâie; peste tot strigăte, râsete, cântece de lăutari și petreceri la localuri… Să se mai ducă? Unde plecaseră Scipione Bădescu și cu Miron Pompiliu? În astfel de situații așteptau acasă și luau masa în trei, în compania patroanei, doamna Burlă… Acum dispăruseră ca prin farmec și-l lăsaseră singur… Cum de uitase el de această seară? Cum de pierduse contactul cu lumea? Ce frumoase erau serile lui din copilărie în Ajunul Crăciunului! Serile lui de la Ipotești când colinda cotuna cu toți țâncii satului până peste deal și venea cu desaga plină cu colăcei, nuci și covrigi și-l aștepta Raluca în poartă: <Săturatu-te-ai de umblat, Mihăiță, cu toți câinii satului după tine?> Și punea desaga căpătâi ca nu cumva să i-o fure cineva și dimineața o chema pe Henrieta și pe frate-său și împărțeau tot ce strânsese el, spărgeau nuci și mâncau și cu cojile încălțau motanul tărcat, chinuindu-l prni casă.

C-am venit și noi odată

La un an cu sănătate
.....
Cui sunt, Doamne, aceste case,
Oi Ler-oi, d-ai Ler-oi, Doamne,
Așa nalte
Minunate
Cu porțile ferecate…

<Oare poarta Veronicăi o fi ferecată?> – preluă el ideea din colindul pe care-l cânta o droaie de copii pe la vecinii ei. Coti aproape cu ei pe strada Butului și-și aprinse o țigară. <Din ce sălași sunteți, măi, afurisiților?> – strigau femeile pe la porți cu coșurile pline. <Din Sărărie, coniță!> – răspundeau copiii în cor…

Așa s-a trezit el la poartă la Veronica, înconjurat de copiii care se înghesuiau, chemați de dada Ana, să le împartă colindețe, nuci și covrigei. Pentru frumusețea obiceiului, Veronica ieșise și ea afară cu cele două copile să-i dea o mână de ajutor maică-si. Observându-l, Veronica strigă:

– Ce-i, domnule Eminescu, ai plecat la colindat?

– Am plecat, dadă Ană! – se adresă el maică-si.

Veronica trase fetele mai într-o parte și așteptă să vadă cam ce vrea poetul la ora asta. Avea dreptate ea când îl boteza cu fel de fel de epitete, de la trăznitul, împușcă-n lună, pustnicul, la steaua rătăcitoare…

– Aș dori să vorbesc cu domnul rector în privința bibliotecii…

– Ștefan e invitat la profesorul Cimpoiești; nu știți dumneavoastră că ardelenii la astfel de ocazii se strâng toți la un loc și-l bocesc pe tata Iancu? – îi răspunse dada Ana.

– E ceva urgent! – insistă Eminescu.

– Ce-i așa urgent, domnule Eminescu? – sări Veronica, prefăcându-se curioasă, deși știa că motivul principal era ea.

– Am găsit la un anticar niște manuscripte vechi, până mâine poate dispar…

– Dar intrați în casă, copilelor! – se rățoi dada Ana la nepoate, și tu fătucă, se adresă ea Veronicăi, invită-l pe domnul bibliotecar înăuntru și discutați omenește, nu pe la porți!

Dada Ana o luă pe Valeria de mână și pe Virginica în brațe și urcară scările în cerdac; știa că Veronica se simte bine în prezența poetului și-i pier toate toanele ei… Și ea iubise odată la fel cu patimă și dragostea se stinsese greu, lăsând răni adânci în suflet; fata cu ea semăna, era iute și vijelioasă în amor și se mânia

repede… <N-a avut și ea parte de-o dragoste curată…> – gândea maică-sa compătimitor, în timp de pregătea așternutul copilelor. Maică-sa o speriase pe Veronica că dragostea vinovată cu alt bărbat decât cel hărăzit de Dumnezeu îți aduce numai nenorociri și-ți pustiește căminul, venind cu blesteme din moș-strămoș… Veronica îi răspunsese că Mihai nu-i un bărbat oarecare, dragostea lor e curată ca o lacrimă și nepătată de împreunări fizice… Femeia acum se simțea împlinită, găsindu-și preocupări între cei patru pereți ai casei; citea, îndemnată de poet, împrumutase pe Poe și acum citea nuvelele lui fantastice care erau la modă și-i plăcuseră, voia să traducă una din ele și s-o publice, fie în *Curier*, fie la *Convorbiri*, ajutată de Eminescu.

După ce culcă fetițele, dada Ana trecu la bucătărie să le pregătească o gustare celor doi. Eminescu cu Veronica trecuseră în hol pe o sofa, discutând aprins și imputându-și fiecare faptul că nu se mai văzuseră demult, dând vina unul pe altul.

Veronica îl invită pe poet la masă, era ajunul Crăciunului și dada Ana se pregătise cu de toate. Le aduse friptură de curcan cu vin de Pomârla. După masă Veronica dorea să-i citească lui Eminescu nuvela tradusă din Edgar Alen Poe. Veronica făcea pe supărata, violența limbajului ei anula parcă spuma cărnurilor care se bănuiau prin neglijeu și-o vulgarizau. Mihai ar fi dorit altceva, s-o mângâie și s-o alinte, să-i declare c-o iubește și că ar dori să se întâlnească mai des. Dar acum trebuia să-i spună despre cele două cucoane care-o răstigniseră la stâlpul infamiei, despre acele *lichele* cu care se dă ea în vânt! Cine sunt aceste lichele? Lumea nu vorbește degeaba! El vrea să știe adevărul și gata!

– Ce adevăr? – sări Veronica. Ești prostuț, Mihai, gelozia roade-n tine ca un vierme… Tu nu înțelegi că eu n-am mai ieșit din casă de luni de zile? Nu ți-am spus că singura legătură din afară a mai rămas fosta mea colegă de școală, Eugenia? Îi scriu și eu din când în când și ea-mi răspunde… Corespondez cu Gotha, atât, îți jur, Mihai, ți-o jur pe cele două copile ale mele!

Femeia începu să plângă, Mihai îi cuprinse mâinile și o imploră să tacă. Printre lacrimi, ea căuta să-i explice:

– Doar pe Eugenia îmi mai vărs focul din când în când, îți pot proba cu scrisorile ei! Poate râzi de mine, dar, uite, citesc *Dramele Parisului!* Și la îndemnul tău mă inițiez în limba germană. Ce vrei mai mult? La balul *Clubului* n-am fost, la concerte nici atât, din când în când mai merg la teatru pentru a te vedea pe tine!

– Hai să cădem la pace, Veronico!

– Cădem cu o condiție: vreau să-ți citesc *Morella*, n-am terminat-o de tradus, sper ca în câteva săptămâni să fie gata!

– Iartă-mă că te-am supărat! – se scuză poetul. Voi fi ochi și urechi!

– Mai puțin ochi și mai mult urechi! – glumi Veronica.

-–Ce-aș face eu fără ochi? Ochii mi te fură!

– Închide-i și ascultă! Dar să nu râzi de mine căci limba mai schioapătă din când în când…

– Știi că Morella a existat în realitate?

– Zăăău? N-am știut! – se miră femeia.

– O oarecare Mary Devereaux cu care voia să se căsătorască scriitorul… De ce ți-ai ales tocmai *Morella*?

– Pentru că seamănă cu viața mea, cu firea mea!

Femeia începu să citească cu emoțiile unui copil care dă primul examen. Tradusese două pagini și voia să vadă dacă are succes.

– Interesant! – o încurajă poetul. Trebuie însă confruntată cu originalul, traducerea ta din franțizește își pierde farmecul. Am să te rog ca după ce o termini de tradus să mi-o dai mie s-o confrunt cu originalul…

– Și acum pentru *Morella*, un pahar!, ridică femeia mâna cu lichidul chihlimbariu în sus!

– Și pentru noi, Veronico!

– Pentru dragostea noastră, Mihai!

Se priviră unul pe altul în ochi și vruseră să se sărute, dar se retraseră stingheriți de umbra celui plecat. Mihai o mângâie pe frunte și pe păr și-i făcu un compliment:

– Dumnezeu de-ai fi și n-ai fi așa de frumoasă, Veronico!

Femeia se roși, comparația o diviniza și o cuprinseră emoțiile… Eminescu spusese totul din suflet și trăise așa de puternic acest moment. Asemenea cuvinte nu-i mai spusese nimeni! Ce se întâmpla cu ea? Părea că se află într-o corabie care încet-încet își pierde cârmele și plutește aiurea pe apă… Ea, care cunoscuse viața pe toate fețele, instinctul și împreunarea fizică… Acum intra într-un joc capricios cu destinul; cineva bătea la porțile ferecate ale adevăratei iubiri și ea trebuia să deschidă aceste porți… De fapt, concluzionă ea, se deschiseseră singure… Sau poate că Eminescu găsise cheile și calea către inima ei.

– E o mare deosebire, Mihai, între mine și Dumnezeu!

– În ochii mei ești însăși Dumnezeirea! Te-ai cuibărit în inima mea ca un idol…

Veronica întinse mâna și-i mângâie și ea, la rândul ei, părul șI fruntea:

– Eu cred Mihai că tu ești idolul…

Afară, pe fereastră, prin felinarul străzii, se vedeau căzând fulgi mari de zăpadă ca-ntr-o feerie hofmannianã. Lampa ardea pe sofa, se-auzea în acea tăcere stranie cum sfârâie gazul, cum toarce flacăra ei mare cu pâlpâiri ușoare, multicolore… Pe acest fond, zgomotul ușii îi trezi din visare, își retraseră mâinile și ei, speriați, se depărtară unul de altul.

– De ce nu pui vin în pahare, Veronico? – o certă dada Ana care venise să-și ia la revedere de la poet.

– Ne-ajunge, mamă, am băut destul!

Dada Ana s-a înclinat politicoasă și a plecat. Ar fi dorit să mai stea de vorbă, toată viața trăise în singurătate văduvia și i se urâse, acum dorise să mai schimbe și ea o vorbă… Se gândi însă că-i stinghereşte…

– De ce te-ai roșit așa, Veronico? – o întrebă Mihai după ce plecă maică-sa.

– Credeam că e el…

Eminescu tăcu, stătea ca înghețat și o privea, după câteva clipe se sculă, își puse pardesiul și jobenul și se scuză că e târziu și trebuie să plece. El, care fusese așa de cald, de jovial, de plăcut, se schimbă brusc, deveni dintrodată rece, glacial, ceremonios, posomorât, taciturn. Îi sărută mâna femeii și plecă. Veronica privi pe masă, poetul uitase foile cu *Morella*, ieși repede după el și-l strigă

– Mihai! Ai uitat foile cu nuvela!

Veronica i le strecură în buzunarul pardesiului, poetul îi simți mâna caldă, o cuprinse de după gât și o sărută. Femeia puse capul pe umărul lui și începu să plângă. Nu știa nici ea de ce plânge, era fericită de-atâta iubire, era nenorocită? Eminescu își scoase batista și-i șterse lacrimile, apoi îi sărută ochii umezi. Veronica se desprinse din brațele lui și fugi repede în casă.

22

Firea poetului, atât de contradictorie, acum își ascuți cele două laturi ale ei; avea momente când se închidea în el și zile întregi se pierdea în labirinturile cărților. Nu renunțase definitiv nici la doctorat, îi surâdea și lui o situație limpede privind studiile, putea ocupa, așa cum îi promisese Maiorescu, o catedră universitară… La mormântul lui Imanuel Kant jurase pe lespedea lui cea rece pe care o sărutase că-i va adânci cugetările și pe baza filozofiei lui va închega materialul pentru teza de doctorat. Acum intrase în febra traducerii *Criticii rațiunii pure* iar în răstimp se adâncea în studiul paleoslavei pentru a descifra textele vechi, achiziționate decurând. Paralel lucra și la laboratorul lui poetic, notându-și locuțiuni și cuvinte vechi românești din cronici pentru a le da o nouă strălucire.

În inima lui se strecurase însă pe nesimțite și viermele îndoielii: o iubea nespus de mult pe Veronica, dar adesea o ura și mai mult… O vedea când regină, când o bacantă femeie ușoară… Adesea îl compătimea pe rector cu o asemenea femeie, bărbosul părea om de treabă, de ce oare îl pricopsise viața cu o asemenea consoartă? Poetul putea să n-o mai vadă o vreme și astfel s-o uite, chiar își pusese în gând s-o evite, dar când i se oferea ocazia s-o vadă, un resort în afară de voința lui îl împingea către ea. Și cu icoana ei în față, uita de toate gândurile lui amare și întunecate și devenea vesel și fericit…

De câtva timp suplinea și la liceu și era foarte ocupat, Veronica auzise de suplinirea lui și venise la școală să-l aștepte. Terminase de tradus *Morella* și voia s-o vadă, s-o citească și să-i spună dacă merită sau nu publicată. Dar acest lucru era și un pretext de a se întâlni cu poetul pe care nu-l mai văzuse de câteva luni.

Când Eminescu ieși de pe poarta școlii, Veronica îl întâmpină cu un zâmbet rece:

– Bonjur, miusiu!

– Bonjur, Veronico! Ce-i cu dumneata pe-aici?

– Mai mă întrebi, câine ce ești! Am tradus *Morella* și-am venit să ți-o aduc! Nu știam c-ai devenit și profesor de liceu…

– Am o clasă de derbedei cu care nu știu ce să mai fac… Majoritatea sunt feciori de bani gata și încearcă să mă submineze, dar cu mine nu la merge, ori eu, ori ei…

– Așa ești tu, ori… ori… lasă, domnule, lumea așa cum e întocmită că n-o schimbi tu..

– Ți-a spus rectorul ceva în legătură cu guvernul?

– Ce să-mi spună?

– Că e pe dric! Se zvonește că va cădea… Și nu-mi pare rău decât de bibliotecă…

– Și biblioteca?

– Îl numesc pe desțăratul de Petrino!

– Pe incultul șI îngâmfatul-ăla?

– Da! Pe acest pui de grec smintit, ce n-a primit decât sudalme de la chelneri și palme de la curve! Crailic netrebnic cu două fețe… Eu am mai avut de-aface cu el…

Era și Veronica supărată; biblioteca îi lega și le înlesnea întâlnirile, ea îl știa acolo ocrotit de aripa rectorului și-l aștepta întotdeauna ca pe unul de-al casei, acum destinul îi despărțea…

Trecură prin pădurea Copoului și se plimbară printre pomii proaspăt înfrunziți. Era o zi frumoasă de primăvară cum rar se mai văzuse pe aceste meleaguri cu soare și cu cer senin în care zburdau gâzele și cântau păsările cerului; un vânt cald adia ușor, mângâinule fețele. Tineri plini de exuberanță se plimbau și se iubeau, sărutându-se în văzul lumii. Numai ei stăteau triști și îngândurați. Mergeau tăcuți unul lângă altul, pe cărări ceva mai dosnice, dornici să fie singuri; aveau atât de multe să-și spună, trecuse o iarnă și o primăvară și întâlnirile lor se rezumaseră la cei patru pereți ai casei, la câteva sărutări și la câteva strângeri de mână…

Veronica Micle îmbrăcase o rochie de mătase învolănată și decoltată. Trupul ei zvelt irupea parcă din strânsorile mijlocului ca al unei naiade ieșită din spuma mării, gâtul gol, plin de safire, își pierdea rotunjimile spre dealurile umerelor de lapte și-al sânilor căpriori ce-și jucau botișorii la fiecare mișcare a trupului ei de balerină. Capul, încadrat de onduleuri, părea o reîncarnare botocelliană de fecioară cu gură mică, cu obrajii proeminenți și barbă filiganată, ce se termina cu o gropiță ce-i dădea o aură de sfințenie și dumnezeire. Ochii mari, albaștri, luminau parcă din afară în interior cu niște irisuri reflexive, care aveau în priviri și bunătate dar și un blestem de ființă nefericită. Părul, acel fuior de mătase, juca în bătaia vântului, mângâindu-i lobii urechilor…

Eminescu o privi îndelung și o întrebă:

– Spune-mi, Veronico, care este misterul frumuseții tale?

– Râzi de mine, Mihai! Nu știu cât de frumoasă sunt în ochii tăi, puținul dar pe care mi l-a dat Dumnezeu mi-a adus numai neplăceri! Poate dacă nu eram frumoasă, nu mă măritam la paisprezece ani!

– Măritișul te-a deschis ca pe-o floare, Veronico, ți-a sporit frumusețea…

<Inima care se înamorează – gândi Mihai – e bolnavă! Când ești îndrăgostit, pierzi realitatea faptelor… Tot ce are Veronica vulgar în ea, până când și zâmbetul acesta seducător, pentru alții poate să fie o tarabă de alamă, pentru mine însă e aur…> Întotdeauna amâna clipa unei împreunări fizice; îi plăcea incandescența clipei când totate coardele sufletului său vibrau la atingerea corpului ei. Seducerea înseamnă viață și moarte… Stingerea amorului…

– Lasă-mă-n pace, Mihai, că mi-ai tulburat apele și mi-ai aprins sufletul cu dragostea ta!

– Aș dori, Veronico, să te-nchid într-un palat de mărgean la un capăt de lume și să fii numai a mea! Să te dezbrac și să-ți sărut fiecare părticică a corpului tău, să trăiec un vis de dragoste, bucurându-mă de toate darurile tale!

– Sărman poet! Uiți că trăim pe pământ… De ce nu vezi tu realitatea și visezi mereu? Lasă asta, spune-mi ce vei face dacă nu vei mai fi bibliotecar?

Mihai tresări, nu se gândise la o altă alternativă. Întrebarea căzu ca o cortină între o scenă și o sală. Scena erau visurile lui cu palatul de mărgean, cu Veronica în el, regină, și el, sultanul, cu ciubucul în gură care-o săruta și se bucura de darurile ei. Sala era însă viața, viitorul lui, incert. Ce va face el după bibliotecă? Va intra cine-știe-ce funcționar mărunt… Sau Maiorescu, Dumnezeul lui, îi va împărți firimiturile de la masa junimiștilor…

– Nu m-am gândit, Veronico! Îmi place să nu mă gândesc… Acum te am pe tine și nu-mi mai trebuie nimic!

O trase spre el și o cuprinse pe după mijloc. Corpul femeii se arcui și se lăsă moale în brațele lui, vru s-o sărute, dar Veronica, deși dornică, se retrase cuminte la marginea drumului pe iarbă, fără să răspundă provocărilor lui. Plimbarea lor uitase de timp și se treziră pe seară. Eminescu nu mâncase nimic toată ziua și-i propuse să meargă la Chateau-aux-Fleurs, unde se întâlnea lumea bună a Iașului.

– Tocmai acolo ai vrea tu să mă duci? Mâine tot Ieșul ar bârfi și-ar auzi Ștefan… Doar știi că acolo mănâncă toți universitarii…

– Cunosc patroana și ne dă un separeu la mansardă! Poate citim și *Morela*.

Era un pretext, Eminescu dorea să fie singur cu Veronica și separeul doamnei patroane îi oferea acest prileji. Mare amatoare de literatură, patroana, o bună profesionistă, cunoștea toate tertipurile clienților. Văzându-l în compania doamnei Micle, îl conduse pe-o ușă dosnică sus la mansardă. Cei doi urcară niște scări înguste în spirală; mansarda era un fel de pod amenajat cu gust, o cameră mică peste care treceau grinzile, având drept geamuri cucile acoperișului. Aerul din cameră era rece, plăcut, ferestrele deschise, vântul adia prin perdelele lungi de muselină sunând răcoarea mătăsii. Un pat, o masă, o carafă cu flori, un cuier și două scaune tapițate.

– Vii des aici? – îl înțepă Veronica.

– Rar de tot…

– Tot cu dame?

– Nu, Veronico, cu amici…

Pe perete două tablouri celebre, probabil copii, unul *Imperiul Florei* de Poussin și altul *Peisaj cu Acis și Galateea* al lui Claude Lorrain. În primul tablou un grup de fete frumoase împrăștie flori, se odihnesc lângă iubiții lor sau dănțuiesc pe margine; zeul iubirii în goană pe cer în gvadriga sa aleargă, ocrotindu-i… Florile se scutură, timpul înaintează în ritmul alert al dansului iar un tânăr războinic își pune capăt zilelor cu spada sa… Al doilea tablou, un peisaj marin, un golf, în care discul de ceară al soarelui atârnă peste un orizont de ceață cu copacii care dădeau o senzație de răcoare… Corăbiile se profilează pe cer cu cordajul lor ca niște filiganuri. Privindu-l, Veronica fu cuprinsă de nostalgia unui voiaj pe mare în aceste ținuturi necunoscute… Acis și Galateea erau parcă o întruchipare a fericirii într-un veac de aur unde trona iubirea peste natură într-un amurg unde se putea visa și iubi în liniște…

– Nu mă întrebi de ce-am acceptat invitația ta? – rupse Veronica tăcerea, cu ochii pe cele două picturi.

– La ce mi-ar folosi răspunsul tău? Acum știu că sunt cu tine și atât!

– Astăzi am evadat din culcușul meu pentru că sunt singură acasă; mama cu fetele sunt pe la Piatra iar Ștefan a mers la Cluj să consulte niște colegi doctori pentru că se simte cam rău…

– Atunci putem sta mai mult…

– Numai de n-ar ciripi cineva…

Veni picolo cu mâncarea: fripturele și vin de Cotnari. Din farfuriile cu fripturi ieșea un miros proaspăt de abur cald…

– Te invit la masă, pințesa mea!

– Mersi, mon petit prince!

Mâncară și băură în tăcere, după care Veronica se sui în pat. Era obosită, se plimbase toată ziua cu poetul și acum simțea nevoia să se odihnească. Părea o scenă familială, ea, frumoasa cadână, și el, faunul, nababul, păzindu-și darul de ochii răi ai lumii.

– Ce rare sunt aceste clipe, Veronico! N-ar trebui să ne întâlnim mai des?

– Uiți că eu sunt măritată? Și așa am întins coarda prea mult! Poate vrei să mă supăr…

– Și cum faci tu când te superi?

– Ca o mâță afurisită! Zgârii rău… Acum vin lângă mâța ta și stai ca un mâț cuminte ce ești să-ți citesc *Morella*. Eminescu se urcă lângă ea în pat și asculta cu capul în poala ei.

– Tu nu m-ai iubit, dar să știi că aceea pe care în viață ai urât-o,

în moarte o vei adora.

– Morella!

– Îți spun din nou că am să mor acum. Dar duc în mine o parte din dragostea-ah, cât de mică! – pe care mi-ai dăruit-o mie, Morellei.

……..

În timp ce citea, Veronica se văzu într-un giulgiu condusă de niște alămuri stranii care-i cântau sinistru un cântec de jale spre mormânt. În urma ei un convoi lung, călugărițele îi cântau cântece de slavă la cer, iar Mihai în urma ei, în costum de satir antic râdea de ea; avea un fel de cap de meduză cu o gură enormă și părul numai șerpi… Striga râzând după ea: <Copil neghiob, fiu al amorului din care s-au înfruptat toți, Hadesul să te înghită!> Scena și-o imaginase în timp ce citea și acum închipuirea ei i-o luase razna. Privi spre Mihai, era lângă ea, tăcea și asculta. Îi imputase el ceva de se trezise cu aceste gânduri stranii? Cert este că citirea *Morellei* o inervase, nici ea nu știa de ce. Sări din pat, hotărâtă să

plece, plângea, era iritată și supărată. Mihai îi știa tabieturile; în astfel de clipe trebuia s-o lase în pace.

– Să mergem, Mihai, să mergem!

– Ce-i cu tine, Veronico?

– Citirea *Morellei* mi-a declanșat toți nervii din mine… N-am putut să suport scena morții și râsul tău de Căpcăun…

Plecară. Coborâră în tăcere dealul Copoului, luna dulce turna miere peste vârfurile copacilor șI de undeva dinspre Arnoteanu venea cântecul unui corn, un dulce și melancolic cântec de corn…

O conduse până pe strada Butului; la despărțire Mihai o sărută și-o lăsă singură. Rămăsese cu un gust amar, după veștile cu căderea guvernului. O luă spre *Bolta rece* să-și răcorească sufletul cu câteva ulcele de vin. Numai așa putea da brânci închipuirilor lui. Apoi singur-cuc o luă agale spre proaspăta lui locuință din Valea Plângerii. Încotro mergea corabia vieții lui? *Corabia vieți-mi, grea de gânduri,/De stânca morții risipită-n scânduri,/ A vremii valuri o lovesc și-o sfarmă/ Și se izbesc întrânsa rânduri-rânduri.// Iar eu pe-un țărm pustiu murii în pace./ Deasupre frunți-mi luna-n nouri zace,/ Trecând încet pustiile Saharei/ Și luminând o lume care tace.// La miezul nopții vezi pustia plană/ Născând de suptu-i mândră caravană/ De morți în văluri lungi și, trează,/ Mergând încet spre-un vis: Fata-Morgana.// De prin deșerturi lungi și depărtate,/ În șiruri vin scheletele uscate./ Pustiu-atunci cu caravane-sate,/ Dormea ca mort sub luna care bate.// O caravană lângă mine trece,/Naintea ei vine-o suflare rece./ În șiruri lungi se strecur și se strecur: / Eu număr unul, număr doisprezece.// Dau să mă mișc, nu am nicicum putere,/ Căci țeapăn mort eram și fără vrere./ Pleoapele-mi pe ochi erau lăsate/ Deși prin ele nu aveam vedere…*

Ajunsă acasă, Veronica se zvârcoli toată noapte în pat. Ce va face Mihai dacă se va adeveri zvonul că va fi înlocuit de la bibliotecă? Oare îl mai putea vedea? Oare se mai puteau întâlni? Ca revizor școlar, Mihai pleca aiurea prin sate, uitând să mai dea prin Iași… Și cum era alunecos, putea oricând să se îndrăgostească de vreo institutoare de prin satele Moldovei…

23

Noua slujbă păru la început ceva mai grea; să colinzi două județe prin coclauri și noroaie cu te miri ce în miez de iarnă și pe căldurile lui cuptor, vara, fu un motiv de îngrijorare pentru poetul învățat cu scaunul bibliotecii. Dar orice rău e spre bine, gândea Mihai, cu revizoratul lui reînnoda un fir rupt în copilărie când colindase țara-n lungiș și-n curmeziș… Intra în contact cu populația rurală, singura care-l interesa cu adevărat…

La început, revizorul convocă învățătorii pentru conferințele anuale, lecțiile practice le ținu la Școala din Sărărie, unde descoperi un învățător bărbos care avea mare talent în ale pedagogiei și care desfășură niște lecții de toată frumusețea, ținând-o numai în snoave și brașoave…

– Creangă mă numesc, se recomandă el și-i întinse mâna revizorului, apoi pe dumneavoastră vă cunosc de la *Convorbiri* și de la binliotecă! În pârdalnicul nostru de Ieși cine nu vă cunoaște? Vorba ceea: Ieși în drum și tot satul se cărăbănește cu ochii pe tine! Că matale ești Craiu-n țara noastră-ntrale poeziei!

– Mulțumesc pentru compliment, domnule Creangă! Și felicitări pentru harul dăscăliei… Tare ești șugubăț la vorbă și slobod la limbă, așa cum îi șade bine moldoveanului…

– D-aia-i dai fătucii să mănânce, să-ndruge și ea vrute și nevrute! Ce-am avut și ce-am pierdut? O muiere care mi-a mâncat din fiere și-o popie dezpopită…

Din ziua când s-au cunoscut, Eminescu și Creangă nu mai puteau sta unul fără altul. Au început să-și depene amintirile. Eminescu îi povesti de unde venea, despre copilăria lui, despre cotuna Ipoteștilor, leagănul primilor ani ai vieții, îi vorbi apoi despre Viena, despre Berlin, despre Buda-Sakia-Muni, despre Schopenhauer, și despre multe altele… Creangă cu vocea lui gravă, plină de inflexiuni, îi povesti despre raiul Humuleștilor, despre frații și surorile lui, despre obiceiurile din sat, despre necazul lui cu fosta nevastă, Ileana, despre băiatul lui… Eminescu râdea ca un copil când asculta toate *drăcoveniile* lui și-l încuraja să le aștearnă pe hârtie. Seara la *Bolta Rece*, la grecul Kir Amira, continuau la un pahar de vin cu poveștile lor până spre dimineață.

– Plătește băiatul! – zicea Creangă – vorba ceea: *Aista-i băiatul gălțanul,/ Care și-a băut sumanul,/ Și-a rămas într-un ilic/ Și*

îl ie dracul de frig! Hei, coane Mihai, le-aș scrie eu toate cele, dar cine mi le ieie mie în serios?

– Bădie, eu am un gând cu dumneata… Înainte de-a te duce la seratele Junimii, am să te duc în seara asta în casa lui Micle să distrezi cucoanele… I-am promis Veronicăi…

– Știu, coane Mihai, că tălică stai bine cu cucoana Miclea și ți-i dragă, dar țărăniile mele-s cam nesărate pentru obrazul domniilor lor!

– Lasă-le de cucoane, c-or să te-asculte numai ochi și urechi!

– Aista așe-i, cucoane, că eu o văd pe Tinca mea, când i le citesc, râde, bicisnica, de se perpelește pe jos ca apucata! Dar acum la mâncare să n-avem grabă că ni se întorc burdihanele pe dos… Las-o pe duduca Miclea c-avem noi ac de cojocul ei!

Tăcură, mâncară și băură.

Eminescu îl privea pe Creangă cu o curiozitate de copil, i se părea rupt din munte, un dar al naturii, făcut oamenilor… Gras, bărbăs, clăpăug, cu mișcări lente, în hainele lui de șiac, părea mai de grabă un negustor de Lipsca, decât un institutor de școală nouă.

– N-ai încercat să te însori, coane Mihai?

– Până acum n-am avut timp; n-am stat locului, ba cu una, ba cu alta…

– Însurătoarea te-adună de pe drumuri… Dar dacă pățești ca mine, sireacul… De-abia mă pricopsisem cu dăscălia mea, că vine un trăznit de coleg pe la mine, unu Ivanciu, care m-a dus la economu bisericii Patruzeci de Sfinți… Ăsta avea o copilă, șI, nici rasă, nici tunsă, i-o cerem de nevastă. Și economu, dornic să-și mărite odrasla, mi-o dă mie pe cap. Și-acestă fimeie mi-a mâncat viața patru ani… Și-am făcut și-un ficior cu ea… După care am luat țiitoarea asta cu care mă înțeleg bine…

Apoi îi vorbi despre admirația pe care-o are pentru Titu Maiorecu, care-i fusese profesor și-l ajutase mai târziu cu postul… Și-i poveti despre mica revoluție de la 3 aprilie din 1866, când l-a scăpat pe Calinic din mâna armatei, trecând de fracțiunea liberară, când îl botezase Negruzzi popa *Smântână*… Și așa i-a mers numele…

Nocturnii Eminescu și Creangă se înfățișară la poarta Veronicăi la o oră târzie ca doi crai rătăciți ai Iașului, având un mare chef de vorbă. Se îndemnau unul pe altul care să strige. Dacă rectorul era acasă, ce-aveau să-i spună ei la ora aceea? Sau dacă ieșea dada

Ana și-i rușina, cum de altfel o mai făcuse, pe unde scoteau cămașa?

Se hotărâră să nu mai strige, deschiseră poarta tip-til, în vârfuile picioarelor, și intară-n curte printre umbrele pomilor, postându-se în fața casei.

– Se vede treaba, coane Mihai, că sunt la sindrofie, zise Creangă, chiorându-se pe geam; ia privește și matale să vezi ce n-ai văzut, lume ca-n târgul lui Cremene, numai cucoane și cuconițe!

Veronica nu-l cunoscuse personal pe Ion Creangă, îl văzuse pe exdiacon la teatru sau la întâlnirile lui politice, fermecând adunarea cu vorbele lui colorate, împrumutate din limbajul coțcăresc al țăranilor. Își amintea, elevă fiind, că-l ascultase odată la o întrunire politică și murise de râs, întreaga adunare râdea de snoavele lui presărate în cuvântare. A fost nevoie să-l oprească organizatorii căci altfel ar fi transformat adunarea în bâlci. Câțiva junimiști srigaseră să iasă afară din sală că locul lui e la amvon…

Când Eminescu îi vorbise Veronicăi despre el și-i povestise ce stofă de povestitor zace în acest om, femeia îi ironizase pe-amândoi:

Tună și v-adună
Ca doi frățiori,
Tu împușcă-n lună,
El împușcă ciori!

Eminescu râsese și-i atrăsese atenția că astfel de oameni nu se găsesc pe toate drumurile, el era o tulpină ce răsărise dintr-o rădăcină seculară.

– Pe cine căutați dumneavoastră? – ieșise cucoana Maria, femeia din casă, să ia apă rece pentru invitați.

– Pe duduca Miclea, pacatele noastre, îi răspunse Creangă, că ne-am luat cu așteptatul și era gata-gata să ne-apuce zorile dând ocol casei…

Femeia se duse în salon și-i șopti Veronicăi că Eminescu împreună cu un necunoscut doresc să-i vorbească. Auzise și ea de la unu și de la altul că, din vară, de când se cunoscuseră, nu puteau fi văzuți decât împreună; unde era Eminescu trebuia să fie și Creangă și viceversa. Se tot întreba și ea ca toată lumea ce-or fi vorbind ei zile-ntregi de nu mai termină. Când Veronica îi imputase poetului că nu mai are timp pentru ea, el dăduse vina pe noua slujbă, dar adevărul era altul și ea îl știa. Creangă cu Eminescu o luau razna pe dealul Buciumului, dând ocol Iașului, sau se închideau

la *Bolta rece* și puneau țara la cale stând până-n zori. Ba câteodată mergeau la bojdeuca lui Creangă sau la cancelaria revizoratului și-o continuau așa până a doua zi.

– V-ați îndurat să-mi călcați și mie casa după atâta amar de timp, trebuia să vă aștept cu flori! – ieșise Veronica în pridvor, invitându-i în casă.

– Am venit și cu domnul Creangă, căută Eminescu să se scuze, așa că nu prea îndrăzneam să…

– Domnul Creangă e așteptat de mult în casa noastră! Poftiți și nu mai faceți pe supărații că nu vă mai stă!

– Dapăi, duduiță, *Popa Smântână,* cum m-au botezat junimiștii umblă teleleu până-n chindie după ziua de ieri și sireacul n-o mai găsește!

– V-așteaptă doamnele ca pe pâinea caldă, mai ales când au auzit că-i vorba și de domnul Creangă…

Intrară în salon, Creangă se trase rușinos după ușă și Eminescu îl urmă. Veronica făcu cunoștințele:

– Pe domnul Eminescu cred că-l cunoașteți… Pe domnul Creangă vi-l recomand acum, el e cel mai mare povestitor al românilor…

– Dragile mele cuconițe, începu Creangă, eu aș zice s-o lăsați moartă-n popușoi cu *cel mai mare*; obraz de scoarță cumu-s eu, n-am motive de-mpăunare, chiar dacă duduia Miclea îmi pune cornițele lui michiduță și face din țânțar armasar arăpesc… Vedeți-vă de conciurile dumneavoastră căci eu cu conu Mihai am picat cam pe nepusă mămăliga și ni-i teamă că v-am stricat sindrofia!

Toți râseră și bătură din palme.

După câteva poetese care citiră poeziile lor, urmă Creangă:

– Eu, dragele mele, n-am nimic scris, căci am cutezat că țărăniile mele nu sunt pentru obrazul subțire al domniilor voastre, dar, fiindcă m-ați rugat, eu am să vă spun una de pe ulița mare!

Și începu să le povestească despre *soacra cu cele trei nurori…*

24

Eminescu dădea rar prin Iași, stătea mai mult pe drumuri străbătând coclaurile Vasluiului, inspectând școlile rurale. De altfel noua funcție venise ca un balsam peste rănile din ultimul timp, voiajul prin țară, contactul cu lumea satului, cu învățătorii și în mod deosebit cu Creangă, îl depărtară de femeia care în închipuirea lui luase înfățișarea Elenei.

Viermele neîncrederii, rozând tot mai mult din inima poetului, îl făcuse *să uite* pe muza de la Iași din mai multe motive. Mai întâi rărise vizitele acasă la Veronica, apoi căuta să stea cât mai departe de ea. De vină era și femeia cu ochii lunecoși care-i dădea motive de gelozie și adesea afișa o relativă indiferență față de poet, dar și prietenii care-l tot bârfeau pe la colțuri că și-a legat viața de-o curtezană…

Și pe lângă toate acestea nu mai avea nici timpul necesar pentru a întreține această relație. Veșnicul revizor pe drum, schimba gabrioletă după gabrioletă, din cătun în cătun să inspecteze școlile. Câteodată, când nu găsea nici un mijloc de transport, o lua pe jos, mergând chilometri întregi din sat în sat pentru a face pe plac noului Ministru al Instrucțiunii care-l soma să inspecteze cât mai multe școli. Doar ședințele Junimii îl mai chemau la Iași din când în când, în rest urbea îi devenise tot mai nesuferită…

Icoane vechi din copilărie, cu icoane noi se amestecau acum în imaginația lui și-i reveneau în memorie, căpătând contururi dulci de amintiri; satele moldave reînviară aura de vis a anilor când călătorea cu tătâne-său pe moșia boierului Balș prin satele botoșenene… Trecuse printr-o școală curată și-i plăcuse: un local luminos și înflăcărat de dragostea de carte a dascălului… Dar majoritatea școlilor arătau jalnic și rapoartele lui către Minister erau din ce în ce mai sceptice…

Rar de tot câte un primar care auzise de el și-i cunoștea valoarea îi punea la dispoziție câte-o gabrioletă să-i înlesnească munca de revizor sau îl invita la el acasă pentru a-l cinsti cu o masă sau cu o găzduire peste noapte.

– Hii, la deal, căluții tatei!

– Păi încotro, domnule primar?

- Fiindcă ați venit prin aceste coclauri neumblate, nu șade să nu treceți și pe la mine pe la moșie!

– Bine dar nu prea am timp…

– Nevastă-mea, Arina, pune mare preț pe poeziile scrise de dumneata… Citește *Convorbirile* și e la curent cu literatura junimiștilor… Și așa se lasă seara și n-o să vă lăsăm să înnoptați pe drumuri!

Ajunseseră la moșie seara, primarul avea casă mare, un vechi conac boieresc cumpărat de la un grec scăpătat, semăna cu moșia boierului Balș, administrată de taică-său.

În ușă îi întâmpină nevastă-sa care se fâstâcise auzind pe cine are oaspete.

– Domnul Eminescu, poetul, visul tău… Apoi către Mihai: A făcut pensionul la Paris, acolo ne-am cunoscut noi…

– Arina! – se recomandă femeia. Semăna cu o copilă de pension, nicidecum cu o nevastă de primar. Femeia zâmbi în colțul gurii, făcând în obrajii înroșiți două gropițe mici… Eminescu își aduse aminte că semăna cu Milly, copila de la Berlin, care-l însoțise de câteva ori în excapadele lui de dumunica la Postdam. Avea culoarea feței de un roșu-bujoriu și un păr blond, incendiat, care cădea în buclișoare pe frunte, făcând-o un fel de strengăriță.

– Ne-am închis aici, domnule Eminescu, în acest colț de lume părăsit și de Dumnezeu…

Eminescu privi pe fereastră, era spre asfințit, un apus roșietic prin care soarele privea la ziua care se dusese; valea toată era plină cu vii ruginite, iar din loc în loc câte un nuc verde ce se lupta cu brumele toamnei, străjuind zările. La orizont se zărea o pădure și peste vârfurile copacilor soarele care scăpăta într-un imens incendiu, înfiorător prin proporțiile lui cosmuice…

– Aș vrea să vă servesc ceva gustări! – zise Arina, rușinată de promisiune. Am să vă las singur, soțul cu treburile lui n-are nici o clipă de răgaz… Îmi spuse că l-a chemat prefectul și se pregătește de plecare.

– Cum să refuz eu o asemenea gazdă, Arina! – o măguli poetul.

Femeia se minună, îi zisese pe nume, după câteva minute apăru schimbată, acum nu mai era fetița care i se păruse la început, era o femeie în plină vârstă, aureolată de distincție și grație.

– Ești frumoasă, Arina! – glumi poetul, contemplând-o, în timp ce pregătea masa. Dar în gluma lui spusese adevărul gol-goluț.

– Mulțumesc, dar nu merit complimentele… Și dumneavoastră cum ați cutezat să dați poezia din Iești pe proza amară de la țară?

<*Dacă este așa*, gândi Eminescu*, nici proza de la țară nu e de lepădat!*> Proza de la țară – Arina! Poezia de la Iași – Veronica!

După masă Arina cântă Chopin la pian, o sonată pe motive populare poloneze.

– Ești cumva fiică de cneaz de-ți place Chopin?

– Viță nobilă, aruncată pe sol sterp! – râse femeia.

Ce se întâmplase peste noapte nici el nu mai știa, se trezise în pat dimineața, luminat de razele soarelui care băteau violent în geam. Romantica Arina stătea lângă șemineu pe un scaun și medita, focul sănătos trosnea, răspândind un aer cald în toată încăperea.

– A dormit bine, domnul poet?

– Cu vise!

Și Mihai nu glumise, visase că strânsese o femeie în brațe și-o iubise toată noaptea. Pare să fi fost Veronica, dormea cu ea în pat, era lună plină, stelele-făclii făceau cu ochiul pe geam, și-o primăvară ruptă din rai, cu căldură și verdeață multă, probabil erau la Văratic, o ținea pe Veronica cu capul pe brațul lui și-i povestea ceva, o excapadă la Berlin cu o fată, probabil Milly, din când în când îi săruta ochii umezi și ea îi atingea cu buzele lobul urechii. La un moment dat s-a trezit sub bătăile puternice care se-auzeau în ușă. L-a și văzut, era el, Micle, bărbosul, avea o bardă mare în mână, asemenea celor folosite de călăi pentru decapitarea condamnaților la moarte. Venise deasupra lui și ridicase securea să dea. La un moment dat a strigat tare cineva: <Nuuuu!> Era Veronica. Glasul ei. El s-a ridicat și a fugit pe geam. Veronica striga după el: <Mihaiii!> Privește în urmă, alerga și ea după el, era desculță, într-o cămașă de noapte care-i atârna până-n pământ. Avea în păr romanițe albe și fața îmbujorată. A așteptat-o, a luat-o în brațe și a intrat cu ea în codrii Văraticului. Așa s-a terminat visul…

– Și mă rog, ce vise?

Întrebarea femeii rămase fără răspuns, pe ea o rodea altceva. Voia să-l părăsească pe primar și să intre institutoare la o școală din județ.

– Nu-l cunoști, e o bestie! M-a claustrat, m-a închis aici ca pe-o pasăre-n colivie!

– De acord, Arina! – îi promise poetul – dar…

Ajuns la cancelaria Revizoratului, Mihai găsi un plic pe masă. Îl desfăcu și îl citi, era de la Veronica:

Dragă Mihai,

Îți ziceam că e minciună
Când spuneai că eu ți-s dragă,
Că ești un împușcă-n lună,

Drac ce apa o încheagă

Și că n-aș putea vreodată
Nici a te iubi, nici crede,
C-a mea inimă jurată
Nici n-aude, nici nu vede.
Șiretenii de muiere
Ca să-ncerce-a ta iubire…
Dar tu trist și în tăcere
Ai plecat plin de mâhnire.
Haide, vino, fii cuminte,
Dac-ai fost împușcă-n lună
Eu am fost, adu-ți aminte
Și zglobie și nebună!

Veronica.

25

Trecuse o iarnă grea pentru poet, dar venise o primăvară frumoasă cu bucuriile unei vacanțe de câteva zile la Văratic împreună cu Veronica.

Tabloul naturii era fantastic, în nord străjuia Ceahlăul, muntele sacru al Moldovei, regele falnic al Țării de Sus, apoi venea Rarăul, semețul munte, și el tot un străjer la porțile moldave, după care Munții Ciungi, călcați de atâtea ori de picioarele lor în excursiile care se organizau, urmați de dealurile lui Bogdan, toate înverzite și înflorite, aducând răcoarea pădurilor până jos la Agapia și Văratic. Dar cel mai drag loc al lor era Poiana |igăncii, un loc binecuvântat de Dumnezeu în care primăvara erau nuntiri de fluturi și gâze în omătul de iarbă și flori care se ridicau până la glezne… Nici nu mai știau poeții de câte ori veniseră ei aici în acest colț de rai unde se simțeau nestingheriți, ca doi îndrăgostiți, rătăciți pe pământ. Sosea mai întâi Veronica de la Iași cu copilele și se instala la mitoc, apoi Mihai, sub pretextul unui mic concediu, și trăgea la vechea lui cunoștință, maica Ștefania Lungulesei, într-o cămăruță mică, dar primitoare.

Seara Mihai ieșea ca altădată în lungi plimbări pe Calea Filioarei sau mergea în poiana vestită, așteptând să răsară din întunericul nopții chipul femeii iubite.

Și Veronica fugea spre el la poalele brazilor și se lăsa jos în iarbă, cuprinzându-l de ochi, și întrebându-l: <Ghici cine e?> Cine să fie? <Corinaaa!> – striga poetul, încântat de prezența femeii, care-l copleșa cu săruturi și cu mângâieri. Apoi stăteau ore întregi privind luna și stelele și ascultând susurul izvoarelor. Jos la mitoc se mai auzeau glasuri, maicile treceau la vecernie, clopotele se tânguiau peste văi cu arama lor grea, ciobanii își mânau turmele către stâne, câinii lătrau făcând larmă, ziua se stingea într-un miracol divin.

– Tu știi de ce acest loc se numește Poiana |igăncii? – o întreba Eminescu, dornic să-i spună povestea lui Constandin și a Megaluzei. Veronica auzise de la cei bătrâni vechea poveste, dar îi plăcea s-o audă povestită din gura poetului.

– Vezi tu, Veronico, bradul ăla?

– Ți-am spus ca în asemenea clipe să-mi spui Corina, numele meu de fată… Da, îl văd…

– Dacă vrei să te ridici și să privești trunchiul lui, cam pe la nodul acela…Acolo sunt două nume scrijelite în scoarța copacului… Constandin și Megaluza. Află, dragă, că aici, în acestă poieniță, s-a desfășurat o tulburătoare poveste de dragoste!

Povestea pe scurt era cam așa: Între Megaluza, o țigăncușă de prin partea locului, și Constandin era o mare dragoste. Noaptea mereu se întâlneau aici pe această pajiște și se iubeau nestingheriți de lume. Dragoste lor a durat aproape doi ani până când Constandin a fost prins într-o noapte cu o călugăriță, iubindu-se. Megaluza s-a aruncat de pe o stâncă drept în pârâiașul care curge prin mijlocul pajiștii. A fost găsită a doua zi moartă în apa însângerată. Iar Constandin a înnebunit și a fost dus la bolniță. De atunci poienița s-a numit Poiana țigăncii.

– Cam așa se termină orice poveste de dragoste!, concise Veronica, sceptică, după ce Mihai termină povestea.

După trista poveste se sculară și o luară încet pe calea Filioarei. Se făcuse întradevăr noapte, ieșise și luceafărul de seară iar luna sta-n cuibul ei peste codrii de brad veghind la puzderia de stele care se aprinseseră ca un mare candelabru al cerului.

– E lumină la mitoc! – se miră Veronica.

– Și ce dacă e? – îi replică Eminescu.

– Înseamnă că a venit el de la Ieși! La revedere, Mihai, sări ea de lângă poet și o luă la fugă spre casa singuratică din vale.

Mihai rămase mut, uitându-se în urma ei.

Veronica dispăruse ca o nălucă, Mihai uitase că femeia era măritată, că are copii; fiorii de la Veronica i se transmiseră și lui, depărtându-l de toate visele. Chipul femeii căpătă în imaginația lui icoana unei putane din tăblăria târgurilor de provincie care se-nvârt aiurea sub privirile oamenilor, ghicindu-le viitorul, apoi se destrămă în noapte în întunericul slinos. De un an și ceva depusese jurământul ca bibliotecar în fața severului rector și figura de mucenic a lui încă nu-i da pace. La masa pe care-o dăduse rectorul în cinstea lui participase și Miron Pompiliu, secretarul Universității, care văzându-i alături pe Veronica și pe Ștefan, îi ironozase. <Sfântul cu Diana!> – botezase el perechea. Ștefan Micle i se păruse rece, auster, sigur atât la conducerea Universității cât și în familie. Acum *e*/însemna Ștefan Micle, nume pe care Veronica evita să-l pronunțe de față cu poetul. Și-l cuprinse un sentiment de mare vinovăție față de acest om care-i voise numai binele și care se purtase așa de frumos cu el.

Ajunse în chilioara lui puțin descumpănit; își aprinse lampa și trecu la masa de lucru. Voia să scrie ceva, să prindă imaginile acelei seri fantastice și să toarne în versuri povestea Megaluzei. Încercă câteva frânturi de versuri, dar inspirația îl părăsise. Se trezi mâzgălind foaia, anagramând numele ființei de lângă care se despărțise, voia să-i găsească un nume exotic cu care s-o boteze. Mai întâI i-l răsturnă: Acinorev… Apoi combină literele între ele să vadă cum sună mai bine: Civraneo, Necivra, Vranceova… Lua literele ca într-un joc de cuvinte straniu și le schimba pe rând ordinea: Acinorev, iubit prieten, Verona, Aronev, Aqvinora, Aqvinore, Irena, Aroniqva, Enorvica, Vicerona, Acivrone, Civraneo, Necivra, Vranciora, Norviace, Narvioce, Vreona, Voerna, Vanoer, Arnoev… După ce termină toate combinațiile literelor, aruncă tocul și puse capul pe masă… Obosise, îl durea capul, aprinse o țigară și însăilă un catren pe coala albă:

Ce s-alegea de noi, a mea nebună,
De ne-ntâlneam demult cu-așa iubire?
Sau nebuneam mai mult încă-mpreună,
Sau eu muream de-atâta fericire.

Toată casa mirosea a busuioc și a crini albi, maica Ștefanida îi culesese un buchet de flori din grădiniță și i-l pusese într-o oală de pământ pe masă. Câteva crenguțe de brad, sub adierea vântului, băteau ușor în geam, făcând ca razele lunii să se cearnă ca o mătase pe podea… Mihai se trânti pe pat îmbrăcat, cu fața în sus, privind pe geam miile de stele și globul lunii aurite care se răsfăța pe boltă ca o împărătească a nopții; cântau greierii, țârâiau, în acea liniște, Mihai suflă în lampă și încercă să adoarmă, dar somnul veni greu și cu vise. O visă mai întâi pe maică-sa, pe Raluca, în straie de călugăriță. De fapt așa îl amenința ea pe Gheorghieș când o certa. <Of, Doamne, Doamne, mai bine mă duceam la mânăstire!> Veni la geamul lui și-l strigă cu vocea ei caldă: <Mihai! MihăIță-mamă, scoală că s-au luat nebunii după mine la bolniță!> <Care nebuni?>- întreba poetul nedumerit. <Cum care nebuni? Nebunii de la bolnița Neamțu!> <Unde sunt?> <Uite-i că vin!> Dar Mihai vedea că nu erau nebunii, era parcă o femeie bătrână îmbrăcată în negru, cu o coasă în spinare. <E moartea – gândi el – îi dă ocol!> De un an de zile Raluca bolea acasă cu Henrieta la cap. <E moartea, repeta el, e moartea!> <Și ce vreai să-ți fac, mamă?> – reluă dialogul cu maică-sa. <Scapă-mă! – striga ea. Poetul voia să se scoale din pat dar nu putea să mișe picioarele, parcă erau legate

de capul patului. După câteva clipe, tot ea bate la geam: <Scoal-te, MihăIță, că are frati-tău,Șerban, nuntă șI tu habar n-ai, Mihai, ai plecat de lângă noi în lume și nu-ți mai pasă!> <Nu e adevărat, gândea poetul – Șerban e la Berlin, o duce bine, e un doctor apreciat, a fost un pic bolnav, dar i-a trecut!> <Deschide geamul să-l vezi!> – strigă maică-sa. Și poetul îl văzu, se zbătea pe iarbă într-o criză de epilepsie. <Deci nunta lui era moartea.>, gândi el, tot în vis. <Nu e adevărat ce văd, îi striga el maică-si, Șerban e rege, mamă, și regii înainte de a fi încoronați trec printr-o criză de nebunie…> Apoi îl zări înălțat într-un jilț, se urca spre cer, aureolat de razele lunii, era un tânăr frumos și deștept…

Visul își schimbă registrul, se trezi într-o mare sală de dans în palatul Alhambra, Curtea leilor, la un bal în cinste încoronării lui Șerban, sala era arhiplină, lume multă și aleasă din Berlin, femei elegante, tinere și frumoase, domnițe în costume de epocă alături de prinții lor. Acolo era și Veronica, Acinorev, iubitul lui prieten, era la brațul lui Micle și era frumoasă ca o stea, plutea în admirația întregii săli, purta pe ea o rochie roză de mătase, decoltată, gâtul, marmoreean, strălucea de coliere, părul nins de confete… Micle, în contras cu ea era parcă un cioclu, purta costum negru, ponosit, de aba sau șiac, venindu-i scurt ca de împrumut, cu un nas coroiat și o față pomădată, ridată și pudrată ca a arlechinilor de la circ. Micle, arlechin! Caraghios, bătrânul! Și Micle se-ntreținea cu ardelenii lui, habar n-avea de Veronica. Irena, Vreona, Anorev îl zări pe poet și-și trăgea bărbatul ostentativ de braț spre locul în care era poetul. <Aaaa, se miră ea, uite-l și pe domnul Eminescu! Bine-ai venit, domnule poet!> – și s-a desprins de la brațul bărbatului și a rămas cu el. De ce nu vorbești, Mihai?> Mihai tăcea și-și rodea mustața așa cum făcea când era supărat. <Ce caută Veronica la Berlin?> – se întreba el. <Cum să nu fiu supătrat, Veronico, când Șerban este mort la Berlin! Balul acesta este o mascaradă… Mama, săraca, este bolnavă rău, bătrânul umblă după Aglăița prin străini…>

Apoi începu muzica, o fanfară vieneză care cânta vals, *Valurile Dunării*, ca altădată, și Veronica vru să-l invite la dans, de-abia acum observă el că rochia era bătută-n fir de aur, iar gâtul îi ieșea din ea ca un colan din spuma albastră a mării și sânii, struniți în strânsoarea corsetului, ca două mere violacee, se zbăteau, zdobindu-se de pieptul lui. Ce caldă, ce frumoasă, ce zglobie era această femeie în brațele lui la dans! <Ne vede lumea, Veronico,

nebuni de-atâta dragoste!> – îi șopti el la ureche. <Nu-i nimic, Mihai, aici nu se mai păstrează obiceiurile pământului, aici gândul cu fapta și cu inima fac una, nu ne mai dedublăm…> Spusese Veronica așa ceva? Fuseseră cuvintele ei? Dansau și Veronica îi șoptea la ureche: <Ce fericiți suntem, Mihai!> Și el o strângea la piept și-o săruta. Așa se terminase visul… Ca o feerie…

Se trezi impresionat de frumusețea visului, privi pe fereastră, era noapte, tăcere, întuneric, cântau greierii, luna devenise roșietică, era parcă o comoară aprinsă ce dansa peste pădure în miez de noapte, dumbrava tăcea, totul tăcea, părea încremenit, aerul tare al nopții, plin de rășini mirositoare se răspândea tainic în cameră printre ferestrele întredeschise, cu miros de viole și roze de lunci…

Observă că era îmbrăcat. De ce adormise așa? Și visul? Ce vise ciudate avea în ultimul timp! Se sculă, se dezbrăcă, dar somnul nu vru să-i ieie vamă, gândurile zburătăciră aiurea la ai lui, la Veronica, la Șerban și la Raluca pe care-o știa bolnavă…

26

În liniște camerei, Mihai luase un caiet cu poezii și-l frunzărea. De la un timp îl pasiona figura legendară a lui Andreu Mureșanu și voia să facă un poem dramatic plin de romantism în centrul căruia se afla autorul acelui marș patriotic, care însuflețise întreaga națiune. Cineva însă bătu în ușă și-l sustrase de la lucru:

– Cine este? – întrebă el, supărat că tocmai în astfel de momente era deranjat. Dar își aminti că Veronica îi promisese că-l vizitează.

– Tolla, cine să fie!

Mihai zâmbi și bucuros îi deschise ușa și o sărută.

– Gajus, obraznicule! – îl apostrofă Veronica.

– Credeam că nu mai vii, Veronico!

– Să nu mai crezi, eu mă țin de cuvânt, ce vreai să fac? Vin și eu când scap de corvoada căsniciei… S-a supărat mama pe mine, am lăsat-o bolnavă cu fetele! Zice: <Fetele-astea parcă ar fi ale mele, le-ai uitat tabieturile, trebuie să le îmbraci și să le hrănești, le lași iar în seama mea? Tu nu vezi că nu mai pot?> Cred c-o pierd, Mihai, e bolnavă rău, Marioara stă mai mult plecată pe la ai ei…

– Cu ce-ai venit?

– Cu birja! N-aș vrea să mă mai vadă tot orașul… Tu ce faci aici în pustiul ăsta?

– Scriu, ce să fac!

– Scrii, scrii, scrii… Mi-a plăcut *La aniversară,* dar fii atent măi, băiatule, că e cam transparentă! Tu crezi că lumea n-are ochi să vadă?

– Cât a trecut de la ziua ta de pe 22 martie?

– Ce rost mai are să mai numărăm zilele?

– Ai dreptate… Trec așa de repede…

– Și ce scrii?

– Un tablou despre Mureșanu… Încă de la Viena îmi stăruia în minte… Este un rezultat al peregrinărilor mele prin Transilvania… Aceste pagini le-am scris într-un timp când sufletul meu era pătruns de curățenia idealurilor, când nu eram rănit de îndoială. Lumea mi se prezenta armonioasă, cum i se prezintă oricărui ochi vizionar, netrezit încă, oricărei subiectivități fericite în grădina înflorită a închipuirilor sale!

– N-ai vrea să mi-l citești și mie?

Ia stai tu frumușel lângă mine și ascultă-mă!

O privi în față, îi ridică părul de pe ochi și o sărută. Cu mâna pe după gâtul lui, Veronica, într-un gest imprudent, îi vărsă călimara cu cerneală pe manuscript. Mihai se bosumflă și se uită la ea urât.

– Iartă-mă, te rog! – se scuză femeia – poate-i cu noroc! Hai, citește-mi-l, că sunt numai ochi și urechi!

– Crezi că mai înțeleg ceva din această noapte care s-a așternut pe hârtie?

– Te-ajut eu să înțelegi!

- E un poem dramatic, Veronico*, mai întâi am pus un peisaj sălbatic în munți cu stânci abrupte și brazi pe vârfurile lor, unii răsturnați de vijelii, alții de torente…*

– Natura ta romantică, cu dezlănțuiri…

– …în fund, pe un deal, un sat de colibe ars, în ruină, undeva

turnul bisericii, negru, fumegând. E noapte, cade peste tot

galbenă lumina lunii. Un trunchi de copac răsturnat. Pe el șade

Mureșanu, visător… Clopotul bate din turn cu glas dogit douăspre

zece ore… Mureșanu se scoală și declamă:

Se zbate miazănoaptea în inima de-aramă
Din turnul în ruină. Și prin a lumei vamă
Nici suflete nu intră, nici suflete nu ies;
Ci prin al nopții aer întunecos și des
Abia pătrunde galben lumina-n raze rare
Precum se fur speranțe în inime amare
……

Mihai citea cu pasiune, juca rolul lui Mureșanu și declama patetic cu vocea lui de bariton versurile. Intră în scenă anul 1848, ca personaj; Veronica își aminti de tragedia propriei familii și de ororile de după revoluție, când susținătorii lui Iancu fură hăituiți și pedepsiți aspru… Tabloul era prea liric șI plin de tristețe…

Ajunseră în dreptul petei mari de cerneală unde intrau în scenă Silfii de lumină ce cântau în cor, nevăzuți, o dulce melodie…

Eminescu cunoștea versurile pe de rost, nu mai era nevoie să la mai citească.

– Pata asta de cerneală e semn rău, Veronico! Am impresia că o lungă noapte ni se deschide în față, umbrindu-ne viitorul…

- Ah, Mihai, tu din orice faci o tragedie! Ți-am spus eu că-i cu noroc… Și Veronica îi trecu mâna prin păr și-l sărută. Parcă ai fi făcut numai din ghinioane și semne rele!

– Poate c-așa mi-au urzit ursitorile viața…

– N-ai dreptate! – îl încuraja, dar și ea era mai deznădăjduită ca poetul. Studiase prevestirile și semnele rele într-o carte veche a lui Micle. Acolo spunea clar că pe parcursul vieții se accentuiază ideile triste care ne vin în cap. Și ea avea o idee fixă cu otrava care-o va lua de pe pământ, nu suporta să se vadă hâdă și bătrână, neajutorată, povară pe capul altora… Se gândea mereu cum va fi acea clipă, trecerea din vremelnicie în neant… Se vedea întinsă pe catafalc cu mulți admiratori pe lângă ea, cu femei care-o boceau, doliu peste tot, natură tristă, fori multe și o coroană mare din partea iubitului ei… Îl cunoștea așa de bine pe poet, încât îi acorda tot creditul: pata de cerneală vărsată pe caiet era o lungă noapte în viața lor…

– Hai, Mihai, se dezmetici ea din reveriile ei, lasă ursitorile și citește-mi mai departe, vreau să aud sfârșitul!

Eminescu reluă lectura. Tabloul dramatic se termina cu acel marș patriotic *Deșteaptă-te, române!,* declamat încet și expresiv de poet…

Din tot poemul, Veronica reținu câteva imagini care-o impresionară, gândirea lui care se scălda în ocean de flăcări, cântecul lui, comparat cu vântul care trece-n freamăt prin codri de stejar, acompaniat de-o liră zdrobită cu coardele-n rugină… Să caute armonia a sferelor senină… în inima lui zdrobită și-apoi să moară…

– Tu Mihai trebuie să fii fericit că scrii așa! Nefericita sunt eu care niciodată n-am să găsesc formele perfecte! Și Veronica începu să plângă…

– De ce plângi? – o întrebă poetul.

– Nu știu nici eu…

Femeia tăcu, Eminescu o traase lângă el și-i mângâie părul și-i șterse lacrimile de pe obraz cu degetele. Apoi o privi în ochi:

– Ce frumoasă ești, Veronico!

De câte ori nu-i spusese el acest lucru și o măgulise cu aceste cuvinte! Dar ei îi plăceau, îi intrau la suflet. Când o femeie aude asemenea declarații de la un mare poet, prinde aripi și se ridică din mocirla vremii spre ideal…

27

Aplecat la masa lui de lucru în redacția *Curierului de Iași*, Mihai răspundea unei citații ingrate care data din 15 iunie, care îl soma să justifice motivele nedepunerii contului de gestiune ca bibliotecar pe anul 1875. Mihai bănuia că e tot lucrătura lui Petrino la mijloc, fapt ce-l inervase la culme. Trecuseră două luni de la primirea citației care-l învinuia de furt de cărți și de mobilier de la bibliotecă, primită de la Tribunalul de IașI, și el o ignorase. Acum trebuia să răspundă. Dar cum niciodată un necaz nu vine singur, se pomeni la ușă cu moș Scânteie, poștașul, care-i aduse un răvași de la Ipotești. Gândul îi fugi la maică-sa care era bolnavă de câtva timp. Citi repede scrisoarea și văzu realitatea crudă: Raluca era pe moarte!

Mihai se îmbrăcă și plecă direct la gară, știa că era bolnavă, o luase cu spasme, apoi cu insomnii, trecuse prin atâtea cu copiii, unii îi muriseră, alții boleau sau erau prin străini… Henrieta îi scrisese că maică-sa fusese de curând la Botoșani la judecător să hotărască ce face cu partea ei de avere. Cam de vreo lună boala luase un curs mai grav, Raluca intrase în lungi și chinuitoare agonii. Zile și nopți, căminarul, Henrieta și Nicolae îi vegheau stingerea pe patul cu tablii din holul de la intrare. De data aceasta cei de acasă răspândiseră vestea în toate colțurile lumii, prin telegrame, după fiii risipiți și-i chemau să vină urgent acasă că poate o mai prind în viață…

Prima sosise Aglaia de la Cernăuți și apoi fiul cel mare, Matei; Mihai încă mai întârzia, pierduse trenul de dimineață și mama, printre agonii, încă își mai chema fiul ei cel mai drag la căpătâi…

– N-a venit Mihăiță? – întreba ea printre lacrimi atunci când boala îi mai dădea un pic de răgaz.

– N-a venit, Ralucă, dar o să vie! – îi răspundea Gheorghieș.

– Eu nu pot închide ochii până nu-l văd acum la ceasul morții! – îngâna femeia, căutându-l din priviri prin toată casa.

Tocmai seara, pe înmurgite, când se aprinseseră lămpile, sosi și Mihai cu o trăsură tocmită de la Botoșani; era rupt de oboseală

după o zi de umblet prin căldurile lui august. Coborâse din trăsură și urca cărarea din ogradă, lătrat de dulăul lor lățos, care nu-l mai cunoștea de când nu mai dăduse pe-acasă. În prag îi ieși înainte Aglăița cu lacrimi în ochi, care-l îmbrățișă și-i sărută:

– Nu mai soseai, Mihai? – îl apostrofă sora – mama nu-și poate da sufletul până nu te vede pe tine!

– Taci din gură, Aglăiță, nu mai plânge! – avu el puterea s-o mai încurajeze pe soru-sa, deși și el era cu lacrimile în ochi. În prag nu mai putu să se abțină și izbucni în plâns. Își aduse aminte de toată copilăria lui fericită la sânul mamei și acum o găsea aproape moartă.

– Copii, le făcu semn căminarul – nu mai bociți, lăsați femeia să-și dea sufletul și-apoi o să fie timp și pentru bocit! Stai pe pat, fiule, se adresă el lui Mihai, făcându-i semn cu mâna, că pe tine te-aștepta!

– Maaamăăă! – o strigă Mihai, trezind-o din somnul ei adânc, mama mea scumpă și dragă, eu sunt, Mihai al tău!

Raluca deschise ochii speriată și privi la el. La început nu-l cunoscu, ochii ei rătăciți priveau fix în tavan și se mutau de la căminar la Aglaia.

– Ralucă, o zgudui căminarul, tu nu vezi c-a venit Mihăiță?

– A venit Mihai? – îngână femeia. Mihăiță-al meu? – întrebă ea cu glasul stins.

– Da, mamă, eu sunt, nu mă mai cunoști?

Punând ochii pe el, Raluca începu să plângă, întinzând amândouă brațele către el să-l cuprindă și să-l sărute.

– Mihai, băiatul mamei, cel rătăcit prin străini de mic, nu mai veneai?

– Am pierdut trenul de dimineață, mamă!

– Ce mai faci tu, ești sănătos? Te mai dor urechile? Să ai grijă de tine, maică, că eu mă prăpădesc!

– O să am mamă; acum liniștește-te!

Raluca iar avu o criză, ultima, care dură aproape toată noaptea și spre dimineață inima ei cea dulce încetă să mai bată.

Priveghiul fu pentru Mihai cel mai bun prilej de a-și aduce aminte de toată copilăria și adolescența lui… Se vedea mic în cerdac, îmbrăcat doar într-o cămașă lungă și desculț, fugind prin toate cotloanele, apoi auzea aievea strigătul ei: <Mihăiță!, hai la masă, băiatul mamei…> Sau o vedea pe ea cu furca în brâu torcând și spunându-i povești… Adesea și-o imagina cu toți copiii pe lângă ea stând la masă și făcându-le poftele… Au trecut toate, s-au dus ca să nu mai vie… De-acum n-ar cine să-l mai aștepte-n prag cu zâmbetul și bucuria de mamă.

Toată cătuna și toate neamurile ei din Joldești veniseră la moarte, oamenii suiau dealul în ograda căminarului să-și ia rămas bun de la coana Ralu. Pe mulți Mihai nici nu-i mai cunoștea, crescuseră, se făcuseră oameni mari. Pe la orele două, cei doi popi, după ce terminară slujba de îngropăciune, urcară dealul spre bisericuța lor din deal, printre salcâmii bătrâni, spre locul unde lăsase ea cu glas de moarte să fie îngropată. În urma lor urca tot satul îndoliat. Fusese femeie bună Raluca și cu dare de mână, țărăncile o boceau și-o regretau că pe multe le ajutase la vreme de restriște.

Mihai mersese în urma cortegiului, privind figura palidă a mamei moartă. Medita, cum de altfel învățase el, despre vremelnicia vieții, amintindu-și cuvinte din Ecleziast: deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciuni… ce folos are omul din toată truda cu care se trudește sub soare… Totul e vânt, praf, umbră… O vedea pe Henrieta plânsă, trăgându-și picioarele de fier după ea. Oare cine o va mai îngriji de-acum încolo? Privea la Aglaia cum se zbătea la capătul maică-si. Cine o va mai primi vara aici la Ipotești? Privea la taică-său care îmbătânise, cine-l va mai îngriji, cine-l va mai spăla? Și frații lui care se dădeau de cesul morții… Se prăbușa un mit… Mitul familiei care se destrăma! Și poate că avea dreptate taică-său să vândă Ipoteștii… Cu moartea Ralucăi se duceau și Ipoteștii copilăriei lui, intrau în legendă…

Ajunse în vârful coastei, privi groapa neagră care-l înspăimântă, se căsca precum o uriașă gură care-i înghițea ființa cea mai dragă de pe pământ. De ce nu poate intra și el cu ea în groapă? Ce se întâmpla cu el, cu soarta lui, cu viitorul lui? Avusese destule necazuri în ultimul timp, fusese dat afară de la bibliotecă, fusese revocat din revizorat, relațiile cu Veronica, deși o iubea nespus de mult, erau șubrede și fără nici un viitor, rămăsese un

biet scriitoraș la un jurnal de provincie pe care nu-l citea nimeni, o foaie a vitelor de pripas, apoi relațiile cu junimiștii care se cam răciseră din cauza Caracudei care-l tot bârfea… Și pe deasupra și rușinea pe care i-o făcuse baronul Petrino cu furtul de cărți și de mobilier de la bibliotecă…

Lovit din mai multe părți deodată, Eminescu se simți pentru prima dată neputincios în fața sorții. Trei zile și trei nopți păzi mormântul maică-si ca un câine credincios, în zadar traseră frații și surorile lui de el să-l ia acasă, sta ca un rătăcit în lungi meditații și reculegeri, plângând umbra mamai sale. I se părea totul în zare negru, dealurile acelea pe unde colindase desculț, lumea în care crescuse, natura care-l desfătase din belșug cu frumusețile ei, pomii prin care se hârjonise cu frații lui, pădurea prin care umblase, câmpul, iazul, salcâmul primei iubiri…

28

După moartea Ralucăi, Mihai rămase în casă câteva zile să-și revină din nenorocirea prin care trecuse. Stranie coincidență, odată cu mama lui, murise și dada Ana, mama Veronicăi Micle. Apriga ardeleancă închisese ochii pe veci cu două zile înaintea Ralucăi. Știrea o aflase de la Creangă care dăduse pe la el și-i povestise despre tragicul eveniment din casa Veronicăi. Vrusese să-i transmită condoleanțe, îi scrisese chiar o scrisoare, dar, luat prin surprindere cu moartea maică-si, nu mai avusese timp să dea hârtia la poștă.

Acum, în liniștea căminului, se gândea la publicarea câtorva poezii care-i erau lui dragi; la citea, la șlefuia, dorind să le trimită prin Miron *Convorbirilor…*

Toate aceste poezii aveau ceva din durerea de care suferise decurând: *Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,/ Prin care trece albă regina nopții moartă./ O, dormi, o dormi în pace printre făclii o mie/ Și în mormânt albastru și-n pânză argintie,/ În mausoleu-ți mândru, al cercurilor arc,/ Tu adorat și dulce al nopților monarc!*

Dar și ceva din marea dragoste pentru femeia iubită pe care n-o mai văzuse demult. *Dorința* lui era s-o vadă neapărat, o chema-n codru s-o țină-n brațe, să-i șadă pe genunchi și s-o sărute. Rămase la patru titluri pe care trebuia să le trimită *Convorbirilor, Melancolie, Crăiasa din povești, Lacul* și *Dorința.* Puse tocul jos și privi peste decorul trist al camerei, apoi se uită pe geam peste cartierul dezolant al Văii Plângerii. Trebuia s-o vadă pe ea, simțea această nevoie, dar acum nu mai avea nici un motiv să meargă acasă la ea ca altădată. Se îmbrăcă să iasă afară, nu putea să mai suporte singurătatea. O luă spre pădurea Copoului și se așeză pe o bancă. Toate loviturile acestui an băteau ca un ciocan în capul lui: întâi Șerban, apoi biblioteca, hoț de cărți și de mobilier, el, care muncise atât de mult s-o puie la punct, destituit din revizoratul școlar, conflictul de la *Curier,* dat afară de la scoală de feciorii de bani gata, moartea maică-si, relațiile încordate cu Caracuda și nu în ultimul rând, relațiile cu Veronica.

Își aminti că prietenul lui, Creangă, văzând succesul mare pe care-l are Mihai la fete, îl întreabă odată: <Coane Mihai, de ce preferi tu femeile, fetelor?> <O fată e zero, bădie, o femeie e un problem. Ea are numai carnea de copil, dar nu și mintea de copil… Cine preferă fetele femeilor e ca acel ce preferă pe ucenici maestrului…> Ce-i venise lui Creangă cu asemenea întrebare? Îi adusese aminte că îl vizitase în lipsă o femeie, pe nume Arina, care voia să se încadreze ca institutooare. Bădia i-a spus că Mihai nu mai e demult revizor școlar și n-o poate ajuta cu nimic.

Raluca moartă… Nu se putea împăca cu gândul că mama lui murise. Și Șerban îngropat de Ambasadă la Berlin… Oare ce s-a întâmplat în familia lui din partea mamei? Maică-sa fusese o femeie cu credința-n Dumnezeu, surorile ei la fel… Le văzuse la înmormântare, parcă erau niște pusnice, ce le-a îndemnat pe ele să ia calea Agaftonului? Fevronia, îi povestise unchi-său, din Joldești că fusese foarte frumoasă… Și Sofia la fel… Să fi fost ele bântuite de mari decepții în dragoste?

Visa treaz pe-o bancă în Copou, se vedea la bătrânul Vasile Iurașcu, la Joldești, când îi povestea Olimpiada despre venirea muscalilor în 1828, când se băgaseră sub pat de frica lor. De ce-i ziceau mamei Rareșa? Femeile bătrâne din satul ei așa o jeleau: <Rareșo, Rareșo!> Iar mătușă-sa,Frevonia, mai avea chef de glume: <Măi, Mihai, mă, mai ții tu munte când ai fugit de la Cernăuți de la școală și te-am găsit în părul Isoscelului?> Ce repede trecuse timpul! Iurăsceasca cea nebună… Frevonia avea damblaua ei, unchiul Calinic, un bețiv! < Îmi spunea mama că semăna cu mine! Cică se-nchidea în chilia lui și bea și-njura… Probabil că tot o iubire neîmplinită l-a sihăstrit așa!> Oare ce dezastre bântuie sufletele familiei noastre?

Ridică capul, de departe un om și-o femeie se îndreptaseră spre el, îi privea printre gene și nu-i vernea să creadă ochilor, unul era Creangă, iar femeia era Veronica în doliu, după moartea maică-si. Femeia purta o pălărie neagră cu borurile largi și o rochie lungă, tot neagră. De când n-o mai văzuse el? Ultima întâlnire fusese când venise ea-n Valea Plângerii și se certaseră. Veșnicul joc al dragostei! <Ești gelos, Mihai!> <Și pe soare sunt gelos, Veronico!> <Ești prostuț!> <Ești nebună!>

Se-apropiară de el. Creangă cu jovialitatea lui îl luă la descusut:

– Bădie Mihai, da' tare te-ai sălbăticit de noi de n-ai mai dat nici un semn de viață? Știu că ți s-a prăpădit mămuca, Dumnezeu s-o ierte! Pe toți ne cheamă odată și-o dată țințirimul… Primește, te rugăm condoleanțele noastre… Și nu uita că și pe Veronicuța a lovit-o acelaș necaz. Venea de la cimitir și m-a rugat s-o însoțesc prin Copou… Știi ce ne-am gândit noi? Decât să stai ca un pustnic în Valea Plângerii, mai bine te muți la mine… Am vorbit și cu Tinca mea, unde mănâncă doi, mănâncă și-al treilea! Eu cu Veronicuța te rugăm să vii la bojdeucă…

Veronica tăcea, nu-i trecuse răutatea… Creangă o privi și-o rugă să nu mai stea așa îmbufnată că nu-i stă bine.

– Dragostea n-are nevoie de martori, continuă Creangă, eu am să mă duc pe la Zahei pe vale și voi descurcați-vă ițele că tare-s încurcate după cum văd eu…

Creangă plecă, Veronica rămase în picioare în fața lui.

– Mă mai umilești mult, Mihai, tu? – deschise Veronica discuțiile.

– După furtuna prin care am trecut amândoi, asemenea lucruri sunt fleaciuri! Ne-a umilit destul soarta…

Veronica, după moartea maică-si, simțea nevoia să se destăinuie, să se spovedească:

– Ai dreptate, Mihai, nu pot să trăiesc cu gândul că mama nu mai există! Dacă eu sunt astăzi ce sunt, îi datorez ei! M-a îngrijit, sărmana, cu o dragoste nețărmurită! Când eram mică îmi zicea Alintata… Datorită ei am avut o copilărie fericită… N-am știut ce-i necazul, mânia, durerea… Fugeam totată ziulica despletită prin grădină după flori și-mi împodobeam cu ele pălăria de paie… La o onomastică i-am făcut și-o poezie: *Zi de sărbătoare/ Flori și fără teamă/ Fiica iubitoare/ Te sărută, mamă!*

Când a fost să mă mărite s-a dus la domnu' Petre, care era nașul nostru… El l-a botezat pe frate-mio… <Petre, zice mama, profesorul Micle mi-a cerut mâna fetei, dumneata ce părere ai?> Domnu' Petre era înalt, semăna cu tata… Și parcă-l văd, o întreabă: <Ea ce zice?> <Ce să zică, ea e un copil, zice ce zic eu.> <Fină Ană, eu zic că prunca face bine ce face, profesorul Micle e om așezat și cu avere, e ardelean de-al nostru de peste munți…> Atât i-a trebuit mamei că a doua zi a trimis răvaș cu acordul…

– Dada Ana, Dumnezeu s-o ierte, avea mare ciudă pe mine că-ți stric căsnicia! De câte ori veneam în casă la voi mă înțepa cu privirea…

– Păi nu ți-a zis ea *Împușcă-n lună?* – glumi Veronica, apoi o mimă: <Ai văzut tu, Veronico, poet bogat? Ia-l pe Mureșan sau pe Bolontineanu…> Odată i-am vorbit de propunerea ta: <Mi-e drag, mamă, aș pleca cu el în lume…> <Fată, zice, tu ascultă-mă pe mine că n-ai pe nimeni pe lume să-ți dea un sfat bun, siguranța vieții nu vine de la dragoste ci de la avere…>

– Când eram la voi astă-iarnă am întrebat-o: <Dadă Ană, cum ai reușit s-o faci pe Corina așa de frumoasă? Și știi ce mi-a răspuns*: e născută din dragoste curată, domnule Mihai, din lumina și căldura soarelui și din florile pământului din două suflete curate…>*

– Înainte de-a muri, îi luă Veronica vorba din gură, m-a chemat la ea: <Maică, zicea, simt că mi se apropie sfârșitul, trebuie să-ți spun ceva: am visat un vis urât, eram la Năsăud cu taică-tău, la iarmaroc, și cineva, un flăcău care avea pică pe Câmpeanu, mi-a înfipt un cuțit în inimă; asta înseamnă moarte, eu am să mor… Și vreau să-ți las cu glas de foc să nu strici tu legământul cu Ștefan până nu răposează; mai bine ai grijă de fete până se fac mari…>

– Îi era frică de mine că vă stric căsătoria?

– Cred că da! Legătura noastră i-a pricinuit mult rău! Se simțea vinovată că mă legase de-un bărbat pe care nu-l vrusesem…

Mihai o privi mai îndeaproape:

– Ce bine ți-ar sta călugăriță în acest costum negru!

– Nu ți-am spus că am vrut să mă călugăresc? Și poate făceam mai bine… Și-acum să trecem la ale noastre… De ce, domnule, te-ai dat la fund tocmai acum?

– Pentru că între noi se cască o prăpastie, tu ești femeie măritată… Eu ce rost mai am aici în Ieșul-ăsta în care am ajuns să cerșesc? Mi-e în gând să plec din acest oraș unde-am cunoscut și fericirea și nefericirea…

– Și mă rog, unde-ai vrea să pleci?

– Unde-oi vedea cu ochii…

– Bine, Mihai, fă-o și pe-asta! Înseamnă că nu mai ai nimic pentru mine… La revedere!

Și femeia plecă cu lacrimile-n ochi, dragostea ei se destrăma și ea n-avea nicio putință...

29

Eminescu supărat, ieși de pe poarta bojdeucii lui Creangă și o luă în jos către Parchet. Era 13 septembrie, un septembrie înnourat, cețos și trist; burnița, călătorii, îmbrăcați cu haine groase, coborau din Sărăriei jos în oraș. I se făcu și lui frig, își ridică gulerul surtucului și-o tăie spre clădirea Tribunalului cu pas grăbit, aprinse iar o țigară, trase de câteva ori cu sete din ea, scuipă apoi niște firișoare de tutun care-i rămăseseră pr buze și cu ele tot amarul din el. Cine era Petrino-ăsta? Voia neapărat să-l bage la răcoare? Se războise cu el încă de la Viena când baronul încercase să-l atace pe Pumnul. Oare acum voia să se răzbune? Îl cunoștea de canalie, dar nu știa până unde poate merge…

În holul Tribunalului îl găsi pe Petre Stoica, judele instructor, care-l primise ca ziarist din partea *Curierului de Iași* la ședințele proceselor, și-l cunoștea.

– Bine te-am găsit, domnule judecător! – îi întinse Mihai mâna.

– Bine-ai venit, domnule Eminescu! Nu v-am mai văzut prin sălile tribunalului din partea *Curierului…*

– Nu mă mai interesează nici *Curierul*, d-apăi procesele dumitale, domnule jude!

De data acesta, domnul Stoica, i se păru lui Mihai schimbat; se buhăise, se îngrășase peste măsură ca un butoi pe două picioroange, cu orbitele ochilor umflate și cu fața tumefiată. Nu mai era domnul Stoica pe care-l știa el ca ziarist când asista la procese, acum vorbea de sus cu o anumită superioritate:

– Cred că știți, domnule Eminescu, care e pricina chemării dumneavoastră? – zise el mângâindu-și chelia, cu o voce gravă.

<Avea dreptate bădia Creangă când glumea pe seama popilor și-a judecătorilor, se gândi Eminescu, când îl întrebase ce asemănare este între ei și ce deosebire: popii judecă pe morți și judecătorii pe vii, dar și unii și alții au burți de cal și mână de luat.>

– Știu, domnule Stoica!

– Domnule Eminescu, îl cunoașteți pe domnul Petrino?

– Cum să nu! Și încă bine…

– Tot poet de-al dumneavoastră…

– Și încă ce poet!

– Domnul Petrino a făcut o plângere la Minister cum că dumneavoastră ați fi sustras cărți și mobilier pe timpul cât ați fost bibliotecar la Biblioteca centrală Universitară! Este adevărat, domnule Eminescu?

– Domnule Stoica, mai întâi să-mi iertați emoțiunile, este pentru prima dată când pășesc ca inculpat pe ușa Tribunalului! Neam de neamul meu nu s-a judecat prin tribunale, dar vorba proverbului: omul cât trăiește, multe mai pătimește! Iată care e părerea mea: nu cred că e sinceră relațiunea făcută Ministerului de domnul Petrino, eu n-am luat pe seamă de la nimeni cărțile și efectele bibliotecii, le-am numărat în trei rânduri și nu mi-am putut face convingerea că lipsește ceva… În timpul cât am servit, nu s-a pierdut nici un volum. Recunosc: am luat două scaune, o masă, un dulap nou și altul vechi pentru a mă folosi de ele ca revizor școlar că nu aveam unde conserva arhiva…

– Bun, domnule Eminescu, în cazul acesta trebuie să dăm un rechizitoriu de urmărire! Scrieți dumneavoastră pe hârtie tot ce mi-ați spus mie, după care mergeți acasă liniștit și așteptați răspunsul. Eu plec pe la Leopold, dacă terminați puneți coala pe birou la muine și puteți să plecați!

Eminescu rămase singur, privi prin cameră, două scaune, o masă și un coș cu hârtii rupte. Se uită pe geam, soarele se lăsase peste Dealul Ciricului, se întrevedea printre nori ca printr-o perdea deasă, orizontul, tot roșu, deși ziua era mohorâtă; nu mai burnița, doar vântul mai continua să mai bată. Se-apucă să scrie, nu-i plăcea singurătatea în acea cameră! Termină și ieși supărat, îndreptându-se spre cafeneaua lui Leopold.

În drum spre cafenea se gândi c-ar fi bine să dea și pe la Veronica să-i spună și ei cum se terminase povestea la Tribunal. Poate punea și ea o vorbă bună pe lângă rector… La început îi fu ciudă să mai strige, trecuse de câteva ori în acestă lună pe la ea și n-o găsise acasă… Avea storurile de la ferestre trase… Vecini curioși îl urmăriseră de după garduri și el se simțise tare prost. Îi atrăsese atenția și Veronica: <Te rog fii mai rezervat cu vizitele

că Ștefan a început a-mi face imputări!> Ștefan îi atrăsese atenția femeii: <Veronico, mai mulți răutăcioși mi-au trimis anonime în care povestesc lucruri fantastice despre tine, cred că reușesc să-mi doboare încrederea ce-o am în tine!> Nu se va mai duce la ea… Ce-ar fi s-o ia spre birt să înfulece ceva…

La birt cântau lăutarii din Sărărie, îi cunoștea foarte bine, erau oamenii lui Creangă; veselia umpluse localul… Mihai luă un loc dosnic și aștepta să vină chelnerul. Între timp mai făcu o dată în gând biografia baronului… Canalia! Lingăul!

– Aaa, domnul revizor! Bună ziua, domnule revizor!

– Bună ziua! Dar cine ești dumneata? Eminescu privi la el, era un om cu hainele ponosite, neras carea arăta ca un cerșetor.

– Nu mă mai cunoașteți?

– De unde să te cunosc?

– Eu sunt institutorul Sofronie!

– Și dacă ești intitutorul Sofronice, ce? Eu nu mai sunt domnul revizor… Zi-mi cum vrei, dar nu așa!

– Au căzut ai noștri și m-au dat afară…

– Și pe mine m-au dat afară!

– Nu se poate! Glumiți… Poate-mi puneați o vorbă bună pe lângă domnu' ministru Chițu…

– Eu?

– Da, dumneavoastră!

– Măi, omule, eu nici pentru tata n-aș face așa ceva! Fii bărbat și-nchină-te la Dumnezeu că el ne face dreprtate tuturor! Uite-te la mine, pe mine m-au făcut hoț de cărți și de scaune! Unchiulee Costică, strigă el la chelner, adu-mi și mie niște mici cu un pahar de vin!

Se întoarse să-i mai spună ceva acelui Sofronie, dar omul plecase, îl zărise pe la ușă și i se făcuse milă de el… Dacă ar fi avut câțiva piștari i-ar fi strecurat în buzunar să-și astâmpere și el foamea…

Mâncă și bău. Altfel vedea lumea acum. <Dă-l dracului pe Petrino, a scăpat el, vorba lui Creangă, Scaraoțki din iad, d-apăi el de umbra baronului…> Afară se întunecase, era momentrul s-

o viziteze pe Veronica. Era neras și netuns și se gândi că iar are să-l certe femeia, parcă juca și el rolul lui acel Sofronie… Să-i spună necazurile prin care trecea el? N-avea ea propriile necazuri? Și în fond de ce se mai ducea la ea? Ce să-i mai spună, Doamne? Iar c-o iubește? I-o mai spusese de-atâtea ori… Ce declarație banală: *o iubește!* Știe ea ce înseamnă să iubești pe cineva?

Se sculă și plecă, câțiva pași merse nehotărât; o luă totuși spre acea stradă îngustă căreia îi numărase toate pitrele și toate gardurile și toți plopii… Bătu la geam, așa cum stabiliseră ei. Nu mai dăduse pe la ea cam de multișor, ce se făcea dacă era acasă Ștefan sau vreo rudă de-a lor? Se descurca el, găsea un motiv… Mai bătu încă o dată și încă o dată… Se-auzea în casă glasul copileleor, după care apăru o umbră la geam care strigă:

– Vin imediat!

Era Veronica, glasul ei, corpul ei… De când murise dada Ana își luase în serios rolul de mamă, mai ales că fetițele se măriseră și aveau nevoie de îngrijire. Femeia ieși la poartă și-l invită pe poet în casă:

– Bine dar…

– Nici un dar… Mama ne mai stingherea, dar acum… Dumnezeu s-o ierte… s-a dus… Ștefan a fost chemat la Minister la București, sunt singură cu copilele…

Mihai intră în antreu, își scose galoșii și-și puse paltonul în cuier.

– Tu iar ai făcut vreo gafă! Ce-i cu tine, băiatule, în halul ăsta? Tu știi că mâța ta se înfurie când vii așa la mine…

– Am ajuns rău, Veronico! Hoț de cărți…

– Cum așa?

– Nu ți-a spus rectorul?

– Nu-mi spune el mie de-astea!

– De bună credință, cum sunt, eu n-am luat cărțile de la Botnărescu cu proces-verbal… Și-acum trag de ele! Mi-e lehamite de viață… Și tu-mi ceri să mai fiu și spilcuit…

– Cred, Mihai, că adevărul va ieși la suprafață…

– O, adevăr, sublimul adevăr… Ca apa e adevărul, e deajuns să-l tulbure cineva și se ascunde… Dar să lăsăm asta… Am trecut pe la tine de câteva ori și nu te-am găsit acasă!

– Am fost pe la Neamț cu fetele…

– Iară la Neamț?

– A insistat Ștefan… După moartea mamei…

– Bine, dar acolo mi-a spus cineva că te-a văzut în compania unui renumit cavaler!

– Văd c-o știi și pe asta! Ai pus spioni să mă urmărească?

– Întâmplător…

– Dacă vreai să-ți spun adevărul, ți-l spun: m-a căutat Ghika, ofițerul de cavalerie care a fost la noi de anul nou, cred că-l cunoști și tu de la seratele de joia… M-am plimbat într-o seară cu el și i-am dat de înțeles că cucoana nu-i acasă și nu e cazul să…

– Și vreai să nu fiu geleos?

– N-ai motiv, Mihai! Și apoi ți-am spus-o și ți-o mai spun că tu ești singura mea stea luminoasă în viață, tu ești *Luceafărul meu* la care mă închin în nopțile mele pline de insomnii, mai ales după moartea mamei… Ce vreai mai mult?

– Șiretlicuri de femeie!

– Nu e adevărat! Să mă bată bunul Dumnezeu dacă te mint cu ceva!

Veronica se înfuriase și începu să plângă… Cunoștea situația lui Mihai și nu dori să-l mai supere. Vrusese să-i spună că s-a sacrificat în zadar după un om care aleargă după himere, care schimbă munca de pe o zi pe alta, care umblă prin cârciumi, dorea să-i reproșeze că făcuse și sacrificii materiale pentru el, ba cu una, ba cu alta… chiar și cu bani… Își aminti scena oribilă când venise la ea, după revizorat, și-i ceruse bani pentru țigări… luase banii din pușculița fetelor și-i dăduse lui… Tăcu însă, se abținu, nu voia să-l mai jignească…

– Toți, Veronico, te vorbesc de rău; numai eu văd în tine pe Venus din Milo! – continuă poetul din ce în ce mai iritat.

– Tu crezi că eu nu știu? Toate aceste persoane de rea credință nu pot crede că o femeie ca mine poate să mai fie și cinstită! Văd din luminile ochilor lor cum se uită cucoanele junimiștilor la mine;

știu că mă bârfesc și șușotesc că ți-am sucit capul, dar ce pot să fac eu, Mihai, băiatule? Un timp ți-am interzis să mai fim apropiați, apoi ne-am trădat; copil, cum ești tu, te-ai dat de gol… Tu nici nu știi, oare cât sufăr eu când te văd așa!

– Cum, adică?

– Așa fără nici un Dumnezeu!

Veronica plângea. Fetele veniră lângă ea și-o rugară să nu mai plângă. Femeia își șterse lacrimile și încercă să se abțină. Îl rugă pe Mihai să le spună o poveste frumoasă și ele se făcură ochi și urechi. După poveste, Veronica le trimise la culcare șI rămase singură cu poetul. Îi plăcuse cum le numise Mihai: *fetele mele*… Ce bine era să fie așa… După ce conduse fetele în dormitor, femeia reveni și trecu lângă poet:

– Acum să ne războim, Mihai!

– N-am chef să mă războiesc cu tine! – îi replică Mihai, zâmbind. Apoi scoase batista și-i șterse ochii de lacrimi.

– Nu mi-ai spus tu Mihai că: *Cine crede vorbelor/Are ochii orbilor?* Ești orb, Mihai, n-ai ochi pentru mine, mi-a spus bădia că te-a căutat una, Arina, cu care tu… Dar eu n-am dreptul să-ți reproșez nimic!

– Dacă n-aș avea ochi pentru tine, iubită femeie, n-aș mai sta un minut în acest oraș!

- Știu, am auzit c-ai vrea să pleci în capitală!

Mihai se apropie de ea și începu s-o mângâie, o sărută pe obraz și pe gât și o strânse în brațe. Sufletul ei însă era mereu în alertă, trebuia să vină Micle de la Univesitate… Îi dădu de înțeles poetului că e târziu și-ar putea să vină profesorul…

Eminescu înțelese și plecă.

30

– Coane Mihai, îl chemă Creangă, pe unde umbli că te-a căutat Veronicuța!

– Când m-a căutat, bădie?

– Azi de dimineață, zicea că are a-ți spune ceva în legătură cu procesul…

– Ce să-mi spună? Micle n-a ridica un deget…

– Dar știi tale că fac ardelenii așa ceva? M-a întrebat dacă ai înapoiat mobilierul…

– L-am înapoiat de la prima somație!

– Era tare abătută femeia-asta! Tinca, cumu-i ea cunoscătoare la cele femeiești, mi-a zis: <Măăă, Ionică, nu-i lucru de șagă cu doamna Miclea! A slăbit, sireaca, și s-a plâns la mine că nu mai poate suporta calvarul ăsta! Tot îmi vobea de niște hapuri… O roade căința rău… Dar mi-a spus că vrea să trăiască pentru cele copile!>

– Ce căință? – se supără Mihai.

– Da’păi, bine-i de ea să aibă inima-mpărțită-n două părți? În ea se dă o luptă mare, coane Mihai!

– Și eu ce să fac? Să adun firimiturile de la masa lui Menelaus? Bădie, de cât un an cioară, mai bine o zi corb! M-am săturat de Ieși șI de Veronica și de toată lumea asta! Aș pleca undeva să nu mai aud de nimeni și de nimic! Doar dumneta mă mai ții aici… Altfel…

– Și de dragul meu, crede-o și pe Veronicuța. Poate va veni un vânt prielnic și pentru dragostea voastră!

– Ce vânt? Să stau să aștept moartea lui Micle?

– M-ai înțeles greșit, coane Mihai! Unele împrejurări însă pot deveni favorabile, ca să vorbesc în termenii tăi filozoficești!

– Împrejurările trebuiesc create; ea nu s-ar lipsi nici de Menelaus, nici de mine!

– E ușor să judeci din afară, coane Mihai!

– Judecata mea-i dreaptă! Numai ea nu înțelege…

Ieșiră pe prispă, cerul se întunecase, trecuse de jumătatea lui noiembrie și natura se zburlea, dând semne de iarnă; ciorile zburau ciopor prin Sărărie, scormonind gunoaiele și ulițele pustii, norii fumurii se lăsau peste oraș, amenințând cu zăpadă, vântul rece sufla printre garduri, luînd frunzele uscate și jucându-se cu ele pe Dealul Ciricului…

– O să vină pârdalnica de iarnă, coane Mihai, tot dau ocol pârlitele astea de ciori, bată-le să le bată, că din cauza lor m-au dat pe mine afară din popie… Dar, slavă Domnului, curechi la bute avem, lemne-n curte deavolna, tiutiun așișdelea găsim la Zahei, pită albă și mămăliguță ne-o face ea Tincuța… Și ne va fi pe toată iarna…

Eminescu tăcea, se gândea să rezolve ceva cu gazda să nu-i fie lui Creangă povară pe toată iarna.

– Pe la redacție ai mai dat?

– N-am mai dat, bădie!

– Te văd cam supărat, pacatele mele, parcă ți s-au înecat corăbiile…

– N-am nici motive să fiu vesel…

– Atunci hai pe la Bolta-Rece să ne mai înecăm amarul în vinișor de Cotnari și să mai vedem și noi lumea…

– Sunt de acord, bădie, numai să nu uit de tribunal, azi se dă semntința și trebuie să fiu de față.

– Cum o să uităm, coane Mihai, las’ pe mine!

– Dar eu n-am nici o pițulă, cu suta mea de lei pe lună… Și n-am primit-o nici pe-aceea…

– Dar te-am întrebat eu de parale? Azi am primit sâmbria pe octombrie; nu mi-ar fi rușine mie să nu dau și eu o oca, două de vin? Ia spune-mi ce zic cei de la *Junimea* despre țărăniile mele?

– Ce să zică? Cei care ți-au intuit geniul tău, te cred mare, cei mai mulți râd, fără a-și da seama… Maiorescu însă e de altă părere: zice că vei deveni cel mai mare povestitor al românilor… Dar trebuie să scrii, bădie Creangă, scrie tot ce-ți trece prin minte că spusa dumitale e ruptă din popor și tot ce-i rupt din popor e mare și înălțător…

– Dacă-i așa, e bine! Am să-ți mai dau câteva foi să le vezi… Ce zici de *Stan Pățitul*, o să meargă?

– Cum să nu meargă! Are niște asemănări cu *Faust*… Ai auzit de Goethe?

– De auzit, am auzit eu, dar de citit, ba!

– Faust, ca și Stan Pățitul al dumitale, face contract cu Deavolul ca să guste fericirea… Amândouă povestirile au crescut din legendele populare…

– Așa să fie, dar pe mine mă îngrijorează zvonurile despre război… Nu se lasă ei, rușii, cu una, cu două… Tot Iașul e plin de ofițerime. Și tocmai acum pe Costache-al meu l-a apucat patriotismul pe dinainte și vrea să plece voluntar… Să dăm pe la Zahei să mai răsfoim gazetele să vedem încotro se mai vântură lumea… Dacă țarul e pus pe treabă, noi, românii să stăm cu mâinile-n sân?

– Guvernanții noștri nu prea gândesc așa!

– Poate că țara se pregătește!

– Circulă fel de fel de zvonuri… Dar de ce ziceai dumneata că a venit Veronica?

– Eu știu! Poate c-a ajuns-o dorul de tălică!

– Dorul! – făcu Eminescu a lehamite.

O cotiră pe Strade Primăverii.

– Ce-ar fi să dau eu acum pe la Trubunal, apoi vom merge și pe la Zahei și-l vom lua și pe el pe la Bolta-Rece! – zise Mihai.

– Bine zici, că are o nevastă bicisnică și certăreață!

Eminescu o luă spre Tribunal și Creangă se duse la Zahei. Mihai aprinse o țigară și trase câteva fumuri cu poftă. Avea dreptate Creangă, chestia asta cu războiul bătea la ușă. Nu se luase el la harță cu liberarii și cu câțiva conservatori că amână neutralitatea? Lumea cerea intrarea țării ăn război de la palat și până la opincă! Trebuiau răzbunați moșii și strămoșii și acum venise momentul… Voința poporului se va împlini! Visul lui Mircea se va împlini! La arme români! – îi venea să strige… Ce era cu Austro-Ungaria și cu Anglia? Ale cui interese apărau ele? Ce-ar fi să meargă corespondent pe front? Va cere acest lucru negreșit! Să-i piardă toată lumea urma…

Ajunse în fața Parchetului și intră în biroul lui Petre Stoica, același judecător pântecos, cu chelia care-i lucea la lumina lămpii și cu fața buhăită. Începuse deja să-i fie simpatic:

– Iată-mă la ordin, domnule Stoica! Sper să terminăm odată comedia asta!

– E ca și terminată, domnule Eminescu! N-avem probe. Asta este! Dar pentru încheierea dosarului trebuie să mai răspundeți la câteva întrebări. Petre Stoica scoase din hârțoagele lui câteva hârtii și începu să dicteze: 1) Cu ce regulă ați luat pe seamă biblioteca de la Bodnărescu? 2)Când ați predat-o succesorului dumneavoastră, ce regulă ați păzit? 3) În timpul serviciului dumneavoastră ați luat mobile ale bibliotecii? 4) Cărțile pe care le-ați luat pentru uzul dumneavoastră le treceați în condică pentru a îndeplini această formalitate? 5) Din procesul-verbal, în listele notate de prim-procuror la fața locului, se constată că lipsesc din bibliotecă șaptezeci și unu de volume; cum se face că lipsesc aceste cărți? Le-ați sustras dumneavoastră?

Eminescu răspunse pe rând la fiecare întrebare în scris și îmnmână hârtiile judecătorului.

– Cam atât, domnule Eminescu! – îl bătu pe umeri judecătorul. Acum mergeți fără grijă acasă, tribunalul vă va scoate de sub urmărire penală din lipsă de probe! Doamna Micle a insistat foarte mult pe lângă nevastă-mea ca acest proces să se termine în favoarea dumneavoastră! Zicea că ea vă ia pe garant…

Eminescu ieși din clădirea Parchetului cu convingerea că adevărul și dreptatea îi aparțineau și nu trebuia să se amestece Veronica în astfel de afaceri. Privi cerul, norii se mai răzlețiseră, printre ferestrele lor se zărea soarele ca o pată albă, neputincioasă, care aluneca spre amiază. Eminescu grăbi pasul, îi era foame, Creangă și cu Zahei îl așteptau la Borta-Rece.

31

iulie 1876

Doamnnă,

De mult joc un rol nevrednic de mine însumi și nevrednic de simțemintele care le-am avut pentru Dumneata, căci sper că nu le mai am. Cât ai fost dusă, am avut timp să reflectez asupra stării mele și s-o găsesc nesuferită. Doi ani de zile, Doamnă, n-am mai putut lucra nimic și am urmărit ca un idiot o speranță- nu numai deșartă- nedemnă. Căci întradevăr ce am putut spera? Acum pentru întâia dată ai vorbit limpede cu mine, acesta tocmai nezicând nici un cuvânt, nescriindu-mi nici o literă, căci se vede că la mânăstire nu-ți mai trebuie o manta cum îți trebuie în Iași, nu-ți mai trebuie un om despre care unii-alții să presupuie că-l iubești, pe când în realitate iubești pe cine-știe-cine.

Știu multe de Dumneata, eu, care pân-a veni în această țară afurisită aveam inimă curată și minte deșteaptă. Nu i-ar putrezi oasele cui a dat ființă acestor țări, în care cuvântu nu-i cuvânt, amorul nu-i amor, și frumusețea e incripția unui… otel.

Zgârcită în orice zâmbet și orice privire cu mine, care mi-aș fi dat viața bucuros pentru atâta numai, n-ai fost așa cu oricine, o știu bine aceasta.

Dar cred că trebuia să sfârșim odată. Nu pot zice, Doamnă, că eu aș fi dat cauză la acestă ciudată relație. În orice caz, pân-a te cunoaște puțin numai, sentimentul meu nu era cu mult deosebit de acela dintre <Amor șI Psiche>, Dumneata erai o idee în capul meu și te iubeam cum cineva iubește un tablou. După ce singură ai voit altfel și ai făcut din visul meu un copil al Dumitale, nu mai puțin rămâne altfel; nu mai sunt nici de 16 ani, nici de 70. Ei bine, ce ai binevoit Dumneata a face din mine? Mi-ai omorât orice idee mai bună în cap; am stat aicea în acest oraș, pe care nu-l pot suferi, pentru a te vedea <en societe> o dată pe săptămână și pentru a fi ridicol în ochii lumii și, ceea ce-i mai mult, în ochii Dumitale. Credeam în Dumneata, nu mai cred. Cine

mă cunoaște, cum m-ai cunoscut Dumneata, cine știe cum știi dumneata, că n-am putut iubi nici pe mumă-mea mai mult de cum te-am iubit; că cel mai mic sacrificiu, ce binevoiai a mi-l face mai adăogea încă acea iubire, acela va ști cum am trebuit să fiu, când am căpătat siguranța că era destul să ieși pe la Văratic (adică la Piatra) pentru ca să nu mai gândești un moment numai la mine.

Ce să mai continuăm, Doamnă, o comedie pe care Dumneata ai știut s-o joci bine, nu-i vorbă, dar în care mie rolul de bufon nu-mi convine!

De-mi voi aduce vreodată aminte de Dumneata, fii sigură că va fi fără ură și fără amor, fără ură, căci urându-te ți-aș da o valoare pe care o femeie de ușurința Dumitale n-o merită, fără amor, pentru că aș batjocorî simțirea, pe care câinii chiar între sine o simt mai mult de cum ai simțit-o Dumneata pentru mine.

Vei înțelege, Doamnă, că nu voiu, n-am vrut și nu voi să împart cu nimeni iubirea. Ce-i al meu e al meu și punctum. Sau erai a mea pe deplin și mă urmai oriunde-n lume, lăsând și pe Menelaus și acea progenitură fără frumusețe și fără generozitate, sau îmi spuneai că voiești să guști viața ca femeie tânără și atuncea mă închinam, pentru că rolul lui Cicisbelo nu-mi convine. Pentru asta o secătură ca Ghika Cogălniceanu (Cu care-ai avut aici o sceneă foarte ambarasantă la Avereasca) sau o alta ca… sunt destul de buni. Eu voi inimă curată și amor vecinic, căci daca-aș voi să-mi sprijin viața pe curteniri trecătoare, V-asigur, Doamnă ,că aș putea-o face și eu.

Deci nu vei spune că mi-ai scris și din Piatra, cum ai spus că mi-ai scris din Iași și n-am primit eu scrisoarea. Nu mi-ai scris, Doamnă, nu și iar nu. Aceasta a fost o vorbă pentru a termina cu mine, numai ar fi fost bine să fii mai clară, să fii așa de clară precum ai fost acum.

Nu crede că-ți fac imputări. Ce imputări se pot face unei femei ușoare? Dacă am a imputa cuiva ceva, este numai mie, mie care am fost atât de dobitoc ca să cred o clipă în vorba Dumitale.

Reîntoarcere din partea-mi nu e decât c-o singură condiție. Aceasta e să împarți soarta rea în care trăiesc eu, să fii a mea oricum aș trăi și oriunde. De-aș ști că ai o scânteie de iubire pentru mine, aș aștepta o sută de ani, dar știu că n-ai, de aceea condiția pusă e cea mai grea posibilă. De o îndeplinești, e

bine; de nu, nu. Cred că n-o vei îndelplini și de aceea adio, Doamnă...și de astă dată pentru totdeauna.

Gaius.

Iulie 1876

Domnul meu,

Deznădăjduita Dumneavoastră scrisoare abia ieri seară am primit-o. Aș dori să vă răspund cuvânt cu cuvânt la toate aserțiunile Dumneavoastră, însă după cum știți mă aflu într-un haos unde nu sunt un moment singură; iartă dar, Domnule, dacă peste voința și așteptarea Dumitale voi scrie puțin. Unei inime lipsite de credință și speranță pute-vei fi eu în stare să-i redau aceea ce natura nu i-a dat? Oricum aș fi fost eu înainte de a te cunoaște, asta trebuie să-ți fie indiferent, cu atât mai vârtos că tot ce am făcut au fost provocate de un gelos ca și Dumneata, care credea că face bine făcându-mi scene fără cauză, cel puțin când există cauze este o compensație <du reste> foarte plăcută.

Tu ești un Titi rău și gelos și adese îmi vine a crede că toate scenele pe care mi le faci tind a rumpere de relații între noi și nu știi cum să începi. Eu, din partea-mi, dacă pot și am ceva de mărturisit, este că de te vei duce în lumea întreagă, să nu te văd ani de zile, să nu aud nimic de tine și tot te voi iubi și voi gândi la tine cu drag, tu ai fost și ești pentru mine ceva atât de indispensabil vieții mele. Ani de zile te-am visat, te-am dorit, cât, o știe Dumnezeu, în care tu nu crezi, și dacă te țin veșnic în echek este tocmai că n-aș voi ca o prea mare siguranță să mă lipsească de tine, de iubirea ta: nu-ți e destulă dovadă că am renunțatmai la toate la vechile mele obiceiuri, căci Tu ai umplut golul care vecinic l-am simțit în sufletul meu.

Pe scrisoarea ta am văzut urme de lacrimi, de ce-ai plâns când eu te iubesc? De ce te îndoiești de un lucru care a existat, există și va exista? Micule nerecunoscător, așa-mi răsplătești tu dragostea? Prin dojeni și prin neîncredere? Îți iert totul și te

îmbrățișez cât te iubesc. La revedere, pe cât mai curând posibil. Iartă mie, soțioara lui Gajus, scriitura rea.

Veronica.

32

Primăvară, soare, verdeață, tril de păsări prin Copou; Eminescu merge singur pe alei și se gândește la timpurile tulburi. Evenimentele se succed unul după altul: pe 6 aprilie decret de mobilizare generală, pe 10 aprilie se întrerup relațiile diplomatice cu Turcia, pe 11 aprilie armatele rusești trec frontierele României, pe 12 aprilie Rusia declară război Turciei… Vom fi noi destul de puternici să-i batem pe turci?

Mihai iese din pădurea Copoului și o ia pe stradă la vale; lume pestriță, țărani, târgoveți, moșnegi, femei și copii își conduc bărbații, feciorii, tații la unitățile militare. La gară cântă muzica militară. Oare vor fi acești oameni mai fericiți dacă-l batem pe turc? Și ce-i cu Veronica de s-a înscris în *Comitetul central de dame*? Să ajute răniții sau să se întâlnească cu ofițerii ei dragi? Și în fond ce-l mai interesa Veronica Micle? Și ce-l mai durea de acest oraș care-l lăsase pe drumuri? Își aminti că n-a mâncat, se căută prin buzunare de bani, dar nu găsi nici o para chioară. Cu ultimii bani își luase tutun de la Zahei. Își făcu o țigară din foiță, o răsuci și o lipi după tipic, cum făcea taică-său pe timpuri; punea tabacherea în poală, cu mâna stângă ținea foița iar cu dreapta ciugulea firișoare din buruiana pisată și le punea în hârtie, apoi o lipea cu vârful limbii și o freca între degete. O aprinse și trase cu foc din ea. Pe lângă el trecu un câine vagabont, vru să-l cheme și să-l mângâie, câinele însă se sperie și o luă la fugă. O pereche de îndrădostiți coborâră dintr-o trăsură și se așezară pe o bancă; erau din lumea bună, femeia avea o umbrelă de soare și junele lornion; cei doi discutară, se îmbrățișară și plecară. El era probabil ofițer și mergea pe front, cu toate acestea se arăta dezinvolt și *berbant*, ea, vaporoasă, ca o lipitoare de gâtul lui… Așa e dragostea de când lumea: spectacol de operetă!

Să meargă la Creangă? În ultimul timp îl văzuse tot mai supărat, tot mai iritat, probabil că-l dureau rătăcirile băiatului cu războiul-ăsta! Îi era dor de o masă pusă de Tinca cu mămăliguță și sărmăluțe… Nu, nu se va duce nici la Creangă! Cineva îi pusese piedici, refuzându-i dorința lui de a mearge corespondent de

război… Nu putea fi decât mâna conservatorilor în frunte cu Maiorescu care-l doreau la ziarul lor, la *Timpul.* De altfel Slavici care lucra la ziar îl tot bătea la cap prin scrisori să vină la București ca redactor că se va bucura de tot concursul junimiștilor. Și ce să facă el în București? Unde va sta? Iar să caute gazde peste gazde? Să stea la Slavici? Cu tabieturile lui, Slavici nu l-ar fi suportat nici câteva luni!

– Aaaa, domnul Eminescu! – îl trezi din gândurile lui o voce cunoscută. Erau preotul Ionescu și cu consoarta lui, Marghiolița, veneau de la biserică. Nu se mai văzuseră demult cu poetul și acum erau dornici să stea de vorbă cu el.

– Sărut mâna părinte și coană Marghiolițo! De ce-ați rămas surprinși, parc-ați fi văzut pe unul de pe altă planetă…

– Pentru că nu ne-am mai văzut de mult, domnule Eminescu și ne era dor de dumneavoastră, te invităm la noi la masă, cred că acum ești disponibil și te rugăm să nu ne refuzi!

– Ca să vă stric ziua, nu vă refuz! Mai ales că acum plecasem fără nici un țel prin acest oraș…

– Este adevărat că vreai să ne părăsești? – se întoarse coana Marghiolița spre el. Fără să aștepte răspunsul, femeia îl luă la refecat cu ultima poezie a lui pe care o citise în *Convorbiri*: Da' ce-i cu atâtea gâze în ultima poezie a dumitale? Altădată scriai poezii de dragoste către muza dumitale, acum…

– Lasă-le dracului de gâze, coană Marghiolițo, dumneta nu vezi că timpurile au luat-o razna? România a intrat în război și dumitale-ți arde de gâze…, sări părintele Ionescu la gâtul nevestei, mai bine te-ai gândi la o masă mai a cătării acum când avem și noi un oaspete atât de important!

Coborâră câte trei strada și ajunseră acasă la preot. După ce schimbă câteva idei despre război cu preotul Ionescu, timp în care Marghiolița le puse masa, cei trei se așezară la băutură; femeia avea rachie de Suceava, friptură de curcan și colaci proaspeți de la biserică, udate cu vin sfințit de Patriarhie din pivnița bisericii.

Eminescu, înveninat de situația lui ingrată, puse paharul la gură și-l sorbi dintr-o înghițitură, ar fi băut toată sticla, poate și mai multe să-și înece amarul… Se abținu însă, lichidul rece și alunecos îl răcori și-l învioră. Pe coana Marghiolița o cunoștea

mai de multișor, de la seratele Veronicăi, și-o păscuse bine; habar n-avea femeia de poezie dacă ea văzuse numai gâze în *Călin (file din poveste)*, dar avea ochi alunecoși după care se dau în vânt toți bărbații. Privi pe peretele din față, era un tablou mare în ramă aurită, în care stau țepeni Marghioala cu preotul Ionescu, mireasă și ginere. Lui Mihai îi veni să zbiere: <Fir-ați ale dracului de femei, creaturi nenorocite, Dalile blestemate! Toate sunt făcute din același material: coasta slabă a lui Adam!>

Băură toți și se simțiră bine; câteva clipe Eminescu rămăsese cu ochii suspendați în tavan, îi venea să plângă, foamea îl adusese aici, pentru foame juca el teatrul ăsta! Era ursul care juca pe la vecini pentru o îmbucătură de ceva. Câteva lacrimi i se rostogoliră pe obraz, cei doi rămaseră înmărmuriți, nu știau cum să se mai poarte cu poetul…

– Părinte, începu Mihai, știi ce singur sunt pe pământ? Mă blastăm singur să zac neîngropat în soare și câinii să tragă din inima mea! De-aș putea, mort, m-aș azvârli în răspântii de drum la corbi și la fiare! Mi-așa de lehamite de viață! Iașul ăsta mi-a adus numai nenorociri și vreau să plec din el cât mai repede! Schimbă tonul: iertați-mă dacă v-am supărat!

– Domnule Eminescu, îl consolă preotul, lăsați blestemele pentru nenorociți, dumneavoastră aveți o viață-n față! De ce vorbiți așa?

Femeia tăcuse, parcă-i luase Dumnezeu gura; nu-l mai cunoscuse în astfel de momente, vorbea în parabole și era foarte iritat.

– Aceasta, zise Eminescu, trecând de la una la alta, e licoarea lui Bachus!- și ridică paharul sus. Știu c-am mai băut, coniță pe la dumneata și-mi luase limba…

– Vin de buturugă de la tata, domnule Eminescu!

Soarele se lăsase peste deal, spre seară. Eminescu se scuză și plecă spre bojdeuca lui Creangă hotărât să-i răspundă lui Slavici.

33

12 octombrie 1877

Dragă Ieni,

Dacă m-ar hotărî cineva să vin la București, ai fi tocmai tu. A-ți spune pe larg câte împrejurări contribuie a-mi face Iașii nesuferiți ar însemna a scrie volume, destul că-i Krahwinchel, unde toată lumea se ocupă de un om, oricât de călugăr ar fi, oricum mi-ar semăna mie. Unaustehlick!

Dar n-am cu ce veni. Asta m-a făcut să-mi țin gura pân-acuma – 100 de franci am pe lună; din ce dracu să plec. Am și bagaje: cărți, manuscripte, ciubote vechi, lăzi cu șoareci și molii, populate pe la încheieturi cu deosebite naționalități de ploșnițe. Cu ce să transport aceste roiuri de avere, mobilă în sens larg al cuvântului. În acest sens îi scriu și maestrului nostru:

A nu munci și a nu avea-just.

A nu munci și a avea- superb!

A munci ca mine și a nu avea- deplorabil!

A munci și a avea-just.

Prin urmare, deja considerentul din urmă m-ar face să vin la București pe aripile lui Aiolos (Eol hoch poetisch). Așadar, bani de drum și vin.

Al tău summo cum amore,

M. Eminescu.

– Așadar tot pleci, domnule Eminescu! – îi râse Veronica în nas, sarcastic. Zici că-n Iași nu mai ai loc, dar nu uita că-n sufletul meu rămâi! Du-te-n Sibarisul României la patronii tăi…

– N-am avut loc niciodată în Iași, dară-mi-te-n inima ta! De ce să mai stau aici? Să fiu sclavul papucului tău? Să-ți cerșesc o sărutare și bani pentru țigări? Să se uite lumea la mine când îmi faci scene? Să m-arate cu degetul tot Iașul pentru rolul pe care-l joc de Cicisbelo? Nu, Veronico, voi trece prin viață ca un astru fără să atingă cu lumina lui micimea acestei lumi!

Veronica începu să plângă, ea era *micimea acestei lumi,* odată cu plecarea poetului la București se spulberau toate speranțele ei de iubire. Cât stătuse Eminescu în Iași, era fericită că-l știa lângă ea; la București poetul intra în altă lume șI, cum îl cunoștea așa alunecos, presimțea c-o să-l piardă definitiv.

Mihai se despărți de ea rece și distant, lăsând-o în mijlocul străzii plângând.

Câteva zile stătu năuc, nu-i venea totuși să se despartă de orașul care-i dăduse și viață și moarte, pe femeia visurilor lui pe care-o iubise ca un nebun. Apoi nu-i venea să se despartă de Creangă care împărțise cu el bojdeuca lui din |icău, de puținii prieteni pe care-i mai avea… Îndrăgise străzile, casele, pădurile orașului, Copoul, teiul iubirii lor, împrejurimile cu dealurile și cu viile orașului…

Merse acasă la Creangă și-l rugă să facă o plimbare cu el de rămas-bun până peste pădurea Buciumului. Toamna rumenise bătrânii codri ai Buciumului, galbenul aramei strălucea în razele soarelui, iar dealurile molcome sub flăcările roșietice ale apusului păreau niște focuri ce ardeau sub albastrul de ametist al cerului. Viile pustii, ruginite și ele, după rodire păreau cuiburi de foc răvăcite de vânt… Mirosea a sulfină și-a aglice și-a tămâioasă, aduse de vântul toamnei care mângâia codri aprinși de mesteacăn, făcând ape-ape în lumina soarelui.

– Du-te, coane Mihai, unde te cheamă destinul – îl îndemna Creangă – și dacă soarta o să vrea, te vei lega și cu Veronicuța!… Poate că are și ea dreptate, pacatele mele, că-n multe femeile sunt mai înțelepte ca noi: are două copile, barbat, are o situație, femeia s-a legat pe viață cu el…

– Dar am rugat-o să plecăm amândoi!

– Să știi matale, după cum îți spusei, că adesea femeile sunt mai așezate la judecată decât noi, barbații; nu dă ea cioara din mână pe cea de pe gard…

Trecură și pe la Bolta-Rece și vorbiră și cu Kir-Amira. Patronul fonf, care ținea o gazetă în mână, rămase surprins când îl văzu pe poet.

– Iaca și pe domnu' Eminescu! De când n-am mai avut noi onoarea, domnule…

– Ce mai sporovăiesc gazetele, domnule Amira? – îl întrebă Creangă, curios să mai afle vești de pe front.

– Românii fac minuni, bădie, dar avem și morți și răniți destui… Au început să sosească primele trenuri cu ei…

– Bată-l norocul pe Costache-al meu, băiatul ăsta mă bagă-n pământ… S-a dus singur în bătaia puștii… Cât îl privește pe conu Mihai o să-l pierdem, îl cheamă boierii la București la gazeta *Timpul.*

– Și cum, domnule Eminescu, ne părăsești tocmai acum?- se miră Kir-Amira. Acum câd turcul joacă sârba cu noi?

– Lasă-l pe turc și adu-ne două bărdăci cu vin, zise Creangă, treburile războiului să le judece melitarii…

– O să-mi fie dor de voi, oftă Eminescu, și-o să-mi aduc aminte cu plăcere și de Kir-Amira…

– De ce ești răutăcios, coane Mihai, inima matale e plină de Veronicuța, pe ea trebuie s-o regreți cel mai mult, și-apoi pe noi, ăștia proboziții, bată-ne norocul, c-am făcut și noi ce-am putut pentru tălică!

– Cu Veronica cred că mi s-a spulberat un vis, bădie…

– Habar n-ai tu, coane Mihai, cumu-i dragostea! E ca focul, când zici că s-a stins, atunci se aprinde mai rău… Și nu uita, să-mi scrii și să-mi spui și mie ce mai fac boiarii de la București, cum mai învârt ei politica și ce face domnul Maiorescu cu noua lui direcție… Vei umbla pe la case mari, coane Mihai, și vei afla multe și mărunte… dar după mintea mea zic că n-ar fi rău să fie bine…

– La București e lumea rea, domnule Eminescu, veni Kir-Amira cu vinul, acolo s-a tras toată scursura, toată secătura, toți ciocoii… Și eu nu știu de ce… că de când s-a mutat capitala la București, toată lumea vrea să plece acolo… Dar Iașul nostru ce-are, fraților? Au plecat și conu Praporescu cu nevasta, și Bacalu, și Rizescu, căpitanul, și boierii cei mari… Pustiu va rămâne Iașul nostru, domnule Creangă! Și mă rog, se adresă el lui Eminescu, la ce plecați? În diplomație? În militărie? În jurnalistică?

– Nu ți-am spus că pleacă la *Timpul*! - îl certă Creangă pentru neatenția lui.

– În gogoșerie, Kir-Amira! – îI răspunse Eminescu scurt.

– Asta va să însemne jurnalistică, coane Amira, căci pentru conu Mihai jurnalistica e gogoșerie curată! Îl cheamă boiarii de la Timpul să întărească gazeta acum în toiul războiului…

– Dacă-i așa, e bine! Că domnul Eminescu are condei!

– Da' ce condei! De aur, coane Amira…

După ce terminară, Creangă trecu pe la Zahei, iar Eminescu merse acasă să-și facă bagajele. Aștepta banii de la Slavici ca să plece. Surpriza plăcută fu că atunci când sosi acasă, mandatul cu suta de franci era pe masă. Așadar trecu la împachetarea averei lui mobile și imobile pentru a o transporta la gară. Își adună mai întâi hârtiile, își revizui manuscriptele, la citea și le ordona, punându-le cu grijă într-unul din lădoaiele lui. Cât stătuse la Iași, avusese o recoltă bogată. Manuscrisele *Cezarei,Melancolie, Crăiasa din povești…* Oare merita Veronica nobilul apelativ de Crăiasă? Nu fuseseră cei patru ani o poveste de dragoste cu o Crăiasă? Veronico, Veronico, Veronico! Apoi *Lacul, Dorința, Călin (file din poveste)* Nunta lor imaginară, el, Călin și ea, dulcea lui mireasă! Vorbe, vorbe, vorbe! Apoi *Strigoii*, el, mândrul rege Arald, ea, logodnica lui, moartă, întinsă în haine albe pe catafalc cu fața spre altar*… <La ce-ai venit, regină, aicea în pustiu?/ Ce cauți la barbarul sub strașina de cetini?>* Mințea, barbarul venise la regină!

– Arald, nu vrei pe sânu-mi tu fruntea ta s-o culci?

Tu, zeu cu ochii negri… O! ce frumoșI ochi ai…

Las' să -ți înlănțui gâtul cu părul meu bălai…

Viața, tinerețea mi-ai prefăcut-o-n rai –

Las´ să mă uit în ochi-ți ucigător de dulci!

N-avusese răgazul s-o termine, o va pune la dospit pentru altă dată! Apoi *Antropomorfism, Mureșeanu, Nunta lui Brigbelu, Gemenii, Icoană și privaz, Tu cei o curtenire, O, dulce înger blând, Cu gândiri și cu imagini, Femeia, măr de ceartă, M-ai chinuit atâta, Sătul de lucru, Albumul, Rugăciunea unui dac…* Ce de sentimente și trăiri irosite-n zadar! Dădu și de *Morella*, de nuvela *La aniversară…* Își aminti când fusese de ziua ei ivitat acasă și-i dăduse un buchet cu flori… *Regina Egiptului se numea Tolla… Regină, te iubesc! Iscălit Gajus..De doi ani se mânia foarte ușor și se desmănia tot atât de ușor… Gajus nu-și are mințile toate… Ermin, te iubesc…* Câte amintiri n-aveau împreună! Ce copilării putuse el să spună aici, toate încifrate, numai pentru ei…

Găsi și niște manuscrise vechi cumpărate de la anticari și le puse lângă cărțile lui dragi. Din ele descifra *limba veche și-nțeleaptă…*

Al doilea lădoi îl umplu cu boarfe și ciubote de toate rasele…

Își aminti de venirea lui în Iași, fusese tot toamna, toate marile lui plecări fuseseră toamna, anotimpul care-l răscolea cel mai mult și-l întrista peste măsură. Dar la Iași venise cu o mare bucurie în suflet, Veronica Micle! Acum pleca cu o mare tristețe în inimă și se numea tot Veronica Micle! În patru ani parcursese cu această femeie drumul de la Rai la Iad, de la fericire la nefericire. Acum, în această amarnică toamnă, pleca cu nefericirea în suflet, convins fiind că niciodată nu va mai atinge piscurile fericirii de altădată.

Privi pe geam, se înnorase, burnița peste bojdeuca lui Creangă, singuratică, la o margine de lume; picăturile băteau în geamuri, șuvițe de apă se jucau pe sticla aburită, făcând fel de fel de desene. Vorbise ca trăsura care-l ducea la gară să plece pe seară, voia să nu fie văzut și să nu vadă pe nimeni; un fel de marș funebru de adio pentru cei patru ani petrecuți în orașul celor șapte coline în care gustase și mierea, dar și veninul dragostei. Dăduse și pe la Veronica pe acasă să-și ia la revedere, dar n-o găsise și poate că era mai bine, nu mai deschidea rănile… Vru să meargă și pe la Ipotești, dar timpul nu-i dădea răgaz, Slavici îl aștepta la gară. Se va duce de la București să-și vadă și familia și să le ducă vești proaspete, mai ales că după

moartea maică-si, rămăseseră toți descumpăniți cu durerea în suflete.

Trăsura sosi pe înmurgite, era același birjar mustăcios și roșcovan care-l adusese acum patru ani la Miron Pompiliu. Bătu la ușa bojdeucii șI ieși Creangă afară cu lacrimi în ochi:

– Cine-i, pacatele mele? Apoi băgă capul pe geam către Eminescu: bădie, a sosit birja!

Mihai deschise ușa și-l rugă pe birjar să vină să-i ia lădoaiele lui și să le depună în spatele trăsurii.

– Bădie, la revedere și să te aibă Dumnezeu în paza bună!

– La revedere, coane Mihai, și să nu ne uiți, să ne scrii!

Creangă îl sărută pe frunte și cu lacrimile în ochi urmări trăsura cum coboară ulița Sărăriei spre oraș. Mihai trase acoperișul de ploaie și rămase cu ochii după bunul lui prieten care-i făcea cu mâna. Strada era pustie, câteva siluiete de oameni se zăreau prin întuneric, mergând spre casele lor, și două trăsuri care băteau caldarâmul în tactul galopurilor treceau și ele spre centru.

Toată noaptea Mihai moțăi în tren; pe măsură ce se depărta de Iași îl cuprindea un fior de tristețe după lumea pe care-o lăsase în urmă și mai ales după femeia de la care nu-și luase nici la revedere. Se gândea de-acum la viitor, oare ce orizonturi i se vor deschide?

Maiorescu era la București, de la el, tot de la el, venea speranța…

34

– Coană Veronico, o strigă Marioara din bucătărie pe Veronica, aseară v-a căutat un domn acasă! A venit, a dat ocol străzii și casei, nu prea îndrăznea să strige, a bătut în poartă, până la urmă am ieșit eu și l-am întrebat ce dorește!

– Și cine era? – întrebă Veronica surprinsă de această vizită.

– Păi, asta e! Că nu știu nici eu…

– Cum arăta, dragă?

– Cum să arate? Purta un costum gri, potrivit de statură, vorbea gros, cam răgușit!

– Și tu ce i-ai spus?

– Ce să-i spun? Că cucoana nu-i acasă!

– O fi fost Miron!

– N-a fost domnu' Miron că pe dumnealui îl cunosc eu! Cred c-a fost domnu' Eminescu că-i părea tare rău că n-ați fost acasă… A zis: <Acum s-a aranjat soră la spital, a uitat de prieteni…> Pentru că eu i-am spus ca proasta că sunteți la spital! Veniți mâine, zic, că mâine e liberă! <Nu mai pot veni mâine, zice, că mâine sunt la București!>

– Bine, Marioară! Să fie sănătos! – făcu ea pe indiferenta. Dar Marioara văzu că Veronica nu este în toate apele ei pentru că se duse în dormitor și trânti ușa. Femeia fusese angajată după moartea maică-si și-i cunoscuse toate ifosele, mai ales de când se îmbolnăvise Micle.

Veronica se retrase în camera ei cu lacrimile în ochi; de câtva timp soțul bolea în pat și pe la ea se tot vânturau tot felul de rubedenii și chemate și nechemate care-o cam scoteau din sărite. O lovise și pe ea o durere de cap grea de vreo două săptămâni care-o cam pusese pe gânduri. Vestea plecării lui Mihai o luase prin surprindere, ea credea totuși că poetul glumește, cum o făcuse de atâtea ori, de data acesta însă fusese hotărât.

Își desfăcu sertărașul de la birou cu cheița pe care-o ținea legată de gât și-i căută portretul poetului. Era fotografia pe care i-o furase lui Miron și de care se îndrăgostise ea, până să-l cunoască la Viena. Acum o privea ca pe-o icoană cu lacrimile în ochi; îi întoarse reversul și mai citi odată poezia pe care i-o făcuse ea:

Privindu-ți fața de farmec plină,
Luci o rază în al meu sân;
Crudă fu însă a ei lumină,
Din pieptu-mi scoase un lung suspin!

Dară suspinul ca nălucire
Zbură cu vântul ce-au adiat;
N-a zburat însă și-acea simțire
Ce-adânc în suflet l-a deșteptat.

Și-acum mă-ntreb eu: simțirea adâncă
Cum de se naște pentru-un portret?
Căci nu văzusem ochii tăi încă,
Știam atâta: că ești poet!

Își aminti când scrisese versurile, simțirea aceea de atunci, acum se transformase în zbucium la gândul că nu-l va mai vedea, la gândul că nu-l va mai ști în Iași și nu va mai veni niciodată s-o vadă. Ceva se rupsese în ea; îi veniseră în minte ultimele lui cuvinte, de la întâlnirea lor de la spital. <Nu mai pot, Veronico, nu mai pot suporta nimic!> Era iritat, supărat… Ea venise mai devreme la Spitalul de răniți, își pusese halatul alb pe ea, trebuia să-l ajute la operații pe doctorul Baboianu împreună cu prietena ei, Lucica, fata lui Kogălniceanu. Amândouă se înscriseseră decurând în *Comitetul central de doamne* ca surori de caritate pentru a-i ajuta pe doctorii care nu mai pridideau răniții de la Plevna și Grivița. Directoarea Spitalului, doamna Eliza Paladi-Rosetti venise la Veronica și o rugase să-i spună lui Eminescu ca să intervină el acolo unde trebuie să nu o mai lase vicepreședintă în *Comitet* că avea alte treburi. <Vezi că e la poartă, îi spusese femeia, m-a rugat pe mine să-ți zic că te așteaptă!> Veronica îi

spusese Lucicăi să înceapă operațiile fără ea că va veni mai târziu. Ieșise la poartă și-l întrebase ironic: <Ce e, domnule Eminescu?> <Trebuie să-ți vorbesc, Veronico!> – zisese el nervos, fumând și plimbându-se pe trotuar. <Te-ascult!> – îi răspunsese ea scurt, rezemată de gard. <Am venit să te mai rog pentru ultima dată, ești de acord să ne căsătorim, au ba?> <Miahi, ți-am spus o dată, i-o întoarse ea răspicat, nu pot renunța la poziția mea, la fete, și la bărbat, așa cum o fi el, pentru ceva iluzoriu… Am greșit atunci când am fost tânără, vreai să mai greșesc a doua oară?> <Bine,Veronico!> – i-o reteză poetul. <Să presupunem că ți-aș accepta, Mihai, dragostea ține un an și-o vară… și-apoi… Și-ți rămân cu două copile și cu o biată bătrânică a lui Schopenhauer pe cap. Poate povara cea mai grea… Crede-mă, Mihai, că e mai frumos să rămânem așa, prieteni, poate vreodată va veni și acel timp… Nu uita însă că te iubesc!> <Dar până când să mă îmbăt eu cu o himeră?> <Dar eu nu sunt o himeră, poată că soarta va ține cu noi!> <Adică să stau să aștept moartea lui Menelaus?> <Ești răutăcios, Mihai! De ce vorbești așa?> <M-am săturat, Veronico, de când tot aștept… Și așa purtările tale m-au dezgustat, acum le-ai pus vârf: ai venit între ofițerii tăi unde te simți în apele tale!> <Mihai, am făcut ce-au făcut toate femeile cu simțul patriotismului, să dăm o mână de ajutor națiunii ajunsă la necaz! După tine doamna Rosetti, domnișoara Lucica, cucoana Bilcescu sunt toate niște femei ușoare?> <Nu-i vorba de așa ceva!> <Ești gelos, Mihai, gelozia ta nu va duce prea departe!> <Aș dori să mă ducă cât mai departe… Blesteamă-mă să mor, să orbesc, să-nnebunec cât mai repede!> <De ce ești răutăcios?> <Veronico, eu plec, aș vrea să aud din gura ta: da, ori ba?> <Da, pentru dragostea noastră, ba, pentru căsătorie deocamdată!> <Bine, atunci la revedere!> <Cred că treci pe la noi pe-acasă să ne luăm la revedere într-un mod civilizat!> <Te rog dă-i scrisoarea asta doamnei Eliza și roag-o să rămână la post!>

Mihai nu mai răspunse nimic și plecă cu nervii în grindă, fumând.

Veronica rămase în stradă cu hârtia în mână, uitându-se după el. Plângea, fără să vrea o podidiseră lacrimile… Privi foaia din mână, nici vorbă de scrisoare! Era o coală împăturită-n patru pe care erau însăilate câteva versuri, Mihai încurcase scrisoarea cu această foaie:

Tu ești? Tu? O, iubito, te rog astfel revino

Să te mai văd odată, cum te-am văzut atunci

A ochilor tăi lacrimi în suflet eu le sorb

Să te mai văd odată, și-apoi să rămân orb.

Cu acestă hârtie împăturise portretul poetului și-l pusese în sertar sub cheie, acum își aminti întreaga scenă… Reluă de altfel întregul film al dragostei lor: Viena, Iașul, Văraticul, Copoul… Simțea cum este urmărită de doi ochi mari, negri, frumoși, de faun, de zeu, cu privirile lor astrale; câtă patimă și câtă iubire în ei, și câtă durere… și câtă viață…

<Mihai, Mihai, nu mă pot despărți de tine! – murmura femeia, dialogând cu portretul poetului, sărutându-l și plângându-i urma. Vru să se apuce să-i scrie, casa încă mai forfotea de rubedeniile grijulii care-l tot compătimeau pe soțul care bolea la pat. Amână însă, va merge la poștă, acolo va fi mai în voie… Trebuia să-i explice că n-a fost acasă și-i pare rău că nu l-a văzut pentru ultima dată.

35

Prima impresie a lui Mihai Eminescu atunci când coborî din tren fu că Bucureștiul nu s-a schimbat cu nimic de aproape zece ani de când salahorise el la Teatru. Până acum mai venise de câteva ori în acest oraș fanariotizat; ultima dată în septembrie când citise la Maiorescu acasă *Călin(file din poveste)* <Vino la București, domnule Eminescu, îl îmbiase cumnata mentorului, nemțoaica, cu un zâmbet îmbietor, aici ți se deschid alte perspective…> < Să vă spun drept, Bucureștiul nu m-atrage cu nimic, sunt aceleași bâltoace de acum zece ani, când eram actor la Teastru.> Mințise; dacă ura Iașul, Bucureștiul îi trezea speranțe.

Cu cele două lădoaie în mâini, coborî din tren și trecu în fața gării în așteptarea trăsurii cu Slavici care-i promisese că-l așteaptă.

– Dumneavoastră sunteți domnul Eminescu? – îl abordă un țăran oltean cu biciul în mână.

– Da, eu sunt!

– Domnul Slavici nu poate să vină, trebuie să iasă ziarul de la rotativă… Mergem în centru, pe Calea Mogoșoaiei! Hai sus, conașule, că te duc în zbor zmeii mei! Coborâm Filaretul și gata! Da' grele cufere mai aveți, parcă-s pline cu aur…

– Asta-i toată averea mea, bădie!

– Cu ce ocazie pe la noi?

– Am venit să mă procopsesc!

– Mergem la Palatul Dacia, colț cu Lipscanii; acolo îl găsim pe domnul Slavici! O luăm prin Piață s-ajungem mai repede…

– Dar cum ai scăpat de război?

– Sunt beteag, boierule! M-au riformat…

Străzile la acea oră încă erau pustii, doar câțiva țărani cu cobilițele la umăr strigau la cucoane să ia laptele, iar turcalețiii zbierau cât îi ținea gura: <Ia braga, breee!> Birjarii treceau să-și ia boierii la slujbe sau să-i ducă la Sinaia și la Șosea…

Ajunseră repede și urcară scările la etajul întâi; Eminescu luă cele două cufere, plăti birjarului și deschise o ușă mare unde era redacția. Slavici picota pe un scaun, nu dormise toată noaptea ca să dea ziarul gata în zori.

– Ce faci Ienciule, iar te-a găsit somnul? Tu care erai ordinea întruchipată… Trăiască nația! Să ne salutăm ca la Viena când ne luase patriotismul pe dinainte…

– Sus cu eaaa, frate Mihai! – răspunse șirianul în dialectul lui ardelenesc. Cum să nu dorm când toată noaptea am salahorit… Bine c-ai venit, mă mai slobozi și pe mine de-atâta muncă!

– Unde pun și eu lădoaiele mele?

– Vidaneee! – strigă Slavici pe băiatul care făcea pe curierul între redacție și tipar, mergi jos cu cele două cufere ale domnului Eminescu și adăpoastește-le la subsol, la magazia de hârtie! Apoi către Mihai: Ei, ia spune-mi cum te-ai hotărât?

– Când n-are omul de ales, Ienciule, nu mai e vorba de hotărâre… Dacă nu erai tu… Dar avem atâtea să ne spunem… Să legăm vorbele noastre de la Viena.

– Te-au lăudat toți aici cu poezia ta *Călin (file din poveste*), Mite vrea să te vadă! Ce le-ai făcut, frate Mihai, că de când i-ai vizitat, toți vorbesc numai de tine și nu mai termină cu osanalele…

– Sunt sătul de laude! Dar mai ales de bârfă…

– Maiorescu ne promite marea cu sarea…

– Ca de obicei!

– Simbria însă se lasă mereu așteptată!

– Cam cât?

– Cam trei sute de franci pe lună!

– De trei ori cât luam eu la *Curier…*

– Ți-am găsit gazdă la Caimata, n-ar strica să mergem să vezi și tu casa și dacă-ți va conveni, s-o tocmim cu femeia…

Plecară pe jos. Casa era foarte aproape de redacție și avea înfățișarea bojdeucii lui Creangă, părăsită decurând. Era o casă țărănească cu pridvor și stâlpi de lemn, cu tindă și bucătărie; avea două cămăruțe cam nevăruite în care păiejenișul se țesuse în voie, iar pe jos era humuită cu pământ.

– Ia spune-mi ce mai face Creangă?

– Ce să facă? Rău! Copilul lui, ofițerul, i-a plecat voluntar în război, amărându-l foarte tare… În vară a avut primele crize de epilepsie, săracul…

– Am auzit.

– De-atunci m-am hotărât să plec de la el, dar nu m-a lăsat. Acum și-a mai revenit, dar nu mai e el.

– Muscălăgioaia e la biserică, de-acum trebuie să vie că bat clopotele… Vezi cum te-nțelegi cu ea că e femeie de treabă! Eu merg să-ți trimit bagajele, cheile rămân la tine! Ne întâlnim mâine la redacție să faci botezul la cel mai mare ziar al românilor… Ura!

– Ura Ienciule!

36

27 octombrie 1877

Mult iubite Titi,

Două sentimente contrarii miau împărțit ființa aflând de vizita ta de bun rămas: părerea de rău de a nu te fi văzut și mulțumirea de a fi fost cruțată de tristele emoții ale plecării tale. Titi, dacă tu ai inimă (și eu sunt sigură că ai avut pentru că tu m-ai iubit mai mult de cât meritam eu), ascultă-mă, judecă-mă și nu mă osândi decât după aceea.

Nu-i așa că indiferența mea ți-a sfărâmat sufletul, suflet cu totul încărcat de mine, dar iau pe Dumnezeu martor dacă era o veritabilă indiferență; această falsă răceală nu era decât o contra-balansare față de iubirea ta imensă pe care tu o dai pe față fără încetare; privirea ta, vorba ta, în fine întreaga ființă în prezenîa mea nu era decât dragoste, tu erai atât de puțin stăpân pe tine însuți într-atât că și un prost își dădea seama că tu ești îndrăgostit de mine; ca atare nu trebuia ca eu să desmint și să simulez în ochii iscoditori reciprocitatea unei iubiri tot atât de mari?

– Pentru ce, vei spune tu? – Ei bine-eu ți-oi spune deschis ca singurului căruia am curajul să-i încredințez întreaga mea viață și toate secretele mele. Nu găsești tu îndreptățit din partea mea că după ce mi-am sacrificat copilăria, ca să spun așa, acestui legământ pe care eu îl susțin până la capăt…

Îi dădură lacrimile, se privi în oglindă, lacrimile curgeau peste obrajii ei aproape incendiați… Se văzu, a câta oară! la paispre zece ani în ailvagăn cu maică-sa și cu Micle mergând la Năsăud la rudele dinspre mamă-sa cu î*nsurățelul* la braț și cu maică-sa alături… Ce scenă oribilă! <Ți-ai măritat fata, dadă Ană?> <Măritat, măritat – încerca maică-sa să-nfrunte gura satului, e om cu stare și mare dascăl la Iași!>

Apoi după două zile s-au lăsat pe drumul care duce în inima Ardealului, spre Cluj, unde au tras la hotelul Biasini… Apoi căsătoria… Parohul Nicolae Pop: <Îl iei pe numitul Ștefan Micle de soț?> <Da!> – căzuse de undeva răspunsul ca o secure pe grumazul unui condamnat la moarte… De câte ori nu se visase ea că în acel moment zisese <nu> și o luase la fugă pe Dealul Feleacului… Odată, în vis, venise o ploaie mare, un fel de furtună peste tot Cujul și ea fugise din biserică, se desculțase și o luase la fugă pe deal prin niște fân mare și căzuse aproape bolnavă la poala pădurii sub streșinile unei stâne părăsite… Și apare Mihai din senin, venind către ea. Ea îl îmbrățișează și-l strigă întruna: <Mihai, Mihai! – și se joacă cu mâna prin părul lui negru – tu ești nebun, zice, de ce m-ai adus aici?> Un licăr apocaliptic se juca în ochii ei mari, rugători… Mihai s-a repezit la ea și-a sărutat-o pe buze, pe gât, pe obraji; a vrut s-o dezbrace să-i usuce rochia, făcuse focul, adunase surcele și făcuse un foc mare să-i usuce hainele de pe ea… <Ești nebun, zice ea, ne prinde Ștefan Micle, doar l-am lăsat la biserică…> Și s-au culcat în fân și s-au hârjonit ei cât s-au hârjonit până spre seară. Se lăsase soarele peste dealuri, apăruseră umbrele și răcoarea pe marginea pădurii și stelele începuseră să sclipească, o lună nebună, doar o felie din ea, se vedea dinspre Alba și clopotele orașului băteau rar a sărbătoare, arama lor suna straniu peste tot orașul…

Și ei s-au culcat acolo, Mihai o strânsese lângă pieptul lui și ea, mică, flacără, s-a făcut ghemotoc lângă el… <Nenorocitul de legământ făcut acolo în biserica greco-catolică a lui Pop…> <Se cunună robul lui Dumnezeu Ștefan Micle cu roaba lui Dumnezeu Veronica Ana Câmpeanu…> <Veronicuțo, o îmbia proaspătul soț, aici a făcut legământul și Șandor Petofi cu puicuța lui, Iulia…> Și-apoi agapa de la restaurant cu urări și cadouri… <Între Petofi, gândea Veronica, și Iulia Szendrei fusese altceva, nu se putea asemăna cu mascarada de față… Și-i imagina precum Dante cu Beatrice… Sau ea cu Eminescu…

Uitase de scrisoare, privi ceasul, era târziu, trebuia s-o dea la poștă. Începu cu mare febră s-o continuie:

…și pentru a putea beneficia de ocazia unei vieți liniștite având micul meu venit? N-ai nevoie de toată asta, îmi vei răspunde tu din nou. Eh, dragul meu! Copil, cum am fost și cu toată diferența care era între el și mine, mi-am dat seama de-atâtea ori că eram o povară (o femeie săracă este totdeauna povară unui bărbat);

tu vrei, deci, ca eu să devin din nou povara unui om și încă al unui om pe care-l iubesc?

Titi al meu,tu ești foarte inteligent, dar dragostea nu te lasă să judeci; nu știi tu că pentru a iubi trebui totdeauna ca închipuirea să fie continuu întreținută de iluzii și de speranță, – mizeria și nevoia le distrug.

Tu mă crezi prea ușuratică spre a-mi presupune o inimă și eu îți pot afirma că sunt o femeie sinceră și n-aș vrea cu orice preț să-ți creez o viață penibilă; într-un an sau doi dragostea ta stingându-se, ce-aș fi eu pentru tine? nefericita bătânică a lui Schopenhauer, de care vrând-nevrând, ar trebui să ai grijă. Titi, scrisoarea asta eu am scris-o în afară de casă, într-atât sunt de spionată de oamenii din jur, unul pleacă, altul vine, eu sunt mai rău ca la un hotel… Eu nu-ți voi mai scrie din teama de a te plictisi-dar de-ți voi scrie, tu răspunde la scrisoarea mea; eu vreau să știu dacă tu mă vei ierta, dacă tu mă mai iubești un pic, micule răutăcios, mic bebeluș și prea iubitul meu Titi.

Dacă ai putea grăi inimii mele că mă vei ierta, tu știi cât de amare sunt hapurile pe care tu mă faci să le înghit, dar eu nădăjduiesc că tu îmi rezervi de-asemenea multe sărutări. Titi, nu-i așa că tu vei veni de sărbători la Iași și atunci eu voi fi așa de dulce și așa de bună cu tine și te voi vedea adormind pe brațul meu. Îți jur că nu voi mai fi răutăcioasă cu tine; dac-ai ști cât regret, eu, și cât blestem ființa mea, dar la ce bun, tu ai plecat și eu însămi nu sunt în stare să plâng depărtarea ta.

Eu te-mbrățișez din toată inima mea,

Tola,

Cea nefericită.

37

Bucureștiul păru lui Eminescu același oraș pe care-l descrisese el în romanul lui, un oraș igrasios, mizerabil și plin de bălțoace ca cel de pe vremea actoriei lui de acum unsprezece ani… Până când și casa în care locuise el atunci în Piața Teatrului era în picioare, pustie, bătută de vântul toamnei târzii, casa în care copiase atâtea roluri, odaia lui cu acea ferestruică care da la stradă și privea ore întregi fetele care treceau pe sub streșini… Câte drame nu citise el aici, pe unele le știa pe de rost, ba jucase și rolul ciobanului din Răzvan-Vodă a lui Hașdeu… Toate rămăseseră amintiri…

Câteva zile făcu drumul dintre redacție și locuință pe jos căutând să-și amintească cu lux de amănunte anii de la Teatrul cel Mare… Cât de însuflețit era atunci, cât entuziasm, câtă muncă; avea viitorul în față… Acum se întorcea însă învins… Sibarisul lui părea față de Viena un mormânt…

Dar pentru Slavici și Caragiale, Mihai căzuse ca o pronie cerească. Știindu-l băiat conștiincios și tare în ale condeiului mai că-l lăsară singur la gazetă și ei se retraseră-n umbră sub diferite motive; ba că unul scrie greu, ba că altul nu se poate debarasa de ardelenismele lui… Ucenicia o făcuse Mihai la *Curierul de Iași*, acea foaie a vitelor de pripas, care-i scosese peri albi; acum era as în ale condeiului și, de la scrierea articolelor și până la punerea lor în pagină, făcea toată salahoreala aproape singur.

– Ienciule, unde este Grecul? – întreba el pe Slavici când îl observa pe Caragiale că lipsește din redacție.

– A plecat la birt, mi-a zis că-i e foame și se duce să ia ceva în gură!

Mare bezevenchi mai e omul ăsta!

– De ce Mihai?

– Cum de ce, domnule, nu vezi cum ne trage chiulul? Are un talent al dracului de-a se topi, lăsându-ne baltă cu toată munca din redacție!

– Păi nu l-ai propus tu domnului Maiorescu să vină la noi?

– L-am propus că are talent! Nu știam însă că este lichea! Îmi spunea mai alaltăeri că el n-are urechi pentru Schopenhauer și Kant ai mei și nici nu vrea s-audă de filozofie… Zicea că filozofia e un moft! În schimb, Ienciule, să-l vezi la birt admirând toate pușlamalele orașului, toți Miticii lui… < Mare minune a mai lăsat Dumnezeu pe pământ, zice, și-mi înșiră, domnule, o listă de nume de-ale lui să te tăvălești pe jos de râs… – și începe: Agapiu, Boaică, Bălțatu, Boșordin, Betelie, Cotârleț, Chiulopol – mi se pare că ăsta i se potrivește și lui – Chichineț, Fleașcă, Sulea, Mache, Miștoc, Pripici, |apu, și dracu le mai ține minte…

– Grecul e dat dracului, Mihai, are pe vino-ncoa, când te-apuci cu el trebuie să fii înarmat cu trei rânduri de pistoale căci altfel te pune jos!

– O fi el cum o fi, dar la caracter e meschin; urăște pe toată lumea, n-are prieteni, pe dame le tratează ca pe cârpe, nu-l interesează decât persoana lui și maică-sa! Cât ia simbria, gata, o trimite acasă și apoi se uită-n punga noastră! Nu știu de ce, dar omul ăsta nu-mi place deloc!

– Cu timpul o să-ți placă! Nu tu l-ai adus aici?

– Când l-am adus eu era altul… A început să ne-njure lumea din cauza lui…

– Cine, canalia liberală?

– Știi că chestia cu <Frazele liberare> a ajuns și la urechile lui C.A. Rosetti?

– Păi domnul Rosetti n-o fi vrând să-l periem… Să-l felicităm pentru neroziile lui?… Apropo, să nu uit, doamna Mite mi-a zis să te duci mâine până la domnul Maiorescu… Cred că nemțoaica are cârlig la tine…

– Nu cred, în vară când am citit *Călin…* strâmba din nas, nu-i capabilă să înțeleagă folclorul românesc!

– Poate că n-a înțeles poezia!

– Nu înțelege ea multe! Acum vrea să învețe românește…

Când o văzuse prima dată i se păruse o persoană ștearsă; îi vorbiseră mulți de ea, până când și Maiorescu îl rugase s-o inițieze în tainele limbii române. În august îi făcuse favoarea să-o publice în *Curier… cu* o notă care-i lăuda traducerile din Slavici, Odobescu, Gane șI Negruzzi…

Acum, un pic rătăcit, și din dorința unui cămin cald, mai ales că avea de-aface cu o femeie inteligentă, Mihai îndeșise vizitele în casa Mitei. Femeia nu rămăsese la rolul unei gazde cuminți, ci, jucând renghiuri cumnatului înamorat de ea care-o cam neglija, îi avansa poetului apropouri de amor. Divă, cu un fizic grațios, blondă, ceva mai blondă decât Veronica, cu un bust suplu, încorsetat în mătăsurile foșnitoare ale rochiei cu care se îmbrăca adesea după amiezile când primea pe poet, cu ochii ei sfredelitori și cu o inteligență ascuțită, toate aceste daruri nu-l putură lăsa indiferent pe Eminescu.

La începutul întâlnirii lor, Mihai lăsă impresii nu prea plăcute; pe parcurs însă când Mite văzu cu ce har este înzestrat în ale poeziei și câtă carte cunoaște, femeia se lăsă tot mai mult târâtă într-o relație echivocă cu poetul. Discuțiile între ei începuseră întâi cu literatura, apoi cu arta și cu limba română. Mihai cunoscuse Berlinul regretat de proaspăta exilată în România și legau conversații comune despre orașul în care tânăra femeie își petrecuse copilăria. Femeia semăna întrucâtva cu acea Milly din junețea lui petrecută la Berlin și îi aduse în față ca o compensație ale acestor clipe nenorocite prin care trecea, anii de studenție de la Berlin… Mai ales că Mihai vorbea o impecabilă limbă germană care-o încânta.

De la Slavici, care frecventase mai des casa lui Maiorescu, Mihai aflase tot ce se poate afla despre ea; mai tânără ca poetul cu doi ani, fiica doctorului Bardeleban, un chirurg vestit din Berlin, căsătorită cu Wilhelm Kremnitz, fratele Clarei Maiorescu, la rândul lui și el doctor la Spitalul Brâncovenesc, mai apoi medicul Palatului, venise în București cu soțul la rugăminție lui Titu Maiorescu. Mita devenise confidenta reginei și cronicăreasa Palatului, iar la seratele ei de miercurea întreținea o atmosferă de intelectualitate intensă și uimea prin discuțiile ei vaste din litere, științe și arte…

Gurile rele susțineau că Maiorescu ar fi adus-o lângă el tocmai pentru a și-o păstra ca amantă. Și lucrurile se cam potriveau pentru că tocmai acum criticul avea probleme sentimentale cu soția sa, Clara. Eminescu însă nu prea știa unde bate Maiorescu cu gesturile lui de bunăvoință exagerată. Pentru câtva timp poetul fu mutat aproape cu forța în casele criticului, părăsindu-și chilioara lui de la Caimata unde se simțea-n elementul lui. Găzduirea nu dură mult pentru că în casa lui Maiorescu totul se

desfășura după un program exagerat de riguros și de ceremonios, fapt ce-l scoase din țâțâni pe poet și, după câteva săptămâni, reveni la chilioara sa…

– Ce-ai făcut cu Bălăuca, v-ați certat? – îl întrebă Slavici, după o lungă pauză în care Mihai recapitulase toată biografia Mitei. Cineva care a venit de la Iași mi-a povestit că Veronica îți plânge urmele…

– Cine ți-a spus, Miron? E o întreagă poveste, Ienciule! Cred că nu-mi plânge urmele… Ajunsesem de râsul lumii cu ea…

Eminescu se obișnui repede cu obiceiurile casei. Pleca de la redacție după amiază în jurul orei patru și de fiecare dată era așteptat de frumoasa castelană care-i urmărea pașii din umbra perdelei.

– Aaa, Babi, iar ești strengar! – sărea Eminescu din ușă, luând pruncul amfitrioanei în brațe și jucând tumba cu el prin cameră.

– Mamiii! – striga copilul – a venit domnul Eminescu…

Apărea apoi Mite elegantă, cochetă, de fiecare dată cu o altă rochie, cu ocoafură buclată cu breton, cu corpul ei incitant de armonios și mai ales ager în mișcări, legănându-se ca un plantur de trestie bătut de vânt.

– Să ne ierte, domnul Eminescu, obrăzniciile, mamai!

– Vreau să-mi spună o poveste, striga copilul, povestea aceea cu Zmeii și cu grădina în care erau merele de aur…

– În nemțește? – întreba poetul.

– În nemțește! – răspundea Babi.

Și Mihai începea povestea sub privirile curioase ale copilului. După ce-o termina și omora toți zmeii în râsul și bucuria lui Babi, Mihai se scula și punea mâna pe câte-o carte din biblioteca doctorului. Mite striga servitoarea și-o ruga să ia băiatul în camera lui. Apoi rămâneau câteva clipe tăcuți, Eminescu citind și Mite privind pe geam spre apus… Soarele se arăta timid printre crengile castanilor, făcea o dungă roșie ca o panglică, departe, pe linia orizontului; era un roșu dulce crepuscular ca de purpură…

– Privește, domnule Eminescu, începea ea, cam într-acolo este Berlinul copilăriei mele! Dar ce-ți arăt eu Berlinul dumitale când nu te leagă nimic de el…

– Greșiți, doamnă, de Berlin mă leagă un frate, doctor, care a murit acolo…

– Îmi pare rău… Dar nu-i tot una!

Voia să spună că nu-i tot una cu amintirile ei frumoase…Cum de acceptase ea căsătoria cu Will? Ce căuta ea în acest oraș mizerabil? Nu era mai bine să se mărite la Berlin cu ofițerul din garda imperială? Atunci i se deschideau porțile Vienei…

– Orașul dumitale după care plângi rămâne tot Viena…

Eminescu tăcu, se făcu că nu pricepe unde bate Mite cu apropourile ei. Doară povestea dragostei dintre el și Veronica circula prin toate saloanele bucureștene, mai ales după ce Eminescu plecase din Iași.

Mite se privi în oglindă, era frumoasă, chiar foarte frumoasă, era vârsta de aur a ei, două zeci și șase de ani, când fiecare femeie visează să fie furată de fauni; culoarea galbenă, un reflex al focului din cămin o angeliza, pe gâtul ei chihlimbariu se jucau reflexe roze și albastre de safire ca niște steluțe căzute din univers. Focul ardea dulce în cămin, ca un tors de motan și flăcările lui molcome aruncau ape-ape pe tavan în dulci luciri roșietice și violete…

– Domnule Eminescu, știi că valaha asta a dumitale e mai grea ca chineza?

– De ce, doamnă, vi se pare grea? E una din cele mai vechi limbi ale Europei… Dacă ați învățat un pic de latină, româna trebuie să vi se pară mult mai ușoară…

Privi la poetul care vorbea dulce, i se păru chiar că devernise mult mai agreabil ca la început, de data aceasta se îmbrăcase mai bine, doar pe mâini mai avea mari pete de cerneală.

– Doamnă, reluă poetul discuția, vezi mata, aici la porțile orientului ne-au bătut multe vânturi… Țărișoarele noastre au stat mult timp despărțite una de alta, dar nu și-au uitat limba. Deși are mai multe dialecte, limba română e unitară față de-alte limbi…

Câtva timp privirile lor se încrucișaseră insistent. Furată de șarmul poetului, uitase să-i spună că lecția de astăzi se amână… Trebuia să vină soțul de la Palat s-o ia cu trăsura la ziua de naștere a consulului german. Werter, căci așa îl chema, îi cam

făcea curte. Atunci când fusese în voiajul ei european împreună cu Maiorescu îl întâlnise pe Werter în holul hotelului și-i recitase din *Don Carlos*. Și ce mai ochi dulci îi făcuse! Cumnatul gelos îi strigase: <N-am să te mai aduc la Imperial să te las în ochii tuturor!> <Ce prostuț ești Tit!>, îl mângâiase ea, dar Maiorescu se răcise și-o cam lăsase în voia sorții. Supusă tirului privirilor poetului, femeia avu câteva clipe penibile:

– Voiam să-ți spun ceva, îngână ea, derutată, dar să nu te superi…

Trecuseră de la pronumele de politețe, la pronumele personal.

– Ascult! – sări Eminescu, desmeticindu-se ca dintr-un vis.

– Soțul meu mi-a încurcat lecțiile, îi mai arde de vizite, ține cu tot dinadinsul să fiu și eu acolo…

– Da, înțeleg, se fâstâci poetul și se sculă de pe scaun, voi pleca, nu-i nimic, amânăm pentru altădată…

– Te rog, domnule Eminescu, încă n-am plecat, dacă Will nu vine într-un sfert de oră, eu n-am ce mai căuta în această vizită…

– Nu se poate, doamnă!

– Ba se poate… Să-mi ceară și mie părerea când are asemenea invitații…

– Îmi pare rău, vă adusesem și o poezie…

– Pentru mine?

– Da!

– Mor de nerăbdare s-o aud, poate-o traduc în nemțește!

Eminescu scoase hârtia îndoită din buzunar și începu să citească:

Atât de fragetă, te-asemeni

Cu floarea albă de cireși,

Și ca un înger dintre oameni

În calea vieții mele ieși…

– E scrisă pentru mine? – întrebă ea, fericită că poate să audă asemenea versuri la adresa ei.

– Desigur, doamnă!

– Ooo, cum să-ți mulțumesc?

– Nu doresc nici o mulțumire!

– Și ce titlu îi pui?

Eminescu se apropie de ea, îi luă pana de scris din mână și-i scrise pe foaie: *Dir! (Ție...)*. Mite, fericită, luă foaia, o sărută și-o puse în sertar, veni apoi spre poet și-i întinse mâna, Mihai i-o sărută, o strânse în brațe și o sărută și pe frunte.

De unde avea să știe Mite că poezia fusese scrisă pentru iubita lui uitată în Iași, că Mihai suprapunea peste imaginea Veronicăi, chipul Mitei?

– Oooo, Doamne, îi declară Eminescu, ce frumoasă sunteți! Vă ador, vă iubesc!

Mite puse capul în jos și se roși toată. O mințea pe Mite? Se mințea pe el?

Veni însă Will și le strică idila; trăsura o aștepta în stradă, ieșiră toți din casă, cei doi urcară în trăsură și Mihai o luă spre casă strângându-și pardesiul în bătaia vântului...

38

O lună de zile Veronica plânse urma pașilor pierduți ai lui Eminescu; singura mângâiere a ei era faptul că-și împărțea timpul între casă și spital. Acasă avea fetițele peste care-și revărsa întreaga dragoste, iar la spital erau răniții pe care-i alinta cu o vorbă bună și le mângâia sufletele lor chinuite de răni și de mizerie. Frumusețea fizicului ei închisă ca petalele unei mimoze fu un balsam turnat peste rănile fizice și sufletești ale ostașilor căzuți în suferință…

Binevoitorii care-i deschideau ușa, îi aduceau fel de fel de vești de la București, dar vestea care-o supără cel maimult era legată de noua achiziție în materie de dragoste a lui Eminescu. Auzise și ea despre Mite, aflase că Eminescu se crailicește în lumea mare a Bucureștilor și se ia la harță prin *Timpul* cu liberarii, face vizite lui Maiorescu și chiar la Palat Carmen-Silvei, șI mai auzise că într-un timp se mutase la Maiorescu. Femeia îi povestise poetului că Maiorescu n-o putea suferi de când fusese martoră la divorțul lui când îl văzuse cu directoarea școlii sărutându-se în cancelarie. Știa că-i poartă pică și că-l sfătuiește pe poet s-o lase în pace. Rar de tot se mai mângâia și ea cu poeziile trimise de el *Convorbirilor literare* la Iași, recunoscând în ele clipele petrecute împreună…

Nemaiputând să suporte despărțirea, Veronica Micle, după aproape un an de la plecarea poetului, se hotărî să-i facă o vizită la București. Era spre sfârșitul lui octombrie, burnița peste oraș; amintiri de tot felul se învălureau în capul și-n inima femeii care stătea singură pe verandă și privea la acestă toamnă care-o îmbolnăvise. Cu spitalul se terminase, fetele mergeau la școală și ea rămânea singură sau cu Micle care mai mult bolea în casă, făcând-o să-și blesteme zilele. Veronica merse la soț, hotărâtă să-i arunce o minciună, pentru a o lăsa să meargă la București:

– Dragă Ștefane, fetele s-au mărit, merg la școală, aș vrea să la cumpăr niște haine mai a cătării… M-aș duce în capitală, poate le găsesc ceva mai bun acolo…

– Du-te, dragă Veronicuță, îmbracă fetele ca lumea că au început școlile și, sărmanele, cu simbria mea, au rămas golașe…

Pe data de 28 octombrie 1878, seara, Veronica bătea la poarta lui Eminescu pe Strada Speranței, în curtea vechii mânăstiri Caimata cu bolțile scunde și afumate. Obosită de drum, plouată, Veronica privea înmărmurită la pitorescul locului unde igrasia se ridica pe zidurile negre ale casei, aidoma cadrului din *Sărmanul Dionis*; ierburile încă verzi, deși toamnă târzie, stăteau răsucite pe lângă ziduri și salcâmii, în bătaia vântului, își scuturau mărunt frunzele îngălbenite peste caldarâmul străzilor. Ploua amarnic peste tot Bucureștiul și felinarele străzii păreau niște lumânări aprinse în bezna nopții care încremenise orașul cu întunericul ei.

Mai la o parte de mânăstire, într-o casă țărănească cu prispă cu stâlpi de lemn, cu două odăi și tindă se vedea pe geam o lampă aprinsă, iar la masă, poetul, citea sau scria ceva. Biciuită de spicul rece al ploii, Veronica își luă inima-n dinți și deschise poarta, o luă pe o potecuță strâmtă, căptușită cu frunze de salcâm și se îndreptă spre casa din față. Urcă pragul și privi pe fereastră. Voia să intre la el incognito, așa cum făcea altădată la Iași și să-i acopere cu mâinile ochii lui mari, negri, și să-l întrebe: <Ghici cine este?> Trecuse un an însă de la despărțirea lor, timp în care relațiile lor se răciseră și auzise fel de fel de zvonuri despre el… E mai bine să strige… Sau nu, să bată în geam de trei ori, așa cum făcea el când venea la ea… De trei ori… Cifra lor fatidică… Bătu ușor în fereastră de trei ori și tăcu, vântul suna tăblăraia veche de pe acoperișul mânăstirii. Mihai ridică capul și ascultă câteva clipe împietrit. Nimeni din București nu-i mai bătuse așa la ușă în ultimul timp și nu-l mai vizitase nimeni. Rar de tot mai venea Slavici, dar el intra direct pe ușă. Baba Muscălăgioaia făcea curat când poetul era la redacție, Caragiale, comod, cum era, nu s-ar fi deranjat el pe un asemenea timp să vină la Eminescu, și nici Ronetti Roman n-ar fi făcut-o!

Veronica Micle bătu a doua oară mai tare tot de trei ori.

– Cine este ? – întrebă poetul.

– Eu! – răspunse un glas de femeie în care poetul deslușI vocea Veronicăi. Nu știa ce să creadă, visa ori nu? Zâmbi, plin de bucurie, era glasul ei pe care nu-l mai auzise de un an de zile. Ce să caute ea pe un astfel de timp la el? Știa că-i dăduse adresa când o felicitase de ziua ei, pe două zeci și doi aprilie…

– Veronicooo! – izbucni poetul într-o cascadă de bucurie, deschizând ușa- tu aici? Nu-mi vine a crede că ești tu în persoană, Tolla mea cea dulce și frumoasă! O cuprinse în brațe și-o învârti prin cameră, sărutând-o ca un nebun pe gură, pe obraji, pe gât.

– Stai, zgrăbunțule, lasă-mă să mă dezmeticesc și eu că-mi ajunge o zi de drum prin mizeria toamnei… Am ajuns să vin eu la tine… Te-aștept de-atâta timp să-mi dai un semn de viață și tu m-ai uitat, Mihai! Ai jurat să nu mai dai prin Iași, de ce, Mihai? De ce?

Eminescu tăcea; tăcu și Veronica și privi peste universul lui intim… Ce umil și ce sărac și ce simplu în sărăcia lui… Patru pereți văruiți proaspăt, acoperiți cu policioare cu fel de fel de cărți, aruncate în neorânduială; tavanul înnegrit, afumat, cu grinzile ieșite în cameră, apoi o masă, un scăunel, un lighean cu apă într-un colț… o velință țărănească pe pat, pe jos pământ acoperit cu rogojini, drept preșuri…

– Voiam să vin, Veronico, dar când? Așteptam aniversarea *Junimii* să te văd, aveam și eu un motiv, nu mai clevetea lumea…

– Ia ascultă, Mihai, tu crezi că lumea e proastă? Ce-ai vrut tu să spui cu *singurătatea* ta? Tu crezi că eu nu sunt *singură?* Sau cu *Departe sunt de tine*? Am roșit pentru amândouă poeziile când le-am citit în *Convorbiri*, toți se uitau la mine și bănuiau pentru cine sunt scrise… *Singurătatea* ta seamănă cu modul tău de viață din această căsuță… Și ca dovadă că încă te iubesc, ți-am învățat-o pe dinafară! Ascultă-mă! Și Veronica Micle se retrase ca o școlăriță și cu talentul ei de artistă, începu să recite:

Cu perdelele lăsate
Șed la masa mea de brad
Focul pâlpâie în sobă
Iară eu pe gânduri cad

Stoluri, stoluri trec prin minte
Dulci iluzii. Amintiri
Țârâiesc încet ca grieri

Printre negre, vechi zidiri,

Sau cad grele, mângâioase
Și se sfarmă-n suflet trist,
Cum în picuri cade ceara
La picioarele lui Crist.

În odaie prin unghere
S-a țesut păiejeniș
Și prin cărțile în vrafuri
Umblă șoarecii furiș
.....
Câte-odată prea arare
A târziu cânr arde lampa,
Inima din loc îmi sare
Când aud că sună clampa…

Este Ea. Deșarta casă
Dintr-o dată-mi pare plină,
În pridvorul negru-al vieți-mi
E-o icoană de lumină.

Și mi-i ciudă cum de vremea
Să mai treacă se îndură,
Când eu stau șoptind cu draga
Mână-n mână, gură-n gură…

– Iată-mă, Mihai, eu sunt, poate că și poeziile tale m-au făcut să vin, îmi era dor de tine, de glasul tău, de sărutul tău… Ce te uiți așa la mine? Sau poate că ți-am căzut plocon când nu te așteptai? Există clipe când Dumnezeu ți-a mințile, numai așa-mi pot explica graba cu care m-am hotărât să vin la tine pe-o astfel de vreme! Zi-ișI tu ceva, ce stai ca mutul…

Drept răspuns, Eminescu o luă iară în brațe și o sărută, strângând-o la piept ca pe o comoară.

– Ce te uiți așa la mine? – repetă femeia văzând că Eminescu nu mai zice nimic și o tot privește, după ce-i recitase poezia *Singurătate*.

– Mă uit și nu-mi vine a crede ochilor că ești tu! E prea mare contrastul între toamna asta banală cu ploi și vânturi și bucuria pe care mi-ai făcut-o cu venirea ta!

– Hai dezbracă-ți haina, nu vezi că ești plouată, fă-te lejeră și simte-te ca la noi acasă!

Veronica își lepădă pelerina udă, își lăsă un geamantan la ușă, își scoase pantofii și se urcă în pat, cuibărindu-se în așternuturi.

Eminecu dispăru, merse în bucătăria lui și luă de-ale mâncării; îi cumpărase Muscălăgioaia carne de la măcelărie și-i făcuse fripturică de porc, patronul ziarului *Timpul* îi adusese niște vin din podgoria lui de la Panciu și toate acum erau bine venite.

– Și acum, intră Eminescu pe ușă cu bunătățile, spune-mi, Veronico, ce mai faci tu?

– Ce să fac, Mihai – îi sări ea în ajutor – îți plâng urma pașilor tăi, de când ai plecat tu din Iași mă simt așa de singură fără tine… Nici copilele nu mai sunt în stare să mi le mai iubesc ca înainte…

– Dar nu mai era cu putință, Veronico, să mai rămân acolo! Pentru mine Iașul însemnai tu! Ți-am propus căsătoria, mi-ai refuzat-o! De ce era să mai stau? Devenisem un caraghios în fața ta și-a întregii lumi!

Veronica tăcu, avea dreptate Eminescu.

– Bine, reluă ea discuția, dar trebuia cel puțin să-ți iei *la revedere* de la mine!

– Te-am căutat în ultima seară acasă și nu te-am găsit, am colindat tot Iașul în speranța că te întâlnesc, dar degaba, am vrut să rămân pentru a doua zi, dar luasem bilet de tren și nu se mai putea… Refuzul tău m-a supărat rău…

– Refuzul meu? Bine, Mihai, doar știi, ți-am explicat de o sută de ori că eu mi-am sacrificat copilăria pentru această mizerabilă mezalianță și-acum când să beneficiez și eu de o viață lipsită de nevoi, să-i dau cu piciorul? Ce ne-ar oferi mizerabila de viață

amândorura? Ca dovadă că nu sunt răutăcioasă cu tine, iată-mă, am venit! De ce taci? Mâț afurisit ce ești! Condamnă-mă, bate-mă, fă ce vreai cu mine, dar lasă-mă să te iubesc!

Veronica îl îmbrățișă și-l sărută, apoi se desprinse din brațele lui și-l scutură de păr:

– Prea te-am răsfățat rău, Mâțule ce ești!

Veronica așternu masa si se așezară să cineze.

Niciodată poetul nu trecuse prin aceste clipe de dulce trai casnic, erau numai ei doi; femeia radia toată un aer proaspăt de fericire, deși era neodihnită de o zi și o noapte. Poetul nu se mai sătura privind-o: era chipul ei mult dorit, erau ochii ei, vorba ei, grațiile ei, cu mișcările corpului ca ale unei dulci și sălbatice feline, râsul ei și buzele ei și parfumul ei care se răspândise în toată casa. La Iași se furișau pentru câteva clipe pe undeva să fie singuri și n-aveau timp să-și spună tot unul altuia. Aici camera luase un aer intim de dulci nebunii în doi așa cum își dorise el și cum visase…

Mâncară în liniște, le era foame; Veronica servise ceva în tren în fugă și poetul, la masa de lucru, uitase de mâncare, cum uita întotdeauna când se-apuca de scris.

– Spune-mi ce noutăți mai sunt prin Iași?

– De când ai plecat tu, Iașul mi-a devenit un târg nesuferit!

– De la Creangă ce vești mi-aduci?

– Regretă și el plecarea ta; pe zi ce trece devine tot mai posac, după criza lui de epilepsie…

– Și fetițele tale?

– Fetițele mele s-au făcut fete! Valeria vrea conservatorul… Dacă eu n-am avut noroc, poate că are ea… Are și talent, cântă la pian și are o voce superbă de soprană… Noroc! – întinse Veronica paharul.

– Nu știu, Veronico, dar norocul fuge de mine ca Fata Morgana. Noroc să dea Dumnezeu! Spune-mi tu ce mai faci pe-acolo? Te mai învârți printre boieri și împăunații ceia de ofițeri?

– Iar ești răutăcios, Mihai! M-am lăsat de spital, am fetele mari, trebuie să le port de grijă… Și-apoi boala lui Ștefan mi-a dat totul peste cap…

Tăcură și mai băură câte un pahar. Veronica se întristă și puse capul în jos, Eminescu oftă și el și o privi insistent; avea impresia că visează un vis frumos. Privea la ea și nu-i venea să creadă că e Veronica în carne și oase. Oare era femeia lui pe care o dăruise cu toate epitetele pământului? Acel chip angelic ce-l visase și care se țesuse în închipuirea lui înainte de-a o cunoaște la Viena? Visul blond și blondul lui noroc care-l urmărise peste tot cu ochii aceia mari și gura mucă?… Acum era lângă el, în cameră cu el, îi auzea glasul, îi prindea chipul cu privirile pe furiș, ochii ei albaștri, vocea ei dulce, cântată, cu zâmbetul ei veșnic pe față care-o întinerea și-o făcea atât de iubită de toți bărbații, părul ei ca o mătase lungă, corpul ei plin, rotund, cu șolduri arcuite, cu piciorușele sprintene, un fel de sălbăticune dulce…

– Pe tine, Mihai, te roade gelozia ca un vierme! Ce Dumnezeu te mai gândești la boieri și la ofițeri, ce vreai dovadă mai bună ca asta: să-ți lași bărbatul bolnav în casă și copilele singure și să iau câmpii după tie? De ce Dumnezeu crezi că am venit? Pentru că te iubesc, Mihai, pentru că m-am înșelat; plecând tu din Iași am crezut că-mi trece, că-i o toană trecătoare, dar n-a fost să fie așa! Depărtarea m-a apropiat mai mult de tine, te-aveam în minte, trăiam cu tine sub pleoape, numai tu erai în inima mea bicisnică, tu, cu *Despărțirea* ta și cu *Singurătatea* ta… Le citeam în *Convorbiri* și plângeam…

Mihai nu-i răspunse, nu-i veneau cuvintele.

– De ce taci? Crezi că eu nu știu de vizitele tale? Mi-au venit și mie fel de fel de vorbe pe la urechi, dar eu n-am dreptul să mă supăr… Poate că și de-aia a venit mâța pe la tine!

Mihai zâmbi, nu tăgădui, dar nici nu confirmă, o prinse de mână și o mângâie, sărutând-o pe obraz.

– Ce-i cu poezia asta tristă pe care mi-ai trimis-o? Era un fel de scrisoare în versuri, scrisă într-un moment de grea tristețe. Și scoase o foaie din geantă și începu s-o citească:

Departe sunt de tine și singur lângă foc,

Petrec în mine viața-mi lipsită de noroc,

Optzeci de ani îmi pare în lume c-am trăit,

Că sunt bătrân ca iarna, că tu vei fi murit.

– Cum să mor, dragă Eminescule? – zise ea și-i dădură lacrimile, apoi continuă, ștergându-și o lacrimă de pe obraz:

Aducerile-aminte pe suflet cad în picuri,

Redeșteptând în față-mi trecutele nimicuri;

Cu degetele-i vântul lovește în ferești,

Și toarce-n gându-mi firul duioaselor povești,

Și-atuncea dinainte-mi prin ceață parcă treci,

Ce ochii mari în lacrimi, cu mâini subțiri și reci;

Cu brațele-amândouă de gâtul meu te-anini

Și parc-ai vrea a-mi spune ceva… apoi suspini…

Eu strâng la piept averea-mi de-amor și frumusețI,

În sărutări unim noi sărmanele vieți…

O! glasul amintirii rămâne pururi mut,

Să uit pe veci norocul ce-o clipă l-am avut,

Să uit cum dup-o clipă din brațele-mi te-ai smuls…

Voi fi bătrân și singur, vei fi murit demult!

După recitare, poeții se priviră și se surprinseră unul pe altul plângând.

– Dă-mi voie acum să-ți dau replica. Scoase o altă foaie și începu, cu mai multă vervă:

De ce-ți mai numeri anii să vezi de ești bătrân

Când știi ce grea durere tu porți în al tău sân,

Și pentru ce oglinda întrebi privind în ea

Să-ți spună că nu-i încă sbârcită fața ta,

Când știi c-a tale lacrimi ce curg neîncetat

Adânci și triste urme în suflet ți-au lăsat,

Și crezi c-o veșnicie amară e de când

O clipă fericită avut-ai pe pământ?

De afară se auzea vântul toamnei bătând în ferestre și bici de ploaie izbind geamurile. Dar decorul de acum le devenise bun prieten. Se așezaseră în pat ca doi prunci, mângâindu-se unul pe

altul. Veronica se dezbrăcase și Mihai îi cuprinsese gleznele și mijlocul, sărutându-i tot corpul; îi simțea respirația, căldura corpului care ardea ca o flacără vie între palmele lui și amândoi, cuprinși de beția dulce-amară a dragostei, gustară din cupa de aur a lui Eros…

39

Zorii zilei îi găsiră în pat, leneveau. Mihai se sculă și aprinse focul în sobă, acum avea lemne tăiate de Raisa Muscălăgioaia pe prispă. Prima grijă fusese să cumpere lemne de foc să nu mai tremure ca iarna trecută. Veronica se sculase și făcuse ordine în toată casa, iar Mihai pregătea micul dejun.

– Și zici că Maiorescu ține la tine? – îl întrebă Veronica pe poet, care aflase că un timp Mihai stătuse la la el în gazdă.

– Nu știu dacă ține, îi răspunse Eminescu, dar știu că e singurul care m-a ajutat mai mult.

– Crezi c-o face de dragul tău? A intuit în tine un mare poet și vrea să demonstreze lumii că e un mare Mecena… Îl cunosc eu destul de bine…

– Îl cunosc și eu, dar ce să fac? Societatea lor e singura în care am putut să-mi citesc producțiunile…

La micul dejun făcură planul pentru toată ziua; Eminescu va da pe la redacție să-i ceară voie lui Slavici să meargă prin oraș cu Veronica. Femeia va face cumpărături și se vor întâlni în fața caselor Momuloaiei, lângă clădirea teatrului.

Mihai o luă pe Calea Mogoșoaiei spre redacție, iar Veronica spre Lipscănărie, unde putea găsi marfă mai multă.

Slavici, care tuna și fulgera îngropat în hârtii, îl luă la rost pe Eminescu,care întârziase atât de mult,pe un ton amenințător :

– Ce s-a întâmplat, Mihai, cu tine? N-avem material, vine băiatul după manuscript și tu vii acum, căzut din lună! Ai scris articolul?

– N-am avut timp, Ienciule!

– Bine , dar ce-ai făcut? Te-a ținut Mite toată noaptea? Văd că ești și nedormit…

– Nu!

– Ai umblat cu amicii prin cârciumi?

– Nu!

– Te scoate din sărite, domnule cu nu, nu, nu! De spelcuit văd că ești spelcuit! Ți-ai pus și țilindrul! Vreo damă?…

Mihai râse.

– Am ghicit, ai? Și cine este fericita? – schimbă Slavici tonul, uitând și el de articol.

– Nu se spune!

– O fi fata popii, bătu-o-ar ciorile!

– Nu e!

– Aaaa, am ghicit! Bibilica de la Iași! Păi bine, domnule, spuneai că nu mai e nimic între voi? Bravos națiune! Tu cu damele, Caragiale cu damele, eu ce pot să fac singur aici? Ne zboară patronul cât ai zice pește și ne trezim toți pe drumuri…

– Eminescu într-un târziu îl întrebă:

– Ai terminat, nene Ienciule, cu dojana?

– Am ternminat! – încheie Slavici scurt, posomorându-se.

– Mai pe seară poate vin și eu… Aș vrea să-mi acorzi câteva ore libere…

– Păi spune, măi omule, așa!

– Eu venisem de altceva…

– De ce venisei?

Slavici ridică ochelarii de pe nas și se uită insistent la el, așteptând răspunsul la întrebare.

– Dă-mi câteva pițule până la leafă…

– De ce nu i-ai cerut lui Maiorescu? De ce-ai tăcut când te-a întrebat dacă ai nevoie de ceva?

– Mă știi pe mine un astfel de om?

Slavici se scotoci prin buzunare și-i întinse câteva bancnote, fără să le numere:

– Poftim, atâta am!

Mihai numără banii și-i vârî în buzunarul pardesiului:

– E mană cerească, Ienciule!

Plecă imediat, pe drum se întreba în sinea lui cum dracului o fi putând Slavici să păstreze pițulele de la lună la lună pe când lui

nu-i ajungeau nici două săptămâni. Acum se bucura de această calitate a prietenului său; dacă n-ar mai fi astfel de oameni, de unde s-ar mai împrumuta el? Banii îi ajungeau și de restaurant și de drum, voia să-i plătească biletul de călătorie Veronicăi până la Iași.

Se întâlni cu Veronica la ora stabilită în fața teatrului Mare; femeia îl rugă să fie mai discreți, să nu se expună privirilor tuturor că poate e cineva care-o toarnă lui Micle. Hotărâră să meargă pe Bulevardul Academiei, la Cosman, patronul unui restaurant care-l servea pe poet și cu care se cunoștea bine.

– Am încredere-n tine! Doar ești crai de București! – glumi Veronica când Mihai îi făcu acestă propunere.

– Cunosc localul, Veronico, eu merg adesea cu amicii acolo… Domnul Cosman e discret, are și separeuri… Eminescu nu mințea, era aproape de redacție și venea aproape în fiecare zi să servească masa și un pahar de vin, fie cu Slavici, fie cu Caragiale sau cu alți amici de-ai lui… Aici se lua la harță cu inginerul Simțion, cu Danielescu sau cu Dunca pe teme politice sau de altă natură; toți erau ardeleni și în mijlocul lor se simțea foarte bine.

– La domnul Cosman mă întânlesc cu ardelenii tăi, îmi place vorba lor, aduc cu ei parfumul insolit al Ardealului aici în mica noastră capitală.

La ușă îi întâmpină patronul:

– Trăiască poeții României, domnule Eminescu! Apoi trecu la urechea lui: Achiziție rară, îi șopti patronul, e rost de nuntă, domnule Mihai?

– Sperăm, domnule Cosmin!

– Frumoasă domniță! Cum știu poeții ăștia să culegă cele mai gingașe flori!

Jos în localul comun se-auzeau cântând lăutarii. Era un taraf oltenesc care cânta balade cu Iancu Jianu și cu Tudor și mai ales cântece de dor și de dragoste. Melosul oltenesc cu ridicăturile și coborâturile lui neașteptate îi era așa de drag poetului încât ar fi stat nopți întregi să-l asculte. Fusese pe vară la conacul lui Mandrea de la Florești-Dolj, trimis mai mult la insistențele lui Thoderiță Rosetti pentru a se lecui de *trohana* lui care-l tot încerca și, printre traducerea cronicilor hurmuzăchești, Mihai făcea adesea excapade prin satele și orașele oltene precum

Craiova, Târgu-Jiu, Filiaș și asculta astfel de tarafuri. Muzica de acum îi împrospătă amintirile doljene: râuri, șes, dealuri, pe fondul munților din depărtare. Lăutarii îi ziceau cântecul Iancului:

Frunză verde-a bradului

Iancu a Pietrarului

Cu fata olteanului

În codri Albeanului

Îmi fac sama banilor

La tupina brazilor,

Tot galbeni și irmilici

Care-i beau, dragă, pe-aici!

……..

Cântecul se depărtă până se stinse. Mihai intră cu Veronica într-o cameră dosnică și se așezară la masă. Mihai comandă purceluș la capac și vinul casei cu tot tacâmul. Mai ceru să i se aducă și un buchet de garofițe roșii.

– De ce roșii și de ce garofițe? – îl întrebă Veronica – tu nu știi care e floarea noastră dragă?

– Floarea noastră-i albăstreaua sau veronicuța! Veronicuțele sau albăstrelele tale cresc numai pe la noi prin Moldova. E numele tău, simbolul curat al dragostei noastre:

Și te-ai dus, dulce minune

Și-a murit iubirea noastră,

Floare-albastră, floare-albastră,

Totuși este trist în lume!

– Eu nu știu de ce ai crezut tu c-a murit iubirea noastră… Iubirea noastră, Mihai, nu va muri niciodată! Noi vom fi blestemați să ne iubim toată viața… Depinde de tine încotro va merge relația noastră… Iată că acum ți-am devenit șI metresă…

– Să ne iubim și să ne urâm… Când sunt gelos pe tine, te urăsc, Veronico!

– Dragoste-pacoste, cum zicea mama, Dumnezeu s-o ierte, c-un Împușcă-n lună!

– Nebunatică mai ești!

Mâncară apoi pe tăcute, Veronica privi ceasul, trecuse aproape o oră. <Ce repede trece timpul lângă Mihai> – gândi ea. Vinul o îmbujora și-i desclești limba:

– Iar ne vom despărți! Și-acum nu știu, zău, pentru cât! Nu pot nici eu să stau pe drumuri… Parcă aș pleca la galeră. Acum e rândul tău… La ce te gândești?

– La neîmplinirile noastre, la faptul că rămân singur la gogoșeria asta de jurnal, la faptul că vine iarna și stau singur…

Se-auziră bătăi în ușă, erau țiganii, un viorist, un țambalagiu și-un cobzar:

– Să trăiți, boierilor! Ne-a trimis domnul Cosman să vă facem o cântare!

– S-o auzim! – îi îndemnă Eminescu.

Lăutarii își acordară instrumentele și începură:

Puiule, puiuțule,
Rău ai fost, drăguțule,
Mi-ai fost șarpe mușcător,
Amoraș, amor, amor!
Pentru tine le-am tras toate,
Mori, puiule, mori!
Și-acum zici că nu se poate,
Mori, puiule, mori!
Le-am tras și le pătimesc
Mori, puiule, mori!
Pentruun pui care-l iubesc
Mori, puiule, mori!
Șed în loc și ard în foc,
Mori, puiule, mori,
Ies afară,ard în pară,
Mori puiule mori,
Ies la câmp ca să mă sting,

Mori, puiule, mori!
Bate vânt mai rău m-aprind,
Mori, puiule, mori!
Jalea-mi este piste fire,
Mori, puiule, mori!
În ceasul de despărțire,
Mori, puiule, mori!
Că pedeapsă mai grea nu-I
Mori, puiule, mori!
Decât depărtarea lui,
Mori, puiule, mori!

Veronica și Eminescu bătură din palme, le plăcuse cântecul. Lăutarii își dezlegaseră gurile și trecură la alt cântec:

Auzi, lele, auzi, dragă,
Auzi, lele, popa toacă,
Ieși afară și te roagă.
Te roagă la Dumnezeu
Să fie pe gândul meu:
Să moară bărbatul tău,
Să mă-nsor, să te iau eu,
Să mă culc pe sânul tău
Ca șarpele de dudău.
Auzi, lele, popa toacă
Ieși afară de te roagă!
Roagă-te la Dumnezeu
S-ajung eu bărbatul tău,
Să-ți iau ie de arnici,
Și în picere cipici
La gât salbă de mărgele,
Să te fudulești cu ele…

De data aceasta Veronica cu Mihai tăcură, cântecul le atinsese o coardă sensibilă, cum să aștepte ea moartea lui Micle, ar fi nedrept față de Dumnezeu să gândească așa. Eminescu schimbă tonul:

– Voi știți, mă, să scrieți?

– Eu știu, domnu șef!

– Să-mi scrieți și mie cântecele astea să le dau la ziar! Poporul e cel mai mare poet!

Veronica interveni:

– Romanțe știți să cântați?

– Cum să nu știm, cocoană! Ia ascultați:

Nu pot uita și orice-aș face
E în zadar, nu pot uita;
În pieptul meu inima zace
Arsă de dor. Nu pot uita!

M-ai nebunit cu-a ta zâmbire,
Cu ochii tăi ce strălucesc.
Tu mă privești plin de uimire
Ce vreai? Așa e, te iubesac!

Începu și poetul cu glasul lui de bariton, însoțit de Veronica:

Dar te iubesc la nebunie!
Cât am luptat, tu nu vei ști,
Și în zadar! Ei, bine, fie,
Iubindu-t , eu voi muri!

Eminescu privi la ceas și dădu semne de plecare, ieși în stradă să caute o trăsură, voia să meargă acasă să-i ia bagajele VeronicăI și apoi s-o conducă la gară. Se lăsase seara, vântul toamnei se juca cu frunzele veștede pe străzi; ploua mărunt peste oraș și rarii trecători treceau zgribuluiți spre casele lor, sub umbrelușe. Eminescu aprinse o țigară, trase câteva fumuri și se gândi că nu mai avea timp să ajungă la redacție așa cum îi promisese lui

Slavici. Dar spera ca Ienciu să-l ierte pentru că era un om concesiv și-l iubea mult pe Mihai.

Ajunseră la gară repede șI Mihai se grăbi să-și ia *la revedere* și să plece la redacție. Nu-i era de Slavici cât de șfichiuirile lui Caragiale care semăna vorbele ca pe ghimpi.

– Eminescule, bine c-ai venit mai repede, o veste pentru sufletul tău!- îl luă Caragiale în primire.

– Slavici îi întinse câteva bancnote de franci și-i zise:

– Dumunică se joacă *Luiza Muler* la Iași, ți-am făcut delegație din partea Timpului, dă-i drumul la gară să nu pierzi trenul…

– Vezi cum se gândrște nenea Ienciu la tine! – sări Carageale. Să-l arunce pe om în gura iernii pe drumuri… Ce oameni, dom'ne!

Se dezbrăcase de haină și rămăsese în vestă, trecând lângă sobă la masa de scris cu nasul în hârtii…

– Tot leneș ai rămas Grecule, i-o reteză Mihai, stoarce-ți și tu creierii și fă un articol, nu mai profita de munca altora… Te-ai roșit ca un rac acolo lângă sobă… Vă salut, am plecat!

În stradă Eminescu făcu semn unei trăsuri, se urcă în ea, își strânse mantaua la piept pentru că se lăsase răcoarea și încă mai ploua și fugi la Filaret. Se vedeau picăturile de ploaie la lumina felinarelor, căzând pe caldarâm. Urcă pe dealul Filaretului pe la Mitropolie, pe lângă pădurice cu gândul la orașul pe care-l părăsise cu un an în urmă. Va revedea Iașul! Nu-l mai încânta ca altădată… Dar se va întâmni cu Miron și cu Creangă, îi era tare dor de ei… Și mai înainte de toate era Veronica, pe ea o găsea la gară, pentru ea alerga… Vor pleca împreună la Iași…

Pe Veronica o găsi pe o bancă în sala de așteptare, dormea lângă geamantan, merse la ea și o strânse cu palmele de ochi:

– Ghici cine e?

Femeia tresări speriată:

– Mihai, tu erai? Ce-i cu tine, ce-ai pățit?

– Merg și eu la Iași!

– Ești nebun, de ce mergi?

– Duminică se joacă *Luiza Muler*, mi-a dat ziarul delegație să asist la reprezentație!

– Ce bine-mi pare! Așa de greu îmi venea să călătoresc singură…

Se aprinseseră felinarele, gara la acea oră era aproape pustie, trăsurile aduceau câte un om rătăcit sau plecau spre centru cu clienți. Mihai se așeză lângă ea pe bancă, îi prinse mâna și i-o strânse, era rece…

– Mihai, Mihai, zise Veronica, unde-o să ajungem noi cu atâta dragoste?

– Poate vii și tu duminică la reprezentație!

– Poate! – urmă Veronica.

– De ce *poate*?

– Dar ai uitat, domnule, că eu sunt căsătorită? Am bărbat și copii…

Eminescu tăcu, de câte ori Veronica aducea aminte de situația ei, poetul se întuneca, parcă ceva se rupea în sufletul lui.

– Sper că vei veni la aniversarea *Junimii?* Am să-ți citesc atunci niște poezii… Spuneai odată la Viena că ți-ai început cariera cu teatrul, de ce n-ai rămas actor?

Mihai râse:

– Pentru că eram poate un actor prost! Cu tine era altceva, aveai talent, puteai să te realizezi.

Veni trenul în gară și Mihai cu Veronica se urcară și ocupară un cupeu. Mihai îi trase pelerina și i-o agăță în cuier, își dezbrăcă și el mantaua și se așeză lângă Veronica. În tren era cald,felinarul de pe peron lumina ușor, aruncând umbrele pe jos, într-un joc dulce de lumini și umbre, printre care se zăreau fluturi albi de nea care cădea din înaltul cerului. Cei doi erau fericiți, vor merge o noapte singuri până la Iași; au să-și spună multe… Se apropiară unul de altul, Mihai o cuprinse tandru pe după gât și o sărută, Veronica îi răspunse la sărut , făcându-se mică în brațele lui. Câtva timp rămaseră mână-n mână, gură-n gură, uitându-se unul la altul, extaziați, îmbătați de dragoste. Era o atracție reciprocă ruptă din marea atracție a astrelor, din acel mister al universului care învârte planetele…

– Vorbeam despre teatru, reluă Veronica discuția, ție nu ți-a plăcut, dar eu am fost înnebunită… Eram elevă în ultima clasă și-am dat un spectacol în sala teatrului… Jucam *Violeta* din *Traviata* de Verdi, așa de mult îmi plăcea acest rol, pe-atunci cântam bine, aveam o voce frumoasă și dulce… Eram îmbrăcată fermecător de frumos, aveam o rochie albă, albă, și un aer degajat de mare artistă. Parcă pluteam, Mihai, peste toată sala aia plină cu lume… Cum s-a întâmplat că în sală era și o trupă de actori italieni. Parcă o văd pe doamna Macri, directoarea noastră, că se apropie de scenă și-mi face semn să cobor. Eu eram în culmea fericirii, aplauzele nu mai conteneau. <Bravooo! Bravooo!> – striga sala. În sfârșit, cobor, lângă doamna Macri era un domn, mai pe urmă am aflat că era directorul acelei trupe italiene. Și întreabă el: <Cine este această distinsă domnișoară care cântă așa de frumos?>. Doamna Macri se umflă în pene, lăudându-se cu mine: <E cea mai vestită cântăreață a românilor și se cheamă Veronica Ana Câmpeanu!> – zisese ea cu mândrie. Îți închipui ce-a fost pe mine când am auzit-o așa! <Domnișoară, zice acel domn, adresându-mi-se, ești divină, n-ai vrea să te angajezi în trupa mea?> Eu am tăcut, nu puteam să hotărăsc, trebuia s-o întreb pe mama. <Ți se deschide un viitor strălucit, mai zice el, doresc să fac un turneu în Orient și Occident și-aș vrea să te iau cu mine, ești tânără, înveți repede, vei ajunge o mare artistă!… Îți dau o mie două sute de lire pe seară!>, insistă el, dacă vede că pe mine nu prea mă încântă… Dar eu proastă… Se-apropiau și examenele, eu trebuia să mă pregătesc… I-am spus mamei și nu m-a lăsat. <Artistele, zice ea, sunt niște destrăbălate>, cunoaște ea <destule artiste care au murit sărace!> Apoi au venit examenele și a pus Micle ochii pe mine…

– Poate ajungeai artistă la Scala! – glumi Eminescu.

– De ce nu? Tu ești ironic! Dar îmi astâpăram și eu o sete a sufletului, sete care mă va arde toată viața! Cu doamna directoare avusesem eu niște conflicte mai vechi tot pe tema *Thaliei.* Eram în clasă la meditație, eu scrisesem o piesă de teatru despre viața lui Dante Aligheri și ardeam de nerăbdare s-o citesc colegelor… Era un poem într-un act, acțiunea se desfășura în parcul cimitirului din Florența, eu citeam, dar în același timp jucam și rolul Beatricei… Ah, de câte ori n-am visat eu acest rol… Îngenuncheasem în fața catedrei pe care eu mi-o imaginam mormântul marelui florentin și recitam niște versuri. <Ooo, tu,

moarte care mi-ai răpit iubitul…> sau cam așa ceva. Între timp intră doamna Macri și, fără s-o văd eu, se posatează în ușă, urmărindu-mă. În clasă era o liniște mormântală. Aud doar atât: <Eleva Veronica Ana Câmpeanu, dă-mi caietul acela!> Eu am înlemnit, m-am ridicat spăsită și i-am dat caietul. Atât a zis: <Știi ce te-așteaptă, nu?>

– Rugul! – trebuia să răspunzi și tu.

– Da, rugul! Dar nu mai știam de mine… Caietul acela nu l-am mai văzut nici în ziua de astăzi…

Trenul se pusese de mult în mișcare, înainta prin noaptea slinoasă spre dealurile și munții Moldovei cu iuțeala unui bolid, din când în când, urmând câte un fluier lung prin cine știe ce stație… Niciodată nu mai călătoriseră împreună atât de mult… Erau parcă într-un vis, peste o câmpie albă-albă, cu un alb imaculat câzut de câteva ore din albastrul infinit al cerului. Ningea peste natură și peste viața lor, sporindu-le fericirea și bucuria revederii. Veronica se înghesuise în sufletul poetului, simțindu-i respirația și căldura corpului. Privi pe fereastră:

– Mihai, Mihai, ce frumos ninge afară! – se bucură ea.

– Iarna nu m-a bucurat niciodată, dar acum, când sunt cu tine, n-o mai simt!

– Hai lasă, nu mă mai peria! Povestește și tu ceva din viața ta!

– Tot despre teatru, dacă vreai! La început și eu am fost îndrăgostit de teatru, las la o parte copilăriile prin țară cu Iorgu și Matei Millo când a venit tata și mi-a tras o chelfăneală… La Viena mi-am dat seama cât de departe sunt de teatru… Treceam pe stradă cu Chibici pe lângă Burgtheaterul-Imperial, se juca *Lear*, era iarnă, crăpau pietrele de ger, ne-am așezat la coadă încă de dimineață să luăm bilete, am tremurat acolo câteva ore și tot n-am ajuns la casă… Îl văd pe Chibici că pune mantaua în cap, trage o înjurătură pe nemțește și pleacă, lăsându-mă pe mine acolo… Până la urmă am reușit să iau bilet; ce spectacol minunat, Veronico! Ce actori! Vedeam pentru prima dată o piesă de teatru după toate regulile artei dramatice! Era ceva fantastic cum îți dădea iluzia realității… Clocoteau pe scenă toate pasiunile omenești! Mi-a rămas întipărită pe retină imaginea regelui orb, asemenea unui cerșetor pe câmp, în bătaia vântului, sub un cer rebel care ploua, fulgera și trăznea… Un simplu cerșetor cu mâna

întinsă după pomană… Cineva spunea că pe timpul lui Sachespeare scena era o încăpere goală, cu o pătură în loc de cortină; el a făcut-o însă un câmp pentru monarhi… Ce școală de educație pentru popor!

Mihai observă că Veronica adormise în brațele lui, lăsă și el capul într-o parte și adormi și el mângâiat de zgomotul sacadat al trenului care-i legăna ușor…

40

În zadar se uită Mihai s-o zărească pe Veronica la piesă; femeia ori nu vrusese să vină, ori ceva o reținuse să nu vadă spectacolul. Poetul se întoarse cătrănit la București și-i declară lui Slavici răspicat că-n viața lui nu va mai da prin acest oraș. Veronica trebuia să se explice, poetul n-avea de unde să știe prin ce necazuri trecea ea. Găsise acasă pe Virginia bolnavă într-un pat iar pe Ștefan în altul, rudele lui o priveau ponciș ca pe o proscrisă, bănuind unde fusese și ce făcuse ea. Și peste toate astea îi plecase și femeia din casă pentru neplata la timp a salariului, lăsând-o baltă cu toate treburile. Cu concediile medicale ale lui Micle veniturile lor se subțiaseră și nu mai puteau face față cheltuielilor de tot felul. Așadar intră în rolul de gospodină, făcând ordine în toată casa și îngrijindu-și bolnzvii. După fericirea de câteva zile cu Mihai o apucase o mare tristețe, două zile plânse întruna, blestemându-și soarta, apoi o apucară vechile ei dureri de cap care o țintuiau nopți întregi, neputând să închidă ochii.

Eminescu, supărat, dădu totul pe capriciile femeii și găsi mângâieri mai tandre în saloanele Mitei. Dacă rătăcitul sentimental fusese recâștigat de Veronica cu prețul suprem al cedării, Eminescu trecu dintrodată de la starea *Sărmanului Dionisos* la cea a pajului *Cupidon*:

Pajul Cupido, vicleanul

Mult e rău și alintat

Cu copilele se joacă

La femei el doarme-n pat.

Cu mari eforturi Slavici îl determinase să meargă la cea de a cincisprezecea aniversare a Junimii la Iași. În trenul care-i ducea în capitale Moldavă pentru acestă mare sărbătoare a spiritului, Slavici avea în buzunar *Gura satului* spre a o citi în adunare, Caragiale ducea în servietă *O noapte furtunoasă*, sperând a-l consacra ca cel mai mare scriitor dramatic al românilor, Maiorescu, bucuros că-și sărbătorește triumful de mentor al

Junimii, numai Mihai mergea fără niciun țel, cu sentimentele răvășite. Se întreba dacă trebuie să se mai arate femeii iubite pe care o strânsese cu atâta patimă în brațe, după idiferența ei din ultimul timp. Avea de gând să se retragă în Sărărie, la bojdeuca lui Creangă să mai guste o dată din viața patriarhală a prietenului său care-l tot somase în scrisori că l-a uitat.

Dar surpriza fu mare când văzu că de data acesta, scăpată de corvoada căsniciei, Veronica îl întâmpină la hotel și-l invită la ea acasă, sub umbrela protectoare a soțului care dorea să-și revadă pe fostul bibliotecar de la Universitate. Totul fusese pus la cale de femeia care trebuia să reînnoiască firul dragostei lor , rupt câtva timp.

Mihai intră în casa ei după aproape trei ani și totul i se păru intact; îl salută ceremonios pe Ștefan, care se ridicase în capul oaselor pe speteaza patului, și pentru care Mihai avea o mare stimă, dar și o jenă enormă pentru că-i iubea femeia, trădându-l. O sărută, pe Veronica pe frunte și apoi pe Virginia. Sărbătoarea *Junimii* luă o altă turnură pentru Mihai, căpătând aspectul unei feerii în doi-trei. Ștefan Micle fu bucuros că are cu cine schimba câteva vorbe, amintindu-și de clipele frumoase de la rectorat, de Universitate, de bibliotecă, de colegii lui mai tineri de la București pe care-i cunoștea și poetul, Eminescu îi povesti ce face el la *Timpul*, ce voia el de la jurnalistică, îi explică cearta cu roșii, îi vorbi despre *Noua Direcție* a lui Maiorescu, despre schimbarea ortografiei pe care mentorul preconiza s-o discute în Academie…

Apoi Veronica îl invită în salon, sub pretextul că-l obosește prea rău pe Micle. Femeia știa de Mihai că vine și-i pregătise o masă copioasă; mai veseli ca oricând, serviră masa, după care ea cântă la pian, terminând cu un vers din Dante, șoptit la urechea poetului:

– *L'amor che move il sole e l'altre stelle!*

– Da, Veronico, *iubirea mișcă soarele și celelalte stele*, numai pe tine nu te-a mișcat! Te-am așteptat la *Luiza Muler* și n-ai venit!

– Cum puteam să vin? Tu nu vezi ce-am eu în casă? Fii și tu mai înțelegător! De ce nu mi-ai scris, Mihai? Crezi că eu nu știu că m-ai părăsit? O simt, Mihai, eu am o a doua vedere… Aud pe unul și pe altul că nu te mai dezlipești de fusta Mitei; fraier ești, băiete, face voiaj în toată Europa cu cumnatu-său, singuri-singurei în văzul întregii lumi și tu acum o curtezi…. Ți-a aruncat-o domnul

Maiorescu în brațe ca momeală ca să scape de ea… Și probabil să ne despartă și pe noi…

Eminescu îi explică însă că soții Kremnitz fuseseră foarte drăguți cu el, pe vară îl consultase domnul Wilhelm atât pe el cât și pe taică-său; îi apăruseră iară bubele lui pe picioare și grație lui căpătase un concediu la moșia boierului Mandrea la Florești-Dolj. Avea considerație față de ei și de aceea răspundea la chemările Mitei, care dorea să învețe bine limba română.

Veronica nu fu convinsă, rămase totuși cu sufletul îndoit; poeții se despărțiră cu rugămintea să-și scrie mai des unul altuia.

Eminescu plecă la aniversarea *Junimii* și tot timpul stătu trist și abătut. Ascultă cele citite de tovarășii săi și-i plăcu mult *Noaptea furtunoasă* a lui Caragiale. În ședință nu citi nimic, dar la plecare îi lăsă lui Negruzzi câteva poezii să le publice în *Convorbiri…* Era vorba de *Pajul Cupidon, O rămâi* și *Pe aceeași ulicioară…* Pe primele două le luase de la Veronica în manuscris, iar pe ultima o scrisese noaptea la hotelul *Dacia*, aducându-și aminte de strada pe care călcase de atâtea ori, spre locuința Veronicăi.

41

Decembrie 1878

Scumpul și mult iubitul meu Titi,

Tu trebuie să fii foarte supărat pe mine, văzând c-a trecut duminica și nu ți-a ajuns scrisoarea; dar nu mă învinui de uitare căci eu m-am gândit la tine și cauze în afară de voința mea m-au împiedicat să-ți scriu. Fii încredințat că eu dispun de primul meu moment liber de-a pune pe hârtie gândul meu care este întotdeauna la tine.

Dar uitasem cu totul, nu trebuie decât două șiruri și eu am depășit cu mult numărul, dar dacă trebuie să nu-ți scriu decât numai două șiruri, eu voi renunța a-ți adresa scrisori, căci, să mă crezi, mi-e imposibil să fiu atât de concisă cum dorești tu, și apoi tu știi că nouă, femeilor celorlalte, ne plac îndeajuns frazele pentru a nu ne folosi de ele.

Dacă ai ști tu cât doresc să fiu lângă tine, mi-e lehamite de lumea asta, care nu mă lasă în pace, și care mă destramă, eu am momente atât de jalnice că văd viața alandala și aș vrea să mor, dar sunt prea lașă ca să mă sinucid și în aceste clipe de slăbiciune îmi spun dacă Titi s-ar afla lângă mine poate pofta de-a muri nu m-ar încerca adesea, el ar goli din sufletul meu acest gol pe care-l simt și pe care-l văd în jurul meu.

Știi tu, scumpul meu, întreaga mea viață a fost o născocire pentru lume, în care eu râd, eu glumesc și sunt socotită o persoană foarte veselă, și de câte ori inima mea sângeră, de câte ori eu plâng în timpul nopții, știe singur Dumnezeu, căruia-i deschid inima mea și care cunoaște mai bine decât oricine tristețea ce-mi sfâșie inima.

La revedere, Titi, eu te îmbrățișez de o mie și o mie de ori, nu mă uita.

Tolla

42

Adesea Mite Kremitz se posta la fereastră și stătea așteptând ore întregi. Privea prin sticla fumurie orașul și strada… Toate rămăseseră negre, deși era iarnă și-ar fi trebuit să capete culoarea albă a zăpezii. După lungi și chinuitoare ploi, rămăseseră noroaie și frunzele castanilor putrezite pe străzile pustii, jucându-se vântul cu ele. Mite privea de sus de la fereastră spectacolul și se simțea claustrată ca o floare ruptă din locul ei și plantată aiurea prin cine știe ce buruieni; se gândea acasă la Berlin, o prinseseră dulci melancolii de părinți, de rude, de oraș și de împrejurimile lui cu păduri încântătoare. Compara aceste imagini: Berlinul, oraș mare, modern, cu tramvaie, cu magazine mari, cu teatre, cu operă, cafenele, bâlciuri și Bucureștiul, acest mizerabil oraș așezat la porțile Orientului, plin de gropi și de noroaie, de negustori ambulanți care te agasează cu marfa lor, de țigănci cerșetoare, și de o lume pestriță și incultă…

Ce căutase ea aici? Se luase după Maiorescu care-i promisese marea cu sarea și acum sta închisă între cei patru pereți ai casei. Venise Crăciunul și n-avea nici o bucurie; nu invitase pe nimeni, se săturase să stea înaintea câtorva ciocoi care-l vizitau pe doctor. Maiorescu, supărat, îi rărise vizitele, se plictisise de ea în turneul lor european și acum o neglija. Probabil că-și găsise mângâierea în altă parte. Soțul era un ingrat, niciodată nu știa când pleacă de acasă și când vine și o neglija cu săptămânile. Sta mai mult pe la bolnavii lui prin spital și uita să mai vie acasă.

De data acesta și Eminescu întârzia, era ora patru și un sfert și *profesorul*, altădată punctual, acum nu mai sosea. Se îmbrăcase special pentru el ca o regină cu o rochie lungă, galben-aurie, își pusese pe umeri o eșarfă de mătase crem, adusă de Will tocmai din Palestina. Se privi în oglindă, o oglindă masivă, care-i fura tot chipul ei în verdele luciului. Fața părea incendiată, un roșu aprins colorase obrajii și ochii i se măriseră, speriați parcă de frumusețea chipului; pe pielea albă a gâtului eșarfa dădea reflexe aurii… Era frumoasă sau o înșelau ochii? Ochii aceia mari, arcuiți de sprâncene subțiri, cu sclipiri din fiarele Nordului, ale căror

irisuri jucau diabolic în orbite… Și dacă era frumoasă, ce căuta ea aici? Îi surâsese Parisul, Viena, Barcelona… Își ridică părul blond în mari bucle pe frunte și-i dădu drumul peste arcuirile grațioase ale gâtului, într-un joc inocent cu făptura din oglindă. Își puse la gât safirele, șirul acela lung de mărgele, făcut cadou de ziua ei de Regină. Reflexele strălucitoare ale pietrelor jucau ape-ape pe gâtul marmoreeam al femeii , răspândind în tot corpul fioruri reci. Rochia îi cădea până jos pe covor, drept, mulată pe un mijloc suplu cu forme ovaloide, în crețuri temperate, acoperindu-i picioarele lungi. Zâmbi. Se dusese departe cu fantezia: o regină egipteană din Templul lui Ra, cum o numise Eminescu.

Privi interiorul camerei; mobilele salonului comandate la Paris și cadorisite de perechea regală la nașterea lui Babi, cu luciul lor argintiu, îi prinseră reflexele corpului și i le multiplicară. Două canapele mari cu motive rococo, stil Ludovic al șaisprezecelea, în centrul salonului, apoi biblioteca de palisandru a lui Will cu înfloriturii în nuanțele canapelelor care străjuia un întreg perete, adusă de taică-său de la Francfurt-and-Main, după care urma pianul, încadrat de o parte și de alta de două mari vase de Saxa, pline cu crizanteme roșii.

Focul în cămin ardea dulce, moale, aruncând pe pereți ape-ape de luciri violete și albăstrii..

Mai privi încă odată pe geam și nu se vedeau nici soțul, nici poetul; numai soarele scăpătase undeva la orizont într-o baie de sânge, arătând cât este de mică lumea noastră pământeană, față de marele univers.

– Sărut mâna, domniță! – o luă Eminescu prin surprindere.

– Dar pe unde-ai intrat, domnule Eminescu, că stau de-o oră cu ochii pe fereastră…

– Ca Zburătorul, domniță, pe coșul casei! – râse poetul, văzând-o așa de speriată. Vai, dar ce frumoasă sunteți! – se minună el. Dar unde este Babi că i-am adus un cadou de Crăciun?

– E cu femeia la plimbare! Dar îți mulțumesc eu pentru el…

– Primesc și mutumirile dumitale, dar nu vreau să mă lipsesc nici de-ale lui… Cum mai merge cu româna?

– Încerc să fac niște traduceri din poeziile dumitale, aș fi bucuroasă să le public la Berlin, apropie-te să-ți citesc ceva: *Gleich ist's ob heut ob morgen ich meinen Tod werd finden…*

– Dumneavoastră ați tradus așa: *Tot una-I dacă astăzi sau mâine o să-mi găsesc moartea căci eu voi dispare complet fără urme din fiecare suflet…* Versul: *Când voi să-mi piară urma în mintea tuturor* se traduce mai bine *Da ich aus jeder Selee…* Dar ce ne facem însă cu ritmul și cu rima? Și aici: *Kukukruf und Amselsang,/ Wer verstehn sie zu erlauschen?* A luat forma: *Strigătul cucului și cântwecul mierlei…* Dar s-a stricat ritmul, s-a lungit…

– Mă interesează titlul *Dorinței*, ești de acord cu *Liebeslied*?

– Da, dar nu se mai vede că e o dorință! – râse poetul, uitânduse-n ochii ei.

– Dar ce-i aceea *dorință?*

– A vrea ceva de la cineva…

– Aaa, ia, ia, ia! – râse Mite și se uită cu subînțeles la poet…

– Adică eu te doresc pe tine, te iubesc! – accentuă Mihai.

– Aaa, ia, ia, ia, nicht, nicht! – repetă femeia, lăsând privirile în pământ.

Mihai îi prinse mâna și i-o sărută, femeia se roși toată, căldura corpului îi inundă fața. Se sculă sub pretextul că nu se mai vede în cameră și vru să aprindă lumina. Se auziră pași, veneau cei doi, Babi și cu femeia de serviciu. Se întâlniseră în oraș cu doctorul și-o trimisese repede acasă s-o anunțe pe Mite că în această seară vor avea invitați, vor veni Maiorescu, consulul austriac, prințesa și doi doctori, prieteni ai lui Will. Mite, cu un car de nervi, nu știa ce să mai facă, să mai continuie lecția cu poetul sau să se apuce de pregătiri pentru oaspeți.

Mite se scuză lui Eminescu și plecă repede la bucătărie să-i dea o mână de ajutor femeii. Era târziu, din clipă-n clipă trebuia să vină invitații și ele nu erau gata cu pregătirile. Mihai rămăsese cu Babi, care-l tot întreba dacă mai vine Moș Crăciun. Se-auziră tropote de cai, veni întâi Will și-l salută ceremonios pe Eminescu, își urară la mulți ani și-l întrebă ce mai e pe la Camere… Camerele se închiseseră cu ocazia sărbătorilor de Crăciun…

– Știi ceva? – continuă doctorul care venise de la reședința regală. Ai făcut valuri și la Palat… Regina vrea să te cunoască… Ai încântat-o cu poeziile dumitale… Apropo: peste câteva zile e

ziua de naștere a Mitei, fără să știe frau, fă-mi te rog, un răvaș în versuri de ziua ei.

Eminescu n-avu timp să mai răspundă, pe ușă apăru Maiorescu cu soția care, ironic, cum era, i se adresă poetului:

– Aici e și Pajul Cupidon! Bonjur Eminescule! Ia spune-ne tu în inimile cui mai arunci săgețile? Cum merge eleva Mite, promite ceva la română? Știi ce mi-a zis domnul Rosetti în Parlament? Că am pus niște băieți la *Timpul* care nu știu decât să-njure! Eu i-am răspuns că băieții aceia fac fala literaturii române! Slavici nu vine?

– Ba da, mi-a spus că vine! M-a rugat să-i spun doamnei Mite să trimită trăsura să-l aducă, îi răspunse Eminescu.

– Am aranjat cu Păulescu să vă dea salariile… Cu nădejdea la cotizații, rămâneți pe drumuri…

– Nu-i nimic, domnule Maiorescu, românul n-a murit de foame niciodată!-îi răspunse Mihai.

– N-a murit, da, dar a dus-o greu! N-aș vrea să mă-njurați pe mine care v-am adus aici și-acum să vă privesc ca pe niște frați vitregi.

Eminescu nu-i mai răspunse, vrusese să-i spună că cei trei, el, Slavici și Caragiale demult se simțeau vitregiți la gazetă, își opri vorbele în gât și se-ndreptă spre un raft cu cărți, aduse proaspăt de la Berlin de doctorul Von Bardeleban pentru Mite. Erau operele lui Lenau șI Heine legate în piele, scrise cu litere aurite. Ce și-ar fi dorit și el o astfel de bibliotecă în care să aibă cărțile legate în piele… Deschise pe Lenau, *blestemat poet*! – se gândi el. <Cred că adăpostesc în mine un demon al nenorocului!> – exclamase el, plin de dezamăgire la sfârșitul vieții. De ce făcea Mihai o paralelă între viața lui și cea a lui Lenau? Presimțea oare că și el va călca pe urmele marelui nefericit prin ospiciul de la Oberdobling, stând acolo șapte ani cu mintea rătăcită? Reciti *Liniștea mării* șI *Tânguire de toamn*, apoi închise volumul și-l puse la loc. Luă pe Heine, poetul era alt os, mai viguros, înfipt mai adânc în solul german. Citi *Corabia sclavilor* și se gândi asupra soartei oamenilor…

– Domnul Eminescu s-a retras în lumea ideilor! – se gudură Mite pe lângă poet. Mihai o privi atent, își pudrase fața și își roșise

prea insistent buzele, acel roșu aprins n-o prindea, îi da o notă de vulgaritate ca fetelor de la Cafee Chantant…

– Cu asemenea cărți vă invidiez, doamnă!

– Cred și eu, cadou de la papa! Vă plac prea mult? Nebunul ăla de Lenau?

Mihai nu-i răspunse, zâmbi ironic.

– Știu ce crezi! Ce să ceri de la o femeie ignorantă! Parcă văd că asta e părerea dumitale!

– Nu uitați, doamnă, că nefericitul Lenau e născut pe sol românesc! Când am trecut cu trupa de actori prin Timișoara, am dat o fugă și până-n satul lui, să-i văd casa și să stau de vorbă cu urmașii…

– Daaa? Voi poeții sunteți egoiști, vă iubiți numai între voi…

– Pentru că ceilalți ne cred niște nebuni! – făcu Eminescu aluzie la discuția anterioară…

– Poate că nu m-am exprimat eu bine, am citat impresiile unor prieteni… Eu personal am o mare stimă pentru cei nefericiți…

– Stimă, doamnă, dar nu iubire!

Tăcură.

Pe Mite o chemă femeia de serviciu să primească oaspeții. Veni și Slavici plin de promoroacă, tot singur ca de obicei motivând că soția lui are o migrenă de care nu poate scăpa. Trase la bibliotecă unde era și Mihai să schimbe câteva cuvinte cu el și să se mai dezmorțească pentru că venise cu trăsura și se chircise pe capră de frig.

– Vești de la redacție? – îl întrebă Eminescu.

– Nici o veste! Am închis taraba și-am plecat!

Mihai își cercetă ceasul lui de aur cu care se mândrea, primit în dar de la bătrân. Era trecute de nouă.

– Știi ceva, Ienciule? Eu n-am chef să rămân la sindrofia doctorului, mă supără capul, ca să evit rugile lor am s-o iau pe ușa din dos… Spune-le și tu ceva, un motiv, ceva, că mă doare-n… Ceva să mă scoți cu fața curatră… La revedere!

Slavici crezu că glumește, mormăi ceva, buimac, și rămase cu ochii țepeni, urmărindu-și prietenul care trânti ușa și coborî scările în curtea interioară.

43

– Cocoană, o întâmpină Marghiolița, femeia de serviciu, revenită proaspăt la slujba ei, după ce Veronica se rugase în genunchi de ea să n-o lase tocmai acum la necaz c-o va plăti cu vârf și îndesat după ce va primi Micle ajutorul de boală, dom' profesor e supărat rău, o zâs că unde dracu mai umblați acu pe zloata asta! Și știți ce-a mai zâs? – se strâmbă ea și trecu la urechea Veronicăi – o mai zâs că vă pușcă, cocoană, zău așa, că a cumpărat un pistol de la Armean Grecoteiu și-acu îl ține su' pernă, la capu patului… Zâc eu: hai, dom' profesor, că nu vă-ndurați dumneavoastră de mândrețea de cocoană s-o pușcați, că-i frumoasî și gingașă ca o cochilă, bat-o s-o bată norocu'! Da' el, nimic! Asemenea fimeie nu-mi mai trebuie la curte! Nu ș'cine i-o băgat niște gărgăuni în cap, c-o zâs că te-ai dus la Bobulescu să te drăgostești cu el și te-a făcut magopață… ce-o fi aia… Da' eu am zâs: dom' profesor, o credeți pe cocoana așa de proastă? O fi fost și ea la Bobulescu să dea o leturghie ceva să fugă răul din casă pe pustii, că nu vedeți ce blestem… Și ce-are lumea cu fimeia dacă se-mplimbă pe la Copou sau dacă se mai duce pe la teatru? Să stea cu capu-n sac aci? Nu pătează ea onoarea dumneavoastră de famelist și de profesor ce-ați fost! Lumea e rea, cocoană! Aruncă sămânța netraiului unde e fericirea mai abitir… Ține arma cu cartușu' pe gaura țevii, o face, nebunul că nu știe multe… Zâcea că și-așa nu mai are mult de trăit…

– Ce-aș da eu, Marghiolițo, să am un asemenea noroc! Adică să mor înaintea dumnealui…

– Da' de ce, cocoană, că sunteți tânără, pacatele mele?

– Căile inimii sunt așa de întortocheate, Marghiolițooo!

– Aoleooo, parc-a intrat Ucigăl-Toacă-n casa asta!

Veronica, nervoasă, încheie discuția cu Marghiolița și intră în dormitor, trântind ușa. Privi patul unde zăcea Micle, murmură ceva, ar fi vrut să se certe cu el, dar bolnavul dormea dus. Avea un chef nebun de arțag; altădată când avea acest chef era temperată de vocea lui dulce de ardelean: <No, dar ce-ai copilo?> Sau: <Veronicuțo, fată, ce te-a apucat?> Și ea se

îmblânzea și nu-i mai răspundea la insinuările lui. Acum ar fi vrut să-i reproșeze multe, dar mai ales faptul că-i nenorocise viitorul și-o lăsase cu două copile pe drumuri să se descurce cu ele cum poate. Poate că intra și ea institutoare ca Mândica, prietena ei, și avea familie pe placul ei, sau poate că pleca aiurea și se făcea artistă și colinda lumea, își potolea dorul de umblet, vedea multe, auzea multe, se instruia, vizita țări și orașe, se-apuca ca George Sand să scrie romane, se iubea cu cine vrea ea fără să fie amenințată cu pistolul… El îi tăiase aripile…

Dar n-avu cu cine se războI, Ștefan dormea cu fața în sus ca un mucenic al lui Dumnezeu, avea barba răvăcită și culoarea feței cadalverică. I se făcu frică, dacă a murit, dacă, de data aceasta, gândul acela ascuns al ei se împlinea și soțul ei murise cu adevărat? Deodată îi văzu și înmormântarea, cioclii, cortegiul cu oameni în doliu, popii în față, poate Babulescu și cu Ionescu, profesorii de la Universitate, studenții… Apoi ea, văduvă, pe la unii și pe la alții cerșind bruma lui de pensie… Nu vru să mai gândească nimic, pentru prima dată nu-i mai dori moartea… Așa a fost să fie, așa a fost soarta! Eminescu e imprevizibil, nu poți conta pe el! Iubește ca un nebun și-apoi uită de tine când crezi c-ai intrat în sufletul lui… Micle îi asigurase totuși liniștea materială atât ei cât și copilelor, în casa lui avusese libertate deplină, mânia pe Dumnezeu dacă-i imputa ceva. Era adevărat că pe măsură ce se agrava boala, el devenea din ce în ce mai ursuz… Și care soț nu-și ceartă consoarta dacă-l lasă în pat bolnav și ea pleacă hai-hui cu dorul Copoului sau al teatrului cu gândul la Eminescu… Vru să închidă ușor ușa și să iasă din cameră, își aduse aminte de pistol și dori să se convingă dacă era adevărat ce-i spusese Marghiolița, că-l ține la cap sub pernă. Privi peste tot, jos lângă pernă stătea pistolul căzut, băgat aproape în părul lui lung, lucea cu țeava întoarsă spre capul bolnavului. Prin cap îi trecu o nebunie, tot căuta ea arsenic să-și ia zilele, mai ales că Eminescu o părăsise; n-ar fi mai bine să ia acestă armă și s-o descarce-n inimă? În inimă, da, căci inima o trăda, ea-și cerea dreptul la viață… <*Nu știu, mintea, inima s-asculf*?> – se întrebă ea și deodată îi apăru în față imaginea Nildei cu făptura ei nevinovată: <Mămico, eu vreau să mă fac artistă de operă, înțelegi dumneata?> <Nu fac așa ceva, gândi ea, copilele astea au nevoie de mine, Doamne, Doamne, se întoarse ea către Prea-Curata, care veghea deasupra luminiței

candelei la capul lui Ștefan, iartă-mă, Doamne, iartă o păcătoasă ca mine!>

– Tu ești, Veronicuțo? – se trezi Ștefan din somnul lui adânc.

– Da, eu!

– Te-am așteptat toată ziua, unde-ai fost?

– La băcănie și la magazine!

– Te rog vino lângă mine, fata mea, e-n firea lucrurilor ca în astfel de clipe să ne mărturisim unul altuia gândurile…

– Dar ce-i cu pistolul ăsta? - se făcu că se sperie femeia.

– Tocmai asta este! În mine astăzi s-a dat o lupltă grea, se sculă bolnavul în capul oaselor, mai întâi m-am visat în grădina Ghesimani, mă plimbam printre flori, flori multe-multe și eu am întins mâna și-am rupt o floare îmbobocită și a venit arhanghelul Gavriil în chip de înger și m-a certat: <De ce-ai rupt bobocul, zice, de ce nu l-ai lăsat să se desfacă și să-și lase parfumul cui dorește?> Apoi a apărut o țigancă, semăna cu Marghiolița noastră și-mi zice: < Nu vreai să-ți ghicesc, boiarule?> <Da, vreau!> – i-am răspuns eu. <Dă-mi palma, zice, să-ți văd linia vieții!> Îi întind palma și se miră: <Aoleooo, boiarule, zice, linia vieții se oprește aici!> și pune mâna pe-o cifră din calendar, era șapte sau opt august… Apoi ai apărut tu plângând, nu mi-ai spus de ce plângeai și-am întrebat pe arhanghelul Gavriil și știi ce mi-a zis? <Iată bobocul pe care l-ai rupt și nu l-ai lăsat să se coacă!> Tu erai acel boboc… Veniseși să mă certi…

Lui Ștefan Micle îi dădură lacrimile, plângea ca un copil, privi pistolul, îl luă în mână, îl clănțăni de vreo câteva ori, ăpoi continuă cu el în mână:

– Mă întrebi de ce l-am luat? Voiam să te împușc pe tine cu el… Apoi m-am gândit că te-am drăgostit aproape cinsprezece ani, m-am culcat cu tine și-am făcut copilele astea și acum să te împușc? Eram gelos, asta este! Și acum, după acest vis, mi-a căzut răspunsul: bobocul acela de floare ești tu! Și-a deschis petalele colorate și acum vin fluturii, Veronicuțo, să-i soarbă nectarul…

Veronica se feri, trăgându-se mai la o parte, Micle vorbea parcă aiurea, își împreunase mâinile, holbase ochii, fața i se decolorase,

barba se făcuse țepi ca la satirii din comediile antice… Îi căzu pistolul din mână și el se lăsă ușor pe pernă.

– Acum a venit pedeapsa și pentru mine, mai avu el puterea să zică, pedeapsa cea mare, să te pregătești de moarte, să înveți această lecție dinainte… gelozia ucide, Veronico, acum și-a înfipt ghearele în mine… Nu-ți cer să-mi spui dacă m-ai înșelat, dacă ai făcut-o, ți-ai cerut dreptul la viață… Îți cer să-mi faci obiceiurile creștinești cu toate onorurile, să iai patru popi să-mi citească toate metaniile, să mă îmbraci cu costumul negru de fetru nemțesc, să ai grijă să nu râdă lumea de tine că la înmormântare vine lume multă…

– Hai, Ștefane, lasă glumele! – încercă Veronica să-i sustragă atenția de la gândurile lui, cu lacrimile în ochi.

– Ia pistolul acesta și pune-l bine, poate vei avea nevoie de el…

La atingerea fierului rece, Veronica avu un fior, era poate unealta cea mai sigură cu care, poate, își va zbura și ea creierii; nu trebuia să mai cerșească arsenic pe la unii și pe la alții…

– Ai înțeles? – mai avu timp Ștefan Micle să mai zică și căzu într-o comă care sperie toată casa. Veronica începu să plângă și să cheme pe Marghiolița, veniră și fetițele de la școală și începură și ele să bocească. Marghiolița fugi după doctor, săriră vecinii, toată lumea intră în panică, vestea se răspândi în tot Iașul: moare profesorul…

Sosi doctorul, fusese coleg de școală cu el la Viena și de câte ori era solicitat, lăsa totul baltă și venea la vechiul prieten, repede, de obicei cu trăsura. Îl consultă, vru să-l întrebe ceva, dar bolnavul nu răspunse, băgă capul între perini și refuză orice răspuns.

– Doamna Micle, îi spuse doctorul femeii, pulsul e bun, nu există un pericol imediat, pare speriat, boala însă înaintează repede, pregătiți-vă totuși; moartea e iminentă!

44

Ajuns acasă în chilioara lui, Eminescu aprinse o țigară și se întrebă și el de ce făcuse o așa gafă, să plece în toiul petrecerii… Nu-i era jenă decât de Maiorescu și de Mite… Acum numai Slavici îl mai putea salva, depindea de el ce va spune… Și la urma urmei ce-l durea pe el ce vor zice ei despre plecarea lui!

Chilioara era neîncălzită, se zgribuli în paltonul lui subțire, dar nu era chip să doarmă așa. Căută lemne pe sală, dar nu găsi. Raisa le tăiase și le dusese la biserică; se săturase de Mihai care le lua pe furiși și încălzea soba cu ele fără să-i ceară voie. Ieși afară, de undeva din apropiere străbăteau sunetele unui pian și glasuri de voie bună; cerul mohorât se închisese și bătea subțirel crivățul.

Merse la gard, rupse câteva uluci dintr-un zaplaz aproape putrezit, le strânse în brațe și le duse în casă. Aprinse focul și-și trase lângă el mașina de făcut cafea. Puse două cești de apă și apoi praful de cafea. Ar fi vrut să meargă să se încălzească la un birt în acestă noapte, dar toate erau pline de cheflii și pe deasupra n-avea nici un ban. Se așeză pe un scăunel la gura sobei și aprinse iară o țigară. Se gândi la propunerea doctorului. Va să zică peste câtva timp este ziua Mitei… Cum să scrie el o poezie pentru Mite ca din partea soțului? Se întrebă apoi de ce îi plăcea singurătatea în astfel de sărbători; căuta să-și dea un răspuns și nu-l găsea. Gândul îi zbura la Mite, o punea față în față cu Veronica. Aristocrata de Mite avea ceva ce nu găse la Veronica: distanță, ironie, cultură, educație prusacă, un corp, făcut din alte aluaturi, ce mirosea a parfumuri de Frankfurt. Și totuși Veronica știa să intre în sufletul lui, avea pe dracul în ea: numai când o vedea îl cuprindeau emoțiile… Nu cumva dorul de Veronica îl apropia mai mult de Mite? Erau două femei care se completau una pe alta… Bău cafeaua și se mai încălzi. Se sculă, își trânti galoșii și paltonul și se culcă în pat, adormind.

Visă că era acasă la Veronica în salon și citea o poezie, femeia se uita la el și îl mustra din ochi, în cameră era lume multă care-i urmărea. Pe ușă intră Micle dar nu semăna cu el, era un fel de stafie a lui, un om slab și tras la față, cu barba și cu părul răvăcite, fără dinți, îmbrăcat într-un halat alb, așa cum stătea el

în laboratorul lui de chimie la Universitate. În mână avea un cuțit cu care amenința pe toată lumea. <Unde este Eminescu?> – striga el, învârtind cuțitul prin aer. <Ăsta a înnebunit, gândi poetul, vrea să mă omoare!> Veronica se uita la el și râdea. Mai mult rânja ca o vrăjitoare, bucurându-se de isprăvile soțului. <Am să-l omor dacă se apropie de mine, gândi poetul, am să-i iau cuțitul din mână și i-l înfig în inimă!>

Se trezi cu mari palpitații, privi pe geam, afară începuse un pui de viscol care urla în tăblăraia bisericii, se-auzeau fulgii de zăpadă cum băteau în geamul înghețat. <Oare ce era cu acel vis, ce-o fi făcând acum Veronica?> Știa de Micle că bolește cam de mult și o compătimea pe femeie că trage de necazuri cu el. Primea scrisori de la ea în care se plângea c-o duce rău, s-a îmbolnăvit de cap și nu știe ce să mai facă.

Se culcă și adormi iar, de data acesta fără vise. De dimineață se sculă, se îmbrăcă și plecă la redacție unde rămăsese singur, Slavici își luase un mic concediu iar Caragiale plecase pe la Ploiești. Eminescu trecu pe Lipscani pe la un librar al lui, cumpără un frumos album legat în piele roșie și cu gândul la ziua Mitei care se apropia, îi copie pe el patru poeme: *Cu mâne zilele-ți adaogi, Despărțire, Foaie veștedă* și *Rugăciunea unui dac* și pe patru ianuarie, pe seară, se înființă cu el acasă la Mite să i-l dea în dar.

Femeia uitase de poet și făcuse impolitețea de a nu-l fi invitat la serbarea zilei ei de naștere. De fapt nu avusese chef să și-o mai serbeze, insistase însă soțul. <Nu se poate, îi spusese el, tocmai acum când ai vârsta de aur să treacă neobservată?…> Îl chemase și pe Bardeleban de la Berlin, făcu invitații tuturor prietenilor și rudelor. <Dar tu știi că nu mă simt bine! Am tot alergat de sărbătorile Crăciunului și am obosit!> <Pentru tine găsești resurse să-ți revii.> – îi spusese soțul și chemase câteva surori de la spital și-i pusese casa la punct. Făcuse cumpărături, încărcase bucătăria cu fel de fel de meniuri…

Pe Eminescu nu-l chemase special, îl prefera în compania ei singur. Era sătulă de ironiile lui Maiorescu: <Ce-ți face poetul?> sau <*profesorașul*?> Cât despre taică-său care o teroriza mereu cu o întrebare banală, nu dorea să-l vadă iar. <Cum poți, dragă trăi aici, zicea el, între atâția mojici?> Despre cei câțiva consuli invitați își făcuse impresia ei: le licăreau ochii în cap după femei,

toți erau la fel, lăsau nevestele în hol și ciupeau subretele… Apoi după ce se afumau începeau cu politicalele sau cu bârfele… Cât privește femeile, erau niște inculte, se spionau una pe alta sau vorbeau despre moda nouă a Parisului…

Atunci când apăruse Eminescu, doctorul îi făcuse mustrarea:

– Parcă ziceai că pe Eminescu nu l-ai invitat?

– E de-al casei, dragă, sărise Maiorescu, ce-i mai trebuie invitație…

– Tot ironic ai rămas, Tit! – îI răspunse Mite răutăcios.

– Miroase-a gelozie! – trânti vorba ca nuca-n perete Păucească cea tânără care o spiona de mai mult timp.

Mite se înfurie, trânti ușile și se duse să-l întâmpine pe poet.

– Știu că nu sunt dorit, doamnă! Îngăduiți-mi însă un mic dar de ziua celei mai frumoase femei de pe pământ!

<Dăamneee, se miră Mite, ce trăzniți trebuie să mai fie poeții ăștia!> Eminescu n-apucase să termine cu declarațiile lui că se supărase, fuma și tremura tot. Mite îl apucă de mână și-l pofti în hol. După câteva ezitări se lăsă dus ca un copil în camera ei.

– Scuză-mă, domnule Eminescu, încercă ea să dreagă gafa, n-am avut cum să te anunț! Și să nu crezi c-am uitat gestul din noaptea Crăciunului când ai plecat așa…

– Ceva se întâmplă, doamnă între noi; nu uitați că un poet român vă iubește și iubirea lui pură nu merită atâta dispreț!

I-a apucat mâna și i-a sărutat-o, Mite s-a roșțit și i-a șoptit la ureche:

– Nu trebuie, domnule Eminescu!

– Ba trebuie, frumoasă berlineză! Primiți din partea lui Cupidon acest album scris în seara Crăciunului… În el v-am dedicat patru poeme, ca semn al nebuniei mele de-a îndrăzni să vă iubesc!

Mite îl sărută pe Mihai, luă albumul și-l desfăcu la prima pagină. Cu scrisul lui frumos, un titlu, apărea în onduleul buclat al literelor lui*: Despărțire…* Citi primele patru versuri:

Să cer un semn,iubito,spre a nu te mai uita?

Te-aș cere doar pe tine, dar nu mai ești a ta;

Nu floarea veștejită din părul tău bălai,

Căci singura mea rugă-i:uitării să mă dai.

– Pentru mine sunt aceste versuri? – întrebă ea cu o mare bucurie în suflet.

– După cum vedeți, da!

Mite începu să plângă, era fericită, cineva o iubea cu adevărat… Dar ce este iubirea în acest mare ocean al vieții? Un moft, cum le replicase Caragiale la o sindrofie. Eminescu, după despărțirea de Veronica, juca rolul fals al îndrăgostitului deși în forul lui interior oglinda femeii iubite strălucea ca un safir pus între rarele lucruri sfinte.

– Dar eu, Mihai, nu sunt făcută pentru iubire, pentru inima ta atât de sensibilă!

– Cei două zeci și șapte de ani aș vrea să vă aducă numai fericire și bucurii…

– Dar poftește în salon!

– Plec la ziar, n-am timp!

La intrarea în sufragerie, oaspeții o întrebară:

– Dar unde este Eminescu?

– Eminescu a plecat la ziar! – le răspunse ea. Mi-a lăsat acest album pe care l-a comandat soțul meu lui Mihai să scrie pe el câteva poezii…

Ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic, oaspeții continuară sindrofia, cântându-i lui Mite: *Mulți ani trăiască!*

45

4 august 1879…

Călduri mari țin încremenit orașul, sub un soare torid, neîndurător, care topește totul în calea lui.

Câțiva popi într-o trăsură coboară dealul Copoului; la Mitropolie bat rar clopotele, sunetul lor de aramă grea cade trist peste liniștea urbei. Puținii trecători care se mai încumetă să mai circule pe-o asemenea vreme caută trotuarele umbrite sau Codrii Copoului…

– Cine a murit? – se interesează un trecător bătrân care se sprijină într-un baston, ștergându-și fruntea de sudoare.

– Domnul Miclea! – îi răspunde o femeie durdulie care trăgea din greu de picioare spre Sărărie.

– Dumnezeu să-l ierte! – îngână bătrânul mai mult pentru el și-și făcu semnul crucii stând pe loc și privind spre Universitate. Vorbea singur căci femeia care-i răspunsese se pierduse pe ulițele lăturalnice ale străzii principale.

– …mare om! – își continuă el monologul – domnule, cum se duc marii bărbați ai țării! Mare profesor, fraților, trebuia să moară aici, și arătă spre clădirea Universității, nu în casă la târfa aia!…

– Ce faci, domnule Pencescu? – îl întrerupse un om înalt, îmbrăcat în alb, care tot își făcea vânt cu o pălărie de paie peste fața plină de sudoare.

– Ce să fac?! – se miră bătrânul că nu este lăsat să-și continuie peroarația, protestez cerului, auzi mata, a murit domnul rector Miclea, păi dumneata știi ce chimie cunoștea? Și ce fizică! Și-auzi, frate, să-și bată joc o… hâc! că nu știu cum să-i zic! Zi-i mata că te pricepi mai bine; mie nu-mi vin cuvintele, mă-nțelegi? Avea și studii înalte la Viena…

– Eu te-nțeleg, dar hai acasă că m-a trimis coana Catinca după dumneata… Zice: <Du-te să-l aduci acasă lovi-l-ar boala că se scoală cu noaptea-n cap și fuge la Bolta Rece, i-a luat băutura mințile!> Zice: < Cum a fost și cum a ajuns…>

– Știu ce zice! Așa e femeia! Așa a născut-o Domnul Dumnezeu pe pământ! Unde rămăsesem? – se întreba el și gesticula din mâini – la nevasta lui Miclea… Păi știi ce vorbește lumea prin târg, domnule? Că-l lăsa-n casă pe moarte și ea… mă-nțelegi ce vreau să-ți spun? Ce mi-i ea, ce mi-i Catinca mea! Femeia e făcută din aluatul satanei!…

La poartă la profesor flutură praporele, pe sală, în curte, în salon, lume multă îndoliată: universitari, studenți, transilvăneni de-ai lui veniți să-i dea ultimul salut și femei care-o compătimeau pe Veronica… Din când în când clopotele orașului bat rar peste acoperișurile caselor, anunțând marea durere. Domnul Micle doarme cuminte în sicriu cu mâinile pe piept, boala l-a tras, l-a uscat, doar barba i se mai vede dintre perini și flori. Hainele-i stau țepene pe el ca pe o sperietoare de ciori. La capul lui, Veronica așezată pe un taburet, tristă și îndoliată, primește condoleanțele. Era îmbrăcată într-un saten negru prin care răzbătea culoarea rozalie a pielii; avusese grijă de ținută, părul bogat îl strânsese cu o pamblică neagră, fața trasă și palidă îi da o notă de madonă îndurerată la capul unui Crist. De o parte și de alta Valeria și Virginia, cele două fetițe, cu lacrimile în ochi, ca doi îngeri în Empireu, vegheau la capul mortului; și una și alta își iubiseră tatăl și acum nu le venea să creadă că el a murit și stă întins în această cutie de lemn. El, în rarele lui clipe de odihnă, le lua adesea de mână și pleca cu ele pe străzile Iașului sau pe Dealul Ciricului, prin împrejurimi, și le povestea despre viața lui grea, cum se întreținuse cu palmele la școala din Cluji, cum îl ascultase la Blaj pe Simion Bărnuțiu și-i devenise prieten, cum trecuse la Sibiu, la facultate, urmând Științele Juridice, apoi cum încercase tot felul de meserii: tâmplărie, lăcătușerie, ceasornicărie, turnătorie, armurărie… Zile întregi le vorbise despre Aron Pumnul, cum participaseră ei la 1848 pe Câmpia Libertății la marea adunare sub steagurile revoluției, cum luptaseră ei în bătăliile dintre Cluj și Someșfalău… Apoi prigoana lor, după înfrângerea revoluției, fuga în regat de teama represiunii, aventurile prin care trecuseră la trecerea graniței… arestarea… eliberarea… După care urmaseră studiile de la Viena și numirea ca profesor de fizică la Universitatea din Iași, recomandat de Bărnuțiu…

– A dus-o greu, sărmanul! – îl compătimea un bărbat încărunțit care se recomandase coleg de școală de la Cluj – făcea de două

ori pe zi calea dus-întors drumul dintre Feleac și Cluj, fie desculț, fie-n opinci… Odată fusese luat prin surprindere de iarnă, să fi fost prin noiembrie, și căzuse zăpada… El venise desculț la școală… Un coleg din Cluj i s-a oferit să-i dea încălțările lui până acasă… A fost atât de mândru în sărăcia lui încât i-a refuzat încălțările și a plecat desculț prin zăpadă….

– A fost un mare caracter! – reluă altul discuția, probabil un fost coleg de la Universitate. Și un mare om de știință, continuă el cu lacrimile-n ochi.

Veronica rânduise totul așa cum stabilise cu el; să-i facă o înmormântare decentă, demnă de un profesor… Alergase pe la câteva cunoștințe după bani, mai cu ce-o ajutase și frati-său, Petre, reușind să-i satisfacă ultimele lui dorințe. La capul lui avea conștiința împăcată că-și făcuse datoria de soție și de bună mamă. Sufletul ei, atât de zbuciumat în ultimele luni, fusese împărțit în două: o parte din el,cea sentimentaslă, în subconștient, îi dorise moartea, altă parte, cea umană, îl plângea. Acest om îi fusese soț și părinte, îi asigurase o viață frumoasă pusă la adăpost de griji, la umbra lui se instruise, citise, se cultivase, își educase fetele, și de ce nu, avusese și acea libertate ca o femeie să viseze și să iubească. Cealaltă parte, sentimentală, scăldată parcă în lacrimile lui Eros, jubila, fugea, exaltată romantic de gândurile neîmplinite, spre o viață de vis, care acum putea fi posibilă… Se vedea regină la brațul lui Eminescu, așa cum visaseră ei la Viena, fie la București, fie în alt oraș, recomandată soția poetului, artistă de canto… Îi reveniseră în cap ideile din tinerețe ca în perioada doliului să reia repetițiile de canto și pianul și să bată pentru angajare la ușa unui teatru, poate ajutată și de poet care avea mari influiențe în București. Acum doar un singur gând îi întrezărea: va fugi din sânul amintirilor, va părăsi Iașul, se va duce oriunde pe această planetă, numai la Iași nu va mai sta! Orașul acesta în care crescuse, iubise, se instruise, i se părea al zecelea cerc din *Infernul* lui Dante. În mijlocul acestor oamnei care o consolau cu o fățărnicie de nedescris se simțea o paria pusă în vârful săgeților, legată la stâlpul infamiei de inimi seci, răutăcioase, intrigante… O pasăre liberă, care vrea să zboare, n-are loc aici, gândea ea. Ziua de azi nu era decât o ritornelă care încheia prima parte a ariei vieții ei atât de zbuciumate, iar clipele de față, un fundal de tragedie burlescă, în care ea juca un rol prost, care

n-o prindea… I se părea că visează, adesea erau clipe lungi care, rupte din logica lor, o transpuneau într-un basm a cărui eroină era ea. Mirosul de tămâie, așa de dulce atunci când era la Văratic, acum o îmbăta și-o făcea să plutească pe nori de iluzii ca un înger care a cucerit înălțimile ametitoare ale cerului și acum e suveran peste tot universul…

La sosirea popilor, toată lumea se dădu la o parte, corul lor divin, început încă din curte părea o litanie ruptă din marile începuturi ale lumii. Valeria și Virginia, impresionate de această tragedie, începură să plângă la capul mortului și să-și cheme tatăl din neant… Era ora când mortul își ia la revedere pentru ultima dată de la familie, de la prieteni, de la copii, de la lucrurile pământești și pleacă pe ultimul drum. Toată lumea rămase împietrită când patru bărbați luară sicriul cu corpul lui Micle și-l depuseră în curte în carul mortuar; Veronica, trezită din visul ei, se văzu singură pe pământ, fără prieteni, fără ajutor, ea singură cu cele două copile rupte din sufletul ei de-asupra cerului senin… Singurul ei ajutor, Micle, nu mai era… Mai rămâneau speranțele, poate pensia lui care venea peste un an pentru că Dumnezeu îl luase când nu trebuia…

De aici încolo toate au urmat după tipic: s-a organizat convoiul, ciocli, prapore, coroane, cruci, popi, carul mortuar, oameni și femei îndoliați, urcând spre *Eternitatea*…

Veronica în urma carului, mergea încet, demnă, cu cele două copile de braț. Din când în când coloana care șerpuia în năclăiala căldurilor de vară se oprea pe la răspântii, se făceau slujbe, oamenii se-nchinau și plecau mai departe.

O întrebare pusese stăpânire pe ea: oare Eminescu a auzit?

Lăsă capul în jos și se mustră că profanează și astfel de clipe.

Și tăcu până la cimitir cu gândurile rătăcite…

46

11 august 1979

Dulcea mea amică,

Tu știi prea bine că dacă este cineva care poate a prețui pierderea ce ai suferit-o, acela sunt eu. Trăind într-o poziție sigură și respectată, te vezi astăzi, prin acea sigură lovire, expusă unor schimbări neașteptate, pe care nu le prevezi, pe care o natură sfioasă de femeie, precum e a ta, nici nu le poate prevedea și dacă liniștea unui liman al vieții e adevărata fericire, tu, cel puțin, de n-ai fost fericită, ai avut o lipsă de suferințe, încât aceste se nasc din greutățile vieții. Ai avut sprijin pe care-l respectai, precum o știu eu însumi.

ȘI dacă-mi dai voie să vorbesc de mine, de acea dureroasă, dar adâncă și întinsă fericire pe care atingerea în treacăt a inimii tale, zâmbetul tău, privirea ta au răasfrânt-o asupra unei vieți atât de izolată și de lipsită de fericire, precum este a mea, totuși eu nu voi uita că acea fericire mi-a fost dată între patru pereți, ai tăi, ai lui.

Tu știi, dulce și nobilă amică, că în sentimentul de care-ți vorbesc nu e nimic banal, nimic care să aibă ceva comun nici cu teoria plăcerii la care se-nchină mulțimea celor fericiți, nici cu platitudinile unei tinereți necorupte. Nici tinerețea, nici frumusețea ta, nici virtuți sufletești, nici grații fizice nu au fost cauza acelei simțiri, care a aruncat o umbră adâncă asupra vieții mele întregi. Eu nu cutez să-i dau nume și nu i-am dat nicicând.

Adesea există legi, enigme matematice, pentru a căror dezlegare îți trebuie o singură cifră cunoscută. Adesea un complex întreg de cauze se dezleagă prin o singură cauză necunoscută.

Astfel viața mea, ciudată și azi și neexplicabilă pentru toți cunoscuții mei, nu are nici un înțeles fără tine.

Nici nu știu de ce tu ești parte întregitoare a tuturor gândurilor mele, nici mă preocup s-o știu, căci nu mi-ar folosi la nimic, dar este o legătură cu tine neexplicabilă; de nu între viața ta și a mea, dar desigur între a mea și tot ceea ce te atinge pe tine, între a mea și răsuflarea ta pe pământ.

Veronică – e întâia oară că-ți scriu pe nume și cutez a-l pune pe hârtie- nu voi să-ți spun, dar tu nu știi, nici poți ști cât te-am iubit, cât te iubesc.

Tu nu m-ai făcut fericit, și poate că nici nu sunt nici capabil a fi, tu nu m-ai făcut nici atât de nefericit încât să mă nimicesc, dar ceea ce era mai adânc ascuns în sufletul meu, privirea ta le-au scos la lumina zilei. Văzându-te, am știut că tu ești singura ființă în lume, care în mod fatal, fără să vrea ea, fără ca eu să voiesc, are să determineze întreaga mea viață.

Tu știi prea bine că nici să te amăgesc nu voi, nici îmi pare bine de pierderea ce-ai suferit-o, și Dumnezeu știe de n-aș muri ca s-o fac nefăcută. Tu știi asemenea că nu fericirea mea o am în vedere și că doresc toate nefericirile cu putință, dacă acesta ar putea fi prețul fericirii tale. Tu știi dar bine că nu voiesc fericire și deși tu ești în stare a-mi da- și numai mie- mult mai mult decât ai tu însăți, tu care în zâmbete neînsemnate pentru altul pe mine mă îndumnezeiești, totuși am renunțat de mult la toate și fii cu toată fericirea, care pentru mine e una cu persoana ta; eu aș putea să mor, nedorind alt nimic decât liniștea ta; Dumnezeu e în inima noastră. Am înțeles că un om poate avea totul- neavând nimic și nimic, având totul.

Eminescu

47

12 august 1879

Amicul meu,

În adânca durere de care sunt cuprinsă, scrisoarea ta m-a făcut să plâng lacrimi de duioșie și mângâiere, și poate mai mult de cât oricând am putut aprecia înălțarea sufletului tău, – tu care cunoști starea sănătății mele îți poți închipui această lovitură inumană la ce stare a trebuit să mă readucă, sunt atât de slabă că abia pot cugeta și mai nu pot lega o idee de alta, însă astfel e nenorocirea făpturii noastre omenești că nici măcar nu putem fi lung timp nenorociți, toate zilnic se pierd încet, încet, tabloul trist și dureros se tot îndepărtează și parcă mi-i groază când mă gândesc că va veni o zi în care durerea mea de azi fără urmă va pieri.

Ești atât de generos încât mă întrebi de starea în care am rămas și cu ce m-ai putea îndatora; când voi fi mai în putere și mai liniștită ți le voi spune toate- acum însă mă mărginesc a te ruga să-mi faci o suplică la Ministerul de Culte în care să ceri din parte-mi, să-mi acorde salariul răposatului până la regularea pensiunei; în suplică vei arăta că am două fete a căror educație e abia la început și să arăți curat că nu am cu ce trăi; suplica o vei trimite la mine să o prescriu. Pe urmă te voi ruga să-mi faci suplica pentru pensiune.

Kogălniceanu a fost la înmormântare și mi-a promis multe.

Ți-aș mai scrie, dar nu mai pot, îmi tremură mâna. Te rog răspunde-mi. Adresa tot Școala de Arte.

Veronica

48

Zilele se scurgeau greu de la moartera lui Micle; Veronica voia ca timpul să se ducă mai repede, să uite totul, să poată pleca, să poată visa, să poată scrie poezii și să citească, să meargă iar la teatru și să reînvie seratele ei literare de odinioară… După moartea lui Micle o durea capul îngrozitor și insomnii groaznice o chinuiau noapte de noapte. Atunci când închidea ochii câteva clipe- și asta spre dimineață- se repezeau spre ea fiare și monștri cu mii de gheare și trăgeau din carnea ei și, cu ghearele însângerate, dispăreau repede, fără ca ea, când se trezea, să-i poată vedea…. Când deschidea ochii și-i făcea ocol peste toată camera, nu găsea decât liniștea nopților de vară, bătăile inimii care-o înspăimântau și, câteodată, luna, care-i bătea în geam ca o lumină ireală venită din bolgiile dantești, chinuindu-i privirile și sufletul, lună care, altădată, presăra în calea dragostei ei cu poetul razele argintii ca într-un vis romantic.

Acum se întreba dacă aceste fiare și acești monștri nu sunt oare figura de satir a lui Micle, întors, după datină, cum auzise ea din bătrâni, ca strigoi, s-o chinuie și s-o târască după el? <*Dumnezeu nu e în cer* – îI scrisese Eminescu – *nu-i nici pe pământ: Dumnezeu e în noi, în inima noastră. Am înțeles că un om poate avea totul – neavând nimic și nimic, având totul*>

Dar Veronica nu-l mai avea pe Dumnezeu nici în cer, nici pe pământ, cu atât mai mult nu-i mai putea sălășlui nici în suflet. Căci o femeie văduvă e ca o biserică părăsită, rămasă ziduri; oamenii o hulesc și-o blesteamă, câinii o latră, proștii aruncă cu pietre în ea, nebunii o pângăresc cu vorba și cu fapta. Blestemul cel mare al unei femei care știe ce-i dragostea și patima și pe care nu le-a avut când trebuia este blestemul singurătății, să rămână loc viran, ziduri părăsite, floare ofilită de brumele toamnei, plină de bălării, în care se cuibăresc dihăniile nopții care s-o sluțească, s-o schilodească și s-o usuce… Femeia închidea ochii să doarmă, să uite, dar nu putea. Vise năstrușnice îi apăreau sub pleoape, secvențe contorsionate din viața reală sau de aiurea, se derulau prin fața ochilor ei.

Era la treisprezece ani prin pădure la Văratic, noaptea; fugise undeva în inima codrilor și asculta de acolo dintr-o poiană misterul acelei nopți: cântau greierii, fosneau ușor codrii cu frunza lor de catifea, mângâiați de un vânt cald, și luna se juca cu razele ei de

mătase prin pletele stejarilor și brazilor, aruncând pe jos vetre incendiare de aur care mișcau și jucau ca niște flăcări de comori prin iarba mare și mirositoare. Apoi spre orizont, undeva spre Ceahlău, un fulger a spintecat zarea-n două și din acel fulger se întrupează un rege, un rege frumos îmbrăcat în armuri metalice de argint care călca din stâncă-n stâncă și se apropia de ea. Ea zice: <Este Mihai!> El îi aude glasul și se oprește, se preface stâncă și încremenește așa. Și tot ea continuă:< Doamneee, ce minuni poți să faci, lasă-l să vină la mine căci tare mi-i dor de el!> De undeva, pare a fi glasul lui Dumnezeu, vine o voce care acoperă totul: <Nu pângăriți lăcașul Domnului!> Și deodată ea își aminti că e văduvă de câteva zile și se trezi într-o biserică, ea singură în miez de noapte printre sfinții de pe pereți… Toți păreau că o cunosc și-o urmăresc cu privirile, făceau ochii mari, în acea tăcere de mormânt. Veronica merse spre altar și trecu la orgă, îi veni ideea să cânte Bach, apăsă clapele și sunetele căzură trist pe un recviem, răspândindu-se în tot lăcașul. La ușa, rămasă deschisă, apăru acel rege, îmbrăcat la fel, în armura lui argintie. Acum Veronica avea o certitudine: era Mihai Eminescu, dar el tăcea, era un mort încă viu, dar frumos ca un faun, cu părul lui corb strâns în chică. <De ce taci, Mihai?> – îl întrebă ea. <Să-l cinstim pe Ștefan-Sfântul!> – i-a răspuns el. Și deodată avu o iluminare: erau la serbarea de la Putna, venise cu rădvanul cu Micle, însoțiți de Kogălniceanu și de primarul Iașului, Cerchez. Ea cu Mihai erau pe deal, vălul serii cuprinsese totul, în vale era forfotă mare, lume multă din toate colțurile țării veniseră de la Cernăuți, de la Iași, de la București, Blaj, Timișoara, Viena, Craiova, Sibiu… <Ce bine-mi pare că te văd, Zână Mirandoniz! – zice Eminescu. <Și mie-mi pare bine, Mihai!> – îi răspunde femeia. Și se priveau ochi în ochi, ar fi vrut să se sărute, dar era prea multă lume în preajma lor. Mihai o luă de braț pe marginea pădurii de brazi, prin iarbă; mergeau unul lângă altul tăcuți și-și simțeau reciproc răsuflarea și bătăile inimilor lor blestemate. Apoi au coborât pe-o cărăruie spre apa Putnei; totul se prefăcuse în roșu. <De la focurile oamenilor!>, a zis Mihai, căci oamenii aprinseseră mari vâlvătăi pe dealuri… Veronica era îmbrăcată într-o rochie albă-albă, ca spuma laptelui și lungă, atârnându-i pe jos prin iarbă. Mihai zicea, repeta: <*Amândoi într-o nuntire,/ Tu mireasă și eu mire!*> Și ea râdea și striga: < E foc, Mihai, să nu te ardă!> Și Putna curgea agale, roșie, și ei trebuia s-o treacă. Mihai o luă în brațe și intră cu ea în apă s-o treacă pe celălalt mal. Și ce frumoși erau, și ce frumos le stătea, el ginere șI

ea mireasă: <Totul,Veronico, va fi foc, se va înroși, se va înroși și va lua foc, ca la începuturi; așa a fost la începutul Genezei, foc, și din foc ne-am născut și-n ghearele focului murim!>- îi zise Mihai, privindu-i ochii ei mari, în brațele lui. Și-au trecu*t dincolo* și, Doamneee, de ce rai au dat, iarbă mare, mii, sute de mii de floricele în felurite culori, și cântau păsările cerului, și cădeau, se scuturau agale flori de tei peste ei, și mirosea a albăstrele și-a călțunași și-un dulce vânticel le mângâia făpturile lor de basm…

Și Mihai a lăsat-o jos din brațe pe un covor de iarbă moale și-a sărutat-o și sărutul lui a ars-o. <Să-ți tai mustața!> – i-a șoptit ea la ureche și l-a sărutat și ea pe obraz.

Din vechii codri ai lui Ștefan răsună un corn și imediat acel roșu s-a prefăcut în alb, un alb pur ca razele unui soare de vară care a scăldat dintrodată mânăstirea… În vale s-a încins hora mare, fete și flăcăi în costume naționale se hârjoneau, râdeau, spuneau, în tactul vechilor lăutari ai Sucevei…

Deodată a apărut Ștefam Micle, venea fugind pe deal ca un nebun cu părul în vânt și cu barba vâlvoi, venea spre ei bolborosind și înjurând în ardelenească lui. <Mihai, vine el!> – a zis ea. <Du-te! – a îndemnat-o Mihai- poate te împușcă!> Întradevăr profesorul venea cu un pistol în mână și când a ajuns la câțiva metri, a tras câteva focuri de armă în ei; zgomotul armei a făcut să încremenească toată Valea Putnei, ei doi, se uitau unul la altul și priveau uimiți cum le țâșnește sângele din cap în jeturi uriașe, înroșind de-adevăratelea Valea Putnei…

Veronica după asemenea vis se trezi cu ochii în tavan, plângea, inima îi bătea puternic; privi ceasul, era cinci, se vedeau prin rozul perdelei zorii dimineții. Se sculă din pat, luă lampa în mână, merse la masă, trase sertarul, pistolul era la locul lui… <Doamneee, ce vise!> – se miră ea și se trânti iară în pat cu gândul la acel vis căruia îi căuta să-i dezlege înțelesurile ascunse…

49

Amicul meu,

Nu știu dacă o nenorocită ca mine, mai poate avea dreptul de a ți face imputări, cu toată îndoiala însă, eu îmi permit a-ți face – de Duminică ți-am scris, te-am rugat, să fii bun să-mi faci o suplică la Minister, în care să ceri să mi se acorde leafea lui Micle de la Universitate, până la regularea pensiei mele, și cum îți spusei mai sus, de duminică tot aștept și tu nu-mi răspunzi nimic. Acea scrisoare era totodată răspuns la mult duioasele tale șiruri, pe care se vede că într-un moment de negândire mi le-ai adresat – iartă dacă sunt răutăcioasă, eu cred că toți nenorociții sun răutăcioși.

Până acum n-am făcut nici un pas pentru a-mi regula pensiunea mea. Nu știu dacă te-ai supăra dacă ți-aș cere un sfat, anume, n-ar fi mai bine să vin eu însămi în București mai târziu?

Cred că astă dată vei fi poate mai bun și îmi vei răspunde. A

dumitale amică, Veronica…

16 august 1879

50

Izgonit din empireul inimii Mitei, unde de altfel nu avusese niciodată loc, Mihai, cu sentimentele rătăcite și răvăcite de focul dragostei tartanice care părea că nu se stinsese definitiv pentru Veronica, găsise acum un dulce narcotic sentimental, un paleativ de ultimă oră, în văduva disponibilă din societatea pe care o frecventa atât în casa Kremnitzilor cât și în cea a lui Maiorescu, pe numele ei de fostă nevastă, de Cleopatra Leca-Poenaru.

Femeia semăna și-n nume și-n renume cu faimoasa regină a Egiptului, cu care-i plăcea adesea să se compare. Aluat din coca lui Caragiale, verișoara lui primară – cum și-o recomanda amicilor în batjocură – Cleopatra era înainte de toate o frivolă. Înaltă, solidă, cu un corp atletic, bine pus la punct în strânsorile dedesubturilor, Dalila nu era chiar de lepădat și bărbații, amatori de șuiete, roiau pe lângă ea, atât pentru izul dulceag al glumelor ei, cât și pentru amorurile ei împărțite cu atâta nonșalanță și-n stânga și-n dreapta, mai mult din instinct, căci de inimă nu putea fi vorba.

De altfel fostul soț, căpitanul Poenaru, divorțase de ea tocmai dintr-un asemenea motiv – un flagrant delict amoros cu alt bărbat în căminul conjugal – și procesul devenise celebru în urbea Bucureștiului, dând de furcă câțiva ani tribunalelor. Apoi, nu tocmai tânăra văduvioară uitase repede cele întâmplate și-și juca rolul încontinuare, având în vedere că femeia era și artistă. În costum de amazoancă, umbla lala călărind pe un bidiviu pur-sânge din herghelia regală pe la Lolești și Popânzănești-Romanați, pe moșiile ei, pe care le păpa ca o crăiliceasc㠹 a Bucureștiului la roata norocului sau la cărți cu fanți de tot felul… Adesea mergea la teatru, la concerte, la baluri, la serate literare. Stătea mai mult pe la Momuloaia, în casele ei, și mătușa o probozise cu numele scurt de Cleo… Aici o cunoscuse Eminescu prin amicul său, Caragiale, care i-o recomandase artistă de teatru. După care era nelipsită de la seratele literare din casele Kremnizilor și Maiorescu.

Primele discuții fuseseră despre teatru, Eminescu o întrebase unde făcuse teatru, cu cine arta dramatică, ce piese jucase, ce roluri îi plăcea, dacă văzuse Viena și Parisul… Da, femeia fusese și la

Viena și la Paris, văzuse de toate, se cultivase, îi plăcuse totul, muzica Vienei, pădurile Vienei, Teatrul cel Mare, Opera, Cabareturile pariziene, pictorii timpului, mai ales că unchiul ei fusese pictor și-o inițiase în această artă, depravarea dulce a orașului Soare…

La jumătatea lui august Mihai primi scrisoare de la Veronica Micle că are de gând să vină la București să rezolve problema pensiei lui Micle. Dar scopul ei nedeclarat era altul, auzise că rătăcitul sentimental alunecă prin saloanele boierești după dame și voia să-l aducă pe drumul cel bun… *Socot să vin la București, eu îmi fac pregătirile, trebuie ca tu să mergi înainte cu câteva zile ca să-mi găsești o locuință care să nu fie scumpă (și să aibă toate aparențele chilioarei mele atât de visate!). Nu mă întorc mai devreme de 2 septembrie, sau fă cum vei voi tu…*

Deși Eminescu cârcotea, în mintea lui și-a poetei începu să încolțească proiectul mult visatei lor căsătorii. Acum femeia era disponibilă, el era acela care atârna mai mult. Se gândea că își ia asupra-și o povară prea mare; întreținerea unei femei ca Veronica cu două fete mari îl costa o avere. Din leafa lui era imposibil să le întrețină. Dar trebuia să discute cu ea și să hotărască ceva. Scrisoarea o primise seara și-și aduse aminte că nu făcuse nimic pentru rezolvarea cererii de ajutor; femeia avea să-i impute pasivitatea cu care privea el situația financiară precară a ei. Acum venea o altă sarcină: să-i găsească o locuință mult visată… Oricum la Slavici nu putea sta! Îi dădea ocazia doamnei Slavici să se amuze de luna lor de miere… Și doreau să fie singuri, undeva unde să nu-i cunoască nimeni, să nu-i știe nimeni… Dragostea lor avea nevoie de singurătate…

Se înserase, căldurile de peste zi se ostoiseră, bătea un vânticel ce aducea răcoare pe veranda unde poposise câteva clipe cu scrisoarea în mână; prin geam se vedeau felinarele, se aprinseseră și acum stăteau aliniate, luminând toată strada. Îl durea capul, iar avusese balamuc la redacție; rămăsese singur cu toată munca și salahorise toată ziua. Voise să meargă la un birt să mănânce ceva, dar acum foamea dăduse-n sete. În timp ce el se gândea ce să facă, apăru ca din senin doamna Slavici care urca scările, luându-l prin surprindere:

– Bine, domnule Eminescu, dumneata vii acasă și pe Ienciu unde-l lași?

– Ienciu n-a dat azi pe la redacție, i-a făcut o vizită lui Maiorescu și s-a topit! – îi răspunse poetul, căutând să intre în

grațiile cucoanei la care se mutase cu câtva timp în urmă în gazdă. Fă și dumneata ceva să vină mai devreme acasă! – glumi poetul.

– Ce să-i fac? – se întrebă femeia.

– Dă-i cu lipici! Căci Maiorescu nu face nimic fără el…

– Nu mai râde, mai bine vezi de burlăceala dumitale! – îl luă femeia în zeflemea.

– Eu burlac, doamnă Slavici? Zău c-aș vrea să vă rog ceva!

– Și te-am refuzat eu vreo dată?

– Îmi vine logodnica!

– Care logodnică?

– Veronica de la Iași!

– A-haaa! Mi-a spus mie Ienciu că i-a murit bărbatul… Și ce dacă vine?

– Aș dori să-i caut o gazdă…

– Și mă rog aici de ce n-ar sta?

– Știi cum e Iencu, s-ar supăra…

– Ai dreptate, domnule Eminescu, unde-s doi nevoile cresc! Dar te rog, când vine doamna Veronica, vino și pe la noi cu ea; aș vrea s-o cunosc și eu! Mi-a vorbit bărbatu-mio despre ea și-o lăuda nevoie mare, ba că-ifrumoasă, ba că scrie poezii… Cred că nici el nu s-ar supăra dac-ați rămâne la noi!

– Mi-e imposibil! Veronica m-a rugat să-i caut o locuință modestă undeva, poate știi dumneata pe undeva o casă liberă…

– Nu știu, dar aș putea să mă interesez! Am s-o întreb pe coana Sofronica, soția domnului Precupiu și pe Ibolya, unguroaica aceea de pe Mogoșoaiei cu magaziunul de delicatețuri… Poate cine știe…

– Te rog mult, că eu nu prea am timp!

– Și chiar vreai, domnule Eminescu s-o termini cu burlăceala?

– De ce n-aș face-o? M-aș strânge și eu de pe drumuri…

Doamna Slavici voi să-i facă o destăinuire. Vorbise adesea cu soțul despre Veronica și Slavici i-o descrisese în culori sumbre. Veronica e femeia păpușă, vrea lux, vrea bani, vrea baluri, teatru, excursii, tualete; într-un cuvânt trai pe picior mare și pe deasupra e și alunecoasă în ochii bărbaților; cu farmecul ei aparte, i-ar produce lui Mihai numai necazuri. Slavici discutase și cu amicii despre ei și cam toți ajunseseră la aceeași părere. Eminescu este un fluieră-vânt, nu poți pune bază pe el, azi iubește, mâine are toanele lui, se închide în bodegă și, la câteva pahare cu amicii, tună și fulgeră la adresa femeilor! Viața în doi, în afară de iubire, are jugul ei, când unul o ia mai înainte și lasă jugul pe celălalt, căruța căsniciei se

răstoarnă. Vorbele ajunseseră și pe la urechile lui Maiorescu și-i făcuseră mult rău. El îl voia pe Eminescu cu o singură dragoste: poezia! Avea el venituri să întrețină această femeie care pe deasupra mai avea și două fete la școli cărora trebuia să le asigure educația?... Tocmai el care până la leafă se împrumuta de două-trei ori...

Doamna Slavici se gândi că n-are nici un rost să deschidă ea această discuție, mai ales că părerile ei erau altele... Că acolo la *Junimea* erau numai boieri și că nu priveau cu ochi buni o parvenită ca Veronica! Mai știa și de procesul acela care le compromisese mentorul și la care femeia fusese martoră, pusă la cale de Micle, să-l incrimineze pe Maiorescu de delict amoros. Toți o urau pe Veronica! Dar toți o doreau... Și pentru frumusețe, dar și pentru darul acela al ei dumnezeiesc pus în glas și-n corp și-n grație... Și asta o recunoștea și Maiorescu. Doamna Slavici o auzise cu urechile ei de la critic, dar și de la alții...

– Ai dreptate, domnule Eminescu, cu strângerea de pe drumuri! – îi răspunse ea într-un târziu. Numai că trebuie făcut totul cu judecată...

– Doamnă Slavici, dac-ar judeca toți îndrăgostiții, n-ai mai vede căsnicii! – îi replică poetul, râzând.

– Din partea mea numai flori și fericire, domnule Mihai! Și să știi că n-am să uit de locuință!

Eminescu intră în cameră, aprinse lumina și se trânti pe pat, cum făcea deobicei. Mai întâi își aminti că nu i-a răspuns Veronicăi la scrisori... Și ea cu aceste scrisori începuse să-l cam agaseze! El îi recomandase să meargă în natură, fie și la vie la Bucium; natura e o oază de liniște care te lecuiește de toate agnoasele... El, să aibă timpul ei, ar lua câmpii, ar colinda pădurile cu poienele, ar umbla ca nebunul și nu s-ar mai plictisi. <Fugi din sânul amintirilor, din inima durerilor, nu vezi această toamnă frumoasă care a pogorât din ceruri peste noi? Du-te la vie la Bucium și culege și pentru mine tot aurul ei, el este averea noastră, fă din iluzii certitudini!> Fusese la vie la Bucium și se întorsese repede, plictisită de natura tristă și lăcrimoasă. <Cine dă lecții?> – se întrebă el zâmbind. Cel mai incurabil însingurat... Trebuie să-i scrie, trebuie să-i spună c-o iubește, să n-o mai chinuie cu tăcerile lui nenorocite... E destul de bolnavă, prin mintea ei umblă numai băzăuni, fantezii care-o chinuie și-o omoară... Trebuie s-o cheme la el; după atâta amar de timp trebuie să se regăsească, să-i spună: <Te iubesc, Veronico, și nu

putem trăi unul fără altul, trebuie să coborâm din ceruri pe pământ să se petreacă și minunea mult visată: căsătoria!...

51

Veronica dormea ca pe jar, noapte de noapte se da de ceasul morții cum să facă să pleca mai repede la București. Rătăcitul sentimental o luase razna! Nu mare-i fu mirarea când, primind *Convorbirile*, citi în ele poezia *Atât de fragetă*. Femeia o cunoștea pe dinafară, i-o recitise de atâtea ori poetul în clipele lor de fericire, o citise și ea între manuscrisele lui în drama *Bogdan-Dragoș* și știa că-i scrisă pentru ea. De ce o publica el tocmai acum? Deci zvonurile și fanteziile ei se adevereau! Eminescu în acel Sibaris avea femeile lui, auzise de Mite, auzise și de Cleopatra, dar vestea, de curând ajunsă la urechile ei cum că el, Eminescu, a început s-o curteze și pe regina Elisabeta, o lăsase perplexă. Deci această poezie e scrisă pentru o persoană din lumea mare și această persoană nu putea fi alta decât regina Elisabeta!

Aruncă *Convorbirile* și cu lacrimi în ochi se repezi la tocul de cerneală, să-I scrie poetului. Scoase hârtia din sertar, privi ceasul, era unu noaptea… Începu să-i aștearnă gândurile ei, plină de nervi: *Cât am admirat poezia ta< Atât de fragetă… >, cât am admirat-o, pot oare să-ți spun? tu singur trebuie să o admiri tainic în sufletul tău și să te închini la propria-ți creațiune ca la însăși ființa pe care o divinizezi în ea. E un sentiment atât de înalt, atât de curat, atât de adânc – însă adresate unei ființi cu care din nefericire sau din fericire poate eu nu mă pot nici măsura, nici compara (Elisabeth).*

Eminescule, acea poezie e simțită- și dar eu am dispărut din inima ta,- era oare altceva decât inima ta la care eu am ținut, mult mai mult decât am avut aparența? Versurile tale m-au făcut durere să simt că o figură Souverenement Superieure m-a alungat afară din sufletul tău, unde poate fără drept și fără veste intrasem.

Scriindu-ți, plâng lacrimi de durere, durere nouă și necunoscută

mie până acum și care poate e cu atâta mai amară cu cât îmi

vine într-o stare deja destul de tristă.

Să nu crezi că sunt supărată pe tine, din contră, dacă îți descriu

toată starea sufletului meu, o fac ca să știu cauza unei eterne

resignări din partea-mi, a unei renunțări dureroase care mi-o impun, pentru ca să te pun în poziție de a nu-ți nega față cu minme nici un moment individualitatea, de a nu fi ipocrit, și ca să-mi poți acorda drept mângâiere apres tant d'amour unei parfaite et sincere amitie.

Crezi tu că nu le-am presimțit toate acestea? Ce vrei? Sunt nefericită că am un fel de a doua vedere, și ghicesc direct câte îmi pregătește soarta, ce să-ți mai spun, mă tem să nu-mi pierd, după ce am pierdut tot, și puțina minte ce mi-a mai rămas.

Eminescule, nu le lua aceste ca reproșuri, poți reproșa inimii ceva? Și din iubirea ta trecută nu încerca să faci un act de conștiință pentru susținerea unei cauze pentru care inuma ta și sufletul tău strigă că e pierdută.

Amica ta,
Veronica

52

Veronica hotărî să plece la București pe șase septembrie cu trenul de dimineață. Și nu mai avu timp să mai gândească și altceva. Își aruncă hainele de doliu de pe ea și încercă câteva rochii din garderobă. Nu o mai prindeau, slăbise și cădeau pe ea aiurea. Chemă croitoreasa ei, o vecină care-i cosea pentru fetițe,și-i spuse ce să facă; va modifica patru rochii, una de catifea, una de tricot și alte două de stofă englezească pe care le luase ea odinioară de la Viena și aproape că le uitase într-un cufăr. Pe una nu o îmbrăcase deloc iar pe a doua o singură dată la balul universitarilor de la Club, când mersese cu Ștefan Micle.

Acum le lua la rând pe ea și însemna de unde să taie și ce să le pună în plus. Croitoreasa îi știa gusturile și ea însăși învățase de la Veronica cum să facă o rochie modernă, iar acum hotărau amândouă cum să le modifice.

Apoi trecu la făcut bagajul: călca totul impecabil, încerca în oglindă fiecare lucrușor cum îi stă, constată că șederea în casă o îngălbenise, obrajii mai aveau însă ceva din culoarea lor de odinioară. Nu se poate, gândea ea, trebuia să iasă din acestă viață nenorocită! Era convinsă că plecrea ei la București și întâlnirea cu Eminescu îi va face bine. De lume nu-i păsa! Croitoreasa chiar rămăsese surprinsă: <Dar bine, coniță, n-a trecut doliul!> <Știi ce, dragă, i-a răspuns ea, eu nu sunt schivnică!> – și închisese acest capitol ingrat deși în forul inimii ei încă mai continua lupta. De-abia acum lumea putea să dea crezare bârfeleor de odinioară! Dar nu-i mai păsa, nu mai avea nici-o obligație! Cui să mai dea socoteală? Propria ei conștiință era curată, ea nu-l iubise decât pe Mihai Eminescu; biserica e în noi, îi spusese odată poetul, și altarul ei e sufletul nostru în care trebuie să credem. Și sufletul ei așa îi spunea: să plece la Eminescu. Știa că Eminescu este un aiurit și ea trebuia să-l aducă cu capul pe pământ. Cum să renunțe la el tocmai acum când adevărul sunase la ușa dragostei lor și-i chema unul către altul? Și dacă el va fi așa de ingrat, ceea ce n-ar crede,ea are motivele ei să plece la București…

– Și cât stai, coniță, la București? – o întrebase croitoreasa.

– Până rezolv problema pensiei, Mărioară! Trebuie să umblu mult, să ajung până la Ministru…

Știa că Mărioara colportează știrile urbei de colo până colo și nu voia să-i spună adevărul. Dar nici femeia nu era așa de proastă să nu observe că în ochii Veronicăi se vedeau sclipiri de fericire în contrast cu doliul de pe ea. Ea știa mult mai multe despre Veronica, dar o lăsase să creadă că acesta e adevărul…

În preziua plecării n-a dormit toată noaptea, nu se mai întâlnise cu Mihai demult, își imagina scene de dragoste din trecutul lor și din viitoarea lor întâlnire. Pușlamaua nu-i dăduse nici adresa unde să-l caute că doar n-o să se ducă plocon peste Slavici… Ea îi telegrafiase doar atât: vin cu trenul de seară, stop; așteaptă-mă-n gară, stop! Oare i-o fi găsit locuință? Știa că aici era slăbiciunea lui când venea ea; dorea să stea singuri, să fie numai ei, să se sature unul de altul ca amanții din poveste… *Ce sublimă copilărie este și amorul*! – exclamase A. Dumas-fiul. *Dragostea e ca focul; dacă n-o întreții, se stinge!* – îl acompaniase Lermontov. *Cine poate pune frâu îndrăgostiților și să dea legi?* – se întrebase Petrarca. *Bogăția, gloria și puterea sunt fum! Neant! Bogatul găsește pe unul mai bogat decât sine, gloria oricui poate fi întunecată de o glorie mai mare a altuia, cel puternic e învins de altul și mai puternic… doar dragostea ne face egali cu zeii* – decretează Sienkievivicz. Și ei amândoi erau egali cu acei zei nemuritori, rupți din coasta lui Eros cel incendiar. Eros, născut din Haos, care oferă nebunia dragostei? Dragostea ne înalță la ceruri și ne coboară în infern, gândea Veronica, amitindu-și toate lecturile și citatele despre dragoste, învățate de ea de-alungul vieții.

Închidea ochii să doarmă, voia să se odihnească ca să fie frumoasă mâine la întâlnirea cu poetul. De câte ori dormea bine, frumusețea ei sporea, dispăreau semnele anilor și ea devenea mai copilă, așa cum îi plăcea poetului. Nu putea însă să închidă ochii; se întorcea când pe o parte când pe alta și armate nevăzute de dușmani parcă veneau cu sulițele spre ea s-o omoare, le simțea înfipte în corpul ei, le răbda ca pe ceva salvator ca o crucificată.

În spre ziuă a auzit clopoțelul la poartă, era birjarul, venise s-o ducă la gară… Și ea atunci ațipise… Privi ceasul din perete și drămui timpul secundă cu secundă. Trenul pleca la orele șase, ea se îmbrăcă repede, renunță la mâncarea pregătită decuseară și ieși cu geamantanul în mână în aerul rece al dimineții. Începu să tremure, umezeala și răcoarea dimineții o făcu să se zgribulească în pernele trăsurii. O dimineață nouă – gândi ea privind orizontul – poate ca și viața mea de azi înainte! Eminescu îi spusese să nu mai gândească în simboluri, ea căuta să persiste în această greșală. Soarele se

presupunea spre răsărit ca un incendiu roșu de lumină peste toată partea aceea de lume. Lăptarii și târgoveții se plimbau cu marfa pe ulițele Iașului în timp ce locatarii încă mai dormeau în dosul perdelelor trase.

Gara era pustie, câțiva călători moțăiau în hainele lor de aba; erau țărani care veneau la procese sau cu alte treburi la oraș. Trenul, tras pe linie, aștepta călătorii; Veronica se grăbi și urcă în cupeu, era singură și voia să doarmă. Călătoriile, oricât de obositoare ar fi fost, îi făceau bine, îi împrospătau sufletul. Revederea peisajului îmbrăcat în culorile arămii ale toamnei o melancolizau. Toamna rămânea simbolul rodirii! Eminescu îi spusese acest lucru când plecase din Iași. Și iarna este simbolul bătrâneții! – îi zisese el. Trenul a plecat și Veronica, zgribulită, s-a băgat într-un mantou și a adormit, deși voia să mai revadă dealurile și munții Moldovei. Și i-a venit un somn fără vise ca de copil, trezindu-se tocmai la Roman.

În gară se mai urcară doi ofițeri și o doamnă. Pe unul din ei îl cunoscu, fusese la Iași în campanie, trecuse prin spital, rănit la Plevna; glonțul îi fulgerase un deget de la mâna dreaptă. Celălalt era mai tânăr. Amândoi mergeau la București iar doamna se ducea la moșie pe Ialomița. Fusese în vizită la socri și întrerupsese trenul pentru două zile la Roman unde avea o soră profesoară. Femeia flancată de cei doi ofițeri vorbea întruna; avea o vorbă rotundă, puțin limbută, cu o voce stridentă, cântând consoanele și aruncându-le pe nas. Ofițerului nu-i mai reținea numele, el însă o cunoștea bine din spital deoarece era singura femeie după care se uitau toți răniții. Știa că e poetă, o poetă distinsă a Iașului, știa că este soția rectorului Micle…

– Să mă scuze doamna, dar eu o cunosc! – deschise ofițerul vorba.

– Și eu vă cunosc, dar nu vă mai reținumele; au trecut așa de mulți răniți prin spital…

– Fotescu, doamnă! Cel care sta lângă Scipione Bădescu pe care l-ați sculat din morți.

Veronica își aminti, cu Scipione Bădescu fusese o întreagă istorie. Doctorii îl aruncaseră pe o saltea în hol că nu se mai face bine, avea stomacul sfârtecat de un obuz. Veronica rugase pe doctorul Baboianu să-l bage totuși în sala de operații să încerce imposibilul. Băiatul se făcuse bine și venise pe la el o ilvăneancă care-i era ibovnică și cu care se și însurase.

– Acel om a înviat din morți, domnule ofițer!

– Mereu vorbea de dumneavoastră, zicea că dacă nu erați, el era mort…

– Soarta! – zise Veronica.

– Dar ce soartă! – se miră ofițerul. Și după o pauză o întrebă: Dar unde mergeți?

– Mi-a murit soțul și merg să-i caut pensia…

– Și eu tot cu pensia! – zise ofițerul. Armatei române nu-i mai trebuie ofițeri fără degete…

Zările scăldate-n soarele toamnei fugeau nebune prin fața ei; erau munți, erau dealuri, ape, case, sate… Pe toate le cunoștea, pe toate le regreta. Ar fi vrut să mai vină la Văratic cu Mihai ca odinioară să colinde munții cu poienele, să se joace în iarba mare pe Poiana țigăncii, precum copiii de-a pitita… Dar timpurile trecuseră… Mihai acum era în București, departe de ea. Greu l-ai fi mai rupt pe poet de la gazetă pentru flecăreala umblatului fără rost ca altădată. Prinsese gustul gazetăriei și nu l-ai mai fi dezlipit de ea. Îi scrisese că nu mai poate veni nici la Iași, n-are nici o clipă liberă, scrie întruna la negustoria aia de gogoși. De fapt tot ce spunea el erau numai gogoși. Nebuna de ea fugea numai după himere și după gogoșile lui…

– Mai scrieți poezie, doamnă? – o întrebă după o scurtă pauză ofițerul.

Banală discuție, gândi Veronica, obișnuită cu spiritul bărbaților inteligenți.

– Câteodată!

Dar mințea; după moartea lui Micle nu mai scrisese nici un vers. Aștepta alte ocazii mai favorabile pentru a scrie poezii…

Și conversația se rupsese aici, Veronica băgase nasul în mantou, prefăcându-se că doarme…

53

De la ziar Mihai Eminescu merse la gară, o luă pe jos pe Calea Mogoșoaiei, trecu Pița și urcă spre Filaret. Mersul pe jos îi făcu bine, ieșise din atmosfera ziarului și acum călca încet cu gândul la Veronica. Trenul sosea la orele două zeci, dar avea toate șansele să întârzie căci peste toată câmpia se instalase o ceață groasă. Plouase peste zi, apoi ieșise soarele, după care, încet-încet se așternuse această ceață fumurie care învăluise totul într-o atmosferă tenebroasă. Scoase o țigară și o aprinse, se așeză pe o bancă, îl dureau picioarele, deși ulcerele de pe ele aproape că trecuseră. Opri o trăsură și rugă birjarul să aștepte până la trenul de seară, după care merse la bodega gării și bău o halbă de bere. În ultimul timp îl mai lăsase și durerea de cap; durerile îl apucau din senin, parcă venea cineva și-i strângea capul într-o minghină, și tot din senin îi dispăreau. În acest timp îi venea să fugă, să se tăvălească pe jos, să se dea cu capul de pereți, dar se abținea; punea capul în palme și-l strângea cât putea. Durerea ținea de la câteva minute până la câteva ore, după care dispărea, lăsându-l vlăguit și cu un gol imens în cap și în tot corpul. Obsesia lui era că durerea este din cauza urechilor; când fusese mic se scăldase prin toate știoalnele și răcise. I se umflaseră de câteva ori pe rând și de atunci rămăsese cu această slăbiciune. Dar din când în când și din ce în ce mai des îl stăpânea o îndoială: dacă va fi vorba de boala lui Șerban? Citise undeva despre nebunia lui Heldernin și făcea asemănări simtomatice între durerile lui de cap și boala, cumplicta boală, care-l răpusese pe marele liric german. După asemenea dureri i se părea totul lipsit de sens și mai ales îl cuprindeau melancolii ucigătoare, anihilându-i toată voința lui…

Speranțe deșarte alternau în sufletul lui cu imense hiatusuri de ataraxie. Tot așa și acum întrebări mistuitoare puseseră stăpânire pe el. Încotro o va lua dragostea lor? Va avea el posibilitatea cu leafa lui de la gazetă să-i asigure Veronicăi un trai omenesc? Întrebarea aceasta i-o pusese și Slavici când deschisese discuția despre căsătoria lor. Dar marea întrebare care-l năruia era dacă Veronica îi va aduce liniștea și sănătatea de care avea din ce în ce mai multă nevoie. Alunecoasă, cum o știa, și stăpânit de otrava geloziei, Veronica deveni dintrodată marele semn de întrebare pe care-l aștepta și obiect de

controverse sufletești care puseseră stăpânire pe el, mai ales după moartea lui Micle.

Toate acestea îl frământară până la sosirea trenului, apariția Veronicăi aduse dintrodată înseninarea. Niciodată n-o văzuse așa de frumoasă ca acum; părul bogat și mătăsos îi încadra un cap angelic cu buze mici, nas fin de porțelan și ochi calzi de culoarea murei coapte, obrajii fini, îmbujorați, care rămăseseră parcă ai aceleeași copile de la Viena. Numai privirile erau parcă mai triste și din ele se ghicea amarul prin care trecuse. Slăbise mult față de anul trecut și sprinteneala din corp dispăruse, maturizând-o și angelizând-o. Glasul însă îi rămăsese același, un clopoțel care cânta vorbele, spărgându-se parcă pe un covor de catifea invizibil.

Primul gest al ei fu să se agațe de gâtul lui ca un copil și să-l sărute; îl sărută pe buze, pe ochi, pe obraji și el o îmbrățișă cu aceeași pasiune.

– Am venit să te-arestez, hoțule! Mă perpelești pe jar de aproape un an! – îl amenință Veronica cu degetul.

– Arestează-mă, leagă-mă, fă-mi ce vreai tu, dar lasă-mă să mă bucur de această clipă! – o rugă poetul.

Eminescu îi luă geamantanul din mână și plecară spre trăsura care aștepta la poarta gării, urcară amândoi și deabia atunci poetul îi simți căldura corpului până în străfundul inimii lui; o strânse la piept spre el și, privind-o, slobozi două vorbe:

– Veronico! Veronico!

– Unde merge conașu' cu domnița? – veni întrebarea birjarului care-i trezi din intimitățile lor.

– Cunoști strada Segmentului? – îl întrebă Eminescu.

– Cum să n-o cunosc!

– Atunci pe Segmentului 5!

– Ai găsit locuință? – îl întrebă Veronica, dornică să afle dacă Mihai se interesase.

– Exact așa cum m-ai rugat tu!

– Câte camere?

– Două odăi cu intrare separată care dau spre pădurea Cișmigiului!

– Ce frumos! Îmi pare bine… Cu pensia ai încercat ceva?

– Am încercat, dar mă lovesc de capete patrate! Toți se miră cum de-a murit răposatul tocmai când nu trebuia, de parcă el ar fi vinovat, sărmanul…

– Și ce trebuie să mai facem?

– Să insistăm! Îi trebuie o aprobare de la Chițu!

– Dumneata, conașule, zici că stai în casele Săpunarului? – interveni în discuție, întrerupându-le dialogul, birjarul.

– Chiar așa, jupâne!

– Îl cunoști pe răposatul?

– Nu-l cunosc!

– Era un grec dat dracului de zgârcit! Deschisese prăvălie de săpunuri… Îi tremura mâna pe părăluțe…

– Și cum e casa? – interveni Veronica dornică să afle cât mai multe despre locuință.

– Cum să fie? Așa cum ai visat-o tu! Un cuib al dragostei în care vom trăi fericiți…

54

Mihai cu Veronica urcară mai întâi niște scări de lemn, apoi dădură într-un pridvor, așa ca prispele țărănești, ceva mai larg și mai lung cu tăvăneală și pavaj din scânduri vechi, apoi trecură în două camere cu intrări separate, amândouă la fel de mari și de spațioase, văruite proaspăt, fiecare din camere cu pat, dulap, masă, oglinzi și perdele. De la fereastră se vedea pădurea Cișmigiului, cu pomii zdrențuiți de năzbâtioasa toamnă.

– Îmi place nemaipomenit, Mihai! Și locuința și decorul…

– Și mie îmi pare bine că-ți place!

– Costă scump?

– Nu chiar atât de scump ca să mă ruineze!

– Cu mine n-ai să dai faliment niciodată! – glumi Veronica. Mihai îi răspunse cu un sărut și apoi îi aminti că-i cunoștea gusturile de la Văratic. Întotdeauna chilioara ei și-o alegea la poale de pădure…

Veronica deschise fereastra, afară se-auzea foșnetul toamnei, frunzele stejarilor căpătaseră tonalități galben-verzui și se uscaseră pe jumătate, vântul se juca prin ele ca o minune a nopții; câteva felinare băteau pe aleea principală. Încă mai răzbătea prin geam forfota de pe stradă și trăsurile pe caldarâmul proaspăt pietruit treceau în sus și-n jos in pasurile sacadate ale cailor, îndemnați de birjari guralivi. Dintrodată femeia, lângă Mihai, avu senzația că se află într-un paradis. Într-o clipă de seninătate se și întrebă ce resorturi schimbă în om stările și le alternează, căzând ca niște sfori de cortină pe o imaginară scenă; până alaltăeri chema moartea, o dorea, o adora, începuse s-o iubească și să se culce în culcușul ei, acum însă o cuprinsese un dor imens de viață, de dragoste, de Mihai; dorea să-l aibă aproape și să-i mângâie pletele ca unui copil, să-l sărute și să-i audă răsuflarea lângă a ei. Aproape un an trecuse prin stări care-i anulaseră toată pofta ei de viață, acum însă țâșnea din ea, ca dintr-un vulcan, o stare de fericire negustată: era atâta timp comprimat în această stare, atâtea clipe de așteptări, de îndoieli, de reproșuri și de suferințe…

ÎșI aruncă mantoul și se așeză în mijlocul patului, îl trase pe Mihai lângă ea și-i așeză capul în poală, i-l cuprinse între palme și-l sărută pe buze, pe ochi, pe obraji… Mihai o îmbrățișă și-și înfundă

sărutul în coapsele femeii. Amândoi trăiră clipe pe care nu le bănuiau, senzații negustate, o fericire venită din alte lumi, de basm, așa cum numai ei știau să le trăiască. Târziu de tot se treziră din acestă beție și se ospătară. Discutară apoi tot ce le venise în gând: Veronica îi povesti cum s-a desfășurat înmormântarea lui Micle, ce-i fac fetele, ce mai e prin Iași, îl întrebă despre aventurile lui cu femeile, despre munca lui de la gazetă, despre prieteniile lui, Mihai tăcu mai tot timpul și-i răspundea scurt, mai mult mârâind ca un motan, cum îi reproșa adesea femeia. Apoi se culcară; căldura femeii îl strânse mai mult lângă corpul ei, o îmbrățișă și-o iubi cu o poftă nebună, revărsându-și asupra ei toată dragostea din lume.

De dimineață Mihai plecă la redacție, Veronica trebuia să meargă la o prietenă. Femeia se sculă plină de fericire, deschise larg geamurile, privi Cișmigiul, totul i se părea ca într-un basm în care ea joacă un rol. Găsi tocul pe masă, îl luă în mână, rupse o foaie din caietul poetului și-i scrise câteva cuvinte care ilustrau starea ei de fericire, dacă Mihai vine mai înainte acasă, le va citi…

Scumpul meu drag!

Nu știu cum să încep, cum vei găsi tu această lettră rosă! Nu mă mai recunosc după noaptea noastră întreagă.

Inimă bună, garoafe sângerii, iubire și numai iubire, scumpul meu drag!

Ce-ai visat? Mă vei ierta?

Un echo răspunde inimilor noastre în auz de dimineață.

Scumpul meu Emin, să-l ascultăm mărit în noi.

Cu totul, de-acum cu totul a ta,Veronica.

Veronica puse biletul pe masă, se privi în oglindă și plecă. Tot orașul cânta, sufletul ei cânta, corpul ei cânta: era vocea dragostei împlinite care face din deșert paradis, oază de fericire…

55

Dacă până acum ținuseră ascunsă legătura lor, de acum încolo hotărâseră să iasă din clandestinitate și să se arate lumii așa cum sunt. Când se întâlniră cu Iacob Negruzzi pe Calea Mogoșoaiei, Mihai i-o prezentă pe Veronica logodnica lui și perechea părea fericită. La despărțire ironicul gazetar îi privi cum se depărtează braț la braț ca doi adolescenți îmbătați de fiorul primei dragoste, Mihai era îmbrăcat impecabil într-un costum de camgăr englezesc gri, cu țilindrul lui de zile mari pe cap, ras proaspăt, cu mustața lăsată puțin pe buza de sus; părea un Joulien Sorel, purtându-și trofeul dragostei lui, pe Veronica, pe străzile Bucureștiului ca pe o mare cucerire. Veronica părea că vine din visele cele frumoase ca o regină, purtându-și corpul semeț, la brațul poetului.

Câteva săptămâni umblară năuci prin tot Bucureștiul, o duse pe Veronica la teatru, nu le lipsi nici plimbările la Șosea, nici vizitele la prieteni și nici restaurantele.

Mihai deschise uși peste uși și o ajută pe femeie să-și câștige pensia bărbatului prin Ministrul de Interne, Kogălniceanu, care păru foarte binevoitor , încântat de vizita lor, urându-le fericire și casă de piatră.

Trecură aproape trei săptămâni de când Veronica stătea în București șI începuse să dea semne de plictiseală. Eminescu o consola că Bucureștiul nu-i Viena ca să ai posibilitatea să te cultivi; aici în câteva ore dai ocol orașului și începi să te plictisești. Toamna aici ai parte de noroaie și de vânt; câteva grădini care și-au închis porțile, plimbările la Șosea, câteva birturi, Teatrul și cam atât, sunt singurele posibilități de distracție. Degeba se mutase capitala în acest oraș, nu oferea nimic în plus față de Iașul ei. Începuse și sezonul ploilor; nori uriași se ridicau de la orizont și migrau spre vest aducând răceală și spic de ploaie măruntă peste tot orașul… Și cârduri uriașe de ciori care treceau în sus și-n jos pe bolta cerească făceau decorul macabru și dezgustător.

– M-am tot gândit, Mihai, rupse Veronica tăcerea, cred că ar fi bine să mă mai duc și pe acasă, mi-i dor de fetițe și de cuibul meu…

– Nu se poate, Veronico, eu te rog să mai stai!

– La ce-aș mai sta? Tu pleci dimineața și vii seara, natura e rea și oarbă cu mine… Am început să mă plictisesc; adu-mi, te rog,

Scrâncioabele și *Farfaralele* să-mi mai omor timpul cu ele... Și ți-aș spune și-un secret al meu, dar nu știu cum ai să reacționezi...

– Ce secret? – o întrebă poetul curios.

– Mi-i teamă c-am rămas grea, Mihai!

– Nu se poate!

– Ba se poate!

– Ce bine-ar fi să fie un băiat! I-am pune numele Călin, rod al dragostei noastre!

– Te bucuri, zgrăbunțule, dar tu nu te gândești la mine? Nu crezi c-ar fi cazul să legalizăm legătura noastră? Să nu ne găsească feciorul amant și amantă?

– Ai dreptate, Veronico, trebuie însă să mai gândim cum s-o facem... Ne reține partea materială șubrezită și sănătatea mea și-a ta care de la un timp nu ne dă pace!

– Sănătatea ta depinde de tine! Nu vezi că-n cele trei săptămâni nu mi te-ai mai plâns de nimic? Dacă-mi umbli prin bodegi, nemâncat și neîngrijit, nopți și zile-ntregi cu așa-zișii prieteni de pahar, nu trebuie să te aștepți la altceva! Îți distrugi sănătatea, ținând-o tot așa! Cât privește sănătatea mea, depinde de tine! Dar cred că de-abia aștepți să plec să-ți reiai vizitele tale nocturne. Apropo: Știi că-i simpatic Caragiale ăsta al tău? Zice ieri, când ne-am întâlnit pe stradă: < Doamnă Veronico, cum vă prieste Bucureștiul?>

– Când, ieri în fața redacției?

– Da,când vorbeai tu cu Slavici! Și eu: <Nu-mi prieste, domnule Caragiale, toamnele aici au coloratură de pușcărie...> <Aveți dreptate, zice,Iașul toamna miroase a tămâioasă și-a femei frumoase... De unde știe el Iașul?

– De la seratele *Junimii*!

– Și știi ce mi-a mai spus?

– Ce?

– Că o dă dracului de redacție și face tot posibilul să vină-n Iași!

– Și tu l-ai crezut?

– Nici atât! Și nu înțeleg de ce pune Maiorescu atâta credit pentru el!

– Știi de ce? Are talent, bezevenchiul! Știe să râdă de toată lumea! E mare om în teatru! Dar e nestatornic ca apa și nu m-aș mira s-o facă... Despre filozofia lui Schopenhauer spune că e un moft! Auzi, tu, regele gândirii moderne un moft! Și-i place al dracului mahalaua. Mă duce la cârciumile lui Botezatu sau la

Lăutarul orb și nu s-ar mai sătura să privească la papugii și la coate-goale! Prinde din gura lor câte-o vorbă, o întoarce pe toate fețele și-i dă strălucire… Dar mi-e tare nesuferit: n-are caracter, trișază, și-n dragoste se-nvârte ca un cocoș printre muieri!

– De ce vorbești așa despre el? – se miră Veronica.

– Pentru că asta e realitatea!… Sau ți-a făcut și ție cu ochiul?

– Nu e genul de bărbați care-mi plac!

– Nu-i nimic, știe să joace teatru și-l prinde. Mor cucoanele după el!

– Hai să schimbăm subiectul! – îl rugă Veronica. Te-am întrebat cum rămâne cu noi, eu aș vrea totuși să plec și trebuie să lămurim unele chestii…

– Care chestii? – întrbă Eminescu, părând absent.

– Unu, se inervă Veronica, legătura noastră trebuie legalizată, mai ales că e posibil să avem un copil; doi: aș vreea să-mi rezolvi mai repede pensia, copilele mi s-au mărit și am nevoie de bani să le întrețin; trei: tu ești iremediabil, după plecarea mea iar îți faci de cap… M-am săturat, Mihai, începu Veronica să plângă, Aș vrea să te am lângă mine în Iași dacă aici nu putem trăi! Dar tu depinzi de patronii tăi… Când e vorba te viața ta, nu te interesează nimic! Nu mai bea și nu mai fuma atâta și mai lasă și cafeaua la o parte – e recomandarea doctorului Kremnitz – tu mi-ai spus-o! Și asta de anul trecut de când te-a trimis la Mandrea la moșie să te odihnești…

– Ai început să mă dădăcești, Veronico!

– Da, știu lecția: am intrat în proza amară a vieții în doi… îți citesc gândurile: să stăm departe unul de altul și să nu ne atingă decât aripa poeziei… Nu mai pot, Mihai, crede-mă!

56

O dată cu plecarea Veronicăi din București, poetul răsuflă ușurat. În acest răstimp pierduse multe vizite, pe la redacție dăduse rar, și cu Maiorescu nu se mai întâlnise din vară. Și mai mult și mai mult îi părea rău că nu mai scrisese nimic în această perioadă. În capul lui cel hodorogit se întâmpla ceva extaordinar, invoca cuvinte, le chema, le împerechea, le șlefuia, voia să lase posterității o poezie șlefuită ca pietrele lui Michelangelo, pornise de la acel basm al lui Kunisch, *Fata în grădina de aur* și nu putea să-i strunească epica, s-o pună-n simboluri… El, Luceafărul, apoi o Cătălină pământeană care pendula între cer și pământ și Demiurgul, care învârte soarta tuturor…

Sosi primul la redacție și-și aprinse spirtiera punând de-o cafea. Prin birouri era liniște, numai prin deschizătura ferestrei începuse să se audă larma străzii: lăptarii, surugii, birjarii, boiangii își strigau de mama focului mărfurile . După câteva clipe scârțâi ușa și intră Slavici.

– În sfârșit, ai venit la post! – îi replică el poetului. Nu cumva a plecat Veronica?

– Mulțumesc lui Dumnezeu c-am scăpat, Ienciule! Crezi că eram nebun să mă căsătoresc cu ea? Nu văd eu cum șchioapătă căsniciile unora! – făcu el aluzie la căsnicia lui Slavici care era pe dric.

– Eu nu împărtășesc părerea ta, Mihai! Bărbatul nu se întregește decât prin femeie…

– Vorbești ca din Biblie, Ienciule! Întotdeauna femeia a adus numai nefericire bărbatului… Nu este strămoșul Adam victima Evei?

– Este și ea un rău necesar…

– Servește mai bine o cafea cu mine! – îI întinse Mihai o ceașcă, uitând că Slavici e bolnav și n-are voie să bea cafea.

– Băutura și cafeaua la mine nu există!

– Ai să trăiești o sută de ani cu ideile tale! Pe la *Junimea* ce-ați mai făcut?

– Ne-am adunat de vreo două ori… Maiorescu întreba mereu de tine! Zicea:< Unde-i, domnule, rara avis?> Te-a potcovit Negruzzi, i-a spus că te căsătorești cu Veronica!

– ȘI el ce zicea?

– Nu i-a venit la socoteală! Strâmba din nas...

Eminescu știa părerea lui Maiorescu cu privire la Veronica, dar credea că nu va fi capabil să se răzbune.

– Auzi, Ienciule, românului dacă-i dai un pumn zice: <Rogu-te mai dă-mi unul, să fie doi, s-avem pentru ce ne socoti>, mă-nțelegi?

Slavici nu-i răspunse, îi întinse manuscriptul spre corectare și începu să scârme prin hârțoagele lui. Din zi în zi i se părea că Mihai e mai agresiv și-n vorbe și-n fapte și lucrul cel mai plauzibil era comportarea lui față de Caragiale cu care avea conflicte aproape zilnic din te miri ce. Și în aceste împrejurări, Slavici îl lăsă în pace să creadă ce vrea el.

57

Micuțul meu Eminescu,

Bunul meu Eminescu! Scumpul meu Eminescu! Să ne îmbrățișăm, Eminescule. Să ne îmbrățișăm, Veronico, – E ușor de spus, dar să vedem, întinde-mi brațele, micule Eminescu, ca să pot să te ajut și să te strâng și apoi, tu să dispari ca printr-un farmec! Pentru ce n-ai tu însușirea de-a înfrunta depărtarea?

Eu sunt sigură că tu fără să vreai mi-ai acorda acestă favoare, tu știi cât îmi place să dezmierd mâinile tale, dar la ce bun, asta este rău să te gândești- distanța e atât de mare – ieri la chiar această oră furăm foarte aproape și astăzi ne desparte o lume întreagă.

Razachia, care te va fi interesând mult a ajuns la Iași fără nici o stricăciune.

Acum câteva amănunte de drum. Până la Barboși am vegheat de teamă să n-adorm și să nu pierd momentul să-mi cumpăr bilet, apoi am adormit să tot fi fost pe puțin o oră, este tot ce-am dormit.

Abia la ora 9 trenul a ajuns la Roman, mi-era foame și-am luat o ceașcă de cafea cu lapte. (Pompiliu a venit când eu ajunsesem în acest loc; eu a trebuit să întrerup scrisul vreme de cinci ore).

El mi-a spus: să nu umbli cu șahăr-mahăr și să-i trimiți pe Anton

Pann. În același timp el îți mulțumește pentru cărți, și d-lui

Caragiale multe complimente și o mie de salutări amicale, ca și

ție.

Eu sunt tristă, micuțule Eminescu, acest burduhănos de secretar îmi face necazuri, mă duc să mă plâng d-lui Prefect. Ah! dacă m-aș vedea odată mutată, eu voi fi în al noulea cer când voi fi din nou la mine acasă; cel puțin, micuțule Eminescu, dacă tu ai fi aici nu m-ai lăsa să mă azvârl în aceste triste presupuneri. Eu te-aș îmbrățișa atunci ca o pisică afurisită și totul ar pieri.

Micuțule Eminescu, te-mbrățișez cum îmbrățișez copilele.

19 octombrie 1879

Veronica

P.S. Am regretat mult că n-am avut plăcerea să-ți mulțumesc pentru toate drăgălășeniile tale, pentru toate amabilitățile și sacrificiile ce le-ai făcut pentru mine.

58

Ajunsă acasă la Iași, un sentiment straniu puse stăpânire pe Veronica; deși era în casa ei, acum i se părea străină. Era un alt aer, mai stătut, mai rarefiat, cu mirosuri lâncede. Deschise larg ferestrele, dar vântul aduse miros de gunoaie arse de la vecinii care le dăduseră foc. Acasă nu găsi pe nimeni, fetele erau la școală iar femeia pe care-o angajase după moartea lui Micle avea liber prima jumătate din zi și robotea la casa ei.

Amintirile proaspete ale Bucureștiului, larma orașului, călătoria, oamenii, gările, Eminescu, prietenii lui de la *Timpul* cărora le fusese prezentată, toate la un loc se amestecau în capul ei și ieșeau în față cu iuțeala fulgerului… Era obosită; se hotărî totuși să se culce. După o zi și-o noapte de călătorie simțea nevoia unui somn adânc. Printre pleoapele închise, întrebările continuau să vină nechemate. Încotro o va lua prietenia ei cu Eminescu, mai ales că bănuia că a rămas și gravidă? Ce va face copilului în cazul când Eminescu nu se va căsători cu ea? Ce impresie își vor face fetele despre ea și cum va mai scoate ea capul în lumea Iașului? Ajunsă acasă, călcase parcă pe un vulcan de răutăți. Câteva cunoscute o ignorară pe stradă, întorcându-i spatele. Știa și de ce făceau acest lucru. Își dădea seama că atmosfera Iașului era viciată de plecarea ei la București și de graba cu care se dăduse drept doamna Eminescu… Dar nu-i păsa sau lupta să nu-i pese. Apoi alte griji o așteptau: mutarea din vechea locuință, somată s-o facă cât mai repede, banii de împrumut și grija fetelor în preajma începutului de școală…

Totuși Eminescu stăruia în inima ei și începu să numere zilele până la 8 noiembrie când era invitatul ei pentru a-i sărbători ziua lui onomastică. Îi luase de ocazie o tabachere de aur pe care gravase inițialele numelui lui și voia să i-o facă cadou. Apoi se gândea la o masă de zile mari, va cumpăra curcan și va desface butoiul de vin de-abia oprit din fiert. Va vorbi cu Eminescu despre copilul lor; dacă va fi băiat îi vor piune numele Călin! <Cum te cheamă, măi, băiete?> <Ca pe tată-mio, Călin!> Râse, îi cunoștea poemul pe dinafară! Și Eminescu ar fi râs de prostia ei…

Încet-încet o fură somnul și-o prinse un vis frumos: era copilă la Neamț, plecase cu maică-sa, Ana, la Văratic pe jos, desculță, într-o rochie cumpărată din iarmaroc de la Suceava, era o rochie roșie

cu buline albe, rochia care-i plăcea ei cel mai mult. Era primăvară, crescuse iarba mare pe poalele pădurii și flori albastre și roșii și galbene împodobeau covorul verde al pădurii; fluturii se jucau cu miile printre ele și vântul adia, mai mult le mângâia fețele, venea ca o boare caldă dinspre munte… Maică-sa zisese: <O să plouă, maică!> Mereu știa ea când plouă. Când pripea soarele și adia vântul cald era semn de ploaie. Așa fusese și-n acel an fatidic de 1849 când îi murise bărbatul, rănit de honvezi… Două muntence trec pe lângă ele cu desagii la spinare: <Sărut mâna, dadă Ană!> <Să trăiți, rudărencilor, încotro?> <Mergem la iarmaroc cu caș, dadă Ană!> <S-aveți vânzare bună!> <Mulțam!>. Dinspre Cetate coborau nori, se învolburau peste dealuri și se-adunau negri și înfuriați cu limbi de balaur. <Mamă, mi-e frică!> – zisese Veronica. <Ești nebună, de Dumnezeu să nu-ți fie frică niciodată!> Sub nori un cârd de ciori zburau, făcând zarvă mare cu gărăiturile lor. <Stuchi-v-ar Ucigăl-Toacă!> – le blestemă femeia. <Dacă ne-apucă ploaia, poposim la Troița cea mare.> – îi spuse femeia fetei. Și Veronica se uită și făcu socoteala cât ar mai fi până la Troița cea mare.

Din partea opusă venea o trăsură, cai roibi de nunți împărătești, un birjar bătrân pe capră, un rutean roșcovan cu musteața lungă și răsucită care da bice cailor și-i înjura de mama focului. În spatele trăsurii un domn; cât îl văzu, Veronica tresări, i se părea că seamănă cu Mihai, era îmbrăcat în negru, cămașă albă, păr corb, cu chica strânsă la spate, fața lătăreață cu obrajii mari, frunte lată, cu bastonul în mână. Vru să-i spună maică-si că ăsta e Mihai Eminescu, dar tăcu, știa că maică-sa nu-l agreează.

Se deschise cerul, fulgeră dinspre Cetate o lumină orbitoare și-apoi un tunet care zgudui dealurile și munții ca pe niște jucării. Apoi începu o răpăială de ploaie puternică care întunecă zările. Eminescu coborî, luă copila în brațe și fugiră spre mânăstiri. Ploaia cădea și ei fugeau prin lacuri, prin iarbă, o luaseră pe scurtătură să ajungă mai repede. La călugărițe intrară într-un mitoc. Maicile le aduseră haine curate și de-ale gurii. Poetul refuză să se îmbrace, din el se desprinse o lumină care urcă la cer. De fapt se transformase într-un glob de lumină care urca pe boltă, în văzul tuturor. <E Luceafărul!> – zise Veronica. Și din puterea lui deodată ploaia stătu, cerul se întunecă, se făcu noapte, cer de sticlă, albastru, cu stele, cu lună, o lună mare și galbenă, un taler uriaș de aur care străjuia de-asupra brazilor.

În mitoc, ea singură culcată în pat, era măritată cu Micle, ea se despletea, părul galben îi ajungea până la glezne; Mihai o privi de acolo de sus, coborî pe scări de lumină către ea și se vârî în pat. Acum o mângâia ușor, îi atingea buzele cu buzele lui și ea tremura, îi era frig, era parcă bolnavă… <Eu sunt salvatorul tău, Veronico!> – îi șoptea Mihai la ureche și-i săruta lobul urechii drepte. Vreau să te iau de aici să te duc pe tărâmul unde oamenii cunosc numai fericirea… Este o insulă la capăt de lume unde toate-acolo sunt de aur și unde viața se desfășoară după alte legi…> Veronica zâmbi și-i zise: <Mincinosule, mereu munți!> <Cine minte frumos și ia minciuna drept realitate, acela va înfrunta Timpul, va fi Nemuritor!> Și iar mângâieri, tandre mângâieri, și iar tăceri, și iar tăceri, și iar lună cu mreje țesute din fir de aur peste tot, o bogăție de basm peste tot și numai sărutări și îmbrățișări și țârâit de greieri și adieri de vânt, și licărit de fulger peste zări, în depărtare, deasupra munților, și tăceri amețitoare, și miros de busuioc și de cicoare, și dangăt de clopote, și trist sunând un corn peste Munții Cingi, și vecernia de la mânăstiri căzând ca o litanie peste noaptea albastră, și-apoi Veronica valsând pe scenă, balerină, în ritmul muzicii vieneze din *Valurile Dunării*, și maică-sa somând-o să-l ia de soț pe Micle, acel cioclu cu nasul coroiat care-i nenorocise viața, și dulcile ei iluzii la intrarea în împărăția acelei insule invocate de Mihai, întâmpinați de un cor de îngeri îmbrăcați în imaculata culoare albă, și ea cu Mihai de mână, călcând pe covor de stele, ea, mireasă, el, ginere (ah, de câte ori nu se visase ea așa!); ea mireasă cu rochia cumpărată de Micle la Cluj, cu ghirlande și beteală ruptă din mierea lunii, ea Frumoasa-Frumoaselor care mergea grațios pe sub tunelul de flori, și el, în urma ei, admirând-o și șoptindu-i la ureche: <Te iubesc, Veronico, să mergem cât mai repede pe tărâmul acelei lumi, să fugim de răutatea oamenilor…> Și apoi Maiorescu cu masca lui serioasă, șoptindu-i ceva caraghios la ureche despre Mihai și Mite, o obscenitate nerușinată, și Mihai care-o roagă să nu-l creadă și iar și iar cornul acela care cântă peste Munții Ciungi, lung, a tristețe, preluat de văi și multiplicat în mii de ecouri și corul măicuțelor domol ca o litanie peste acea seară… Și iar Poiana |igăncii și Veronica într-un joc de-a dragostea cu Mihai… Și-apoi visul în vis cum că Mihai s-a transformat într-un șarpe și i s-a cuibărit în burtă, a intrat pe gură când dormea și i s-a cuibărit în burtă, și-i roade cu dinții lui mațele, și dureri violente, provocate de mușcături, o fac să se tăvălească ca o nebună pe jos strigând-o pe maică-sa s-o salveze.

Apoi cerul se deschide în două și din spărtura boltei apare acea fiară care avea chip cunoscut, venind spre ea cu un cuțit în mână și strigând la ea: <Ia-l, femeie, e ultima salvare, proscriso de Dumnezeu, taie-ți pântecele și scoate-ți răul, numai așa te poți salva!> După care zgomote uriașe, cineva bătea la ușă, dar în care ușă că ea nu vedea nici o ușă; deasupra cer, dedesubt cer, și ea plutind și totuși cineva cu bătăi puternice spărgea parcă ușa… Se trezi din visul ei și ascultă, se-auzeau bătăi în ușă… Privi afară, era ziuă, adormise și visase, Doamnee, dar ce vise… Se sculă cu inima împietrită de durere și merse la ușă s-o deschidă.

– Mamăăă! – îi sări fetița de gât sărutând-o și îmbrățișând-o – când ai venit, mamă?

Era Valeria, fata ei, venea de la școală, o îmbrățișă și ea la rândul ei și o sărută pe ochi, pe față, pe părul ei mătăsos…

– Fetița mea, fetițele mele, mielușelele mele, ce dor îmi era de voi! Ce mai faceți voi, cum mergeți cu școala? V-am adus cadouri, fata mea, ție o rochiță frumoasă, luată de pe Lipscani și, soră-ti, o bluziță, așa cum m-a rugat ea, și-o fustiță cu bulinuțe…

– Ce-ai făcut cu pensia? – o întrebă fata.

– Promisiuni! L-am rugat pe Eminescu să se intereseze el… Doamneee, ce vis urât am visat! Aprinde candela să fugă spiritele rele din casă…

59

7 noiembrie 1879

Eminescul meu scump,

Astăzi sunt pline două luni de când am îndeplinit un vis, visat atâta timp, un dor purtat cu atâta amar și suferință; nu știu dacă pentru tine nu a dispărut tot farmecul închipuit de bogata ta fantezie, după ce realitatea lucrurilor a înlocuit zborul imaginațiunii; cât pentru mine, tu ești și vei fi pururea iubitul meu ideal, visat și dorit într-un chip vag, nehotărât, chiar din copilăria mea.

Mâine e ziua numelui tău; îmi pare destul de rău că nu pot măcar să te sărut pe ochii tăi cei frumoși; fă-mi să-i pot săruta cât mai în grabă și să pot a-ți cere iertare, dacă poate din prostie te-am jignit cu ceva, tu de mă iubești, de sigur că mă vei ierta, și vei veni La Iași, să ne mai îmbătăm unul de altul. Telegrafiază-mi de vii, te sărut, dorindu-ți toată fericirea din lume.

Veronica.

60

Imediat ce Veronica primi vestea de la Mihai că va veni la Iași pe 8 noiembrie, de Sfântul Mihail și Gavril, se schimbă dintrodată. Uită de boală, uită de oboseală (umblase atât de mult cu mutarea, muncise ca o roabă la curățenie, spălase, călcase…), uită de singurătatea ei și de faptul că Mihai nu-i mai scrisese demult, zgârcit ca întotdeauna în răspunsuri, și se învinovăți pe ea; își impută că era răutăcioasă, că e geloasă și posesivă, Mihai n-o uitase, cum credea ea, iată-l, vine la Iași, așa cum promisese…

Acum avea să-i ceară explicații la acel răspuns al lui încifrat. Ea îi ceruse niște explicații cu privire la relațiile lor intime, avea bănuiala că se îmbolnăvise după legăturile lor trupești. Ce voia să spună el cu acest răspuns*: <…viața mea compusă din suferințifizice și rele morale, dorești ca amorul unui nenorocit ca mine să nu fi aruncat o umbră în viața ta senină, iubește-mă și-mi iartă păcatele…>* Ce păcate? Ce suferinți fizice și rele morale? Nu cumva îi spunea toate aceste lucruri ca să-i dea prilejul să termine cu el?

Dar uită repede și începu să-i aranjeze camera unde se va culca, îi va citi ultimele ei poezii, îi va cânta la pian și-i va da cadoul mult dorit, acea tabachere de aur. Dar înainte de toate vor retrăi clipele frumoase începute în București și-i va aduce aminte că trebuie să legalizeze în fața lui Dumnezeu legătura lor sufletească.

Toamna, deși trecuse cu penelul ei galben peste natură, deveni blândă, soarele își făcu apariția după câteva săptămâni de ploi și acum, parcă, precum strigoii, privea înapoi spre vară. Numai vântul o trăda, scuturând frunza nucului din grădină și jucându-se ca un hoinar prin livezi și prin vii. Zilele se scurtară și veneau acele nopți lungi în care somnul nu mai era somn și viața viață și în care fantezia alerga ca o ființă vie peste mări și țări în umbra focului care torcea în cămin…

Eminescu sosi seara și orbecăi mult până-i găsi noua locuință. Veronica îl aștepta la poartă; aflase când sosește trenul în gară și ieșise la poartă:

– Hoțule! Vii noaptea, hai mai repede că am înghețat, așteptându-te! – se gudură femeia pe lângă el, luându-l de braț și intrând cu el pe poartă. Am reușit să mă mut, sper să-ți placă casa,

curtea și grădina... Nici nu-ți poți închipui cât am alergat după toate astea… Și pe deasupra, tăcerea ta care mă omora!

Mihai o trecu pragul în brațe; Veronica agățată de gâtul lui nu mai contenea cu sărutările: <Na, zicea ea, una pentru că nu mi-ai scris atâta timp, asta puntru că ești rău cu mine și mă faci să tremur pe la poartă, și asta pentru damele tale care te țin acolo la București legat!>

Mihai râse, damele lui erau ziarul, pe la Mite nu mai fusese de luni de zile, pe Cleopatra n-o mai văzuse la ședințele Junimii iar pe Maiorescu îl evita. <Minte de femeie, se gândește numai la dame!> – concluzionă el în gând.

– Și acum, bine-ai venit în casă nouă, domnule Eminescu! Sfinte Mihai, eu ți-am pregătit un cadou modest, sper să-l primești cu plăcere! Și Veronica îi întinse tabacherea aurită, făcându-i marea surpriză.

Camera mirosea a var proaspăt și-a busuioc, pe peretele din față, Veronica pusese tabloul ei de la paisprezece ani, o fetișcană cu codițe groase și lungi, cu un ușor zâmbet pe buze; de o parte și de alta erau copilele ei ca niște îngerași cu rochițe albe, fotografiate la trei și respectiv la cinci ani. Fotografia lui Micle dispăruse, voia să-l uite și de aceea o pusese într-un sertat în odaie. În colțul de la răsărit pâlpâia candela, așa o rugase maică-sa, să țină candela aprinsă pentru gonirea spiritelor rele din cămin și ea îi respectase rugămintea.

– Cum îți place? – îl întrebă Veronica, curioasă să-i afle părerea.

– Ceva mai bine ca-n rai! – glumi poetul. Un rai cu draga mea!

– Cred că ești obosit, odihnește-te puțin și vino la masă!

– Când vin la tine îmi trece oboseala… De fapt numai picioarele mă mai dor, doctorii mi-au recomandat marea! Dacă vom mai trăi până la vară, vom merge la mare la Constanța!

– Și ce-i cu scrisoare ta cu *suferințile fizice și relele morale?*

– Mi-ai cerut niște explicații și eu ți le-am dat! De unele mi-i jenă să vorbim, de altele nici eu nu-mi dau seama…

Veronica văzu că poetul evită discuția și nu mai insistă.

– Dar toate astea pot avea repercursiuni asupra copilului! Trebuie să ne tratăm!

– Eu mă tratez cu fier iodat, cred c-ar fi bine să consulți și tu un doctor!

– Ai primit actele de pensie?

– Le-am primit și le-am dus la Minister. Domnul Kogălniceanu a zis că-ți telegrafiază personal dacă se aprobă!

– Și cum să-ți mulțumesc?

– Așa cum numai tu știi!

Veronica îl sărută și-l mângâie cu mâna prin păr. În astfel de clipe era superbă, îi dispărea ca prin farmec tristețea și devenea exuberantă și veselă ca un copil, râdea spunea vrute și nevrute, povestea nimicuri din viața ei, cânta și dansa prin casă.

A doua zi după masa festivă, Veronica îl rugă să asculte o poezie, închinată lui:

Că astăzi nu mai sunt stăpână
Pe mine, pe sufletul meu,

Numai c-o strângere de mână
Îndeajuns ți-am spus-o eu.

Și că o slabă jucărie
Sunt astăzi înaintea ta,
Privirea mea ți-ar spune-o ție
În ochii mei de vei căta.

Și c-a mea singură dorință
E roabă ca să-ți fiu în veci
Ți-o spune-ntreaga mea ființă
Când tu pe lângă mine treci

Însă tu treci precum o rază
Din soare, pe un biet pribeag,-
Ce-i pasă ei că-l luminează…
Ce-ți pasă ție că-mi ești drag!

Lui Mihai îi plăcu imaginea razei de soare care luminează un biet pribeag. I se lămureau niște imagini din acel basm care-l tot obseda. Astrul (Soare, Luceafăr, Stea) prin Marele Univers lumina pentru o clipă pe acest sărman pribeag care putea să fie Ea. Era frumos, era superb, se întrevedea antiteza, El – Steaua nemuritoare – Ea – ființa pământeană care se zbătea să ajungă la el.

– De ce taci, Mihai?

– Cu acestă poezie mi-ai dat o idee superbă pentru basmul meu!

– Și voi avea loc și eu în această poezie?

– Tu vei fi acel pribeag peste care trece raza aceea de Soare!

– Și tu Soarele?

– Da, Eu astrul care mă voi strecura seara ca un Zburător lângă tine!

Ești așa de străin, Mihai, de mine… Ce te mai împiedică, dragă, să fim împreună?

Mihai se schimbă la față, nu-i plăcea să i se aducă aminte de ei, de fericirea lor. Veronica îl observă și schimbă vorba; îl cunoștea destul de bine în astfel de clipe…

Eminescu se scuză, trebuia să plece la hotel Dacia pentru aniversarea *Junimii*. Ieși afară în aerul rece al toamnei târzii, privi dealurile golașe, pomii triști, desfrunziți, care așteptau zăpezile iernii. Iașul acesta devenise străin, prea mic, un târg care încremenise în timp, parcă Mihai nu mai încăpea în el. O luă spre Copou, voia să dea pe la Creangă să-l ia și pe el la sindrofia junimiștilor; cerul senin și soarele care totuși mai avea putere îi deschiseră inima; aprinse o țigară și privi spre Universitate unde odată fusese bibliotecar. Ce de timp trecuse! Atunci, în expansiunea lui, era un visător vizionar, astăzi devenise un sceptic irecuperabil. Își amintea de fiecare pom, de fiecare casă, de fiece colțișor pe unde trecuse cu Veronica… Intră în pădurea Copoului, văzu teiul lor cum stătea golaș în bătaia vântului, banca unde poposeau ei troienită cu frunze galbene, potecile lor prin care acum hoinăreau puzderie de frunze zdrențuite; de la Copou o luă spre Creangă, pe ulița Sărăriei, plină de noroaie; Ciricul, chelbaș, i se părea o moviliță singuratică la un capăt de lume și orizontul în depărtare la fel, trist și abătut ca și starea lui sufletească.

La poartă la Creangă era pusă încuietoarea, aceeași de pe vremuri; o desfăcu și intră în curte. Trase în fața casei la fântânița de unde luau ei apă cu o donicioară, scoase o ciutură de apă și sorbi câteva picături, apa rece îI răcori și-l învioră. Dădu ocol casei, se sui pe prispă, acolo unde dormiseră ei nopți întregi și unde vorbiseră ei vrute și nevrute și nu găsi pe nimeni: doar câteva brațuri de lemne aranjate la capătul săliței de Tinca. Privi pe geam, îi era dor să mai doarmă câteva nopți pe velințele de țară ale dascălului din Sărărie și să-i mai asculte cuvintele lui de duh, venite parcă dintr-un trecut ancestral. Sau să mai stea la gura sobei și să fumeze o pipă, să-l vadă pe Moș Smântână jucându-se cu mâțele lui și să mai lenevească fără nici o grijă pe prispă privind dealurile din jur. Dar nu se mai putea, timpul acela se dusese, peste Creangă trecuse aripa morții ca un trăznet; acea boală nemiloasă care-l

făcuse din om neom. Și peste Mihai parcă trecuse un veac de necazuri care culminaseră cu salahoreala de la Timpul și cu boala lui care se agrava văzând cu ochii.

Plecă trist spre hotelul *Dacia*, aici adunarea era în fierbere, intră în sală și se așeză lângă Creangă care plecase mai devreme de acasă, dornic de taclale cu junimiștii din București. Când se văzură, se îmbrățișară și plânseră de bucurie. Maiorescu deschise adunarea; centrul atenției era Caragiale care trebuia să citească o comedie. Și pe tot parcursul citirii, dramaturgul își juca drăcește personajele în râsul pantagruelic al mulțimii adunate să-l asculte. La sfârșit, nenea Iancu se bucură de cele mai frumoase clipe din viața lui, aplauzele și laudele nu mai conteneau!. Urmă apoi poezia, o proză corozivă a lui Creangă care la fel stârni râsul, după care petrecerea.

Pe seară Creangă plecă cu Eminescu, dornici să mai stea împreună; rătăciră până târziu pe ulițele Iașului povestindu-și unul altuia întâmplările prin care trecuseră în răstimp. După ce-l conduse până-n Valea Plângerii pe Creangă, Eminescu se întoarse acasă la Veronica. Intră pe sală și privi înăuntru, pe fereastră. Femeia era parcă o zeiță a frumuseții, la lumina lămpii își despletea părul, aruncându-l pe umerii ei de ninsoare…

Stau în cerdacul tău… Noaptea-i senină.
Deasupra-mi crengi de arbori se întind,
Crengi mari în flori de umbră mă cuprind
Și vântul mișcă arborii-n grădină.

Dar prin fereastra ta eu stau privind
Cum tu te uiți cu ochii în lumină.

Ai obosit, cu mâna ta cea fină
În val de aur părul despletind.

L-ai aruncat pe umeri de ninsoare,
Desfaci visând pieptarul de la sân,
Încet te-aridici și sufli-n lumânare…

Deasupră-mi stele-mi teremură prin ramuri,
În întuneric ochii mei rămân.
Și-alături luna bate trist în geamuri.

61

Plecând din Iași, Eminescu îi mai smulse Veronicăi o promisiune: era rândul ei să vie la București și stabiliră și data: 6 decembrie… Dar niciodată nu se despărțiră așa de triști ca acum în prag de iarnă. Veronica îl conduse la gară cu lacrimi în ochi iar la despărțire plânseră amândoi ca doi copii. Pe Mihai îl aștepta o iarnă grea și plină de privașțiuni și-o muncă peste puterile lui la ziarul *Timpul*; pe Veronica o așteptau acele nopți lungi de nesomn și o boală care se agrava din zi în zi, dându-i motive de disperare. Era mai mult ca sigur că Mihai nu dorea o căsătorie cu ea și atunci problema copilului se complica; acel rod al dragostei lor nu trebuia să nu se mai nască. O cuprinseră gânduri atât de negre încât ar fi dorit să-și ia zilele. Amețelile și durerile de cap o țintuiră la pat câteva săptămâni.

Și totuși așa bolnavă cum era pe șase decembrie fu în București, așa cum promisese. La întâlnire găsi un om al cărui entuziasm scăzuse față de ea; Eminescu era obosit și dădu acestă stare pe munca de la ziar. Dar altceva se petrecea cu el, Veronica îl găsi nebărbierit și prost îmbrăcat, fără nici un chef de viață, plângându-se de gerul iernii, de durerile de cap și de picioare. N-a stat decât o noapte cu el, a doua zi a plecat dezamăgită acasă, imputându-și faptul că mai venise în București.

Veniră apoi sărbătorile Crăciunului pe care fiecare le petrecură în singurătate. Iarna își intrase în drepturi, ninsese nopți și zile la rând și troienele puseseră stăpânire peste tot pământul. Singurele legături ale lor erau scrisorile, își scriau de mama focului unul altuia. Era un fel de dialog la distanță în care legătura lor lua forme dramatice, de la iubirea pătimașă la ură și blestem. În adresările lor, atât de diverse și de personale, atât Eminescu cât șI Veronica se strigau ca-ntr-un pustiu, punând toată ura și dragostea lor în ele, de la răceală până la focul ce-i mistuia, de la iubirea pură până la strigătul de durere, ură și gelozia de-a nu putea fi împreună.

Eminescu se adresa Veronicăi pe un registru de apelative de la alintare până la formule de respect protocolar, după conținutul scrisorii și după sentimentele transmise: Tolla, Draga mea copilă, Doamna mea, Amica mea, Stimabilă Doamnă și respectata mea amică, Dragă Nicuță, Dulcea mea Nicuță, Dragă și dulce Nicuță,

Dragă Cuță (de la Veronicuța), Scumpă Cuță, Draga, dulcea și îngerească mea Cuță, Draga mea Veronica, Iubită femeie, Dragă Nică, Momoțel, Măi, îngerașule, Dulcea mea Doamnă, Dulcea mea Momoți, Draga mea Veronicuță, Dulcea mea copilă, Măi, Momoțelule, Dragă și dulce fată, Dulcea mea Nică, Draga și mititica mea Moți, Fetițule dragă, Dragul meu bobocel moțat, Îngerul meu blond, Amica mea, Dudue, Draga mea Duduie, Drag Momoț, Dragul meu suflet, Dragă fată, Dragă Minunică, Măi, fată nebună și drăgălașă, Măi, ramură de liliac (aluzie la nuvela ei pe care o tradusese și voia s-o publice), Madam, Doamnă.

Veronica, imitâmdu-și iubitul, îl chema cu insolite apelative, pornite din inimă: Bien aime Titi, Mon cher et bien aime Titi, Titi al meu, Mițule iubit, Amicul meu, Scumpul Titi al meu, Mițule iubit, Scumpul meu Eminescu, Al meu iubit și drăgălaș Eminescu mititel, Mon petit Eminesco, Eminescu meu scump și drăgălaș, Dragul meu Eminescu, Scumpul și iubitul meu Emin, Mâțâcule iubit și drăgălaș, Eminescul meu, Domnule Eminescu, Monsieur, Mițul meu de odinioară și de totdeauna, Iubitul sufletului meu și dragostea inimii mele, Mițulică drag, Zgrăbunțule.

Veronica, ducându-i dorul, îl implora într-o scrisoare de pe 13 ianuarie să vină la Iași: *<De ce nu vii la Iași? De ce mă lași să cerșesc în așa mod ființa ta?>*

*<Măi îngerașu*le, îI răspundea Eminescu pe 14 ianuarie, *Așa te-aș săruta ș-așa aș veni la tine repede, dacă n-aș fi bolnav și dacă nu m-aș teme de acest ger nemaipomenit să mă îmbolnăvească mai rău… Depărtarea asta ne strică rău. De s-ar mântui odată afacerile tale și de-aș găsi și eu ceva mai sigur decât tâmpenia Timpului, ca să fim odată un trup și-un suflet – auzi tu?>*

<Eu mai mult doresc, îi răspundea Veronica pe șaptisprezece ianuarie, *să mi se lămurească odată starea mea, căci atunci, ca o pasăre nebună, aș zbura drept la tine… și te-aș surprinde cine știe în ce flagrante delicte.>*

Printre aceste scrisori se strecura un spiriduș care avea să le otrăvească existența.

Caragiale, zgribulit într-o sanie, îmbrăcat într-un palton de camgăr negru cu guler din piele de miel, cu căcilă de astrahan pe cap se opri la poarta Veronicăi; gerul iernii se întețise deși trecuse Bobotеaza, ninsese peste tot orașul cu nămeți mari și Iașul părea scufundat în poveste. Copiii la sănius, urcau și coborau derdelușul într-un vacarm universal. Se mai auzeau ici și colo clinchete de zurgălăi și săniile care zburau de pe strada principală, pierzându-se

spre Palat. Peste albul imaculat al zăpezii se ridica fumul de pe coșuri și urca în sus în firișoare cenușii spre albastrul de sticlă al cerului.

Domnul Caragiale coborî din sanie și bătu cu bastonul în poartă; câteva javre de câini începură să latre. Înjură de două ori potăile nerușinate care-l înfruntau și, neprimind răspuns, se întoarse spre sania care-l aștepta, hotărât să plece.

– Cucoane, îl încurajă birjarul de pe capră, mai încearcă tălică, doar cu ochii mei am văzut mișcându-se perdeaua de la fereastră și-un cap de muiere care s-a tras la o parte!

Dar n-apucă să termine bine vorba că după portiță apăru Veronica pe pârtia proaspătă, pășea încet, cam nedumerită, făcându-și scut din singurătatea ei, căci nimeni n-o mai căutase în această iarnă grea. Îl recunoscu, era prietenul lui Eminescu de la Timpul, acel personaj curios care-o tot privise clipe-ntregi când îl vizitase cu Mihai la redacție.

– Aaaa, domnul Caragiale, dar ce vânt v-aduce prin părțile noastre pe astfel de timpuri? – se miră Veronica, privindu-l cu curiozitate.

- Nici un vând, coană Veronico, afaceri! Te trimite nevoia peste tot în lume… Birjar, se adresă el chirigiului, ia-ți colea plata și dă-i drumul… Oprește restul pentru sufletul tău!

– Mulțumesc, conașule, că mi-a ieșit și țuica!

– Și, mă rog, ce afaceri? – îi râse Veronica în față cu zâmbetul ei îmbătător, acest timp numai de afaceri nu-i bun!

– Hei, coană Veronico, ce știi tale; acum merg afacerile căci afanisiții și leneșii stau închiși în case… Îmi place Iașul dumitale și-aș dori și eu o simbrie pe-aici, după cum ți-am spus odată… M-am săturat de gazetărie și de București! Dumneta așepți vești de la Eminescu?

– Nu mai vreau nici o veste! Tot aștept un răspuns de la el și din zi în zi i-l zmulg mai greu… Dar… ne-am luat cu vorba și nu v-am invitat în casă…

– Ce femeie drăguță ești, coană Veronico!… Ce-ai vrea să-ți spun despre Mihai? Că-i scârțar și ticăit… Se ia de mine din te miri ce; dacă eu îi zic că-i neagră, el zice că-i albă și viceversa… Un fel de fariseu al răului… Și știu că te chinuie și pe tălică cu purtările lui …

– Cât m-ar chinui, eu tot țin la el! Dacă el joacă teatru, pot juca și eu!

– Hei, coană Veronico, toți jucăm teatru pe scena vieții… Depinde fiecare ce rol joacă!

– Și dumneavoastră ce rol jucați?

– Acum? Rolul amorezului…

– Și eu ați dori să joc rolul curtezanei?

– Știi că-ți merge bibilica? Curtezanele mă sperie, n-am pamplezir pentru nasul lor! Aș vrea ceva romantic…

– O Julietă, probabil…

– La vârsta mea nu mai merge…

– Atunci *Văduva veselă!*

– Văduviorele sunt femeile cele mai gentile din lume…

– Este o aluzie?

– Nu-i nici o aluzie… Știi că ai fler? Și pe deasupra ești și inteligentă… Știe el Mihai ce oi să păstorească… Numai ciobanul să fie bun…

– Și dumneavoastră nu cumva ați venit pe post de câine ciobănesc?

– Ei, pe dracu! Chiar așa mă crezi? Am venit și eu ca la o veche cunoștință… Și de ce să nu fiu sincer că-mi placi, doar ești o femeie de lume…

Veronica tăcu, Caragiale părea destul de serios în declarațiile lui. Îl privi mai cu atenție, nu era bărbatul care-i plăcea, dar avea ceva drăcesc în el; ochii, privirea de săgeată otrăvită și pe deasupra spiritul de zeflemea care-o amuza peste măsură. Cunoscuse fel de fel de bărbați care bătuseră la poarta ei, mai ales ofițeri și juriști, dar ca el cu mintea rece și sclipitoare nu mai văzuse. Auzise de operele lui citite la *Junimea* și aplaudate îndelung, îi spusese și Eminescu că este cel mai mare dramaturg al timpului, dar acum se convinsese…

– O gustare, ceva? – îl rugă Veronica, după ce se mai încinseră discuțiile.

– Nu, cucoană, servii la bodega din Strada Mare.

– Atunci o dulceață, ceva… Una de la Pomârla de la Miron… Am cules astăvară cu fetele vișine…

Veronica dispăru câteva clipe, Caragiale privi camera și-i plăcu, focul din sobă ardea și-l încălzise; se roșise la față și depărtă scaunul ceva mai la fereastră… Când reveni, Caragiale o întrebă:

– Mai scrii poezii?

– Arare, când vreau să uit de toate!

– Ce să uiți?

– Și viață, și trai, și timp, și dragoste, și moarte…

– Da, ai dreptate…

– Ce să fac altceva?

– Parcă ți-a intrat Eminescu-n inimă! Ai aceeași structură romanțioasă…

– Credeți că nu mi-a intrat? Spuneți-mi ce câini mai adapă el pe-acolo prin București… Pe-ai Mitei? Pe-ai Cleopatrei? Acum am auzit că s-a dat și la regină!

– Coană Veronico, eu cu Mihai suntem ca Oreste cu Pilade… La drept vorbind ce contează ce câini adapă când gândul lui este la frumoasa cu ochi albaștri din dulcele târg al Iașului? Nuda veritas! Până când ia papară și de la Mecena că și-a uitat pana pentru muza din Iași!

– Vorbiți cam încifrat, domnule Caragiale!

– Ce să-i faci, așa e vorba românului… Aș vrea să-l părăsesc, coană Veronico; am venit să mă interesez de-un post de revizor școlar pe la Neamț! M-am săturat acolo!

– Vreți să-i călcați pe urmă?

– Vreau pe dracu! Nevoia, coană Veronico!

ÎșI privi ceasul din vestă, timpul trecuse, se ridică, își luă paltonul, bastonul, șoșonii și se grăbi să plece spre gară; mai avea aproape o oră până la plecarea trenului și nu-și luase bilet.

Veronica, după ce-l conduse până la poartă, intră în cameră, se privi în oglindă, se roșise toată; îi dispăruseră și migrenele ei ca prin farmec și-și descoperi o stare nouă de adevărată euforie, întrebându-se și ea ce-o făcuse să devină așa: prezența lui Caragiale? Discuțiile lor despre Eminescu? Sau faptul că cineva venise totuși în această iarnă și-o vizitase și-o întrebase ce mai face…

62

30 ianuarie 1880, Iași

Domnule Eminescu,

Grație intervenției d-lui Caragiale am căpătat după două săptămâni un răspuns de la d-ta.

Te îngrozește roiul de epitete ce o fi plăsmuit mintea mea, fii pe pace și liniștit, la adresa d-tale nu mai am nici un cuvânt de îndreptat; eu sunt prea grosolană, desigur, pentru ca să pot înțelege gingășia amorului, poetica atențiune ce d-ta îmi acorzi mie; astfel fiind, prefer mai bine să renunț la o legătură care nu e sub nici un raport compatibilă cu ființa mea, în urmare, deci, te rog, totul să fie de azi înainte rupt și stâns între noi; cred că-ți voi face aceasta un serviciu imens. Te voi descărca de povara, de grija care-ți apasă umerii și care te face să-ți iai lumea-n cap. Fii liber de azi înainte de orice ar atinge persoana mea, că-mi va fi bine sau rău, că voi trăi sau voi pieri, puțin să-ți pese, după cum și eu, din minutul în care-ți scriu, mă lepăd de tine și chiar de amintirea ta; îți poți închipui ce urme plăcute mi-ai lăsat; am făcut caz puțin de ele, crezând că cel puțin vei avea inimă; să poată chiar să și-o ai, dar repet că nu sunt atât de fină pentru a putea s-o apreciez și las dar unei alteia însărcinarea și norocul de a se bucura cu plenitudine de toată fericirea pe care vei fi în stare să i-o pricinuiești.

Nu pot însă să mă despart de d-ta, să sfârșesc această scrisoare, fără a-ți multumi de multe și nenumărate servicii, prevenienţe și îndatoriri pe care mi le-ai făcut în amândouă rândurile când am fost în București, lucruri pentru care vei avea totdeauna un titlu la recunoștința mea.

<Creanga de liliac>, într-o zi cu bună dispoziție de voi fi, o voi trimite domnului Caragiale, cu care ocazie îi voi mulțumi de nespusa înrâurire pe care a întrebuințat-o asupra d-tale pentru a mă îndoi.

Primește, d-le Eminescu, cu acestă ocazie, urările mele de

fericire, de pace, de liniște, de iubire fericită, de viitor strălucit,

de noroc, de sănătate, pe care pentru cea din urmă dată ți le doresc.

Veronica

63

Mihai nu mai putu răbda frigul din casă, își puse paltonul pe el și plecă la cafenea să se mai încălzească, dar să bea și-o cafea și-un pahar de Lacrima Cristi pentru a uita de boală și de amarul vieții; stătuse prea mult în acestă stare de singurătate și simțea că-i plesnește capul de durere…

Afară se lăsase un ger năpraznic, cerul, senin-sticlă, ca o boltă uriașă, își aprinsese candelabrul de lumini, în centrul cărora trona maiestoasa lună. Jos nămeți uriași puseseră stăpânire peste tot pământul.

<Moartea, gândi Eminescu, are mii de chipuri. Cel mai tragic chip al ei este să mori înghețat; ca o babă uriașă care te strânge între ghearele ei… Moartea la creștini e un schelet, la antici e un geniu cu făclia-ntoarsă… La români are chipul unei babe cu coasa întoarsă spre tine… Și se arată în toată schimonosenia ei…> Ar vrea să moară. Acum. Să rămână înghețat; să cadă jos și să moară! Să nu-l cunoască nimeni. Să fie dus în cimitirul săracilor, ca Bălcescu… *O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi/ Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi…* – murmură el încet prin întuneric versurile scrise proaspăt. …*Când voi muri, iubito, la creștet să nu-mi plângi…* Nu-i mai scrisese Veronicăi, voia s-o uite, ce mascaradă mai e și asta: să-i scrii mereu, să te îmbeți cu cuvinte și ea acolo să strângă în brațe cine știe ce Linge-blide? Ce rol au cuvintele dacă nu reușesc să lege dragostea?

Ajunse la cafenea și se grăbi să deschidă ușa, sună clopoțelul și-l întâmpină patronul, un bătrânel slăbănog care dormita veșnic lângă un godin în care ardea lignit. La masă doi bețivi care vorbeau tare, tăcură și-și întoarseră privirea spre el:

– Eu îl cunosc pe dumnealui! – zise unul din ei.

– Ei, pe dracu! – îi răspunse al doilea – acum cunoști pe toată lumea!

– Are dreptate! – interveni Mihai. Ne cunoaștem din Obor, ești omul cu căruța cu pepeni de astă-vară…

– Și dumneata poetul Eminescu…

– Da, poetul Eminescu… O cafea, domnu' Cristache! – se adresă el patronului. Și dup-aia un pahar cu vin fiert să-mi mai dezmorțesc picioarele!

– E bun acum pe gerul ăsta, zise unul din cei doi, ne mai încălzesc oasele…

– Ce iarnă, coane Mihai, ce iarnă pârdalnică… Acum e timpul să stai după sobă… și să-ți iubești nevasta!

– Dacă ai nevastă, coane Cristache!

– Un băiat ca dumneata găsește el o muiere să-și petreacă urâtul…

Aprinse țigara și mai ceru încă o bărdacă cu vin. <Știi că are dreptate patronul?> Pe-așa timp îi trebuia o muiere! Se gândi la duduca Cleopatra. Acum câteva zile o întâlnise la teatru și-l invitase pe la ea. Acum a sosit momentul să se ducă! Îi va face o declarație de dragoste și nebuna îl va crede. Nu e ca Mite cu bărbat și copil. Acum femeia e singură! Îi știa ogeacul, mai fusese în casa ei de două ori cu Carageale… Plăti patronului și plecă. Casa ei era aproape de centru. Strada era pustie și lumina aprinsă. Mihai intră direct, fără să strige și bătu la ușă.

– Cine e? – se auzi glasul ei din dormitor.

– Om bun! – îI răspunse poetul.

– Care om bun?

– Eu, Eminescu!

– Ești și cu Caragiale?

– Pe dracu, ieșea ăla afară din casă pe timpul ăsta?

– Și cine te-a scos, Eminescule, afară din casă pe gerul ăsta?

– Frigul, duduie Cleopatro! Am dat pe la bodega din colț și știi ce mi-a spus patronul?

– Ce? – se strâbă femeia, așteptând un răspuns mai deplasat.

– Că asta-i vreme să stai cu muierea-n casă!

– Și de ce nu stai?

– Dacă n-am!

– Păi bibilica de la Iași?

– S-a terminat povestea cu ea…

– Afurisiți mai sunteți voi, bărbații-ăștia, când e timpul frumos și iarba verde o plimbi pe ieșeancă pe la mănăstiri și pe Mite pe la Șosea… Și-acum, când vă bagă gerul în casă, uite domnule, mai e și o actriță pe care trebuie s-o vizităm… Unde e Caragiale că nu l-am mai văzut de-un car de timp…

Eminescu tăcu, nu-i răspunse. Se uită la ea cu subînțeles și înghiți în sec.

– Doamnă Cleopatra, de când te-am văzut, mi te-ai lipit de ochi!

– Haaa-ha-ha, cine spune asta, voi poeții, sunteți niște crai de mahala!

– Și tu o femeie galantă, o Cleopatră adevărată, o Semiramis sau Anna de Franța, care-și omorau amanții-n fiecare noapte…

– Și-ai venit să te omor și pe tine? Ce naivi, domnule!

– Așa suntem noi, poeții, naivi! Dar dacă n-am fi noi…

– Dumneata nu înțelegi că lumea n-are nevoie de poezie?

– Lumea, dar femeile…

– Dezbracă paltonul ăla și ia un loc pe scaun! Vreau să te întreb ceva: este adevărat ce vorbește lumea că te însori cu doamna Micle din Iași?

– De ce n-aș face-o? Dar amor fără pițule nu se poate face! De aceea dau înapoi!

– Dar despre doamna Micle s-au vorbit atâtea!

– Și-o să se mai vorbească! Despre toate femeile văduve se vorbește… Crezi că de tine nu se vorbește?

– Pe mine mă lasă rece! Eu sunt o femeie independentă… Cine mă condamnă că-mi plac bărbații, șuietele, viața în general?

– Și ești fericită așa?

– Parcă e cineva fericit! N-ai dreptate cu amorul și pițulele… Eu am avut și bani și avere și degeaba! Mi-a lipsit ceva, poate statornicia, poate feminitatea… Ne-am luat cu vorba… Am un buchet de la moșie… Hai să bem un vin, poete! Tot n-aveam eu nici un rost în noaptea asta!

Femeia aduse o carafă cu vin și o puse pe masă. Bachus puse stăpânire pe ei, viața deveni roză și sângele mai fluid. Obraji femeii se îmbujorară și Mihai îndrăzni să-i sărute. Erau ca merele coapte, dulci șI roșii. Femeia lăsă căpșorul în brațele lui șI Mihai începu s-o mângâie. Cleopatra devenise parcă o felină rănită în brațele lui care căuta ajutor, cuprinsă de spasmele morții.

Se culcară și adormiră; nici ei niu mai știuseră pe ce pământ trăiesc. De dimineață, când se văzură unul lângă altul, femeia tăcută își sterse lacrimile de pe obraz și-i șopti poetului la ureche:

– Ce s-a întâmplat cu noi, Mihai?

Eminescu nu răspunse; când se dezmetici unde este, se sculă, privi ceasul, se îmbrăcă repede, își luă paltonul pe mână și plecă.

Afară seninul înghețase sticlă. Ce era cu el? Devenise oare și el un companion de crailic? Privi strada Cometa, era așa de tristă; își ridică gulerul de la palton și întinse pasul. Ajunse în chilia lui și stătu pe scaun, privi pe masă; rămăsese de peste zi un caiet cu poemul

lui închinat lui Napoleon, luă tocul în mână și scrise câteva versuri, sub impresiile lăsate de Cleopatra:

Lună, dulce-ai fost în acea plăcută,

Sfântă noapte, când suspina Cleopatra…

Ești tu cuminte Cleopatra? Ești o mizerabilă cochetă, Cleopatra! Tu m-ai ucis moralicește. Mi-ai rupt șira spinării, m-ai dășelat moralicește, încât nu mai pot avea nici-o bucurie în viață. Mi-e atât de frig înăuntru inimei, sunt atât de bătrân, Dalilo…

Despre noua lui achiziție primul aflase Maiorescu, probabil chiar din gura femeii care i se lăudase pentru că maestrul îi scria unui prieten din Iași: *Eminescu, amorezat de doamna Poenaru-Leca, găsește în această doamnă cam corpolentă multă inspirație…* El trimitea această săgeată cu țintă, să-l audă Veronica, doar se vor despărți definitiv… Nici lui Mite nu-i convenea. Prietenul lui Maiorescu, dorind să afle date mai concrete, se adresă Mitei. Femeia îi răspundea și ea tot răutăcios, persiflând pe poet: *Eminescu era pe de-a -întregul disperat ieri… aș spune că absența doamnei din inima lui explică tristețea lui. Bietul băiat! Cred că ea a răspuns la declarațiile sale printr-un hohot de râs și el, așa se spune, nădăjduia să fie acceptat ca soț.*

Eminescu, detașat de acești *binevoitori*, o ura și-o incrimina pe Cleopatra în versuri, comparând-o cu faimoasa Dalilă; acum era timpul când i se năruiau definitiv planurile matrimoniale cu Veronica și când boala se cuibărea din ce în ce mai mult în corpul lui, instalându-se definitiv:

Unde-s șirurile clare din viață-mi să le pun?

Ah! organele-s sfărâmate și maestrul e nebun!

Nu-i mai rămăsese decât consolarea*: Proștii se-nsoară totdeauna, nebunii câteodată, înțeleptul nicicând. Dacă acesta o face, s-o facă încai din comoditate și în deplină ignoranță că va fi înșelat de femeia lui.*

Ucenicul lui Schopenhauer începea să-și urmeze maestrul…

64

D*ulcea mea Doamnă*, îi răspundea Eminescu Veronicăi la scrisoarea ei- ultimatum – pe 4 februarie – *zici că e ultima scrisoare pe care-o capăt de la D-ta? Cea din urmă? Oare știi D-ta ce zici? Uite, te rog în genunchi, nu să mă ierți, căci nu mai am nici un drept a-ți cere iertare, sunt un mizerabil care nu te-am meritat nicicând, care nu te voi merita nicicând. Ceea ce te rog e să nu-mi iei cu totul speranța că te voi reîmpăca.*

Iarna trecu foarte greu și veni primăvara, o primăvară pretimpurie, care dădu buzna peste natura aproape înghețată, înverzind-o și înveselind-o cu ciripitul păsărilor și cu bâzâitul gâzelor. Soarele se ridicase sus și dădea speranțe muritorilor că va veni și binele, după răul prin care trecuseră. Eminescu auzise de la Slavici că Maiorescu ar vrea să stea de vorbă cu el. Și așa îl ignorase aproape toată iarna și acum se hotărî să-i facă o vizită. Maestrul era acasă duminica și-și aștepta oaspeții. Mihai se bărbieri, se spălă, căută hainele lui cele bune, le perie și se îmbrăcă cu ele. Privi în oglindă și i se părură purtate; ieșiseră prin ele coatele și genunchii de-atâta stat pe băncile Camerei, ascultând la balivernele politicienilor. Arăta parcă a lăutar; își aranjă totuși mustața, puse batista în buzunarul de sus al hainei și se hotărî să plece.

Gândul însă îi zbura tot la Veronica, de data acesta n-avea cum s-o mai împace, îl tot soma să-i trimită scrisorile și să termine cu ea. Cineva se strecurase între ei, și Eminescu, deși bănuia, nu știa cine. Acel cineva o minți se, o înrăise, și vina lui nu era decât pe jumătate. Se gândi că dacă primăvara o va ține tot așa, va lua un mic concediu și va pleca cu ea pe la Piatra, pe la mânăstiri. Poate că femeia avea dreptate; căsătoria ar fi fost lucrul cel mai înțelept din partea lui, s-ar aduna de pe drumuri și unul și altul.

Ajunse la Maiorescu pe la ora zece și-l întâmpină noul picolo al maestrului care veghea cu ochi de suveran peste toată casa:

– Ce dorește domnul?

– Comunică-i domnului Maiorescu că vreau să-i vorbesc, spune-i că-l vizitează Eminescu.

Băiatul n-apucă să deschidă bine ușa pentru a-și anunța stăpânul că Maiorescu deja, auzind conversația, ieși personal să-și întâmpine oaspetele:

– Ei, rara avis, prin ce sfere mi-ai colindat de n-ai mai dat nici un semn de viață? Îi întinse mâna și dădură noroc, bătându-l pe poet pe umăr. Eminescu tăcu, știa unde bate Maiorescu cu discuțiile. Răceala maestrului, distanța, aerul glacial care se instală între ei, făcură clipele următoare penibile pentru poet. Maiorescu îl sfida cu ținuta lui impecabilă, parfumat, cu cravată, manșete, gulere albe; toate îi aminteau poetului de disciplina prusacă și de obiceiurile casei care pentru el deveniseră de nesuportat.

Maiorescu îl invită în biroul lui, strânse cărțile de pe masă, luă călimara cu tocul și le vârî în sertar și-i făcu semn poetului să ia loc pe scaunul din față. Scaunul supliciului – gândi Mihai – și se așeză cu sfială nu înainte ca maestrul să fi stat în fotoliul lui. La început maestrul evită subiectul cu lipsa poetului, logicianul din el îi spunea că trebuie să-și digere victima cu tact:

– Ei, ia spune-mi în ce mreje ai fost prins de n-ai mai dat atâta vreme semne de viață?

– Am avut treabă, ziarul îmi ocupă aproape tot timpul și pe deasupra trebuie să mai înghit și palavrele de la Cameră!

– Ai dreptate te-am văzut mereu pe-acolo!

– Și iarna asta grea care m-a îmbolnăvit…

– Ei, lasă că nu numai iarna a fost de vină…

Eminescu întârzie răspunsul, își trecu mâna prin păr de câteva ori, se uită în ochii mentorului, nemulțumit de privirile ironice pe care i le arunca, și-i răspunse:

– Știu la ce vă referiți… Dar situația este mult mai complicată decât credeți!

– Zău că nu știu la ce situație te referi!

– Domnule Maiorescu, trebuia să vă spun mai demult, dar cred că nici acum nu-i târziu. Nu mai pot continua viața de până acum, m-am săturat de burlăceală, doresc din suflet să-i pun capăt! Doresc să mă căsătoresc, domnule Maiorescu!

Așadar Eminescu e hotărât să se căsătorească – gândi Maiorescu – știa că cu greu îl mai întorceai pe poet din cale când lua o hotărâre. N-avu ce să-i mai răspundă și câteva clipe rămase fără nici un argument. Se făcu totuși că nu știe cu cine vrea să se căsătorească și-l întrebă:

– Și, mă rog, cine-i fericita mireasă?

Câteva clipe tăcerea împărăți încăperea; o tăcere grea, apăsătoare pentru amândoi. Numele celei căreia trebuia pronunțat fusese tabu până acum între ei. Eminescu cunoștea repovestită de atâtea ori povestea de dragoste a lui Maiorescu de la Școala

centrală de fete din gura Veronicăi Micle. Și nici Maiorescu nu uitase acele clipe penibile care-l purtaseră prin tribunale, datorită ei, care compăruse ca martoră la proces, și care-i atrăsese înlăturarea din învățământ, apoi conflictele cu bărnuțienii… O ura, asta era, dar el nu ura niciodată pe față; cu masca lui olimpiană căuta să ascundă totul în sufletul lui.

Eminescu totuși îi răspunse calm și hotărât:

– Veronica Micle, domnule Maiorescu! Astă toamnă am stat împreună și-am pus totul la cale!

Ca să câștige timp, Maiorescu puse mâna pe clopoțel și-și sună băiatul din casă:

– Un pahar de apă, te rog! Apoi către Eminescu, pe un ton dulce, patern: Te-ai gândit serios când ai luat această hotărâre?

– Foarte serios! – îi răspunse Eminescu prompt.

– Eu mă îndoiesc de hotărârea ta!

– Nu trebuie să vă îndoiți: ne iubim, o iubesc și mă iubește!

– Nu-i suficient! Dumneata știi câte sarcini, câte greutăți implică o căsătorie? Mai cu seamă că nici dumneata, nici doamna Micle n-aveți avere!

– Am să muncesc eu pentru amândoi!

– Da, dar mai are și două copile mari de întreținut! Ce muncă, domnule Eminescu? Trebuie să știi cu precizie ce muncă vei face și ce mijloace îți va procura acea muncă pentru un trai civilizat cu o femeie ca doamna Micle! Să zicem că va fi așa cum ai avansat: obținerea unei catedre să suplinești undeva în învățământ, poate la Iași, așa cum intenționați… Te condamni singur la o viață plină de privațiuni!

– Dar vom munci amândoi!

– Dragul meu, tu nu știi ce înseamnă căsătoria! Sentimentul dragostei e așa de trecător…

– Dragostea e un lucru sfânt, domnule Maiorescu!

– Și cu poezia?

– Mă las de poezie! Ce mi-a adus până acum poezia? Suferință și sărăcie…

– Nu se poate Eminescule! Cum o să lași tu poezia? Să ajungi un om de rând ca toți oamenii? Chemarea dumitale pe lumea asta este poezia! Maiorescu părea sincer și convingător.

Pe fruntea lui Mihai alunecară câteva bobițe de sudoare. Cu un gest de amară mâhnire și cu un profund dezgust, Eminescu răspunse:

– Poate pentru mine ar fi fost mai bine dacă n-aș fi scris nici un rând de poezie!

Văzând că argumentele lui sunt insuficiente, Maiorescu recurse la o înscenare. Își aduse aminte că Grecul fusese la Iași și se lăudase în stânga și-n dreapta că a fost pe la Veronica și că-i e amică… De altfel îI povestise și criticului ce-i spusese Veronica despre Eminescu: relațiile lor se răciseră și n-o mai interesa nimic despre poet. Caragiale chiar l-a rugat să-l ajute să-și ia vreo slujbă-n Iași să fie mai lângă ea. Acum era timpul ca Maiorescu să-i arunce năvodul:

– Eminescule, iartă-mă, te rog, începu el cu vocea lui joasă și convingătoare, dacă-ți voi produce neplăceri sufletești, dar, cea pe care ți-ai găsit-o dumneata drept aleasa sufletului dumitale, nu maritată acestă cinste… De curând a fost și-a lui Carageale, mi-a spus-o el cu gurița lui…

Eminescu transpirase tot, duse mâna la gură și-și șterse buzele uscate:

– Canalia! – izbucni el într-un acces de furie.

Și fără să mai salute, s-a sculat de pe scaun, a trântit ușa și a plecat acasă. Simțea pe buze un gust amar de care căuta să scape scuipând într-una saliva din gură…

Luni întregi nu mai dădu pe la Maiorescu și pe la seratele lor, iar cu Veronica intră în război deschis…

65

Primăvara trecuse și n-o mai atrăsese pe Veronica, precum odinioară, spre Agapia sau Văratic. În contrast cu natura care jubila, viața ei deveni, așa cum se vărsase acea călimară de cerneală pa manuscrisele poetului atunci când se hârjoneau ei citind pe Mureșanu, o neagră pată de cerneală pe-o coală albă. Era un simbol care se răzbuna pe ea; toată primăvara nu mai zâmbise. Până când și fetele intraseră în panică cu sănătatea ei. Pusese stăpânire pe ea un sentiment de nestatornicie și nesiguranță a vieții care se adăugase la boala ei, aducând-o într-o situație disperată de sinucidere. Ar fi plecat undeva, ca o pustnică, la o mânăstire să se călugărească. O țintuiau însă locului cele două copile cărora voia să le închine ultimii ani ai vieții ei, ajutându-le să iasă la liman cu studiile.

De la Eminescu nu mai primise nici o veste; veneau știri vagi prin persoane puțin onorabile care-o dezamăgeau. Ba că Eminescu se însoară c-o crailicească a Bucureștiului, pe nume Cleopatra, ba că a îndeșit drumul bodegilor, ba că ar vrea să plece în America, ba că se ia cu toți la harță, punându-i în capul lui.

Se privea adesea în oglindă și se urâțise ca o țărancă în perioada lehuziei,avea pete pe față, burta boțită, și nu-i mai venea să se îmbrace ca înainte, neglijindu-se. Peste toate acestea boala se înrăutățea vîzând cu ochii: durerile de cap se întețeau și din când în când se asociau cu durerile pântecelor și cu vărsături. Sarcina înainta și, deși sincer dorea să se nască copilul, în subconștientul ei devenise un ghem dureros care-o tortura atât fizic cât și moral. Acel Făt-Frumos pe care-l doriseră atât de mult amândoi, acum devenea un copil din flori. Ce va spune ea lumii? Cine-o va crede că este copilul lui Eminescu? O femeie văduvă, și mai ales ea, e privită ca o cățea după care aleargă toți dulăii satului. Nu se adevereau oare vorbele acelor *binevoitori* care-o taxau pe Veronica drept o femeie ușoară? <Doamneee, se lamenta ea, fă ca să se răstoarne acest pământ în care minciuna a luat locul adevărului, ura locul dragostei și neomenia domnește peste tot!>

Noaptea visase un vis urât și acum aștepta să i se izbândească. Visul era destul de prozaic, dar cu întorsături neașteptate. Era cu Eminescu la Văratic (iar Văraticul ăsta care o obseda!), era lună plină și stele, cerul iubirii ei, adia vântul, un

vânticel cald de primăvară, zburau fluturi peste tot, fluturi gingași în hlaminde colorate cu toate vopselele de pe pământ pe ei, iarbă mare, omăt de iarbă cu floricele roșii, albastre, galbene care le săruta tălpile desculțe; curgea apa-n firișoare argintii la vale, izvorul lor fermecat în care plutea ireal tot cerul acela albastru, ireal de albastru, un senin de sticlă spart ca o oglindă în bulbucii răscolitori care curgeau la vale. Ea cu Mihai erau stăpâni peste tot pământul, fugeau ca nebunii de mână, doi copii zburdalnici stăpâni peste toată natura; fugeau toată ziulica, cât era de mare, prin coclauri necălcate de picior de om. Apoi vine noaptea, se lasă ca o hoață peste munții Ciungi, nori uriași se târăsc ca niște fantome și întunecă tot mai mult zările, repede, aduși de un vânt blestemat, un fel de furtună, care-i sperie și-o iau la fugă. Eminescu o trage pe Veronica de mână spre gurile unei peșteri. <Aici vom înnopta!> – îi șoptește el. <Nu se poate, Mihai!> – îl imploră ea, agățată de brațul lui. <De ce?> – îi gânguri el la ureche, sărutându-i-o și gâdilând-o cu mustața. <De frică!> – își joacă ea ochii celor două scântei ale luminilor în fața privirilor lui. <Cine te mănâncă?> <Cum cine? Căpcăunul!> Era aceeași sperietoare cu care o amenința maică-sa să nu se depărteze prea mult de casă. <Eu sunt Căpcăunul!> – glumi poetul.

Între timp natura se dezlănțuise, fulgere uriașe umpleau hăul acela de întuneric și-apoi totul intra într-o eră primordială. Pământul se zgâlțâia ca o jucărie în mâna lui Dumnezeu, urlând în hăuri și multiplicând acele urlete în văile și văișoarele munților… <Doamnee, se miră Veronica, ce spectacol!> Și deodată rămase ca prin minune singură; Eminescu se dusese după vreascuri să aprindă focul. Dar n-a apucat să stea mult așa că în lumina orbitoare a unui fulger văzu un șarpe uriaș intrând pe gura peșterii. <Este el!>, îi șoptise o vorbă caldă, părând să fie a maică-si. <Care el?> – întrebase Veronica, speriată, mai ales c-o știa pe maică-sa moartă. <El, Eminescu!>, repetă vocea, de data aceasta schimbată în vocea lui Ștefan Micle. <Ștefan Micle sub formă de strigoi!>, gândi Veronica, privind acea făptură mai cu atenție. După un alt fulger, șarpele avea capul de satir al lui Micle; un cap mic cu barbă și cu pungile obrajilor căzute, cu ochii de bufniță, care o căutau prin întuneric… Ea a luat-o la fugă prin niște galerii imense, speriind stoluri întregi de lilieci. Fugea și striga înnebunită: <Mihai, Mihai, aici sunt!> Dar Mihai n-auzea! O voce, o altă voce: <Iată că Domnul Dumnezeu cheamă focul și monstrul ca să facă judecată, focul să te ardă, și monstrul să facă dreptate, căci tu ai fost o proscrisă!> Și iar se zgâlțâie pământul și iar se rostogolesc urlete peste hăul văilor și ea

fuge înnebunită printr-un labirint de peșteri fără sfârșit. <De ce sunt proscrisă?- se întreba ea tare – de ce, Doamne, cât am suferit eu…> Și vocea aceea continua: <Nu știi oare că proscrișii și nedrepții nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu? Și nici desfrânații, nici închinătorii de idoli, nici adulterii, nici malahienii, nici sodomiții… Nici furii, nici lacomii, nici bețivii, nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moșteni împărăția lui Dumneze!> Veronica își aminti, era cuvintele din *Noul Testament* cu care voia s-o îmblânzească Ștefan: <Mai citește șI tu, Veronicuțo, *Biblia*, cuvântul Domnului îți va face bine, te va spăla de rele, va goni idolii din tine , să rămâi curată și luminată ca Fecioara Maria!>

Din acea peșteră a fugit și a dat de o vale înfloritoare ca la început; era în Eden unde fericirea se răsfață peste fericire. Aceleași văi primăvăratice pline de misterul vieții simple, cu iarbă și păsări, cu cerul senin, cu un soare cald ce-i lumina și-i încălzea sufletul, îi dădea aripi de zbor, aripi nevăzute cu care plutea spre infinitul cerului; totul semăna cu Văraticul sau chiar era Văraticul… Dispăruse acel pitecantrop cu cap de om, capul lui Micle, și în acea tăcere ieșea din pădure călcând ușor cu mersul lui de cerb Mihai Eminescu. Avea chipul unui flăcău de țară îmbrăcat simplu, avea un toiag în mână și era urmat de roiuri de păsări… Când l-a văzut, l-a strigat tare: <Mihai! Mihai!> și a fugit spre el cu brațele întinse. S-au îmbrățișat, s-au sărutat și au intrat de mână în codri vechi ai Văraticului… Și, Dpamneee, ce clipe au urmat, câtă revărsare de dragoste, de tandrețe sub poala teilor bătrâni, se sorbeau unul pe altul, se strângeau în brațe ca doi nebuni care nu se mai văzuseră unul cu altul de zeci și sute de ani…

Din iubirea lor, Veronica rămase grea în vis. Visul continua așa: dormiseră într-o pădure într-o copită de fân sub ploaia primăvăratecă de stele. Acel șarpe enorm pe care-l văzuse la gura peșterii se strecurase în somn, se făcuse mic, mic de tot și-i intrase pe gură în burtă. Ea rămăsese îngrozită, simțea mușcăturile lui de pântece, înțepăturile limbilor veninoase și nu putea să-l trezească pe Mihai să-i spună și lui. Trăgea de el, dar degeaba, Mihai părea mort, un mort cu ochii vii. <Mihai, Mihai!> – îl zgâlțâi ea, dar corpul greu al poetului era parcă al unui mort. Și totuși respira… <Poate că nu voia să se trezească!> – a gândit ea și a renunțat la el; s-a sculat din culcușul de fân și a luat-o la fugă, strângându-și cu brațele pântecele îndurerat. Ploua ploaie de foc ca-n Apocalipsă. Și ea, femeia învești mântată, cu soarele și luna sub picioare, cu o diademă strălucitoare pe frunte, striga chinuindu-se și muncindu-se ca să

nască acea dihanie, plutind prin cer. Să nască ea copil cu chip de reptilă târâtoare? Nu se poate, Dumnezeule…

Și s-a trezit Mihai și s-a dus către ea și ea nu l-a recunoscut, era slab și urât, băgat în armuri cavalerești, cu ochii scoși, cu nasul coroiat și cu părul vâlvoi; mergea cu niște picioroange care atârnau alandala pe burta lăbărțată a unui cal de tinichea.

Striga la el, dar el n-o auzea. Valeria, atentă, a auzit-o din cealaltă cameră și a venit repede la ea:

– Mamă, mamă, ce ai?

Dar Veronica nu putea să mai vorbească, avea ochii roșii, fața încinsă și corpul tot îi ardea ca focul…

– Mamă, trebuie să chemăm doctorul!

Ochii femeii i se umeziră. Ieșise din coșmarul visului și acum trecuse hotarul realității. O recunoscuse pe Valeria și pentru prima dată în viața ei se gândi că dacă moare, această ființă, trup din trupul ei, va rămâne singură pe pământ.

– Virginia a venit? – mai avu ea puterea să întrebe.

– Nu, mamă!

– Mergi după doctor, am dureri mari în pântece!

Valeria știa că mama ei așteaptă un copil de la Eminescu și crezu că i-a venit sorocul. Fugi înnebunită pe străzi până găsi o moașă; doctorul nu era acasă. Reîntoarsă, o găsiră pe Veronica în neștire, făcută ghemotoc în pat. Gemea, dureri surde o înțepau și sudoarea curgea lac peste tot corpul. Moașa, o femeie bătrână, cunoscătoare în ale moșitului, prietenă de pe timpuri cu dada Ana, mama Veronicăi, intră în panică.

– Are infecție în tot corpul, maică! – îi șopti Valeriei. Lasă-ne singure, cu Dumnezeu! Dacă va avea zile, va scăpa!

Trebuia să nască, dar copilul nu mai mișca. Moașa înțelese că are copilul mort și trebuie să încerce să i-l socată.

– Adu lighean cu apă caldă și săpun!

După vreo oră urmă miracolul:

– Era băiat, maică, dar păcat că nu mai are viață!

FăT-Frumosul lor! Fructul dragostei lor! Speranța lor! Veronica Micle înțelese târziu acest lucru. Se trezi vlăguită a doua zi pe la douăsprezece, febra începuse să-i scadă; își schimbă cămașa care era udă și din tristețea Valeriei înțelese că a născut copilul mort.

– Ce păcat, mamă, că n-am avut și noi noroc de un frățior! – îi șopti Valeria.

Veronica tăcu. Vru să-l blesteme pe Mihai, așa cum se blestemase el în *Rugăciunea unui dac* dar n-avu puterea s-o facă;

oricât credea ea că nu-l mai iubește, inima ei, atât de rănită, nu îndrăznea să i se ridice împotrivă. Ochii i se umeziră, plânse ore în șir, își rememoră iarăși tot trecutul ei, așa cum făcea în momente de cumpănă, de la copilărie până în clipa de față, o viață așa de săracă în fapte. Apoi îi reveni în față visul acela straniu cu șarpele… Și poezia *Cântării cântărilor* care-i plăcea atât de mult. Nu era o habotnică, credea într-un Dumnezeu abstract dar *Cântarea cântărilor* o înălța în cerurile înalte ale înțelepciunii: *Sărută-mă cu săruturile gurii tale, că săruturile tale sunt mai bune ca vinul. Miresmele tale sunt balsam mirositor, mirt vărsat este numele* t*ău; de aceea; de aceea fecioarele te iubesc. Răpește-mă, ia-mă cu tine! Hai să fugim!* Îi zisese cândva Mihai: <Hai să fugim!> <Unde Mihai?> <În lume!> În *Paradisul* lui Dante? Într-o lume abstractă pe steaua lui, undeva în Marele Univers… Fer iodat, sute de pastile, să ia mereu, fără speranța de a se mai face bine… Ameliorare; toată viața este o ameliorare; speranță în mai bine… Dar vine o vreme când speranțele se năruiesc și atunci totul devine calvar; calvarul trupului care se năruie, se urâțește și devii o biată bătrânică ca a lui Schopenhauer, calvarul dragoste când devii o Ofelie oftând, calvarul spiritului când mintea ți-o ia hai-hui și ochiul te-nșeală… Să vândă cărțile lui Micle să mai facă rost de ceva bani până va veni pensia răposatului… Și o va duce ea și așa…

Cât trecuse în această stare? O săptămână? Două? Privi în calendar: 27 iunie 1880… Câți ani avea ea? Avea treizeci de ani și șaizeci și șase de zile… Trecuse prin de toate… Putea să moară… Și moartea e un vis frumos…

Își luă cheița de la sertărașul inimii- așa-i zicea ea acelei chei secrete pe care-o păstra cu sfințenie departe de copile- desfăcu cutia bătrânului scrin și se întoarse cu teancul de scrisori, voia să le citească, amintirile frumoase îi făceau bine. Dar observă ceva, dispăruse acel misterios pistol cu care voise să-i ia viața Micle înainte de a muri. Unde era? Cine-l luase? Dar atrasă de pamblica roșie în care erau legate scrisorile, uită repede de unealta ucigașă și se strânse în pledurile patului, atrasă de amintiri. Îi păstrase scrisorile toate, peste unele făcuse și însemnări. Scrisorile distante de început de când trăia Micle unde dragostea răzbătea printre rânduri, scrisori ce-i imputau răceala și distanța sau scrisori pline de poezie, în care o angeliza sau o anatemiza…

Una din epistole, scrisă în versuri și numită *Dorință,* caligrafiată frumos pe hârtie striată în filigran, semnată cu monograma lui <E>, cum numai el știa s-o facă, îi atrase atenția.

Era datadă jos 10 martie 1876. ÎșI amintea acea dată; fuseseră două zile la Văratic și se plimbaseră până căzuseră morți de oboseală. Codrii primăvăratici ai Văraticului fuseseră fantastic de frumoși. Când e dragoste, totul e frumos – gândi Veronica – și ce zile însorite și nopți albastre și ei la izvorul lor în Poiana |igăncii, făceau dragoste; Eminsecu o mângâia tandru pe păr și-i șoptea la ureche: <Te iubesc!> Și ea îl certa: <Emin, Emin, nu-i bună atâta dragoste, tu vei sfârși prin a mă urî!> Și el, replicând: <Niciodată, te voi iubi din recunoștință, cât m-ai făcut de fericit!> Și câtă hârjoană și câtă fericire a fost în sufletul ei, știe numai bunul Dumnezeu. Pentru că nimeni, nici maică-sa, nu mângâia ca el… Nimeni nu săruta ca el… Nimeni n-o privea și n-o dorea ca el… Criminal de-ar fi, ea n-ar putea să-l uite! Reciti poezia:

Vino-n codru la izvorul
Care tremură pe prund
Unde prispa cea de brazed
Crengi plecate o ascund.

Și în brațele-mi întinse
Să alergi, pe piept să-mi cazi
Să-ți desprind din creștet vălul,
Să-l ridic de pe obraz.

Pe genunchii mei ședea-vei,
Vom fi singuri-singurei,
Iar în păr înfiorate
Or să-ți cadă flori de tei.

Fruntea albă-n părul galben
Pe-al meu braț încet s-o culci,
Lăsând pradă gurii mele
Ale tale buze dulci…

Vom visa un vis ferice,
Îngâna-ne-vor c-un cant
Singuratice izvoare,
Blânda batere de vânt;

Adormind de armonia
Codrului bătut de vânturi,
Flori de tei deasupra noastră

Or să cadă rânduri-rânduri.

Poeții sunt cei mai mari mincinoși – gândi ea, după ce citi poezia – știu ca lăutarii să cânte din lăută același cântec peste tot. Poată că această *dorință* i-a împărtășit-o și alteia sau nu-i târziu s-o dăruiască altei și altei alese… Vru s-o rupă și s-o arunce la cutia de gunoi, erau numai minciuni și minciuni… Să-i mai scrie o scrisoare? Ce să-i mai spună? Că a nenorocit-o*?* Pe aceeași foaie scrise scurt, nervoas*ă: <27 iunie 1880. Domnule, Voi distruge scrisorile dumitale de azi într-o lună. Găsind printre hârtiile mele poezii de-ale dumitale, îmi fac o datorie înapoindu-vi-le. Binevoiți… Veronica.>*

Ce voia să însemne această scrisoare? Că de-acum va termina cu el? Sau voia să-i aducă aminte că, iată, mai există și ea pe pământ. Chiar dacă nu mai era nimic între ei, simțea nevoia să-i spună că din dragostea lor se închegase acel ghemuleț de om care cu siguranță l-ar fi chemat tot Mihai. Dar s-a dus prea repede, semn că dragostea lor s-a terminat. El era în București, era cineva, un mare poet, în marea protipendadă a orașului; toți îi dădeau târcoale și-i doreau compania, de la opincă până la Vlădică și acest Vlădică era însuși regele și mai ales regina Carmen Silva, căreia-i tradusese decurând *Vârful cu dor* șI alte poezii.

Dar în câteva săptămâni se puse pe picioare ca prin minune și prinse o poftă nebună de viață…

66

Idolul crud al Afroditei, așa cum o numea el pe Veronica într-o încercare versificată, păru că pentru câtva timp, în vara anului 1880, dispăru din preocupările lui sentimentale. Cine le tulburase apele dragostei lor, adânci și cristaline ca cerul senin de vară? Și interesul pentru Cleopatra scăzu repede; femeia era prea experimentată ca să se lase sedusă de un poet; ea căuta amorul în alte părți cu parteneri cu buzunarele pline care s-o plimbe prin marile capitale ale Europei. De data aceasta Mihai se retrase la masa de scris și din când în când își găsea preocupările în licoarea lui Bacus, la Fialkovski, lângă Teatrul Național. Aici se întâlnea cu anonimi cu care se întreținea în discuții mai mult pentru a omorî timpul.

– Domnule Eminescu, ce se mai aude cu politica? – întreba un gunoier, o achiziție nouă din plebea pestriță a orașului pe care Mihai îl invitase la un pahar.

Auzise de Eminescu că este ziarist la *Timpul*, ziarul pe care-l ducea el patronului său, și că îi arde rău pe roșii în articolele sale.

– Ce să se audă? Sunt toți pe dric! – glumea poetul și se amuza de bucuria necunoscutului care habar n-avea ce e politica, dar îi plăcea să se bage în vorbă ca musca-n lapte.

– Eu, domnule, nu cunosc decât bodegile! – se lăuda el, fălindu-se pe la toți cu această calitate. Nici damele nu mă interesează, pardon, și știi de ce? O damă e un hoit, domnule! Dezgheoacă-i carnea de pe ea și-ai să vezi un schelet înșirat din oase, suntem toți nișe fecale, mă scuzați, care intră-n putrefacție… Ce e omul? Un nimic! Bodegile și cafenelele ne mai descrețesc frunțile! Cu asta rămânem! De când mă știu în București am colindat toate coclaurile. Matale cunoști doar pe Fialkovski, dar să vezi vad și bună trecere la Frascatti sau la Vilhem Ungar care are și biliard și-ți pune la dispoziție și jurnale franțuzești sau nemțești, apoi Bulevard, Otetelișteanu, Imperial, Regal, Union, Labes junior pe Lipscani, Șteiner, Concordia… și câte și mai câte… Plec de-acasă să ui de necaz! Și le iau pe toate la rând; am prietenii mei pe care-i respect. Noroc și baftă la dame că dumneata ești mai tânăr și… mă-nțelegi!

Mihai îl înțelegea, dar nu la dame îi era lui gândul acum, cu damele o cam încheiase; se strângeau necazurile în jurul lui ca chinga-n jurul calului: de curând venise cu vești triste, bolnav, să-l arate doctorului Kremnitz, și taică-său, Gheorghieș, cu o traistă de

necazuri. I se plânsese că i se răspândise familia în cele patru vânturi, moșia lor se dusese pe râpă, ce luase pe ea, o dăduse lor, celor care mai rămăseseră și de fapt el mai rămăsese de bază, om în toată firea care stă bine cu boierii de la București. Să i-o fi mai spus și lui taică-său de necazurile lui? Nu îndrăznise să-l mai supere! Îl lăsase să creadă că face și el parte din boierii cei mari de la Junimea. Dar dezamăgirea urma după dezamăgire, picioarele i se coceau, durerile de cap, mai ales în ultimul timp se întețiseră, n-avea casă, n-avea masă și pe deasupra taică-său îl certase că nu și-a găsit și el o femeie cu care să-și rostuiască viața și împartă necazurile. El avusese o femeie la care se împotriviseră toți să-i fie soție; de ce-l mai bătea la cap și cu această problemă. Cunoscuse femeia sub toate aspestele ei și-l dezamăgise…

Privi la pribeagul gunoier, îmbătrânise săracul, și știa atâtea despre București că-l impresionase. Îi povesti despre moșul lui, care, ca și el, colindase altădată cafenelele orașului și-i vorbise despre dragostea hangiței Velica cu Garbovaliu… <Mare om, domnule, și după ce a murit, Velica i-a vândut casele suditului cezaro-crăiesc, Papazoglu, pe nimica toată și ea rămăsaese cerșetoare la bătrânețe… Sic tranzit gloria mundi!>

– Dar de unde știi dumneata latina? – îl întrebă Mihai curios.

– Cum de unde? Nu suntem neam de romani? M-a învățat tata, el a fost profesor la Blaj! Eu am fost un prost, nu s-a lipit nimic de mine și uite unde-am ajuns! – și arătă ditamai măturoiul din mână.

Îi venea să-l sărute pe acest necunoscut căruia nu-i știa nici numele. Îi lăsă pe masă banii să plătească și plecă cu gândul la taică-său care îmbătrânise și se îmbolnăvise, îi rămăsese imaginea lui plecând singur și privindu-l poate pentru ultima oară pentru că doctorul Kremnitz nu-i mai dăduse speranțe de viață… Vânduse Ipotești, satul acela pe care nu-l mai văzuse de ani și le împărțise banii lor, se gândi și la Henrieta care-i cerea bani și-l certa de ce nu-i mai scrie Bălăucăi. Se întunecase, părea singur într-o lume de nebuni: unul din nebuni era acel gunoier care-i dezghiocase carnea iubitei și-i arătase un schelet… Îi veni în minte și Șerban, doctorul mort la Berlin, care avea și el un schelet și învăța oasele omului de pe el. Privi pe cer, apăruse luceafărul și stelele; negreștit, poezia lui trebuie să părăsească micul univers sufletesc și chiar și cel pământesc și să se îndrepte spre marele, infinutul univers ceresc! Și se trezi recitind încet ca pe-o litanie*: Doamneee, Ce suflet trist mi-au dăruit/ Părinții din părinți/ De-au încăput numai în el/ Atâtea*

suferinți?// Ce suflet trist și făr-de rost/ Și din ce lut inert,/ Că dup-atâtea amăgiri/ Mai speră în deșert?// Cum nu se simte blestemat/ De-a duce-n veci nevoi?/ O valuri ale sfintei mări, / Luați-mă cu voi!

Începu să plângă. Ce dureri lăuntrice răbufneau vulcanic din inima lui? Merse acasă și trase drept la lada cu manuscrise. Căută foaia scrisă în noaptea de 1 ianuarie 1880; trebuia să-i dea o versiune definitivă… O implora pe maică-sa să-l cheme și pe el în mormânt și pe iubită să nu-i plângă la creștet dacă va muri…

O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmii de toamnă și de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău…
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.

Când voi muri, iubito, la creștet să nu-mi plângi;
Din teiul sfânt și dulce o ramură să frângi,
La capul meu cu grijă tu ramura s-o-ngropi,
Asupra ei să cadă a ochilor tăi stropi;
Simți-o-voi odată umbrind mormântul meu…
Mereu va crește umbra-i, eu voi dormi mereu.

Iar dacă împreună va fi ca să murim,
Să nu ne ducă-n triste zidiri de țințirim,
Mormântul să ni-l sape la margine de râu,
Ne pună-n încăperea aceluiași sicriu;
De-apururea aproape vei fi de sânul meu…
Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

Citi șI răsciti poezia de câteva ori, dacă se va împăca cu Veronica i-o va trimite ei s-o publice-n *Convorbiri*…

67

Nebuniile vieții vin singure și cad la timp pentru a ne ridica deasupra sorții – gândea Veronica, în drum spre Neamț. Voia să se elibereze din sclavia iubirii și singura posibilitate era fuga spre natură. Privind spre trecutul proaspăt, avu revelația unei iluminări. Scrisoarea lui Caragiale căzuse așa de bine peste inima ei rănită. Și el râdea întruna și-n scrisori ca și în viață. Dulcegării copilărești care-o încântau cu povești melodramatice. Zicea că-l lasă dracului de București, că gazeta și guvernul sunt pe dric, că amicul Mihai prinde fluturi și se luptă ca Don Quijotte de la Mancha cu morile de vânt, că lumea asta e pe dos și el, Caragiale, vrea să-i întoarcă spatele și să ia o gură de aer pe la Văratic… Îi e dor de miros de tămâie și de călugărițele cele copile care și-au pus fetia-n cui și s-au logodit cu Domnul… Au n-a făcut și Veronica la fel? C-a auzit el că se vorbește prin târg că Mihai a părăsit-o pe Veronica după ce-a făcut-o de râsul lumii recomandând-o pe la prieteni logodnica lui. Ba mai mult, toată lumea din urbea Iașului o întreabă când devine doamna Eminescu și ea dă din umeri, neștiind ce să le mai răspundă. Și că Mihai, după ce-a terminat cu ea, a îndeșit drumul bodegilor, înecându-se în sucul lui Bachus. N-ar vrea madam Veronica să-l însoțească la o șuietă prin părțile nemțene prin august pe căldurile cele dogoritoare? Cum să nu vrea Veronica acum când are această vacanță sentimentală; aerul i-ar face bine și ei, care a bolit toată iarna și primăvara. Dar nu va sta mult, două-trei zile… Că o cheamă acasă fetele pe care trebuie să le pregătească pentru școală; s-au mărit și ele și li se cer multe…

Singură, cu trăsura, coboară dealurile abrupte spre Târgu-Neamț, fără nostalgii, fără prejudecăți, născută proaspăt parcă din propria cenușă ca pasărea Phenix… Admiră munții din zare, ridicați ca Olimpul din laptele norilor, ca pe timpuri când toată lumea era a ei. Nu voia să-și mai reamintească de trecut și, când își punea în gând, reușea, deși în interiorul sufletesc rămânea un colțișor care nu pute fi pervertit. Jocul spiritului, zicea ea, imaginându-l pe Caragiale la picioarele ei, jucând o scenă burlescă de amor.

Angel-radiosul berbant o aștepta în fața casei de o jumătate de ceas, întrebându-se cum să facă s-ajungă la inima ei. Auzise el pe burtănosul de Miron Pompiliu că femeia e spirituală și plină de sine, deși când fusese în București îi furase câteva sărutări. Acum

omul era hotărât să-i facă curte. Văzând trăsura, avu o tresărire, i se păru că o mai însoțește cineva. Dar fugi repede și-i întinse mâna să coboare, convingându-se că era singură. Femeia involtă, cu o rochie de culoarea caisei coapte, cu o largă pălărie pe cap, ca eroinele balzaciene, se gudură instinctual pe lângă el, aprobându-i gesturile și acceptându-i sărutul. Se făcuse iar frumoasă, se împlinise la trup, obrajii căpătaseră culoarea merelor coapte, femeia avea spiritul vioi și vocea dulce și catifelată…

– Hei, madam Veronico, iată-ne în sfârșit împreună! – deschise Caragiale dialogul, ca un novice cavaler care bătea la inima ei.

– Nu-mi vine a crede, domnule Caragiale! Sper că m-am lecuit de dragostea lui Eminescu!

Altădată îi spusese că este bolnavă de Eminescu, îl iubește la nebunie; acum îl urăște!

– Cu ce să vă servesc, domnule Caragiale?

– Cu nimic, prefer să stai aici și să trăncănim!

– Despre ce? – îl întrebă Veronica ironic.

– Cum despre ce? Câte n-avem noi de discutat…

– Dar fără Eminescu…

– Fără… Ce-ți fac copilele?

– Fac bine; se măresc și li se cer din ce în ce mai multe… Sunt la școală. Una din ele se ocupă cu muzica și-o inițiez în tainele pianului…

– Ce mai e prin Iași?

– Călduri! Mi-e așa de antipatic Iașul…

– De la București mai ai vești?

– Vedeți cum ajungem noi iar la Eminescu…

– Și?

– Deschidem răni…

– Zău că l-am iubit pe omul ăsta!

– Îl urăști?

– N-aș putea să spun că-l urăsc!

– Atâta timp cât îl urăști, înseamnă că-l iubești, madam Veronico!

Pauză. Tăceri prelungite. Vru să-i spună prin ce trecuse ea, dar se abținu. Urmară lacrimi. Din senin. Simțea nevoia unei destăinuiri.

– E prea prezent în sufletul meu și a fost așa de…

– Știu, așa e firea lui… un incurabil… Îl cunosc de tânăr, coană Veronico! De când l-a cules unchiu dintre hamalii de la Galați și l-a angajat ca sufleor! Este adevărat că ți-a propus căsătoria?

– Este!

– Și ce s-a întâmplat?

– După ce m-a făcut de râs prin tot Bucureștiul, prezentându-mă drept logodnica lui, acum zice să mai așteptăm. Am amânat; e imposibil de trăit cu acest om!

– Cu toate acestea vă iubiți!

– L-am iubit domnule Caragiale; și l-am iubit mult… Acum mi-e așa de indiferent… M-a îmbolnăvit și fizicește și moralicește… Uite-te la mine; stau cu pilulele în buzunar; nu merită să-i mai pronunț nici numele… Dar mai bine să-l lăsăm, să ieșim la plimbare…

Se lăsase seara, vraja Văraticului o dusese-n lumea trecutului. Cu stele și lună și luceferi. Eminescu îi spusese odată: <Dacă vreai să uiți, trebuie să fugi din sânul amintirilor…> Ea venise în mijlocul lor. Caragiale o prinse de braț și-o luară spre Văratic. În tăcere. Luceafărul strălucea straniu pe cer și stelele se aprindeau una câte una; luna răsărise și ea parcă din Cetatea Neamțului și se ridica maiestoasă pe boltă. Oile coborau de pe pajiște și tălăngile lor umpleau aerul cu larma lor. Se-auzea toaca la mânăstire, începea vecernia. Tăcerea îi împresura pe-amândoi. Veronica se gândea la Mihai, Caragiale își rememora reîntâlnirea cu maică-sa care-l implorase să vină-n urbea natală alături de ea că-i singură și neajutorată, ce caută tocmai la fundul pământului, la Iași.

Lipsea poezia dragostei. Eminescu i-ar fi vorbit acum despre acest farmec al serii și-ar fi mângâiat-o și-ar fi sărutat-o, i-ar fi luat pletele-n mâini și s-ar fi jucat cu ele. Caragiale mergea tăcut, distant. Stângaci. Ca un copil. Veronicăi i se păru că e cam obraznic și-și retrase brațul dintr-al lui. Se-nchise ca un arici în țepile ei și merseră mai departe în tăcere, fiecare cu gândurile lui. Caragiale era sigur că nu se va lipi de ea. Era prea încercată ca să joace pe naiva. Trecuse acea vârstă! La Viena, da! Cu Mihai, da! Acum îi plăcea să omoare timpul. Și cu Caragiale merita. Pentru spiritul lui ascuțit. Era doar autorul *Nopții furtunoase* pe care-o văzuse și Veronica la Teatrul Național…

– Văd că sunteți imun la frumusețile acestei seri! – reluă femeia dialogul.

– Mărturisesc că-mi place, dar în prezența dumitale… Dac-aș fi singur, nu mi-ar spune nimic! M-aș simți mai bine între bezevenchii mei, prin mahalale și bodegi… Nu știi dumneata ce faună interesantă este-n lumea asta!…

68

August 1881

Domnul meu,

Ai indulgența și mă citește… Știu foarte bine că risc, simt foarte bine toată umilința pe care o încearcă sărmanele mele scrisori, și prin ele, eu simt și parcă văz râsul tău batjocoritor cu care întâmpini orice frază, și cu toate acestea, sub chiar povara zdrobitoare a acestor simțiri, uite, îți scriu și-ți spun că mi-ești drag, că te doresc, c-aș vrea să te văz măcar pe stradă, o clipă, o clipă, numai o clipă…

…… ……

Noi punem sufletul pe hârtie. Ce puneți d-voastră, bărbații, scumpul meu Eminescu?

La deschiderea Camerelor sper să vin în București, trebuie să-mi spui mai înainte de vei veni să mă vezi, căci, în cazul de știu că nu vii să mă vezi, nici nu vin în București… deși nu sunt ceva lucru mare în poezie, dar totuși te-am înțeles chiar în ciuda năsoasei de M-me Kremnitz… pe care d-ta mi-ai descris-o așa de urât și pe care știu c-o urăști pentru faptele sale și pentru pretențiile de femeie de lettre…

Veronica

69

Zilele se scurgeau monotone; din când în când câte-o rază de speranță. Și scrisori reci cu: Domnul meu… Se apropia alt Crăciun, ceva mai trist ca cel de anul trecut. Și Veronica s-a hotărât: va pleca la București, chemată de mai tânărul poet, Iuliu I. Roșca, care-o divinizase și-o adora, scriindu-i scrisori după scrisori… Deși îi răspunsese că pentru ea Bucureștiul e de-o amintire atât de tristă, încât, dacă afaceri serioase n-ar chema-o, cât lumea n-ar mai pune piciorul în acest oraș! Acolo era acea ființă care-i putea da și moarte și viață și pe care cu tot dorul de a-l vedea, i-i groază, se teme de ea înseși, era vorba de Eminescu pe care-ar vrea să-l uite, dar nu poate…

Afacerile serioase erau pensia lui Micle pe care nici acum nu reușise s-o obțină. Pe Roșca,care-i propusese o mezalianță, îl refuzase, spunându-i că-i stă mai bine văduvă, nu se va mai recăsători niciodată! Gândul ei, deși se ducea la o întâlnire cu tânărul poet, era tot la Eminescu.

Amicul meu – îi făcuse ea o invitație lui Eminescu – *Puteți veni mâine seară 10 decembrie de la șapte ore seara înainte; ziua mai nu sunt deloc acasă. Rămân cu distinsă stimă și considerație, Veronica Micle.*

Eminescu nu dăduse pe-acasă și nu știa de invitație, dar se întâlnise cu Veronica din întâmplare pe stradă. Și poetul bucuros o sărutase și-o îmbrățișase și amândoi plânseră de bucuria revederii… Dar clipele erau prea scurte, Veronica mergea la gară, se întorcea acasă. Și-a rămas între ei doar poezia… N-au avut timp decât să se vadă și să-și reînnoiască dragostea. Și iarna pentru amândoi a devenit o feerie. Trenul spre Iași cânta, și inima ei cânta… Se reînnodase un fir și se torcea din sufletul ei către sufletul lui…

Eminescu al meu, singurul și unicul obiect al dragostei mele, singurul și unicul motiv al durerii și fericirii mele, iată că pot în sfârșit să-ți scriu odată cu pornire duioasă și iubire. Binecuvântez fatalitatea care, după ce m-a făcut să vărs lacrimi amare, mă lasă acum să nu-mi mai stăpânesc lacrimile de fericire, care sunt cu mult mai rebele decât cele din alte dăți. Să-ți mai spun iarăși că îmi ești drag și în ce măsură umpli golul acestei vieți neînțelese și cum aduci tu pace în sufletul meu, care poate, nu-i decât un abis dintre cele mai nepătrunse și în care icoana ta fermecătoare s-a gravat pe veci!

Pentru un om care are ambiția cavalerismului încetarea unei corespondențe trebuie să fie foarte semnificativă; eu nu voi face nici un demers ca să-mi capăt scrisorile, lucrul trebuie să vie de la sine.

Cum să-i mai înapoieze Caragiale scrisorile ei când el nu dădea nici doi bani pe ele? El le citea și le rupea! Caragiale cu gura lui îi spusese că, după ce le citește, le topește la gura sobei în flăcările flămânzi, moțăind pe scaunul lui. Despre gândurile și sentimentele tale nu trebuie să știe nimeni nimic! De ce să ieși cu ele în public să te dai în spectacol și să râdă lumea de tine? Și câte gânduri și sentimente pusese ea în ele…Era un fel de joc al soartei, un fel de joc într-un pustiu. De unde să mai ia ea scrisorile? Caragiale nu le mai are. E atât de discret cu sentimentele lui (dacă le are) încât cuvintele la el sunt cătușe agățate de vârful limbii: bilețele, scrisorele cifrate cu rugămintea de la sfârșit: rupe-o și dă-o uitării… De altfel și ea făcuse la fel cu ale lui. De ce trebuia să le mai păstreze? Cu Mihai era altceva: scrisorile lui erau aurul care trebuia ferecat! Icoana lui fermecătoare se gravase pe veci în sufletul ei.

Dacă între tine și mine este dragoste – îi scria ea lui Mihai – *noi trebuie să binecuvântăm împreună ironia soartei. În mizeria asta a lumii, trebuie să primim cu inimă bună o clipă de fericire, pe care ne-o dă fatalitatea cu toată ferocitatea ei răzbunătoare. Iartă și iubește-mă! Am o inimă care știe să iubească. Te sărut și te iubesc. Veronica. 23 decembrie 1881, Iași.*

23 decembrie… iarnă cu nămeți peste întinderile dealurilor și vise dulci cu Moș Crăciun care trebuia să sosească peste două zile, ce mai era: ajunul și Crăciunul… Ajunul și Crăciunul singurătății… Trebuia să rămână în București, nu-și jucase bine rolul, prea făcuse pe indiferenta și Mihai o crezuse… Și-o mai încurcase și poetașul Roșca cu insistențele lui…

La despărțire, Mihai i se păruse puțin distrat și prea indiferent. Îl întrebase și ea ce mai face și răspunsul lui căzuse cam încifrat: <Ling blidele frumoasei care-mi dă târcoale!> Oare ea să fi fost acea frumoasă? Și privea absent cerul, parcă ar fi căutat o stea pe boltă și n-o găsea. Dar nu voise să-l supere cu insistențele ei. Își continuase drumul și el o condusese până la gară și în câteva clipe de stat împreună iar planuri și planuri, că tot mai bine ar fi să vină ea la București, că poate s-ar aduna și el de pe drumuri, dar îl roade problema materială că nu vrea să-i frângă și ei viitorul…

În ziua de Crăciun se închise în casă și plânse toată ziua, se hotărî să-i scrie iar lui Eminescu:

25 decembrie 1881

Scumpul meu amic,

Sunt zdrobită și departe de a petrece sărbători fericite; sunt pradă unor suferințe sufletești de care tu nici nu-ți vei putea da seama, căci poate tu nu le-ai simțit nicicând.

Că sunt victimă, asta o știu, aceasta e partea oamenilor drepți și de inimă.

D-l în chestiune poate să zică orice-i va plăcea, eu am băgat de curând seamă că el e de rea credință.

Tu știi, amicul meu, cât știu citi în suflete: el regretă mai mult de cât îți poți închipui, căci el mi-a mărturisit că-i e rușine să-mi spună până la ce punct mă iubește și e gelos și se teme că mă va pierde.

Lucrul însă care mă doare pe mine e tonul tău reținut și cu totul diplomatic din scrisoarea ta. Când ai ști tu să adâncești câtă durere e amestecată în fericirea că te-am revăzut, că te-am sărutat; câtă frică mă stăpânește că poate nu te-am regăsit decât ca iarăși să te pierd; când cunosc așa de bine slăbiciunea caracterului tău; când știu că voința ta e voința celor ce te înconjoară – mă înăbușesc lacrimile, căci știu că răutatea oamenilor va invidia chiar și fericirea ce aș avea de a te iubi în taină – cât mi-au discutat ei fericirea de-a mă uni cu tine, tu știi mai bine decât mine.

Dintr-un punct de vedere, poate că ne-au voit binele, mie și ție. Amorul e mai puternic când nu e legat cu forme deșerte și lumești, inima simte mai puternic când codicele civil nu-i impune legi pe care ea le recunoaște și pe care îi place a le înfrânge.

Dacă e o fatalitate care își bate joc de omenire, să crezi, amicul meu, că eu am fost jertfa ei, căci am simțit în amorul meu pentru tine atâta durere încât pare că durerea s-a întrupat în mine, astfel că fericirea chiar are în sufletul meu un răsunet dureros, și o crudă îndoială îmi roade sufletul și inima, plâng de când m-am întors în Iași, mă întreb de nu te-am pierdut chiar când cred că te-am regăsit.

Mă întreb de vei avea tu în sufletul tău atâta generozitate să ierți o vină mărturisită. Și mai mult decât orice mă întreb: mă mai iubești tu cât de puțin?

Știu un lucru, scumpul meu, că sfârșitul meu vei fi tu și pentru tine dacă ai o mică rază de milă în sufletul tău, te rog, nu-mi scrie

așa de rece; sunt atât de tristă și de nenorocită și tu poți atât de lesne să-mi îndulcești viața mea atât de amară!

Nu știu dacă vei lua în nume de rău căldura ce pun în scrisorile mele, poate că ar trebui să fiu mai reținută.

Veronica

28 dec. 1881, IașI, 10 ore seara

Eminul meu,

Când ai ști tu ce urât îmi este Iașul, j'etouffe, nu mai pot trăi departe de tine, s-a isprăvit – ori tu vii la Iași, ori eu vin în București…

……

Eminescu meu, fii liniștit și cu sânge rece față de el (de Caragiale) *căci prin acesta o să-l dezarmezi- eu îl cunosc deajuns…*

Tu crezi că regret pe domnul C.? Te înșeli, regret ce-am făcut! Veronica.

2 februarie 1882, Iași: Grecu și Miron fost la mine, toți acasă, n-am putut primi. Salutare, Veronica.

9 februarie 1882, Iași: …aș putea eu să te fac jertfa lui? Îmi pare rău, scumpul meu că nu crezi în curățenia sufletului meu față de tine. Apoi făptuit-am vreodată ca cochetă cu tine? Și m-ai crede tu pe mine în stare de vreo înjosită răzbunare ca să te nesocotesc față de cineva și să-mi fac o glorie din faptul că mai sunt și alții cărora le plac? La ce s-ar reduce atunci toată iubirea care o am pentru tine? Crezi tu în ea? Sau crezi că joc o comedie?

……

Dragul meu, am nesocotit persoane influente, jur pe cruce, pentru tine, de care atârnă soarta mea ș-a copiilor mei, și te-aș uita, crezi, pentru domnul Cutare?

Pe 11 ianuarie Eminescu o ruga pe Veronica să nu spună nimănui de împăcarea lor. <Ce dacă e urât de multă lume? – se întreba femeia – ea îl iubește!> <*Oare nici acum nu cunoști tu lumea, dragă și scumpa mea Nicuță?* > – îI scria Eminescu. Ba o cunoștea! Nu era și ea o victimă a acestei răutăți? De ce să nu spună nimănui că s-au împăcat? Îi era rușine cu ea? Îl manevrau prietenii? Râdeau oare de el? Ce este în capul lui? Trebuia să meargă iar la București să stea de vorbă cu el! În sufletul femeii era o zbatere dramatică: voia să-l recâștige definitiv. Și s-a hotărât; i-a scris că va reveni. Mihai intră în febra căutării unei noi locuințe; nu

voia să stea în preajma lui Slavici cu Veronica. Se mută în Buzești 5 unde-o primește ca pe-o prințesă din basmele orientale. Și ce clipe frumoase! Și ce clipe dulci! De când nu-și mai vorbiseră mână-n mână, gură-n gură! Reverențe și îngenuncheri, sărutări de mâini și îmbrățișări, dulci îmbrățișări, promisiuni, multe promisiuni… Că se vor căsători, că va veni și ea în București, că la vară vor merge la mare și vor sta două săptămâni împreună… Ce-ar fi ca el să-și răscumpere moșia de la Ipotești și să meargă amândoi acolo? Să-și refacă casa părintească și să se mute în ea? Amândoi! Departe de lumea acesta rea. Și să cultive pământul! Da, da! Taică-său nu trăise din această meserie? Doamneee, ce nebunii în doi! Plimbări prin oraș. Teatre și cafenele! Prietenii! Și nuami ei doi. Ca doi copii! Între 10 șI 16 februarie zilele se condensaseră, deveniseră clipe și iarna, o feerie în alb! Și-apoi plecarea. Ultima revedere. Prevestiri! Ce era cu frumoasa care-i dădea târcoale? De ce rămânea el cu privirea rătăcită și adesea o uita? O numea Crăiasa. Fată de Împărat. Crăiasa între sfinți. Fecioara. Ce-i venise lui pe Caragiale cu aceste scrisori nenorocite? Dacă moftangiul nu-i va da scrisorile Veronicăi, îl va provoca la duel! <Ce-i cu acest nenorocit de duel? Nu cumva Mihai mi-a furat pistolul din serărașul meu?> – gândea Veronica în trenul care-o ducea la Iași. Și-și imagina un dialog cu poetul: <Mihai, tu mi-ai luat pistolul din sertar!> <Da, eu l-am luat!> <Și ce-ai de gând să faci cu el?> <Să-mi reperez onoarea! – cum zice canalia într-o piesă.> <Prostuț ești!> Glasul roților de tren… Îmaginea lui pe retină cu figura lui obosită. Gara, apoi Iașul, mormântul ei! <Sosisit sănătoasă. Salutare. Veronica.> Iașul îmbrăcat în promoroacă. În miez de iarnă. Migrene. Dulci melancolii*. <Răspunde-mi de ce nu-mi scrii de opt zile? Sunt neliniștită, te salut! Veronica*. *23 februarie 1882, Băiețelul meu iubit, Întradevăr recunosc că ființă mai arhicanalie, după cum ai numit-o tu (d-l Car.) nici că mai poate să existe vreuna. L-am întâlnit azi pe stradă, i-am cerut din nou scrisorile și mi-a răspuns categoric că nu vrea să mi le înapoiască; mai mult, mi-a zis cum că eu nu ț-am spus, nu ț-am mărturisit păcatul meu decât ca să mă fac mare în ochii tăi și ca să sfarăm prietenia ce există între tine și el… Eu m-am făcut că nu știu că a clămpănit pe la ușă la mine și l-am întrerbat:< Ce v-ați mai făcut aseară?; el mi-a răspuns: <Nu se spune!>; eu lui nu i-am zis nimic. Apropos zice: < Hei, ai să-l faci pe Eminescu să se bată cu mine, să mă-mpuște…> și câte alte prostii.* 26 *februarie 1882… ora 12… Tăcerea ta m-au neliniștit foarte mult, scrisorile nu mi le-a înapoiat. Scrie. Veronica*…> 21 *martie1882, IașI: Răspunde-mi de*

ce nu-mi scrii de opt zile, sunt neliniștită, te salut, Veronica. 23 martie 1882: Vină-mi de Paști, mi s-ar părea că găsesc o comoară, văzându-te. Mihai: <Îmi zici să vin. Moți, îmi vine să țip la ideea de a te vedea și cu toate acestea-Momoțelul meu cel drag și iubit și dulce și desmierdăcios – de ce-aș zice să vin, dacă nu pot? Nu pot, Moți, mă rog ție, nu pot mânca-ți-aș gurița ta cea dulce, nu pot, dragă femee. N-am decât trei zile libere: Duminică, Luni șI Marți. Una dusul, una întorsul – ce facem cu una singură?>

10 aprilie 1882

Fetițule dragă,

Nu te supăra dacă nu-ți scriu numaidecât după ce-ți primesc scrisorile, dar în adevăr înot în stele.

Acuma m-au apucat frigurile versului și vei vedea în curând ceea ce scriu. Îndată ce mă voi muta de aici îți trimit bani de drum; pân-atunci <Legenda> la care lucrez va fi gata și fiindcă Luceafărul răsare în această legendă, tu nu vei fi geloasă de el, fetițul meu cel gingaș și mititel, și nu te-i supăra că nu-ți scriu imediat, nici că nu-ți scriu mult. Cred că e un gen cu totul nou acela pe care-l cultiv acum. E de-o liniște perfectă, Veronică, e senin ca amorul meu împăcat, senin ca zilele de aur ce mi le-ai dăruit.

Căci tu ești regina stelelor din cerul meu și regina gândurilor mele- graziosa – graziosissima dona – pe care o sărut de mii de ori în somn și trează și mă plec ei ca robul din <O mie și una de nopți> Emin.

1 iunie 1882, Veronica: <Te iubesc și te ador, drag iubit, drag poet, drag geniu!>

70

Văzând că sănătatea lui se înrăutățește, Mihai hotărî, la insistențele doctorului Kremnitz, să meargă undeva la băi. I se coceau picioarele și devenea din ce în ce mai iritat, avea câteodată dureri de cap insuportabile, manifestându-se așa din senin, cum o pățise când fugise până-n târgul Obor de durere. Într-o sâmbătă, pe când revizuia pagina a treia a ziarului i se întâmplă ceva groaznic. Scuturat ca de friguri din munca lui, se răsuci și își lovi ucenicul cu pumnii; ochii i se holbară, se izbi cu pumnii în tâmple, căută niște pilule, le înghiți și, agitat, începu să măsoare camera cu pașii lui mari. Își înfipse mâinile în păr și porni orbește pe scări, ieșind în stradă. Tânărul ucenic se luă după el și îl fugări prin Calea Moșilor, Olari, Făinari, până-n Oborul mic, unde găsise o căruță deshămată și Mihai se trânti în ea, zvârcolindu-se și apăsându-și capul cu mâinile. <Smulge-mi capul!> – striga el cât îl ținea gura către ucenicul care rămăsese îngrozit. Acum nu mai știa nici el ce să mai facă și unde să se ducă, avea de ales între Pucioasa, Strunga, Balta Albă, Lacul Sărat și Marea Neagră. Tratamentul medicamentos nu mai dădea rezultate: fer, fer și iar fer, în formă lichidă șI pilule. Picioarele lui aveau nevoie fie de băi sărate, fie de băi alcaline. Bani avea, îi adusese taică-său partea lui de avere, după vânzarea Ipotești1or, în bani peșin, îi promisese și Costinescu de la Giurgiu un împrumut de 600 de lei…

Așa că părăsi Bucureștiul cu trenul în primele zile ale lui iunie, mergând la Giurgiu, unde poposi la prietenul lui, Costinescu, un fost institutor de pe vremea Iașilor, de unde trebuia să ia și împrumutul. Aici aștepta un vapor vienez pentru a-l lua până la Cernavodă și de aici, trenul de Constanța. A doua zi pe seară coborî pe peronul gării în plin orientalism. Orașul fusese de câțiva ani dat în primire stăpânirii românești, dar nu prea se cunoștea. Bragagii, văcsuitorii de ghete, hamalii, marinarii mișunau pe chei. Turcii cu fesuri și cu pantaloni de fetru largi, purtând tarabele-n cap și strigându-și marfa ca-n Bazarul din Istambul îi făcură o impresie destul de proastă:

– Ia braga, breee! Braga bună de la Turek!

– Baclavalee și ciubuceee! Baclavale și ciubuceee!

– Braga rece, breee!

Mihai avu impresia că acești papugii scăpaseră parcă din Marele bazar al |arigradului și inundaseră micul orășel cu marfa lor de doi bani.

După ce-și duse bagajul sus, la Hotel d'Angleterre, Mihai coborî să-și moaie buzele cu puțină apă. Drumul îl obosise. Mai ales așteptarea vaporului care nu trecea decât din trei în trei zile. La Giurgiu, e drept, poposise la prietenul lui și se odihnise. Vorbiseră despre vrute și nevrute, despre Iași, despre Ion Creangă, își povestiseră unul altuia viața de după Iași, deși cu Costinescu se mai întâlnise și-n București. Doamna Costinescu, amfitrioană amabilă, îl îmbiase cu mâncăruri și băuturi alese.

Hotelul era așezat pe țărmul Mării Negre cu deschiderea în două părți către apele învolburate ale mării. Se-auzea vuietul straniu al apei, lovind puternic țărmurile, iar pe luciul ei se vedeau valuri crețe și înspumate, veșnic mișcătoare, când mai mici, când mai mari, gata în orice moment să ia cu asalt malul. Vântul adia ușor peste castanii în floare și peste cireșii ninși de mirifice flori alese; era briza caldă a mării care mângâia cu mâini nevăzute trecătorii. Femei zvelte, frumoase, îmbrăcate în tualete ușoare, își făceau rondul pe faleza proaspăt amenajată de primăria orașului. Treceau trăsurile pe caldarâm în galopul cailor, dând urbei un ritm vioi, agitat. În vuietul surd al mării, poetul deslușì un cântec trist, dureros de trist, poate cântecul trist și absurd al vieții lui însingurate și îl cuprinse un dor nebun de moarte. Merse tăcut și abătut până pe malul celălalt al orașului și se gândi tot timpul la viața celuilalt poet însingurat care și-a petrecut o jumătate de viață aici, exilat de puternicii Romei. Voia să-i viziteze locurile pe unde umblase Ovidiu: *Donec eris felix… Până vei fi fericit număra-vei amici o mulțime,/Cum se vor întuneca vremile – singur rămâi!* Ajunse la locul mormântului său, îi sărută pământul și se gândi la viața lui nefericită, trăită în singurătate ca și a lui.

Apoi se întoarse acasă, la mansardă: cameră confortabilă, ceva mai ieftină, pentru punga lui. Servi masa jos în holul hotelului, urcă sus, deschise geamurile, avea o priveliște amplă a mării, îl mângâia briza serii, caldă, urla marea ca o ființă uriașă. Trase draperiile și se culcă, era obosit. Adormi cu acel vuiet surd al mării în cap și cu tactul galopurilor de cai, sfredelindu-i creierii. Prin ceața somnului se trezi la Viena. Numai acolo mai mergeau trăsurile așa; era la Burgtheater într-o lojă, pe scenă erau niște copile îmbrăcate în negru, jucau un balet, dansau pe un nor de fum alb-albastru cu grația unor nimfe ce vin de la izvor cu cofele pline cu apă. Era o

melodie din *La danse macabre* a lui Saint Saens, la flaut cânta Maiorescu și la vioară Micheru, prietenul lui… Cineva vine la el și-i șoptește: <Vă e rândul!> Era actor, deci, gândea el în somn. <Să vă îmbrăcați în alb!> – zice. Și se trezi pe scenă. Un înger. În alb. Se anunțase *Somnambula* de Meyerbeer, fetele se retraseră-n fundal, lumina se stinse a giorno și Mihai se trezi față-n față cu sala. Orchestra atacă câteva note. La pupitru era maestrul Claudela. Stupoare! Dintr-o parte a scenei apăru Veronica Micle. Privea la el tăcută. Răpitoare! Ca Fecioara. Sala era înmărmurită, vrăjită; se-auzeau doar notele muzicale suverane peste toate sufletele. Mihai îi întinse mâna, ea veni în întâmpinarea lui. Se cuprinseră-n brațe, plângând. Plângea și sala… Și maestrul Claudela…

Căzu cortina. Apăru mare în splendoarea ei. Mihai cu Veronica în valurile ei, înoată! S-au depărtat de țărmuri, ei, amândoi, plutind pe oglinda alb-albastră a mării în legănările fantastice ale muzicii… Pe lângă ei o întreagă faună marină: sirene, pești colorați, meduze; muzica își schimbă registrul, atacă niște note joase. Și marea-și schimbă fața: deveni agitată și-o cuprinse furtuna. Notele muzicale se transformară-n niște țipete caraghioase, Claudella se zăpăcise. Din valuri apăru Raluca. Era îmbrăcată în doliu. Îl plângea pe Matei; lacrimi șiroaie-i căzeau pe obraz. Veronica-l ținea pe Mihai strâns de mână și-I striga: <Mihai, Mihai, ne înecăm!> Un uriaș val le-a acoperit corpurile. S-a auzit glasul Veronicăi: <Mihaiiii!> <S-a înecat!> – a gândit poetul, dar n-a schițat nici un efort s-o salveze.

Apoi tunete și trăznete uriașe, scăpate din genuni primordiale, căzură peste întreaga mare, era ceva măreț, plin de grandoare, fulgere uriașe, ale căror săgeți cădeau ostenite-n mare… Deodată liniște-liniște… Marea se retrage și-n urma ei rămâne câmpie. Valea Nilului, Sfinxul, Piramidele, Curtea leilor, nimic în viață, totul e ruină, totul cenușă… Se plimbă singur la umbră de palmieri și eucalipși, îl durea capul și bubele de pe picioare, răsărea soarele deasupra Nilului și lumina dimineții îl orbea, îi sfârteca retina… <Pleacă de-aici!> – i-a șoptit cineva. <Să merg la Mecca și-a zis el- să sărut Caaba, să trec deșertul la Mecca, acolo-mi găsesc starea mea!>

Uitase că e solist-dansator, uitase că e pe scenă, uitase că Veronica s-a înecat și că Raluca plânge îndoliată după Matei. Era îmbrăcat cu același costum cu care venise la mare, costumul lui cel alb, cu pălăria cu boruri largi de sombrero, cămașă cachii, pantofi de lac, mustață, ras proaspăt la frizerie-n Giurgi. Și totuși, îI lipsea ceva… nu-l ajutau picioarele să străbată acel deșert, acea pustietate, acea Sahară nenorocită…

Se-auzi glasul unui pescăruș spintecând zarea…

Deschise ochii. Privi împrejurimile. Acum își dădu el seama unde era. La mare. La Constanța, Chiustenge, cum îi rămăsese numele de pe timpul turcilor. Hotel d'Angliterre. La mansardă. Era parcă un refren dintr-un cântec: *La mansardă, la mansardă…* Privi camera: cameră simplă de hotel cu pereții aproape goi; pe unul din ei un tablou prăfuit cu Bosforul, maluri abrupte, case, caiace plutind pe oglinda apei, pe dealuri minarete, lângă pat o mică masă și-un scaun.

Se sculă, se îmbrăcă repede, nu putea să scape de teroarea visului, ridică draperiile, răsărise soarele. Un răsărit de soare splendid. Pe oglinda de argint a mării se jucau pescărușii, stăpâni pe toată acea întindere… În zare, undeva, departe, un vapor care lăsa peste orizont o dâră de fum…

Plecă la stabilimentul băilor, făcea și băi calde. La Moscheie era ora rugăciunii. Turcii-l implorau pe Allah. Mai departe, pe cheile portului acelaș Turek care striga în gura mare: <Ia braga, breee!> Mihai îi întinse o para și căpătă o cană cu bragă. Turek, bucuros, plecă țanțoș mai departe, strigându-și marfa… <Aferim, musiu!> – zisese el, înaintând bucuros prin mulțime…

După câteva zile de băi, Eminescu se simți mai bine. Apa sărată și caldă îl liniști, întreg corpul căzuse parcă într-o toropeală,picioarele se mai ușuraseră și putea să le miște mai ușor. Se așeza adesea pe o bancă pe terasa mării și privea extaziat la întinderea nesfârșită de ape. Venise pentru prima dată la mare și avea impresia unei nemărginiri pururea mișcătoare. Nu putea scăpa totuși de teroarea aceluiași vis, scena aceea de balet; pe Micheru și pe Claudella nu-i mai văzuse de ani de zile, Nilul dispăruse din preocupările lui odată cu lecțiile de egiptologie ale lui Lepsius la Berlin. Schițase câteva imagini cu el în a sa *Memento mori* de care-și aminti cu plăcere:

Se-nserează. Nilui doarme și ies stelele din strungă,
Cine-a deschis piramida și-năuntru a intrat?
Este regele. În haină de-aur roș și pietre scumpe,
El intră să vad-acolo tot trecutul. I se rumpe
A lui suflet când privește peste-al vremurilor vad…

Dar scumpa lui mamă? De ce revenea ea așa de des în visele lui? Împlinise aproape cinci ani de când murise și-l aruncase ca pe un fir de praf în univers. Blestemat mai fusese de ursitori! La moarte-i lăsase cu glas de foc lui Gheorghieș să aibă grijă de Mihai că-i fusese copilul ei cel mai drag. Proaspăta întâlnire cu el în

Bucureşti îi reamintise totul. Din moşia pusă la mezat a Ipoteştilor îi adusese şi partea lui de moştenire: o sută de galbeni, un costum nou de haine şi-un ceas de buzunar de aur. În discuţiile lui cu bătrânul îşi reamintiseră de Raluca şi plânseră amândoi. Bătrânul îi povestise că veniseră pe la el surorile ei, Fevronia, Sofia şi cu Olimpiada, călugăriţele de la Agafton şi vorbiseră mult de Raluca. Mihai îşi amintise, copil fiind, cum se ducea cu taică-său cu căruţa pe la ele la Agafton, în trecere la moşiile de la Dornești, luate în arendă de la boierul Stamatopol…

Dar ce era cu apariţia Veronicăi pe fundalul muzicii lui Meyerbeer? Îi promisese întradevăr s-o ia şi pe ea la mare, dar amânase pentru altădată, îi scrisese şi câteva scrisori în care-i povestea întâmplările prin care trecuse el în această călătorie când trecuse la Rusciuc şi-l prinseseră amploiaţii regiei de tutun cu o sută de grame de buriuană, pentru care era gata s-o păţească! *Dulcea mea amică: Şed în mansarda mea şI citesc economie politică, pregătindu-mă pentru trista campanie de vară, pentru caniculă, când, singur la Timpul voi trebui să scriu în fiece zi altceva.*

…O să mă întrebi ce efect mi-a făcut marea pe care o văz pentru-ntâia oară? Efectul unei nrmărginiri pururea mişcătoare… căci e schimbăcioasă la coloare şi în mişcări, de unde unii autori o şi compară cu femeia… La anul să ştii că venim amândoi aici, căci băile de mare întăresc şi grăbesc bătăile inimii.

De câte promisiuni nu uitase el! Decât să vină cu Veronica la mare, el prefera Târfa lui, Moartea! Să se ducă cu ea la mare! Un singur dor: să moară acolo pe malul mării pe unde colindase el. Fără cioclii! Fără popi! Fără alai! Doar pe un pat împletit din tinere ramuri… Şi codrul să-i fie aproape… Şi cerul zilelor senine de vară. Cu stele şi luceferi…

Întoarcerea în Sibarisul-Bucureşti, înhămat la Timpul, pe căldurile lui Cuptor, iată ce-i mai rămânea…

71

Pe toamnă Caragiale apăru într-o trăsură la Târgu-Neamț la poarta chilioarei Veronicăi. Ploua, ploua des și mărunt peste micul târg de sub dealuri. Omul venea de la Piatra; își luase în primire noul post de revizor școlar pe județele Suceava și Neamț și acum, așa cum îi promisese, venea s-o vadă și pe Veronica. Femeia fusese înștiințată de vizită și se lăsase și ea pentru câteva zile prin părțile nemțene. Îmbrăcat sumar, într-un pardesiu închis, cu pălărie pe cap, tremura deabinelea sub o umbrelă veche, la poarta femeii. Veronica ieși să-l primească și-l invită în casă:

– Aaaa, domnul revizor! Pe vremea asta nu-i timp de taclale la poartă, poftiți în casă!

– Sărut mânuțele, coană Veronico! Tare s-a schimbat timpul și m-a prins pe picior greșit! Am rămas cu hainele de-astă-vară pe mine și-acum fac frigul…

– Bine vă revăd, domnule Caragiale, dar nu-mi place să-mi ziceți <coană>!

– Atunci <madam>!

– E mai acceptabil dacă nu găsiți alt apelativ!

– Ce mai faci?

– Eu fac bine, ce-i cu dumneavoastră de-ați dat munca de la *Timpul* pe revizorat?

– Păi mă mai înțelegeam cu Eminescu?

– Dar ce v-a făcut, domnule?

– Ei, ce mi-a făcut? Nici nu știi de ce-i în stare băiatul ăsta! Nu știu cine i-a băgat în cap ceva în legătură cu noi… M-am întâlnit cu el pe stradă și mă oprește: <Auzi, Grecule, zice, ești infam și canalie, ce-ai clămpănit lui Scipione?> Eu am tăcut, nu știam unde bate musiu. <Ce-am clămpănit?> – zic. Că dumneata mă folosești drept momeală! Că l-am făcut gelos… Și câte altele… Și scoate, duduie, la mine pistolul și mă amenință că mă împușcă!

Veronica amuți; acum își dădu seama unde era pistolul din sertăraș. Dar tăcu și se roși toată.

– Mi-a spus un amic de-al lui că se lăuda că l-a luat astă-vară de la un turc de la mare!

<L-a luat pe dracu, vru să-i spună Veronica, e pistolul răposatului…> Dar tăcu, înmărmurită. Mihai nu știa multe, putea s-o facă!

– Să-ți spun drept, mi-e frică! Zice: Să-i dai scrisorile înapoi că dacă nu, ți-l pun în cap!... O face, duduie... Am avut o ciocnire tare și la Maiorescu acasă... E gelos... Asta e... Te-a iubit, duduie!

– E-adevărat, domnule Caragiale că m-a iubit șI l-am iubit, e un suflet mare... Dar e imposibil de trăit cu el ca om... Atâtea contradicții sunt în el încât nu știu cine-ar putea trăi cu el!

– Nu vreau să mai aud de ei! De-aia mi-am luat lumea-n cap și-am venit pe aceste meleaguri! Matale ce mai faci cu văduvia?

– Greu; am două copile de ținut și n-am obținut nici acum pensia răposatului... Tot aștept de la Cameră...

– Ai de gând să te muți în București? – îi zâmbi Caragiale cu subînțeles.

– Aveam un proiect, acum însă mi-a pierit cheful...

Caragiale îI prinse mâna, era rece-gheață! I-o strânse într-a lui și i-o sărută. Sărut rece, fără fiori, de lemn. O trase spre el și o prinse în brațe. Corp dulce. O sărută pe buze. Crăpaseră. Arseseră de sete, de durere. <Cui pe cui se scoate!> Dar în fundul sufletului ei tot furtună era. Scrânteală! De ce-i scrisese ea atâtea scrisori lui? Ochii – sclipiri de stele, fără luciu. Alunecoși. Pofticioși.

– Nu, domnule Caragiale!

– De ce refuzi dragostea mea?

– Sunt arsă o dată...

Îi descheiase bluza și ieșiseră la iveală dealuri de frumusețI. Zăpezi albe și roze... Îi sărută gâtul. <Sărutul lui Iuda!> – se gândi Veronica. Femeia se trase instinctiv și-și acoperi sânii. Nu era pasiune. Era teatru! Ca-n *Noaptea furtunoasă!* Drăcușor. Spiriduș. Cum îi câștigase ea încrederea?

– Cine se arde cu ciorbă, suflă și-n iaurt!

– Și eu sunt <iaurtul>, madam?

– Vorba vine!

– Și de scrisori cine i-a spus?

– Cum cine? Eu!

– Să-l faci gelos? Să te iubească?

– Nu, v-am considerat prieteni! Și dacă e vorba, ce i-ați clămpănit lui Scipione și lui Maiorescu, c-au umplut Junimea cu minciuni!

– Ce?

– Că m-ați avut! Că sunteți o persoană irezistibilă și multe altele...

– Oameni de rea-credință!

– Complot, domnule Caragiale, complot! Îl știam că e influiențabil, că el ce aude și crede! Îl știați și voi, cei de la Junimea, și ne-ați distrus un vis! Maiorescu et compania știam că e de rea credință, dar nu m-așteptam la dumneavoastră… El îmi plătea o poliță mai veche… Dar dumneata? Nici o discreție! Parcă n-ați fi bărbat…

– Madam, zău că mă superi!

– Nu trebuie să vă supărați! Îl iubesc pe Eminescu cum iubesc lumina, și pe dumneta, dacă te-am trecut în cartea vieții mele, am făcut-o pentru că-i erai prieten.

Veronica nu voise să ajungă aici. Se iritase. Începuse să plângă, lacrimile îi șiroiau pe obraz. Nu mai plânsese din vară când Eminescu era la mare. Trecuse vara, se limpeziseră apele. El îi scrisese toată vară. Parcă nimic nu se întâmplase. O somase să-i ceară scrisorile înapoi canaliei. Ea tăcuse. Să-l aprindă, să-l facă să ardă! Visase însă, Eminescu devenise mai indiferent.

– Deși nu mai e nimic între noi, eu totuși îl iubesc!

– Și ce sunt eu vinovat?

– N-am zis că sunteți vinovat că-l iubesc, vinovăția e că i-ați strecurat neîncrederea-n suflet!

– Și ce-aș putea să fac?

– Multe! Bunăoară să-i spuneți că-s toate numai minciuni scornite!

– Și crezi că m-ar crede?

– Cred că da!

– Eminescu nu crede pe nimeni!

Urmă o pauză. Veronica privi la Preacurata. Îi veni ideea s-o ia să i-o de în mână să jure că nu s-a lăudat. Pe viața lui. Pe mama lui. Dar tăcu și se abținu. Tăcu minute-n șir. Se-auzeau afară picurând streșinile. Vorba lui Eminescu: lacrimile cerului… Ploaie de toamnă. De ce venise ea aici? Cine-o chemase? De obicei venea vara când era cald și-i zâmbiea soarele. Ploaie de toamnă care miroase-a romanță… Boală. Luminița de la candelă pâlpâia. Dor de dor prin călător…

– Îmi pare rău că ți-am deschis rănile, madam Veronico! Eu venisem de dragul dumitale, nu să răscolesc cenușa amintirilor…

– Și mie-mi pare rău că v-am supărat!

– Ar fi bine să uităm!

– Nu pot să uit nimic; sunt prea singură și prea străină și prea neajutorată să pot uita ceva! Eu am plătit scump și-o clipă de fericire!

Veronica nu-l servi cu nimic, nu tu băutură, nu tu mâncare, nu tu căldură… Totul rece și distant ca două corpuri cerești care se resping! Dar Caragiale prevăzuse. Dăduse vorbă lui Hogaș care era director la liceu să-i pregătească o cameră. Și Hogaș se executase. Moșneguțul o cunoștea și pe Veronica din preumblările lor prin Munții Neamțului și-i spusese lui Caragiale că e greu să răzbată la inima ei… Chiar se întrebă și el în sinea lui ce va fi căutat el la ea. Nu erau destule dame pe pământ? Ifose. Dramolete. El era un om care nu se complica. <Sentimentele de dragoste, domnule, trebuie ascunse precum aricii, în țepi!> Nu merită să te irosești! O viață ai… Prinsese și-un guturai cu mersul lui cu trăsura pe-asemenea timp. Îi ședea bine după sobă la Hogaș c-o țuică fiartă în mână… Nu aici să joace pe Rică al lui… Angel radios… Și chestii de-astea…

– Prefer să ne despărțim, duduie Veronico! Mie nu-mi place războiul!

– Nu se poate, unde-o să mergeți acum noaptea?

– Am aranjat la conu Hogaș culcușul; acolo am să dorm liniștit!

– La mine nu puteați dormi liniștit?

– Vezi cum o întorci pe toate fețele? Dacă-ți eram în grații, fii sigură că rămâneam…

Își luă pălăria și paltonul și deschise ușa; dispăru în bezna nopții, înghițit de ploaie. Veronica rămase stană de piatră, dar nici nu insistă să rămână. Afară ploaia-și cânta cântecul ei, acompaniată de-un vânt rece de toamnă. Mirosea a iarnă… Și el nici <Bună seara>, nimic! Poc, poc, poc – pe caldarâm până i s-au pierdut pașii. Undeva lătrau câinii, undeva în jos de Ozana… Veronica intră în casă dezarmată și descumpănită. Păru că aude sarcastic râsul lui Mihai. Era parcă pitit în casă ca un spiriduș. Și-o urmărea. ȘI ploaia ploua. Ce suflet rătăcit! Prin amintiri. Pe dealurile Feleacului cu răposatul… Noaptea nu e bine să-ți amintești de morți! Sau pe dealurile Năsăudului cu dada Ana. Amintiri de copil. Vânt care bate-n tăblăraia casei și cucuvelele… A pustiu cântă. A pustiu… Luminița candelei pâlpâie-n perete. Preacurata o privește și-o mustră. Veronica se-nchină să gonească spiritele rele. A scăpat din multe necazuri. Trage plapoma să se culce. Îi e urât. E așa de singură. Ea cu ea. Ea cu sufletul ei. Ar vrea să se culce și să moară. Dar îi bate inima. Deci pistolul e la Eminescu! Hoțul! Și nu mi-a spus nimic. Poate să invoce că i l-a luat să nu se… Nu, nu, e mai bună otrava! Dulceața otrăvii o ademenește demult. Joacă moartea la fereastră.

Dansează. Jubilează. Adoarme. Doarme fără vise. Mângâiată de cânțoneta ploii. Glas de flaut, amestecat cu violină:

Bate ploaia în ferești
Te-ai ascuns printre povești
Unde ești? Unde ești?...

72

– Ce mai face domnul Eminescu? – veni întrebarea lui Slavici ca tăiușul unui cuțit ascuțit. Scăpat-ai din ghearele lui Eros?

Eminescu rămăsese pe gânduri. N-auzise ce-l întrebase prietenul său. *Lumină de lună.* Așa va numi el cele câteva poezii pe care are de gând să le strângă într-un volumaș. De fapt și Maiorescu îl rugase.

Slavici repetă întrebarea:

– Te-am întrebat ce mai faci? Ai scăpat din ghearele lui Eros?

– Îți mulțumesc, Doamne – își făcu Mihai cruce – că am scăpat, în sfârșit, pentru totdeauna din ghearele lui!

– Lumea vorbește că te tragi la Iași…

– Poate să vorbească ce-o vrea; eu am alte gânduri… Îmi dă târcoale, Enciule, o Târfă frumoasă!

– Vorbești ca ucenicii lui Hristos, în pilde!

– Poeții sunt ucenicii lui Dumnezeu, trimiși pe pământ să vindece lumea de răutăți!

Slavici se uită la el atent; în ultimul timp toți cu care venea el în contact îl suspectau c-o luase razna. Băiatul de la tipar le povestise întâmplarea cu Oborul și toți rămăseseră cu un semn de întrebare. Ce se întâmpla cu Eminescu? Întrebat de Veronica ce mai face, poetul îi răspunse rece șI încifrat: *În opt ani de când m-am întors în România decepțiunea a urmat la decepțiune și mă simt atât de bătrân, atât de obosit, încât degeaba pun mâna pe condei să-ncerc a scrie ceva. Simt că nu mai pot, mă simt că am secat moralicește și că mi-ar trebui un lung repaos ca să-mi vin în fire. Și cu toate astea, ca lucrătorii cei de rând din fabrici, un asemenea repaos nu-l pot avea nicăieri și la nimeni. Sunt strivit, nu mă regăsesc și nu mă mai recunosc. Aștept telegramele Havas ca să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt, și n-aș fi ajuns să trăiesc…*

Și el, care-i promisese Veronicăi că anul acesta o va lua la mare! Uitase de promisiune. Și de câte promisiuni nu uitase el? Anul acesta prefera Târfa lui. Odihnă de veci! Să nu se mai târască pe pământ ca o omidă! Ce tot îl duc ăștia duminica în companie cu Maiorescu pe la Șosea? Apoi râsul Mitei sarcastic! Îl plimbau ca pe un turist străin pe la Snagov, pe la Căldărușani, |igănești, Cernica, Măgurele, Mogoșoaia și Pasărea după un petec de cer albastru sau

după vreo poiană de vis. Devenise un fel de sombrero cu pălăria lui de Panama, străin, adulat de prieteni, huiduit și blestemat de dușmani; purta un păr enorm, avea ochii mici, mustața pleoștită, picioare grele, corp gros de fierar, haine ușoare, neîngrijite de care i se făcea rușine.

ȘI ce căutase el cu Maiorescu la Cotroceni în trăsură? La Regină! Între două cafele, Regina citește din poeziile ei. Ce părere are Eminescu? Cam nepoetice, domnule! Maiorescu lasă capul în jos, rușinat. Mihai tace, stingherit. Făcuse o gafă! Carmen-Silva îi amintește că e regina României. Eminescu îi replică: <O fi Regina României, dar nu e regina Poeziei!> Și accentuează. Refuză și medalia Bene-Merenti!

În rest, șlefuit frumosul *Luceafăr*. <O proastă imitație din Alecsandri, limba și versurile rele!>, zice Carmen-Silva. <Creier regal!> – replică Mihai. Oare să fi semănat cu Leopardi din Aspasia? *Luceafărul*... Cântecul lui de lebădă, orchestrat ca o mare simfonie pe mai multe voci…

Și ce-i cu jocul lui încifrat, acel al treilea ochi al lui Șiva, acea Qudratură a cercului cu vârteje de linii, cu acel ochi mic îngemănat în gene enorme în rotire, cu barajul acela a cărui ecluză a căzut, vărsând enorme ape aiurea; apoi acel ochi gigantic care privește o lume absentă, toate sub semnătura lui, exprimând cine știe ce bizarerii…? Ecuația socială-quadratura cercului… Apele acelea revărsate erau cumva masele deslănțuite? O fi vreo revoluție în capul lui?

Fără matematici diferențiale – îi spusese el lui Slavici- nu suntem în stare să pătrundem adevărata fire a lucrurilor. Încearcă puneri în ecuații, având în minte războiul care tocmai se terminase: eroi-martiri; martiri-eroi… <Cu cât se cheltuiește mai multă putere fizică(mișcare), cu atât trebuie înlocuită prin putere morală(energie)… O singură mișcare există în univers… Viața individului nu este decât o fracțiune a acelei unități. Dar dacă într-o serie de necunoscute, o fracțiune nu e cunoscută, atunci și restul de termeni se rezolvă…

3 iunie 1883*… <În văzduh căutând o umbră, întind brațele-n deșert…>* La Iași, la dezvelirea statuii lui Ștefan cel Sfânt… La Veronica. O vizitează pe seară și-o găsește-n compania unui domn cu mustață. Rece. Arogantă. Joacă teatru. Vrea să-l fiarbă. Dialogul se leagă greu. Nervos. Dur. Înjură și-și pipăie pistolul în buzunar. Dacă era Caragiale i-l slobozea-n creieri. Venise și el, dar trăsese la hotel Dacia.

Pleacă obosit, extenuat, după cearta cu Veronica, urcând dealul încet spre ulița din Sărărie, spre bojdeuca lui Creangă. Praf. Alai de copii. Și salcâmii fierbând în aerul pâclos al verii. Își scoase batista și-și sterse sudoarea. Privi panorama orașului. I se păru un târg nenorocit. Cuib de târfe! Înjură iar. A lehamite. Și-apoi începu să recite înecat în lacrimi:

Eu te-am iubit îmi pare-un veac,tu nici măcar din când în când,/ Și nici ai vrut să alinezi al meu amar din când în când./ Erai frumoasă cum nu e nimic în cer și pe pământ;/ Azi nu mai ești precum ai fost, frumoasă doar din când în când/ Și ochii tăi ce străluceau mistuitor și înfocat/ Sunt osteniți și se aprind cu mult mai rar din când în când./ O, spune-mi, suflet dulce, tu, pe care-atâta l-am iubit,/ Dac-ai aflat în calea ta vrun solitar din când în când,/ Care de-adâncul meu amor atâta de nemărginit/ Măcar ca-n vis să-ți fi adus aminte iar din când în când./ Nu! Ai trecut din mâini în mâini prin toți acei oameni de rând,/ Tu, trupăl tău cel dulce plin le-ai dat în dar din când în când,/ Cu al tău suflet așa cald ș-adormitor nu i-ai atins,/ O, și nici unul n-a -nțeles atâta har din când în când./ Cu câtă ispitire eu, cu cât înalt ceresc avânt/ Apropiam de gura mea acest păhar din când în când!/ O, iubeam umbra ta și tot ce e în tine, tot ce ești/ Și astăzi dacă mă gândesc, nebunesc iar din când în când./Dar vai! Pierdută astăzi ești, orice dorință a pierit;/ Tot încă visu-l urmăresc și în zădar din când în când,/ Tot te mai văz naintea mea plutind ca-n vis, pierdută, da,/ Cu buze supte, c-un obraz ca și de var, din când în când./ Pasărea Phoenix, numai ea, răsare din cenușa ei,/ Dar oameni ce se mistuiesc nu mai răsar din când în când./ Că a mea viață-ai chinuit, iertai demult, ci-mi pare rău./ L-al tău trecut eu mă gândesc cu-atât amar din când în când…

Vorbea singur, declamând-o c-o ură ancestrală. Până la poartă la Creangă. În uliță îl întâmpină Creangă cu chipul lui de patriarh. Bolovănos, hidos, mirosind a mirt și busuioc. Și se-mbrățișară și se certară unul pe altul de ce nu s-au mai văzut și plecară ca două arătări pe ulițele Iașului să sărute cârciumile lor de odinioară și de totdeauna. Și Mihai îi spuse durerea lui cu Veronica și Creangă-i replică să nu mai bage toate nimicurile-n seamă că totu-i umbră și deșert pe pământ… Și băură până târziu și se-nturnară spre bojdeucă ca doi fericiți scăpați din Rai, sărutați de spuza de stele a cerului care-i străjuia. Cântând. Și Mihai se-nchină și sărută pragul casei, care-i fusese leagăn la timp de restriște. Și scoase pistolul și-l aruncă pe masă. Ca haiducii. Și-i porunci lui Creangă să ferece ușile că are dușmani cu nemiluita și-ar putea să-l atace. C-ar vrea să-l

provoace pe Caragiale la duiel… și clănțăni pistolul. Și-l trânti iară pe masă. <Doamneee, se miră Creangă, sămânță semănată de Michiduță în gândurile lui cele bune de odinioară!>

Ziua următoare își adună gândurile să spună și el ceva despre Ștefan cel Mare. Dar nu-i veni nimic. Înjura. La festivități lipsiră amândoi. Rătăciră până târziu pe ulițele Iașului. Numai când dădură alarma junimiștii îi adunară pe rătăciți și Eminescu le citi dintr-o suflare *Doina:*

De la Nistru pân-la Tisa
Tot românul plânsu-mi-sa…

Toți izbucniră-ntr-un tunet de aplauze. Eminescu își șterse nădușelile și le spuse că pleacă pe-acasă-n |ara de Sus. Își luă la revedere de la Creangă și dispăru. Încifrat în purtările lui stângace.

Venit în București, se trezi în baia de călduri care căzuseră peste orașul blestemat al lui Bucur. Era-n miez de vară în al treizeci și treilea an din viața sa. Cifră fatidică. Cifra trei multiplicată la infinit. Noaptea se trezea și vorbea cu zeii lui, umbla prin dulap, scria, mototolea, arunca. Spre dimineață adormea. Într-una din zile, pe seară, se sculă, se îmbrăcă sumar și porni pe stradă. Își amintise de invitația la masă a lui Maiorescu. Luă o birje și-i indică adresa. La Maiorescu lume multă și masa în toi. Mihai întârziase.

– De ce tocmai acum, domnule Eminescu? – îl întrebă gazda.

– Nu mai am timp, domnule Maiorescu! Nu-mi mai ajunge timpul, vreau să învăț albaneza și n-am când…

Vorbea tare, nervos, gesticula și se roșea-n obraz. Desena cu mâinile prin aer cam ce voia să spună.

– Mi-a mai rămas un singur refugiu, zise el absent, să mă călugăresc! Așa e, domnule doctor? – se adresă el doctorului Kremnitz.

– Tăcură toți. Doctorul îi făcu un semn lui Maiorescu. Ceea ce prevăzuseră, acum se adeverea! Și oamenii de la petrecere se sculară unul câte unul și plecară acasă. Eminesu nu mai era în toate mințile!

Peste două zile Eminescu își notează într-un carnet un proces-verbal straniu, pe la unu noaptea, prin care el și Simțion, inginerul de poduri, puseseră rămășag că al doilea va construi un pod între Giurgiu și Rusciuk, în timp ce Carol întâi, va fi ales de bulgari, principe al lor… Cine va pierde rămășagul plătește două sticle de vin pe care ei le vor bea la Rusciuk.

Reîntors cu gândurile la dulcea lui mamă, al cărei mormânt îl vizitase decurând, probabil sub impresia pustiului și-a bălăriilor ce-l

înconjurase, îi scrise un epitaf pentru stâlpul ei și-i căuta originile într-o spiță de boier moldovean de pe vremea lui Alexandru Mușat, tatăl fiind George Cavaler de Eminovici, castelan ereditar al regelui Poloniei…

În altă zi plecă aiurea pe stradă și intră la Capșa. Vorbea singur, agitat, și debita cuvinte injurioase la adresa liberarilor. Cu același pistol îi amenința și pe ei, arătând că pentru toate astea nu este decât un singur leac: să-l împuște pe rege! Doamna Capșa s-a speriat și a fugit pe scări, l-a întâmpinat prietenul lui, Ventura, și i-a promis că-l duce în deal la Cotroceni să-și pună planul în aplicare. Au ajuns cu o trăsură până la poarta palatului, Ventura a simulat că-l caută pe rege, dar că lipsește din palat. S-au întors pe Splaiul Dâmboviței și s-au oprit la băile Mitrașevschi, cu gândul că-i vor face bine. Poetul însă a intrat în baie și s-a încuiat. A dat drumul la robinete și a căzut în neștire. Simțion cu un gardian au spart ușa și l-au scos afară. Era obsedat de idei funebre: cerea pantaloni negri, negri de tot, binecuvânta trecătorii, șoptind rugăciuni pentru fericirea lor…

Pe 28 iunie 1883, pe la orele zece, Eminescu apăru într-o trăsură la poarta lui Maiorescu. Poetul intră agitat în casă, o binecuvântează pe doamna Maiorescu iar pe Titu îl îmbrățișază cu o afecțiune exagerată:

– Domnule Maiorescu, zice el, nu mai stau la Slavici căci se mâniază doamna rău! Tremura tot, transpirase și-i curgeau nădușelile. Apoi se îndreptă spre două statui care erau așezate în hol și rămase cu ochii holbați la ele. Maiorescu îl lămuri:

– Hermes șI Venus din Melos!

Eminescu îi răspunse trist:

– Lasă, domnule Maiorescu, că va învia ea arta antică! Nu vedeți câtă grație, ce seninătate…

– Da, îl lămuri Maiorescu, cu gazda am aranjat în altă parte, ia trăsura și mergi la Simțion, poftim cinci lei pentru birje!

– Da, îi răspunse Mihai cu ochii fixați pe statui, aveți dreptate, am să vorbesc cu Simțion să-mi dea odaia lui de alături. Am să-mi aduc un dulap cumpărat din târgul cu vechituri, să măsor ușa, să nu fie prea mare, să nu dea loc la supărările câte le-am avut pân-acum. Tot acolo duc cărțile de la Gaster, să nu mai am nevoie a i le împrumuta…

<Domnul Eminescu a înnebunit – îI scria doamna Slavici lui Maiorescu *– vă rog să faceți ceva să mă scap de el, că e foarte rău…>*

Caragiale, la aflarea veștii, a izbucnit în lacrimi la masă la Maiorescu…

Ziarul *Românul* din 1 iuli 1883: *<Aflăm cu părere de rău că domnul Mihail Eminescu, redactore la Timpul, tânăr plin de talent și înzestrat c-un deosebit geniu poetic, a căzut grav bolnav. Sperăm că boala nu va fi decât trecătoare și că în curând vom putea anunța deplina însănătoșire.>*

Timpul din 3 iunie 1883: *<Unul din colaboratorii acestei foi, d. Mihai Eminescu a încetat de a mai lua parte în redacțiune, atins fiind în mod subit de o gravă boală…>*

Familia din 17 iunie 1883: *<Unul dintre cei mai buni poeți români, pe care cu mândrie îl avem în cununa colaboratorilor noștri, zace bolnav la București…>*

Telegraful, România liberă, Reforma, Poșta…

Literatorul: *Un x pretins poet-acum*
S-a dus pe cel mai jalnic drum…
……

73

Iacob Negruzzi, boierul care părăsise urbea natală cu câtva timp în urmă, îmbrăcat ireproșabil, în cămașă și pantaloni albi, cu mustața-n furculiță, descinse în fosta capitală moldavă în căldurile lui cuptor. Mergând pe stradă se întreba cât timp trecuse de la plecarea lui din Iași, ștergându-și sudorile cu batista. Iașul rămăsese tot ca pe timpuri: un târg tăcut și trist ce cânta parcă romanța singurătății. Același flașnetar de pe timpuri pe o bancă veche, cânta singur ca pentru el o polcă rusească, plină de caraghioslâc, și, văzându-l în preajma-i, întinse mâna după ceva parale. Iacob scoase din buzunarul pantalonilor un galben și i-l puse-n palmă bătrânului flașnetar.

– Sărut mâna, boierule!

Se dusese boieria! Dăduse pe la moșie și-o găsise-n paragină. Voia s-o vândă, avea nevoie de bani pentru a-și statornici noua viață în București. Pentru că auzise că pleacă la Iași, Maiorescu îl rugase să dea pe la doamna Micle să se intereseze ce rude mai are poetul la Iași sau la Botoșani. Voia să le ceară sprijinul pentru Mihai. Negruzzi, obosit, coborî strada spre locuința Veronicăi. La o adică voia s-o și vadă, tot vorbise lumea despre ea că e o damă frumosă și grațioasă care pe deasupra scrie și poezii. Îl vizitase de câteva ori la redacție și-i adusese poeziile lui Eminescu să le publice; ultima dată venise cu *O mamă, dulce mamă…* și-i spusese să-i modifice câteva versuri, la rugămintea lui Eminescu. Acum îi aducea și vestea cea tristă despre Eminescu. Era și egoist și răutăcios, voia să vadă cum reacționează ea la aflarea acestei triste vești. Găsi femeia în fața casei, în mica grădină la masă, la umbra unui nuc rotat, cu un domn, jucau cărți cu două cești de cafea în față. Era tot frumoasă, se cam îngrășase, purta o rochie de vară vaporoasă, decoltată. Îi cădea pe ochi o buclă de păr din bogata-i frumusețe. Și râdea întruna de bărbatul care părea stângaci în mânuirea cărților.

Sună la poartă.

Bucuroasă, Veronica îi deschise poarta și-l invită în salon, cerându-și scuze celui ce rămăsese singur la masă.

– Ce bucurie, domnule Jaq, nu m-așteptam la o asemenea vizită! – se bucură Veronica sincer de vizita unei asemenea personalități.

– Nevoia, doamnă!

– Ce nevoie ai putea avea dumneta de mine? Eu da, te-aș mai ruga să-mi mai publici și mie câteva poezii!

– Cum, doamnă, nu știi?

– Ce să știu?

– Nu știi că Eminescu a înnebunit?

Veronica amuți. Începu să tremure, știrea căzuse ca un bumerang. Dar pară cât putu:

– Nu știu și nici nu mă interesează!

– M-a rugat Maiorescu să ne spui adresa rudelor lui.

– În afară de Henrieta care e-n Botoșani, eu nu-i mai cunosc nici o rudă. Mai are un frate militar prin Muntenia…

Iacob Negruzzi tăcu și-o privi insistent. Era vitriol în ochii ei. Ca o panteră rănită.

– Să vă fac cunoștință cu domnul Alexandru! – luă ea altă vorbă. Veronica încerca să le zâmbească amândorura, dar zâmbetul ei avea ceva din rânjetul unei fiare rănite. Parcă și ceasul minții ei stătuse la aflarea acestei vești. O cafea? Nu, domnul Iacob Negruzzi nu bea cafea pe asemenea căldură. Cum înnebunise? – voia ea să-l întrebe, dar ezita să nu se trădeze. O mie de întrebări dorea să-i pună, cum se manifestase, ce zisese el în acele clipe, unde era acum?

– Despre Eminescu nu mă mai interesează nimic, domnule Jaq!

Voia parcă să-I spună: e al vostru, al *Junimii*, voi l-ați monopolizat, voi i-ați condus voința, voi l-ați îndepărtat de mine…

Iacob Negruzii tăcea. Într-un târziu îi reaminti că nu mai colaborează la *Convorbiri…*

– Nu mai sunteți gazde bune! Ne simțim mai bine la *Literatorul*! – îi reproșă Veronica.

<Ce frivolă, o etichetă în sinea lui Negruzzi, ce răutate de Vidră!> Și tăcu. Discuțiile nu mai continuară, se estompară și căzură-n ridicol. Veronica știa că-și luase la revedere de la *Convorbiri* și că puțin o mai interesa relațiile ei cu revista după tragedia prin care trecea Mihai. Ea era îngrijorată de ce auzise și dorea să afle cât mai multe despre soarta lui.Dar nu de la Negruzzi care făcea parte din corul celor ce le voise numai răul.

Redactorul *Convorbirilor* se scuză și plecă. Odată cu el plecă și domnul Alexandru, care voia s-ajungă la inima Veronicăi. Tot o tatona; îi plăcuse femeia și voia sincer s-o ia de nevastă. Îi descrisese un viitor roz cu plimbări la Paris și-un trai lipsit de griji. <Nebunia lui Mihai, se gândi el, poate-o va face să se hotărască!>

Întrebată fiind despre căsătorie, Veronica-i dăduse același răspuns: <Prefer să fiu metresa lui Eminescu decât soția ta!>

După plecarea lor, femeia rămase descumpănită, începu să plângă. Îi reveniră în minte toate scenele lor de amor; se gândi la toate rugămințile ei de a-l aduna de pe drumuri. Toate fuseseră zadarnice. Își aduse aminte că nu citise ziarele și fugi la cutia poștală. Întradevăr, toate ziarele anunțau cu litere de-o schioapă tragicul eveniment. <*Amicii săi îngrijorați de zilele* u*nui bun amic, l-au condus marți la casa de sănătate. Ei îl vizitează regulat și fac totul pentru a lui însănătoșire…*> <Care amici? – se întrebă ea. Cei ce-i refuzaseră căsătoria? Dacă ea ar fi stat în preajma lui să-l mângâie și să-l îngrijească cum știa numai ea, poate se putea evita dezastrul… Sfântă nedreptate ce tronezi pe pământ!>

Pentru Veronica timpul se opri în loc: nu mai primi pe nimeni, se închise în ea și plânse zile în șir…

În luna august apăru *Luceafărul* în *Convorbiri literare.*

Veronica Micle îl citi și-l răsciti. Ea îi cunoștea toate variantele. Era curioasă să vadă cum îl limpezise el. Așadar iubirea lor intrase-n legendă… Recunoștea frânturi de vorbe de pe timpul când o desmierda… Prea frumoasa lui fată…. cum e fecioara între sfinți și luna între stele…

Nopți și zile întregi nu dormi și nu mâncă. Nu putea să suporte să-i vadă ființa rătăcită, ea care-l cunoscuse în culmea gloriei… Trebuia să-i scrie să vadă cum reacționează. Luă condeiul și printre lacrimi scrise câteva rânduri în versuri, un fel de replică la *Luceafărul* lui, hotărându-se să i le trimită la *Caritatea* în București:

Să pot întinde mâna s-o pun pe fruntea ta
Încetul la o parte șuvițele le-aș da,
Senină să rămâie, curată ca un crin,
Icoana de iubire la care mă închin.

Iar tu ca un Luceafăr departe strălucești,
Abia câte o clipă în cale-mi te ivești,
Apoi dispari; și-n urmă rămâi în gândul meu
Vedenie iubită la care mă-nchin eu.

Câteva zile mai târziu gardianul bătea la ușa zăbrelită-n fiare de la sanatoriul Caritas al doctorului Șuțu și-i întinse lui Mihai un plic. Poetul era de nerecunoscut: avea părul vâlvoi, fața buhăită și murdară, hainele zdrențuite. Mergea și gesticula prin cameră, invoca

toți zeii omenirii, spunea rugăciuni. Poetul întinse mâna după plic, îl desfăcu, tresări de câteva ori șI începu să citească tare:

Să pot întinde mâna s-o pun pe fruntea ta…

Se făcuse liniște, o liniște de mormânt. Din ochii lui Mihai începură să curgă câteva lacrimi. Poetul privi pe fereastră vârful castanilor și vara aiurită de afară care jubila. Și dintrodată, apucat parcă de o mare furie, acoperi totul cu imprecații:

– Oooo, Zei, blestemați să fiți! În frunte cu Preaputernicul Zeus! Blestemată să fii Veneră! Ai auzit? Ble-ste-ma-tă! Hadesul să vă-nghită, dănțuitori ai abisurilor!

74

A doua călătorie la Viena...

De data acesta o călătorie dincolo de viață.

– Unde mergem, Chibici?

– La Viena, Mihai!

– Și ce căutăm noi la Viena?

Chibici tăcu. I se făcuse milă de el. Era parcă un sfânt rătăcit pe pământ. Cuminte. Calm. Cu privirile aiurea. Nu-i răspunse și Mihai continuă:

– De ce nu mergem la Ierusalim, la izvoarele lui Crist? Și tu, gardian mustăcios,- se adresă el însoțitorului-încotro? În Rai se intră însoțit de îngeri! Pe scări de mătase… Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni… Auzi, domnule gardian? Să mă duceți în Eden!

Chibici tăcu tot timpul, era mișcat de manifestările stranii ale fostului său prieten care delira întruna. Și acceleratul de Viena mergea lin prin noapte, fără opriri obositoare, prin acea toamnă târzie, spre necunoscut.

Tăcu și Eminescu. Și căzu într-o neagră melancolie. Plângea. Se uita în bezna nopții pe fereastra vagonului și plângea. Avea impresia că tot pământul se învârtește-n juru-i. Ca atunci când era mic și se scălda, învârtindu-se-ntr-un picior pentru a-și scoate apa din urechi. Atunci, ca și acum, avea senzația că el stă pe loc și toată natura se-nvârtește haotic în jurul lui. Era un fel de centru mundi, o axă a universului, o Quadratură a cercului pusă în mișcare de care nu putea scăpa nici acum. Cercuri hidoase care se-nvârteau ca niște planeți în jurul lui. Căuta parcă zăgazuri, baraje imaginare cărora să le dea drumul, să se elibereze de ele, să treacă la acea stare lichidă a apei pentru a scăpa de strânsoarea capului care-l apăsa… Repeta mereu:

– Cercurile capului, Chibici! Îmi plesnesc cercurile capului…

– Tare trebuie să-l doară capul, domnule Chibici! – îi șopti gardianul fostului său prieten.

La început de noiembrie, pe doi, dimineața, Mihai cu cei doi însoțitori, coborau în gara vieneză pe peron. Mihai părea a fi arestat cu gardianul după el și cu Chibici în urma lor; revederea orașului după aproape doisprezece ani, Viena cea plină de amintirea visurilor lui de tinerețe, Viena cea de odinioară unde-o cunoscuse pe Veronica Micle, în care se țesuse visurile lor de dragoste…

Recunoștea imagini, dar mintea lui zăgăzuită, amesteca planurile. Acestă gară, acum pustie, îi amintea parcă de plecarea lor, odinioară la Putna, căci striga tare:

– România liberată! România liberată!

La gară fu întâmpinat de doctorul Popazu, nepotul lui Maiorescu, care-l sprijini și-l ajută să coboare din tren. Când se despărțise de el în țară, îl lăsase om în toată firea, acum găsi un trup năruit și-o minte rătăcită.

Chibici, care cunoștea mai bine manifestările bolii, îl rugă pe doctor să caute o cale mai dosnică până la sanatoriu. Îl urcară într-o trăsură și plecară. Pe traseu Mihai trimitea tuturor frumoaselor Vienei, în gura mare sărutări și le făcea bezele cu mâna… Se forța să scape, să sară din trăsură, pentru a însoți damele pe stradă. Scene grotești și tragice ce-i puneau pe cei doi-trei însoțitori într-o situație penibilă…

Sanatorul Oberdobling este așezat la marginea orașului, acolo unde venise el odinioară cu Veronica la nunta frumoasei Werter, fata doctorului care-o tratase pe iubită. Fusese de fapt ultima lor seară la Viena! Deși toamnă târzie, vila centrală în stil neoclasic cu un peron central ca gările imperiale, așezată pe coloane zvelte, părea acum un castel medieval de vânătoare într-o pădure din pampasul sudamerican. Peste tot liniște, o tăcere dureroasă care te năruie și te ucide, știind ce se-ascunde sub acoperișul lui…

Poetul fu întâmpinat de cei doi doctori ai stabilimentului, Obersteiner și Leidesdorf care aveau cunoștință de celebritatea lui Eminescu. Amândoi fuseră recomandați poetului și Mihai îi salută ceremonios cu plecăciuni până-n pământ:

- Bună ziua, rege al iudeilor, Heineric Heine! – se adresă el doctorului Obersteiner.

– Bună ziu, domnule Eminescu! Cum îți place la noi? Aici s-a tratat și Lenau!

– Lenau, poetul, da! Lenau, poetul… Nebunul acela pe care-l ura doamna Mite…

Doctorii îi dădură primele îngrijiri și-l lăsară să se odihnească. Îl obosise drumul lung și agitația prin care trecuse.

Așa începu travaliul acelei toamne cu delirante ploi și vânturi, cu nopți zăbrelite în tainele misterului, nopți albe în care poetul, orator iscusit, se străduia zadarnic să lămurească un auditoriu invizibil despre Buda-Sakia-Muni… Își lega un ștergar la cap ca fachirii indieni, se suia pe o scenă improvizată dintr-un scaun și chema duhurile printr-o formulă pe-atunci la modă: Abra-kadabra!

Se metamorfozase poate într-un personaj dintr-o nuvelă a lui, călugărul Dan, sau poate Ieronim, sau Dionisos; din cabalele lui curgeau crâmpeie de filozofie indică, sau cuvinte magige din cartea lui Thot, frânturi de poezii, articole de ziar, injurii și imprecații la adresa liberarilor sau a lui Dumnezeu.

Mergea necontenit prin cameră, trântea ușile, se supăra, înjura. Apoi devenea sentimental, trecea furtuna și un soare cald se simțea pe cerul lui sufletesc, zâmbea, era cuprins de euforie și cânta neîntrerupt din repertoriul lui preferat: *Frunză verde de piper* și *Eu sunt Barbu Lăutarul*. Cu o logică impecabilă demonstra doctorului că limba românească e cea mai veche limbă de pe pământ, deoarece ea se trage din străbunii traci. Se credea un ceasornic ale cărui resorturi nu mai pot fi oprite din proprie inițiativă. Să i le oprească el, doctorul, da că mai poate!

75

La începutul lunii lui ianuarie, Eminescu deveni dintrodată taciturn. Abia acum își dădu seama unde se află și o tristă și dureroasă melancolie puse stăpânire pe el. Cine îl adusese aici? Ce se petrecuse cu el? Prin ce metamorfoze lugubre trecuse? Se rușină și de propria lui persoană și deveni îngrijorat de viitorul care i se părea incert. Pentru prima dată se gândi la Veronica; oare ea știa de soarta lui? Avusese dreptate femeia când îl dojenise pentru viața lui dezordonată!

Înt-una din zilele însorite de iarnă, când Eminescu se simți mai bine, doctorul Popazu hotărî că e timpul să facă cu poetul o plimbare prin oraș cu trăsura. Trecând pe străzi, străin de tot ce vedea, poetul privea cu ochii înghețați vechile străzi ale Vienei, străzile de odinioară pe unde colindase el în viața de student; aceleași străzi, aceleași cafenele, aceeași Univesitate căreia-i urcase scările de atâtea ori, aceleași teatre și muzee, aceleași castele și parcuri… Dar numai el nu mai era același! Și-o aminti ca prin ceață pe Veronica cum trecea la braț cu el podul bătrânului Danubiu… Unde erau acele timpuri? Îl rugă pe doctorul Popazu să oprească la un galantar și să-și cumpere câteva ilustrate; voia să le scrie lui taică-său, acasă la Botoșani, Henrietei și Veronicăi Micle la Iași. Doctorul Popazu îl rugă să coboare din trăsură și să-și cumpere ilustratele. După care-l invită într-o cafenea și-l lăsă singur să le scrie și să le pună la poștă. Pentru doctor era un test să vadă comportamentul poetului după tratament, pentru poet era un prilej de-a intra-n lumea lui de odinioară. Porni pe jos, mergea greu, picioarele încă nu-l ascultau cum trebuie, îi era frică să nu se repete scenele penibile prin care trecuse și ce va face el printre străini, cum va mai ajunge la sanatoriu? Privea vitrinele, frumoasele vitrine care fuseseră pregătite pentru Crăciun și Anul nou: cărți noi, reviste, îmbrăcăminte, încălțăminte și flori, multe flori, acum în toiul iernii…

După ce-și alese ilustratele, merse la cafenea și se așeză la masă să le scrie. Alese cea mai frumoasă ilustrată și i-o scrise Veronicăi. Câteva lacrimi se rostogoliră pe obraji. Ce putea să-i mai scrie? Luă tocul în mână. Va ști el să mai facă literele? De când nu mai pusese mâna pe toc… <*Dragă Veronico, Într-un galantar de pe Fresenkstrasse am zărit flori, multe flori violete, garoafe, narcise, liliac înflorit, le-am privit prin geamul aburit de frig și mă gândeam la*

tine; doream să le strâng la pieptul meu, să le presar apoi la picioarele tale ca un omagiu suprem de recunoștință.> Semnă scurt*: M. Eminescu.*

Apoi îi scrise lui taică-său la Botoșani; auzise între timp că e bolnav și se gândea la el că este singur, nu-l mai văzuse din vară, când fusese chemat la București de Maiorescu să-l pună în cunoștință cu ceea ce i se întâmplase poetului.

După care îi scrise surioarei lui dragi, Henrieta…

Puse ilustrațiile la poștă și plecă spre Burgtheater unde avea întâlnire cu doctorul Popazu, așa cum vorbiseră, care-l aștepta cu trăsura alături, îngândurat că poetul nu mai sosea. Mihai îl rugă să meargă să se plimbe cu trăsura pe colina Tivoli pe marginea pădurii, pe unde odinioară-și plimbase iubita. Un covor alb de zăpadă se așternuse peste tot, doar singurătatea străjuia aceste meleaguri în miez de iarnă. Ajunse în fața micii mânăstiri Moldauerkapelle, Mihai făcu semnul crucii… Aici pe mica poeniță din fața ei, Veronica se culcase-n iarbă, iar el îi culesese un braț de flori și le așezase la piciorușele ei… Veronica-i sărutase florile și le strânsese la piept. <Mihai, Mihai, ce gentil ești! – îl mângâiase ea, trecându-i mâna prin părul lui. Mai repetase acest gest și la Copou și la Neamț, la mânăstiri. Acum în ilustrată îi reamintea acele dulci clipe de nebunii.

– Bietul Șerban Vodă! – rupse tăcerea doctorul Popazu.

– Românii, pe unde ajung, sunt zei, domnule Popazu! – glăsui Mihai cu vocea-i tristă de mucenic.

Urcară în trăsură și porniră spre sanatoriu. Doctorului îi fu frică să nu-l obosească, oricum se restabilise, puteai vorbi cu el omenește… Toți erau optimiști: boala dispăruse, pe chipul poetului căzuse însă tristețea; puțin încovoiat, cu pașii rari, părea un zeu învins, un om din altă lume…

– Domnule Popazu sunt semne că mă nărui clipă de clipă…

– Fii optimist, domnule Eminescu, tratamentul te-a pus pe picioare; în lumea dumitale te vei simți mai bine…

– În lumea mea… – murmură el și tăcu.

76

Veronica primi ilustrata la sfârșitul lui ianuarie și mare-i fu bucuria când o citi și-i aduse aminte de scenele intime de dragoste din trecut. Se înveseli dintrodată și prima grijă fu să-i transcrie o poezie pe care o iubea atât de mult și să i-o trimită:

Sunt lăcrimiarele-nflorite…
Și când duios mă uit la ele
La tine mă gândesc, iubite,
Și-mi amintesc vremile-acele

Când înflorite lăcrimioare
Cu drag îmi trimiteai tu mie,
Și când era în orice floare
Un semn de-amor, de bucurie.
Ah! florile atunce date
N-a mai rămas nimic din ele –
În vânt sunt toate spulberate,

Semna: *Veronica Micle*

La primirea poeziei Mihai manifestă o bucurie fără margini. Citi și sărută petecul de hârtie toată noaptea. Era o veste care-l bucura pentru că venea de la cea mai iubită persoană. Se vedea din poezie regretul ei că simțirea lui și vremile trecute fuseseră toate spulberate-n vânt!

După câtva timp sosi Maiorescu care-l găsi surescitat și se-ntreținu cu el câteva minute. Veniră-n vizită și Petre Carp cu Theodor Rosetti și-l găsiră posomorât, fără chef de vorbă. Mihai se plânse în câteva rânduri doctorului Ludesdorf că nu-i ajunge mâncarea. Doctorul îl invită acasă la el la masă, dar Mihai refuză sub pretext că nu are haine potrivite. Altădată primi invitația doctorului Obersteiner să servească masa la el acasă, prileji cu care Eminescu își etală cunoștințele de limbă germană și primi în dar pe Habel, pe care-l citea în salon din când în când. Îl implora pe doctor să-i dea drumul cât mai repede din sanatoriu că-i e dor de mămăliga lui strămoșească din România.

Când se văzu stăpân pe condei, puse mâna și-i scrise lui Chibici. Știa că el îl adusese aici, dar pe a cui cheltuială? Căci el, Chibici, n-avea de unde să plătească pentru că nu era prea avut. Și-apoi unde erau lăzile lui cu manuscripte? Și cărțile? Dar ceasornicul lui de aur dăruit de bătrân la care ținea atât de mult? <*Fii bun, iubite Chibici, și răspunde-mi cum stau lucrurile cu mine?... Neavând nimic de lucru, închis alături cu un alt individ, hrănit rău precum se obișnuiește la spitale și lăsat în prada celor mai omorâtoare griji în privința viitorului, mi-e frică chiar de a-mi plânge soarta, căci și aceasta ar fi interpretat ca un semn de nebunie.*> Și semna: *Nenorocitul tău amic*, *M. Eminescu.*

Așa s-a încheie cel mai negru capitol din scurta și zbuciumata lui viață.

77

În ciuda dorinței lui de-a merge acasă, Mihai se pomeni cu Chibici că-l invită să facă o vizită în Italia. Din cei două mii patru sute de lei strânși prin vânzarea ediției lui de poezii de care se îngrijise Maiorescu, la care se mai adăugau și contribuțiile junimiștilor, Chibici îi pregăti poetului voiajul… Ce va fi zis Mihai când, în loc s-o ia cu trenul spre Carpații lui, se îndreptară spre Alpi?

Se opriră întâi la Veneția. La ceasul serii Veneția e lacrimă, e scufundare, e tristețe… Murii zidurilor de pe o parte și de pe alta ai canalelor plâng veșnic stingerea orașului. Un facchino publico, gondolierul, îi duse pe Grand Canale cântând o tristă canzona și-i îndreptă spre San Marco. Ce tristețe în arcuirile melodiei, ce tristețe sfâșietoare-n sufletul lui! Proaspăt deșteptat din reveriile lui, se speria la fiecare plescăitură a lopeții și refuză să viziteze San Marco, cu toate insistențele lui Chibici.

Totuși Chibici o luă cu el spre Piață. Era seară, lună dulce ca-n poezia lui. Piața San Marco era aurită de colbul lunii, prveliște de vis. Stătură pe-o bancă. Chibici scoase din geantă proaspătul lui volum de poezii și-i reciti *Veneția*:

S-a stins viața falnicei Veneții
N-auzi cântări, nu vezi lumini de baluri;
Pe scări de marmoră, prin vechi portaluri,
Pătrunde luna, înălbind pereții.

Okeanos se plânge pe canaluri…
El numa-n veci e-n floarea tinereții,
Miresei dulci i-ar da suflarea vieții,
Izbește-n ziduri vechi, sunând din valuri.

Ca-n țințirim tăcere e-n cetate.
Preot rămas din a vechimii zile,
San Marc sinistru miezul nopții bate.

Cu glas adânc, cu graiul de Sibile,
Rostește lin în clipe cadențate:
<Nu-nvie morții – e-n zadar, copile!>

Și el era mort, un mort viu care nu mai reacționa în nici un fel în fața altarelor, a mozaicurilor și-a colonadelor africane. Absent fu și în fața statuilor și basoreliefurilor antice, și în fața lui Crist, zămislit din ferecături zămțuite-n aur și-n argint și bătute-n perle și pietre scumpe. O rugă la poalele Mântuitorului în genunchi ar fi fost un gest ucigător de trist pentru cerșirea unui dram de viață pe care poetul n-o mai dorea.

Apoi Palatul Dogilor cu marea lui sală de consiliu și cu celebra-i ponte dei sospiri, pe care altădată ar fi călcat-o ca un rege, memorând suferințele atâtor martiri care-au trecut-o… Sau ar fi urcat în turnul San Marco și-ar fi privit și s-ar fi bucurat de toată panorama Veneției… Ar fi văzut cele o sută de insulițe, laguna, grădinile celebre și Palatul Regal cu Rio del Palazzo Reale, sau bazilicele Redenttore, Santa Maria della Salute, Sf. Ștefan, Santa Maria Gloriosa dei Frari, San Giovani și Paolo, cotitul Canal Grande în măreția lui, piața, piațeta și apoi marea topită în albastrul de azur al cerului…

– Chibici, vreau să merg să mă odihnesc! – îl rugă Eminescu, fără nici un interes pentru aceste minunății.

Chibici tăcu, vedea și el pentru prima dată Veneția și ar fi vrut să-i colinde fiecare colțișor, să-i admire frumusețile. Îi urmă totuși dorința, doar pentru el venise. Chemă gondolierul și merseră la hotel. Adormiră amândoi până dimineața, fără vise.

Plecară apoi de dimineață spre Firenze cu un ocoliș pe la Milano, unde Chibici trebuia să viziteze un prieten. Cerul părăsit de negurile întunericului se trezi deodată luminat ca o imensă catedrală sub a cărei cupolă, se zbătea fantasticul Okeanos în ghearele ucigătoare ale mării. Marea, cu accente rubinii,strălucea în razele soarelui aspru de iarnă.

În gara din Milano, la coborârea din tren, Eminescu cu Chibici găsiră un oraș mare, cu străzile Duomului animate, cu femei frumoase și copii zglobii. Cele șase sute de statui ale Duomului priveau indiferente la ei de pe piedestalele arabescurilor lor; pentru câteva clipe Eminescu avu impresia că aceste cohorte de sfinți înalță un cor cerului prin dantelăria gotică a clădirii. Chibici îl imploră să vadă bazilica Santa Maria della Grație cu celebra pictură a lui Da Vinci. Acceptă tăcut, privi *Cina cea de taină*, dar nu-i spuse nimic. Altădată s-ar fi dus la Scala și în fața celebrei săli de teatru ar fi îngenuncheat și s-ar fi închinat în fața statuii lui Leonardo Da Vinci. Sau s-ar fi plimbat pe sub somptuosul Arco della Pace, ridicat în cinstea primirii lui Eugenio Beauharnais sau ar fi ascultat în sala

Duomului corul martirilor, sub coloanele strivitoare, pline de măreție, ale aceste minuni, acompaniat de glasul trist al clopotelor de aramă.

A doua zi, bine îmbrăcați, se prezentară la poarta prietenului, dar Eminmescu nu voi să intre:

– Du-te, tu singur! – îi spuse lui Chibici. Eu stau aici în fața casei… O să mă simt bine, iaca ce copaci fantastici sunt aici. Și se așează pe o bancă sub cupola lor.

Revenit, Chibici nu-l mai găsi unde-l lăsase și alarmă autoritățile. Îl găsiră noaptea într-o osterie de la marginea orașului, se ospăta singur la o masă.

– Ce-i cu tine, Mihai aici? Unde te-am lăsat eu și unde te găsesec? – l-a întrebat Chibici, bucuros că dăduseră de el.

– Vreau să mă duc în țară! – răspunse el scurt, fără a mai motiva plecarea lui.

Supărat, Chibici se grăbi să ia trenul spre Firenze, inima Italiei, celebrul oraș toscan, patria lui Dante Aligheri; aici fiecare piatră este purtătoare de legendă… Palatele din oraș păstrează bogate comori artistice. În oraș au stat aproape trei săptămâni; s-au plimbat pe valea râului Arno, admirând podurile lui celebre, au trecut prin Viale Carlo Albertino, ieșind în Piața Beccaria și de aici în Câmpul lui Martie. Va fi revenit în Viale Principe Eugenio, apoi în Viale Principe Amadeo, va fi trecut pe lângă Palazzo del Bargello și se va fi oprit în fața casei degli Aligheri, citind pe poarta de la intrare: *Io fui nato e cresciuto sovra il bel fiume d'Arno alla gran ville.* Își va fi reamintit șI el, mânat de dorul de țară, de Ipotești lui, meleagurile natale, acum înstrăinate… A stat și a privit ore în șir mormântul lui, al acelui, <onorate l'altissimo poeta>. A intrat în bazilica Santa Maria dei Fiore, a privit, înspăimântat, la celebra cruce a lui Giotto șI Fecioara de pe tronul lui Bartolomeu.

Spre sfârșitul plimbării lor, Mihai îl implora pe Chibici să plece acasă…

La sfârșitul lui marte, <seara, la opt> – nota laconic Maiorescu – <Eminescu reîntors cu Chibici din Florența. Eu la gară, cu mai mulți. Mai pe urmă Chibici la noi, cu Rosetti și nevastă-sa, Kremnitz cu Mite, Burghele, Jacques, Slavici, povestind despre Eminescu…>

Povestind despre Eminescu…

78

Dor de primăvara românească și de mămăliga lui strămoșească, dor de lutul care l-a zămislit, dor de manuscriptele lui care rămăseseră-n bătaia vântului pe la cine- știe-cine, dor de prieteni, dar mai ales de iubita lui pe care n-o mai văzuse din vară, regretând ultima lor întâlnire când se certaseră furtunos… Toate aceste doruri și ura față de Sibarisul care-l otrăvise și-l istovise, făcură să-i reînvie nostalgia după orașul celor șapte coline, Iașul lui, care-l primise și altădată cu brațele deschise…

Și plecă spre Moldova de Sus spre o oază de liniște. Era reeditarea unei alte primăveri de prin 1876 când se plimba cu iubita prin Copou, la grădina lui Pester sau aiurea, prin împrejurimile Iașilor… Aceeași explozie de verdeață și de veselie îl întâmpinase; muzicile cântau, grădinile de vară-și deschiseseră porțile, peste tot perechi de îndrăgostiți, ciripit de păsări, cafenele și cârciumi vesele unde cântau lăutarii…

Viața poetului păru că reintră în normal; trase tot la vechiul lui prieten, Miron Pompiliu și toată luna aprilie stătu la el. Apoi se mută în casele lui Burlă…

Reîntâlnirea cu Veronica fu parcă un miracol; femeia nu se schimbase cu nimic, căpătase doar un plus de frumusețe… O frumusețe care acum nu-i mai spunea nimic rătăcitului de viață. Adesea colindau după-amiezile amândoi prin Copou unde stăteau pe banca lor la umbra teilor ce le străjuise odinioară dragostea.

– Îți mai aduci aminte, Mihai, de acele clipe frumoase pe care le petreceam altădată aici? Ce repede a trecut timpul…

Mihai, absent, privea trist în jos și tăcea; părea că-i dispăruse orice afecțiune față de femeia pe care altădată o divinizase așa de mult.

– Da, Veronico, îmi aduc…

– De ce ești trist?

– N-am nici un motiv să fiu vesel… Când mă gândesc prin ce-am trecut eu…

– Încearcă și uită… Acum ți-a trecut și ești cu mine!

– Cum să încerc să uit, Veronico? Nu pot!…

– Să-i mulțumim bunului Dumnezeu că te-a readus la viață…

– Mi-a trecut ca să-mi reapară… Căci boala mea e veche, e un morb care mi-a răscolit toată familia…

Adesea Veronica, fără să fie văzută, își ascundea fața între palme și plângea. Plângea soarta lui, dar și pe-a ei; dacă era sănătos poate că se căsătoreau. Oricum, acum era lângă ea; poate Mihai se va însănătoși de-a binelea și poate unirea lor devine posibilă. Va rămâne în Iași și va ocupa un post în învățământ…

– Ce mai face fata ta cea mică, Virginia?

– Vrea să-l urmeze pe taică-său, să se facă profesoară de fizică șI chimie!

– E foarte bine! – științele naturale au început să se caute… Și cea mare, Valeria?

– Mă bate la cap să se-nscrie la Conservator! E bună la canto și pian… Poate unde am ratat eu… Fata are talent, dar îmi lipsesc mijloacele materiale, Mihai!

– Ce bine e că tu mai ai aceste speranțe; eu nu mai am pe nimeni…

– Cum nu mai ai pe nimeni? Cu tine e o țară-ntreagă, e Junimea, prietenii, eu…

– Povești! Nici la moartea lui taică-mio n-am fost! Cum i-o fi fost și lui când mă știa pe mine-n spital?…

– N-aveai cum să te duci, erai doar bolnav…

– Da, așa este…

– Nebuna de Valeria vrea Conservatorul la Paris! Și eu nu pot să-i asigur cursurile nici în București…

Scăpat din mâna Veronicăi, câteodată colinda, fie cu Petru Grigoriu, fie cu Dogaru, junimiști de mâna a doua, împrejurimile Iașilor și adesea mai mergeau și pe la câte-un birt și-i trăgeau câte-o petrecere și atunci Mihai devenea vesel și cânta și povestea vrute și nevrute sau își blestema soarta și-l implora pe Dumnezeu să-l primească în rândul monahilor ca biet călugăraș. De nu, să facă cineva pomană cu el și să-i procure stricnină pentru a-și curma viața.

Nu-l uitase nici pe Creangă care și el acum era grav bolnav și cu care se furișa de lume la Bolta Rece pentru a mai gusta din licoarea lui Bacus care-i fericea și le aducea aminte de cele bune din viața lor.

Când s-a sărbătorit Răscoala lui Horea, Creangă, entuziasmat, a ridicat paharul și a strigat tare:

– Să închinăm paharul pentru Eminescu și poezia lui!

– Uraaaa! – au strigat toți în cor.

– Noroc, fraților!

– Să ne vorbească Eminescu! – a striga cineva din mulțime.

Poetul, cuminte, s-a sculat și a închinat paharul pentru țăranul român, cel năpăstuit de secole. Domnul avocat Osvaltd Teodoreanu, altădată, tot la Bolta-Rece, îi trimise lui Eminescu, care stătea singur la o masă, o sticlă cu vin prin birtaș. Eminescu i-o înturnă. Avocatul își luă inima-n dinți și se prezentă personal cu vinul la poet:

– Luați, domnule Eminescu, e vin de Cotnari, îl beau numai oamenii de seamă !

– Eu nu mă învrednicesc la asemenea vin, e făcut să-l bea numai domnii! – îI răspunse Eminescu.

– Da, așa este! Vinul acesta e numai pentru domni!- îI replică Osvald. Dar numai doi domni au căderea să-l bea: Domnul Ștefan cel Mare al Moldovei și domnul Mihai Eminescu!

Între timp, Veronica Micle, îngrijorată de soarta poetului care îndeșise bodegile, merse la București pe la sfârșitul lui august pentru a solicita ajutoarele bănești promise pentru Eminescu care începuse să trăiască din mila publică. Voia cu tot dinadinsul să-l rupă de atmosfera întunecată în care intrase șI să-l trimită pe malul lacului Cuialnițchi, la Odesa, la tratament. Cu acestă ocazie îșI călcă pe inimă șI-I solicită lui Maiorescu o bursă de studii la Paris pentru Valeria.

Ofensat de tutela gazdei care-l tot dădăcea, Mihai, pe toamnă îșI mută calabalâcul la Hanul lui Bacalu, într-o casă dărăpănată, rămasă pustie. Locuia la mansardă singur. ȘI tot urcând șI coborând schelăria șubredă a scărilor, căzu șI-șI rupse piciorul drept. Așa se face că la începutul lui ianuarie, anul 1885, Eminescu se afla internat la spitalul Sfântul Spiridon, cu piciorul în gips, imobilizat la pat în compania bunului medic Gavrilescu, care-l întreținea în discuții, ținându-I de urât:

– Cum mai merge cu piciorul, domnule Eminescu?

– Hei, hei, domnule Gavrilescu, nu mai calcă iarbă verde piciorul lui Eminescu! – răspundea poetul, din ce în ce mai sceptic.

Auzind de noua ispravă, începură să-l viziteze prietenii; veniră întâI Burlă șI Miron Pompiliu. De sărbători veni șI Veronica, însoțită de fiica ei, valeria. ÎI aduse ziare șI dulciuri. Acum poetul o revăzu pe Valeria, o știa un copil, acum, iată, crescuse aproape cât maică-sa șI se făcuse frumoasă tot ca ea.

– Are optisprezece anu, Mihai, e fată mare! Mi-a moștenit talentul meu, cântă la pian șI face poezii.

– Nu, asta nu; să se lase de poezie…

– Am intervenit cu domnul Maiorescu să-i acorde o bursă la Paris la Conservator!

– Și?

– Promisiuni! Cred că va rezolva… Să-mi arate că nu mai are nimic cu mine…

– Da…

– Am vorbit și despre tine! Eu am insistat să mergi într-un stabiliment la Odesa!

– Iar să plec?

– Nu-i vorba de nici o plecare! Două săptămâni trec repede… Ți-am adus reviste să citești! Am publicat și eu o poezie și ți-am închinat-o ție! Vreai să ți-o citesc?

– Cum să nu vreau, mai întrebi!

Se așeză pe patul lui, despăduri ziarul și începu să-i citească poezia cu o voce scăzută, dulce și duioasă. Se abținu să nu plângă, dar nu putu. Mihai o observă și-i dădură și lui lacrimile. Veronica își șterse fața cu batista și exclamă:

– O la vie! La vie! O mizerie! mizerie! Mai bine ne lua Dumnezeu pe amândoi!

Pe coridor se auziră pașii Valeriei care venea s-o ia acasă. Auzind-o, Veronica se ridică, își puse haina pe ea, își luă la revedere de la poet și plecă…

79

Deși Mihai era convins că sănătatea lui nu mai putea fi recuperată, la insistențele prietenilor și mai ales a Veronicăi acceptă să plece la Odesa la Sanatorul lui Iachimovici. Aici se plictisea de moarte. Făcea băi. Și multă, multă singurătate. În rest se coace-n glod la 30 de grade Reaumur. Îl exasperează timpul lung cât trebuie să facă o scrisoare până la el. Caută *Sobornâi ulița* și n-o găsește. Ar citi și el ceva. Apoi n-are nici bani. Să i se trimită cei 100 sau 110 ruble ca să plătească întreținerea. Dacă n-are banii ceruți va cădea pe mâna pravoslavnicei poliții rusești care de-abia așteaptă să puie mâna pe biata lui piele bortilită de bube și boale. N-are nici o companie! Câțiva prieteni ca Zaharia, Bușureanu, Drăghici și doctorul Max s-au întors în țară, numai el, cocostârc străin, măsoară cu picioarele lui arhioloage malurile Limanului.

În rest, ploi. Lumea se rărește. Citește și el, când apucă, *Neue freie Presse* și-l preocupă întâlnirea celor doi împărați la Kremsier. Cam misterioasă întâlnire! Singura mângâiere, tutunul. Deși e și rău și scump. Răbdare, singurătate și tutun… Stă la Hotel Strassbourg și n-are, sărmanul nici un ban de cafeneaua care-i face permanent cu ochiul. Și Rozalia, ah, Rozalia, frumoasa Rozalia, fata doctorului Iachimovici! A discutat cu ea în nemțește când a luat masa la doctor acasă. Știe și englezește și franțuzește! Ce timp macabru: noroi și ploi. Septembrie trist. Nu se mai poate face nici băi. E frig. Umor macabru. Alei lungi cu drumuri pietruite și străjuite de pomi bătrâni, parcă ar fi castani, parcă stejari… Stepă căzăcească, fără cai. Și apă cât vezi cu ochii. Limpede și liniștită. Nu ca Marea Neagră, nervoasă și voluptoasă și schimbătoare… Și poloneza Dange! O urmărește cât poate; e o minune blondă!

După o lungă așteptare, primește de la Veronica un jurnal cu poezia ei, dedicată lui. Titlul: *Lui x…* El a devenit un X, un nimic, o necunoscută…

Vârful nalt al piramidei ochiul meu abia-l atinge…
Lângă-acest colos de piatră vezi tu cât de mică sunt –
Astfel tu-n a cărui minte universul se răsfrânge,
Al tău geniu peste veacuri rămânea-va pe pământ.

Și dorești a mea iubire… Prin iubire pân-la tine
Să ajungă și a mea soartă azi de soarta ta s-o leg,
Cum să fac! Când eu micimea îmi cunosc atât de bine,
Când măreața ta ființă poate nici n-o înțeleg.

Geniu tu, planează-n lume! Lasă-mă în prada sorții
Și numai din depărtare când și când să te privesc,
Martora măriri tale să fiu pân-la pragul morții
Și ca pe-o minune-n taină să te-ador, să te slăvesc.

18 august 1885 Veronica Micle.

Citește și râde: el geniu? El, acel colos de piatră, piramida care n-o poate atinge ochiul ei? *Și dorești a mea iubire…* A dorit-o odată, acum s-a năruit totul…

Apoi cale întoarsă: Odesa- Tighina- Chișinău-Iași…

Se pare că o scânteie de sănătate tot i-a revenit căci acum începe să tălmăcească *Gramatica sanscrită* a lui Fr. Bopp; merge apoi la Cernăuți la sora lui, Aglaia, și la întoarcere poposește la Suceava unde-și întâlnește vechi prieteni: pe Ștefan Dracinschi, pe Ștefureac, pe Bumbac și pe Isopescu…

Rar de tot lucrează și la Biblioteca centrală universitară din Iași, mai mult ca o consolare a anilor petrecuți aici…

Nu după mult timp iar rătăcește seara pe străzi, gesticulând și vorbind singur ca un predicator budist despre rolul lui și-al lui Buda.

Toamnă. Noiembrie. Frig. Eminescu e parcă un cerșetor. O ia spre casa de toleranță Café-Chantant. Frunzele copacilor se războiesc pe străzi, îngălbenite. Tot delir. Tot macabru. Cu bastonul lui, rămas de pe timpul schilodirii, acum în postură de războinic, lovește gardurile sau se luptă cu oalele din vârful ulucilor, luate drept capete de turci… Locatarii, exasperați, îl identifică și-l dă pe mâna poliției. Mihai le strigă:

– Eu sunt Ștefan cel Mare al Moldovei! Domnul Moldovei…

Poliția, aflând cine este, îl eliberează. De data acesta, cuminte, merge spre Café-Chantant să-și caute o Evă cu care să se iubească… Maiorescu, în stilul lui lapidar, își nota, auzând despre el: <*Eminescu decăzut cu fetele dela Café-Chantant…*>

Intrată în panică, stăpânirea locală, puse pe doctorii Iuliano și Bogdan să întocmească un raport asupra stării sănătății poetului și hotărî să-l trimită sub pază la ospiciul de la Mănăstirea Neamțu. Și era frig. Și poetul tremura întruna. Și toți plângeau de jalea lui.

Burlă și-a lepădat paltonul și i l-a dat cadou. La Neamțu deveni un necunoscut. Stă cu încă unsprezece bolnavi, dintre care unii foarte furioși…

Poetul nu-și dădea seama unde se găsește; era însă voios, cânta și fluiera și discuta aprins cu ceilalți nebuni. Tratamentul era empiric: găleți de apă turnate-n cap și bătăi cu funii ude…

Prin ianuarie, când își mai reveni, îi trimise lui Negruzzi o scrisoare care-l scotea din lumea nebunilor: <*Iubite amice, Îți trimit deodată cu aceasta mai multe versuri, cărora, de ți se par acceptabile, le vei face loc în Convorbiri… Îndealtminterea, mă aflu bine și sănătos în mijlocul acestor munți și-ți doresc asemenea. Multe salutări d-lor Maiorescu, Theodor Rosetti, Mandrea, Nica și sărutări de mâini d-șoarei Livia. Cu tot respectul, al dumitale credincios amic M. Eminescu.*>

Erau însă versuri scrise din memorie din alte timpuri…

80

Sătulă de bârfă, de soarta nedarnică de a-l vede pe Eminescu umblând prin cârciumi sau decăzut în așa hal cu fetele de la Café-Chantant, Veronica Micle hotărî să se mute în București la Valeria, care se înscrisese la Conservator și-i urma cursurile.

Mai întâi pleca dintre amintirile care-o răscoleau la orice pas; aici își petrecuse puținii ani ai copilăriei, aici se măritase și-și crescuse cele două copile, aici se înfiripase dragostea ei pentru Eminescu, aici își văzuse iluziile, toate iluziile, spulberate. Eminescu refuzase categoric propunerile ei de-a reveni în Iași ca profesor… Și-apoi, după boala lui, hotărârea definitivă de-a nu se mai mărita….

Mai mult ca orice o durea răutatea lumii…

Dacă până la căsătorie toată lumea o iubea și-o adula pentru felul ei de-a fi, pentru talentul ei revărsat cu atâta dărnicie pe scenele Iașului, pentru frumusețea și cumințenia ei, pentru bunătatea și simplitatea ei, după căsătorie și mai ales după idila cu Eminescu, cologele începuseră să-i întoarcă spatele, lumea bună a Iașilor s-o privească ca pe-o intrusă în saloanele în care era invitat rectorul, un fel de *broască proletară*, o parvenită… Mai ales că farmecul ei fizic făcea furori prin saloane, având un mare alibiu în ochii bărbaților…

Ea le simțise pe toate și se blazase, închizând în ea și ură și durere și iubire. Și luase o mască: a indiferenței și-a dedublării. Dacă mai adăugăm la toate acestea și tabloul sumbru al dragostei ei cu Eminescu, se deschide o perspectivă sumbră a viitorului ei.

Din firea aprigă de ardeleancă nu mai rămăsese decât dragostea pentru cele două copile pe care voise cu tot dinadinsul să le facă o carieră și, în parte, izbutise, cu toate vicisitudinile de ordin material prin care trecuse, umilindu-se-n stânga și-n dreapta pe la mai marii zilei.

Fata cea mică, Fluturaș, cum o mângâia ea, moștenise de la taică-său dragostea pentru științe, îmbrățișând cariera de profesoară de fizică și chimie.

Cu cea mare, cu Valeria, Nildișor, avea gânduri îndrăznețe: ceea ce nu realizase ea în viață, voia să se întâmple cu această fată. Fata avea întradevăr stofă de artistă, întruchipa copia ei de pe timpuri: grație, frumusețe și talent. Picta, scria poezii, dar mai ales cânta foarte frumos și adora pianul. Veronica avea ambiția s-o vadă

pe marile scene europene. Nildișor avea ambiții și mai mari, hrănite probabil și din intențiile mamei, dorind să meargă la Paris, la Milano sau la Viena la Conservator…

Așadar Veronica se hotărî să părăsească Iașul pentru totdeauna și să vină în București. Lăsă în urmă amintirea unui trecut peste care n-avea să mai calce. Încă se mai gândea la o mezalianță cu Eminescu dacă-și va reveni din reveriile lui. Mutarea ei în București, în apropierea fostelor lui locuințe, însemna o apropiere de trecutul lor, de urma pașilor lui. Femeia nutrea gânduri mari în noua metropolă; după ce scăpa de grija fetelor, voia să-și ia asupră-și îngrijirea poetului. Cu căldura sa sufletească de mamă și de iubită de care poetul n-avusese parte, nici în al noulea ceas, dorea să se apropie mai mult de el, să-l urmărească, să-l hrănească mai bine și să-l adune de pe drumuri.

Deși speranțele n-o părăsiseră, boala lui Eminescu lua proporții grotești și de câte ori îl vedea, Veronica se îngrozea: nu putea să suporte să-l vadă pe poet cu scripeții minții scăpați, ea, care-l cunoscuse în cea mai spendidă perioadă a vieții lui…

Bucureștiul i se păru la început un oraș unde putea să trăiască în liniște și să se bucure de condițiile create în noua metropolă. La începutul toamnei îl găsi însă trist și sărac. Iarna căzu mai abitir ca în Iași și o găsi fără lemne și fără pregătirile de iarnă gata. Se statornici pentru câtva timp pe Calea Victoriei, 73, apoi se mută la o prietenă pe Strada Dreaptă, nr. 11, în plin centru, ajutată de Eufrosina și Ștefan Nei, un mărunt consilier la Curtea de Casație, care o ajutară și la transportul bagajelor.

Veronica vărui proaspăt camerele, la primul etaj, își așeză mobilele modeste și în hol își instală pianul de care nu se putea despărți nici ea, nici Valeria, care exersa în orele ei de studiu.

Timpul și-l petrecea citind, se abonase la cabinetul de lectură al lui Haiman, un librar ce împrumuta cărți și la domiciliu și, de câte ori dorea o carte bună, o găsea acolo. Frecventa și teatru care era foarte aproape de locuința ei, doar cobora strada Luterană și în câteva minute se afla în fața clădirii teatrului. Fusese decurând la *Nazat*, comedia lui Negruzzi și Rosetti și-o încântase. Aștepta cu înfrigurare fiecare premieră, felicita artiștii și le închina și câte-o mică poezioară, cum făcuse cu Aristița Romanescu.

Aici nu mai era urmărită de toată lumea ca în Iași, îi plăcea să se poarte prin mulțime, să viziteze magazinele și adesea se confesa țaței Nei- cum îi zicea ea- spunându-i tot ce avea pe suflet. Găsise o ocupați plăcută, își transforma vechile rochii care nu-i mai veneau

bine, fie pentru ea, fie pentru fete. După amiază venea Valeria de la Conservator și-i povestea despre colege și profesori.

În luna martie zăpada se topi ca prin minune, soarele se arătă în toată măreția lui, natura toată înflori, gâzele și păsărelele inundară parcurile, tinerii ieștiră la plimbare prin Cișmigiu. Pe la sfârșitul lui martie, într-o joie, Valeria întârzie, cum rar se întâmpla cu ea. Când veni pe seară acasă, trase la pian și începu să cânte…

– De ce vii tocmai acum? Și de ce nu servești masa? – o întrebă Veronica, iritată de întârzierea fetei.

Valeria părea fericită, n-auzi întrebarea maică-si și continuă să joace degetele pe clapele pianului; sunetele se rostogoleau ca niște vietăți nevăzute pe jos, se alergau, urcau și coborau scări invizibile într-un crescendo diafan…

– Mamă, îi sări fata în brațe Veronicăi, sunt îndrăgostită!

– De cine, mamă?

– Îți amintești de băiatul acela care m-a invitat acum o lună la teatru?

– Da, ce-i cu el?

– Azi mi-a spus că mă iubește! Treceam cu el prin Cișmigiu și-i arătam nuferii pe lac și el mă oprește și-mi spune: <Valeria, te iubesc!> Și m-a sărutat! Aveai dreptate tu, mamă, când îmi spuneai că între dragoste și artă există o legătură tainică! Ce nu-mi reușea altădată la pian, astăzi am cântat perfect!

– Așa e Nildișor! Ai dreptate… Așa-mi spunea și Eminescu… <Cele mai frumoase poezii, Veronico, sunt scrise când înflorea dragostea noastră!> Citesc și recitesc volumul dăruit de el și-mi vine să plâng când îl știu cu mintea rătăcită la bolnița de la Neamțu…

– Mamă, ia spune-mi când s-a îndrăgostit Eminescu de tine?

– Crezi că mai știu? Noi când ne-am văzut, eram deja îndrăgostiți!

De curând Eminescu o rugase să-și strângă și ea, cum făcuse el, poeziile într-un volum. Toată iarna lucrase la strângerea versurilor risipite prin hârtii și ziare într-un volumaș. Avea experiența lui Mihai cu volumul din 1883 și dorea să fie un dialog al dragostei între ei doi prin poezie. Contractase cu Editura I. Haiman apariția cărții și cam prin ianuarie îi ieșise volumul. Era a doua bucurie a acelei ierni. Prima bucurie venise din partea Valeriei care debutase în <*Fra-Deavolo*> pe scena Naționalului. Ziarele îi lăudaseră vocea ei de mezzosoprană, o voce caldă, plină de calități interpretative. Acum, apariția cărții cu un titlu simplu: <*Poezii*> o bucurase nespus de mult și primul exemplar ieșit din teasc i-l trimise lui Mihai

Eminescu cu dedicația: *<Scumpului meu Mihai Eminescu, ca o mărturie de neștearsă dragoste. București 6 februarie 1877, Veronica>*

Prin martie îi apărură în *Convorbiri literare* trei muniaturi: *Că astăzi*... *Lumea mare*... și *Amicului meu...* De data aceasta era consacrată și ea ca poetă. Pusese fotografia lui Mihai pe masă și-o privea adesea și se-nchina ca la un sfânt. Într-una din seri, o luă și-i scrise pe verso câteva frânturi de gânduri în versuri:

Mă pierd uitându-mă la tine;
Cuprinsă ca de-un farmec sfânt
Și-n sufletul meu iar revine
Dorul ce-avui pe-acest pământ.

Și c-un amor peste măsură
Desmierd frumosul chip al tău,
Și uit c-a fost între noi ură
Și uit de câte sufăr eu.

Și te iubesc ca și atunce
Cu tot avântu-nchipuirii
Și cu acea simțire dulce
Ce-o dă trecutul amintirii...

81

8 aprilie 1887… Gara Pașcani. Pustie. Și primăvară, o primăvară care umpluse cu verdeață toată natura. Doi oameni stau pe peron și așteptă trenul: unul scund și gras, cu un pardesiu pe umăr, al doilea tot gras, dar ceva mai înalt… Primul este Ion Creangă și al doilea Miron Pompiliu; amândoi veneau de la un Congres didactic de la Brăila și așteptau trenul de Neamț să-l vadă pe Mihai care se întorcea de la bolnița de la Neamțu și mergea la sora lui, Henrieta, la Botoșani.

La sosirea trenului cei doi se sculară și așteptară cu emoție coborârea lui Eminescu din tren. Îl zăriseră la fereastra vagonului și Mihai nu schițase nici un gest la vederea lor. Părea că nici nu-i cunoștea. Era trist, privea spre depărtări într-un imens gol, parcă dormea în picioare cu ochii întredeschiși.

– Breee, coane Mihai, îi întinse mâna Creangă să-l ajute la coborâre, mai bolești matale mult pe la mănăstiri? Creangă nu putu să se abțină, plângea de-abinelea, îmbrățișindu-l și sărutându-l… Sau, mă rog, glumi el, dorind să pareze tristețea care-l cuprinsese, ți-ai găsit vreo curtezană de călugăriță care nu-ți mai dă pas să mergi spre cele lumești?

Apoi urmă Miron Pompiliu, vechiul său prieten de la Iași, fostul secretar al lui Micle:

– Trăiască nația, Mihai! Ce mai faci, măi frate, de ne-ai părăsit așa?

– Curtezana mea de călugăriță e moartea, bădie Creangă! – grăi Mihai pe un ton grav, care-i impresionă pe cei doi.

– Hai, lasă-ne cu sclifoselile și spune-ne ce mai faci și ce mai gândești! Și, hai, colea, peste drum să luăm ceva de-ale gurii și să ne spui cum a fost căci, feșteleu-beșteleu, am pățit-o și eu, sărmanul de mine, și tot nu mă dau bătut celei cuconițe de călugăriță pe care dumneata ai botezat-o moartea! D-apăi nici domnu Miron nu-i departe de noi, sireacul, și tot se uită după fustele nevestelor, bată-vă ciorile, că n-ați fost și voi în stare să prindeți vreo muiere s-o legați stâlp la casa omului… Știi că duduia Veronica a părăsit Iașul?

– Cum să nu știu! Doar ne-am scris…

Merseră și se așezară la masă la un birt din apropiere. Ar fi vrut să stea mult împreună, dar trenul îi zorea.

– Știi ce te rugăm noi, Mihai?

– Ce?

– Ne-am vorbit și ne-am socotit să te luăm la noi la Iași! – zise Miron, rugător, ca nu cumva să-l supere pe poet. Căci biata Henrietă se va descurca greu cu tine! E mai bine la balamucul nostru de odinioară să mai retrăim clipele de atunci…

– Te rugăm, Mihai, insistă și Creangă, tu nu vezi că boierii de la București ne-au cam uitat?

– Nu pot, Miroane, nu pot, bădie, puținele zile pe care le mai am de trăit vreau să le petrec cu biata soră-mea, sărmana, destul am fost toată viața pribegit…

– Bine, Mihai, continuă Miron, dar noi am zis să nu fii o povară pentru domnișoara…

– Cum o să fiu o povară când ea insistă demult să mă duc la ea… Ce, pentru voi n-aș fi o povară?

– Cum o să fii tălică pentru noi o povară, coane Mihai? La mine ai ușa deschisă oricând! Știut-ai, tălică, pe Tinca fandosită șI bicisnică? Când veneai tălică la noi, Tinca se simțea ca-n raiul lui Adam!

Mâncară mici și băură bere rece ca odinioară la Arnoteanu sau la Bolta –Rece. Și vorbiră multe și mărunte…

Poetul n-a cedat, îi promisese Henrietei să meargă la Botoșani la ea. Surioara lui îi scrisese că-l va îngriji, să nu ducă grija zilei de mâine.

Și așa Creangă, cu o adâncă tristețe în suflet, își luă adio de la poet. Avea să-l mai întâlnească, au ba? După cum îl văzu, bănui că aceasta va fi ultima întâlnire. Și-n privirile lui înlăcrimate se-ntrevedea un adânc regret și stranii presimțiri. Se-mbrățișară și se sărutară ca frații…

Mihai Eminescu și cu Miron Pompiliu care se hotărâse să rămână și el la Botoșani, își căutară de drum către urbea natală peste Verești și Bucecea iar Creangă rămase să ia trenul de Iași.

Ajunși pe peronul gării din Botoșani, Henrieta care-i așteptase, îi sări poetului de gât, plângând. Văzându-l, femeia își revedea toată copilăria și-și aduna-n lacrimile ei toate amintirile familiei. Îi veni în minte Șerban, doctorul, care murise la Berlin la Charite', apoi Iorgu și Nicolae, care și ei se duseseră, apoi Raluca, mama lor, care-i alintase și le deschisese ochii-n viață, apoi Gheorghieș, care se prăpădise și el, asistat decât de către ea și neplâns de nimeni. Aglăița n-o ducea nici ea mai bine. Matei, ofițerul, colinda prin Muntenia schimbând garnizoană după garnizoană… Mihai fusese și

el lovit de crunta lui boală. Ce blestem din moș-strămoș căzuse pe capul familiei lor?

Mihai i se păru slăbit, absent, trist, cu privirile rătăcite. O sărută și el și i se umeziră ochii.

De la gară toți trei urcară într-o trăsură, Mihai cu Henrieta în spate și Miron lângă birjar pe capră și străbătură Calea Națională, urcând dealul spre biserica Sfântul Nicolae în prvirile localnicilor, care se strânseseră pe la colțuri să-i vadă. Auziseră despre tragedia prin care trecuse marele poet și acum se îngrămădeau să-l salute și să-l cunoască.

Casele Henrietei, cumpărate cu banii din zestrea ei de fată, proveniți din vânzarea Ipoteștilor, erau risipite într-o curte cu zaplazurile părăginite. Cele două cămăruțe joase i se părură poetului destul de bune pentru traiul lor; față de locuințele lui din Iași sau din București, care-l adăpostiseră temporar, în trecerea lui prin cele două orașe, care erau și mai jalnice.

Mihai, obosit de drum, se instală în pat și discutară ore întregi și zile de-a rândul despre copilăria lor, despre familie și despre timpuri.

– Știi, Mihai, că Bălăuca se ține la curent cu tine? – aduse Henrieta vorba despre Veronica Micle. S-a interesat dacă ai venit în Botoșani prin fie-sa, profesoara, care-i aici la liceu. Mi-a spus coana Eugenia că tot întreabă de tălică, vrea să te distrugă de tot femeia asta! Berecheta!

Mihai cunoștea aversiunile Henrietei față de Veronica din scrisori. Acum încercă s-o oprească din asemenea discuții:

– Tu, Henrietă, nu te mai lua de pe una-și-alta! Las-o pe Veronica în pace! Ea a fost și rămâne dragostea mea. Am iubit-o ca și pe tine, ca și pe mama. Tu nu poți înțelege acest sentiment!

– Bine, Mihai, dar până acum n-a vrut să știe de tine!

– De unde știi tu? Nu te mai lua după lume! Ce trebuia să-mi facă? Are și ea problemele ei!

– Acum când a auzit că te-ai înzdrăvenit se laudă pe la una și pe la alta că vrea să devină doamna Eminescu! Bruma aia de bani care ți se cad ție din ajutoare, ți-i va lua și-i va da pe dresuri și pe ghiulele… Să se fălească cu tine…

– Cine ți-a spus?

– Cum cine? Emilianca! Vorbește tot orașul… Se laudă fie-sa pe la toți!

– Ce se laudă?

– Ce ți-am spus!

– N-avea nici o grijă, Henrieto, că Veronica are un suflet nobil și nu se gândește la astfel de gesturi! Dac-o ascultam, poate n-ajungeam aici!

– Ba lumea zice că din cauza ei ai ajuns aici! Ea te-a pus pe butuci! Ai iubit o femeie care nu te-a meritat!

– Mai termină cu lumea asta! Pe mine mă interesează situația noastră! Vezi-ți și tu de sănătate, c-ai slăbit și te-ai îmbolnăvit!

Câteva zile n-au mai vorbit, l-a lăsat în pace pe poet!

Venindu-i *Familia,* dădu de o poezie semnată de Veronica. O citi și iar îi răscoli tot trecutul. Această poezie venea parcă de undeva din altă lume să-i tulbure clipele de față:

De câte ori am tresărit
La fiece mișcare,
Crezând că poate ai venit
Tu, dulce arătare.
Și-apoi de câte ori am plans
Văzând că noaptea vine
Și lampa singură o-am stins
Iubite, fără tine.

O, dac-ai ști de câte ori
Nopți albe, nedormite,
Ți le-a jertfit până la zori
Sălbateca-mi iubire,

Măcar o clip-ai fi venit
Adus ca de ursite
C-un sărutat să pui sfârșit
Durerii nesfârșite!

Așadar Veronica îl așteptase să vină la București, știa că a plecat de la Neamțu, dar nu știa încotro o va lua… Dulcea arătare, dorită și așteptată nopți în șir pentru a pune capăt durerii nesfârșite cu un sărut, luase alte cărări…

Primit decurând, scoase de la capul lui volumul ei de *Poezii* și începu să-l răsfoiască; citea din el ca dintr-o carte de rugăciuni…

82

La începutul lui iunie 1887, orașul Botoșani se trezi în flăcări. Focul se apropiase de casa Henrietei și femeia îngrozită ieșise din curte și striga și plângea după ajutor; oamenii erau însă preocupați cu salvarea bunurilor lor și nimeni nu le sări să-i ajute. Femeia se întoarse în ogradă și, așa oloagă, cu picioarele ei de fier, începu să tragă de bunurile din casă:

– Ieși, Mihai afară, se adresă ea poetului care bolea în pat, tu nu vezi că ardem ca șobolanii? Ne-nghit flăcările! – plângea ea și-l implora pe poet să se scoale și să iasă în curte. Dar Mihai nu voia să știe ce se întâmplă afară, gândurile lui trecuseră hotarul Nirvanei și colindau pe alte tărâmuri:

– Ce dacă vin flăcările? – se întreba el. Pentru mine ar fi cea mai frumoasă moarte! Rugul! Ca semn că l-am iubit pe Buda-Sakia-Muni… M-ar mântui de chinurile sfârșitului!

Henrieta se repezi la el și începu să-l tragă de mâini și de picioare, plângând și blestemând. Până la urmă au sărit și vecinii și-au localizat vâlvătaia: au venit apoi pompierii și au stins focul, dar Henrieta, destul de bolnavă, n-a putut să suporte emoțiile și a căzut și ea la pat. În casă la ei era un spectacol dantesc: doi bolnavi, în două paturi, încercând să se ajute unul pe altul…

Pe lângă boală, supărarea Henrietei crescu și mai mult când văzu că Eminescu aflase că Veronica va veni la Botoșani la fiica ei. Femeia trimisese cu câtva timp în urmă pe Valeria la Paris și acum dorea sincer să-i fie de ajutor poetului. Știa că sora lui e bolnavă și pe deasupra mai e și îndărătnică și habotnică, împotrivindu-se cu îneversunare căsătoriei lor.

<Dragă Veronică – îi scria Eminescu la București. *Uită totul. Nenorocirea care m-a lovit e destulă pedeapsă că n-am voit să te ascult. Ce viață dezordonată am dus; toate sfaturile tale erau așa de sincere, așa de bune, așa de drepte, încât dacă îndeplineam o parte din ele, azi n-aș zace pe patul de suferinți. Amintindu-mi de bunătatea inimii tale, simt remușcări de fapte din trecut. Ar fi o zi de sărbătoare, ar fi o mare plăcere ca să vii la Botoșani, să mă vezi unde sunt bolnav, și din minut în minut îmi aștept sfârșitul, căci pentru societate sunt de mult mort. Cu îmbrățișări prietenești. M. Eminescu>*

Primind scrisoarea, Veronica se hotărî să plece la Botoșani. Trase la locuința fetei pe Strada Sfinții Voivozi, numărul 193, dar Virginia nu era acasă. Se așeză pe o bancă în curte, în fața casei. Se gândea cum va fi clipa când îl va revedea pe poet. Era luna când ei altădată mergeau la Văratic. Și ce frumoase erau plimbările la Văratic cu Eminescu! Avea dreptate Mihai, peste sufletele lor se așternuse o lungă iarnă și totul devenise amintire…

Veni și Virginia și-i sări maică-si de gât:

– Fluturașul meu drag! – se bucură maică-sa când o văzu. Copilul meu cel singur și părăsit! Ce mai faci, tu, maică?

– Ce să fac, mamă, Vin de la școală, avem cursuri și după amiaza și sunt ocupată toată ziua!

– Ce se mai aude pe-aici, după nenorocirea prin care-ați trecut? Ce mai știi despre Eminescu? Ce mai face?

– Ce să știu? Că stă la soru-sa și sunt amândoi de plâns! Intelectualii orașului nu-l văd cu ochi buni de când cu articolul lui care râdea de poeții orașului… Zic: <Să ne mai lase-n pace cu ajutoarele lor… Unde e Maiorescu cu Junimea lui?> Dar lasă-i! Spune-mi ce mai știi de la Valeria? Și-a mai cumpărat ceva de la Magazens du Louvre?

Râseră amândouă. Își aduseră aminte de anul trecut când Valeria și-a cumpărat o rochie de la Louvre Berbec, de pe Lipscani…

– I-am scris și Elizei chestia asta și s-a amuzat! O știi pe Eliza? Fosta mea colegă de școală… A rămas , sărmana, în Iași.

– Valeria nu mi-a scris nici un rând de când a plecat, dar nici eu nu-i scriu! Să-mi mai scrie și ea odată prima!

– Ești încăpățânată ca taică-tău! Nu mai am nici eu nici o veste de la ea. Îi trăznise prin cap să plece la Milano să cânte la Scala, zicea că-i place Italia, că e patria muzicii…

– Tălică cum o mai duci singură?

– Cu țața, cu teatrul, cu poezia, cu cititul… Mă omoară gândul când îl știu pe Eminescu așa și nu pot face nimic pentru el… L-aș lua la București, dar nu știu cum să-l lămuresc…

– Vezi de treabă că nu ți-l dă soru-sa! Acum te bârfește-n tot orașul. Nu te scoate din Berecheta și Bălăuca! A dat zvonul că ești și amoreza lui Miron: ea se chinuie să-i tămăduie și talică-i îmbolnăvești! Lumea, mamă, e rea!

– Ia ascultă, dragă, mie nu mi-a păsat de lume niciodată! Nici când moare omul nu-l lasă în pace?

– Apropo: bine că mi-am amintit! Să-ți dau *Istoria* și *Psihologia* că am terminat examenele…

– Și ce-ai făcut?

– Le-am luat cu brio! <Sunteți fata domnului Micle?> – m-a întrebat președintele comisiei…

– Atunci, felicitări!

– Mulțumesc! Am citit volumul tău și mi-a plăcut foarte mult: n-ai cumva să-mi mai dai câteva exemplare că-mi cer colegii…

– Nu mai am, draga mea, poate voi scoate o a doua ediție…

A doua zi se pregăti să meargă în vizită la poet: se îmbrăcă cu o veche rochie, bleo, în pliuri largi și se privi în oglindă. O îmbrăcase prima dată la balul universitarilor, pe gustul lui Mihai care-i spusese că-i stă foarte bine-n ea. O comandase la casa de mode Nestor și apăruse îmbrăcată cu ea la brațul lui Micle, însoțiți de Eminescu șI Miron Pompiliu. Toată lumea își întorsese capul după ei. Eminescu cu Pompiliu rămăseseră câțiva pași în urmă. Ea se uitase după Mihai și el zâmbise și-i făcuse un semn discret cu mâna, fâlfâind degetele în aer. Micle se retrăsese cu ardelenii lui de vorbă și Veronica rămăsese în urmă. Imediat a venit Mihai la ea și i-a șoptit: < Ești fermecătoare, Veronico, un înger într-o mantie diafană! Aștept să-ți iei zborul…> < Așteaptă mult și bine!> – glumise femeia cu el.

Acum nu-i mai plăcea; se îngrășase și rochia o încorseta, îi ieșeau, rebele, șoldurile, burta și piepții ca unei subrete care îmbracă o rochie de căpătat. Pe lângă toate acestea și îmbătrânise, îi ieșeau în relief pe față ridurile și pielea gâtului se îngroșase și se sbârcise. Îți poți ascunde prostia, boala, iubirea, sărăcia – zicea ea – dar bătrânețea, nu! Este cea mai hâdă dintre relele legate de om.

La un moment dat avu senzația că nu vede bine oglinda; luă un prosop și o șterse, luciul ei de apă adâncă și stătută îi prinse chipul și i-l răsfrânse, arătându-i adevărate realitate. Totuși voia să apară neschimbată în fața lui Eminescu.

Bătu la ușa Henrietei pe la orele prânzului. Așteptă câteva minute până când fierăria bietei femei se puse în mișcare și ajunse la ușă. |inea ușa încuiată, îi intrase în cap că Eminescu, într-o clipă de rătăcire, ar pleca aiurea. De altfel o mai pățise. Îl mai adunase din cârciumi sau de la marginea orașului… Într-un timp visase că Eminescu a scăpat și, așa nebun cum era,s-a dus la Ipotești și a dat foc la conac și au ars toți; doar Raluca scăpase-n cămașa ei de noapte, fugind ca nebuna pe dea, spre bisericuța lor…

– Copilă iubită! – o îmbrățișă Veronica. Bine te-am găsit, dragă…

Henrieta rămase perplexă când o văzu la ușă și-i dădură lacrimile.

– Bine-ai venit, doamna Miclea! Bine-ai venit să-l vezi pe nenorocitul meu frate în ce hal a ajuns!

Veronica o luă de braț și se îndreptară spre camera unde zăcea poetul.

– Ce face Mihai? – o mai întrebă ea.

– Cred că doarme! Noaptea n-are somn și doarme mai mult ziua… Ce să facă, reluă ea răspunsul la întrebarea Veronicăi, refuză mâncarea, nu vrea în ruptul capului să mai mănânce, izbicni ea în plâns, e ceva mai bine ca la bolnița de la Neamțu! Dar sunt clipe, doamnă, când nu mă mai înțeleg cu el… Și n-avem din ce trăi! Bruma lui de ajutor când îi vine, când nu-i vine…

Ajunseră la patul lui în care zăcea; dormea dus sub influența tranchilizantelor. Avea chipul dezolant, fața palidă și trasă, nebărbierit, ochii mici, duși în fundul capului, părul mare, rebel, îi atârna pe ceafă. Era parcă un schimnic într-o chilioară părăsită care-și așteaptă sfârșitul…

– Mihai! – îl strigă Henrieta. Trezește-te că avem oaspeți!…

Eminescu făcu un efort și deschise ochii; nu-și veni să creadă ochilor că Veronica era în fața lui. Pleoapele i se umeziră și câteva lacrimi alunecară pe obraz, apoi pe perină

– Veronico! – avu el puterea să-i șoptească și-i întinse mâna lui s-o prindă pe-a ei. Femeia îl îmbrățișă și-l sărută pe obraz și pe gură. Credeam că nu mai trăiesc să te mai văd! – continuă el, privind-o cu atenție.

– Mihai, Mihai! – strigă ea numele lui, îmsemnând și implorare, șI imputare, și durere, și iubire, sau poate toate la un loc.

Și apoi urmară lungi tăceri de ambele părți. Eminescu plânse ca un copil, ținând mâna-i rece a lui în mâna Veronicăi. Peste făptura lui trecu o boare de fericire, Veronica nu-l uitase, era la capul lui. Numai un bolnav care-și așteaptă sfârșitul, gândea el, știe cât face să ai la cap în acele clipe pe cei dragi… Și ea venise…

– Când ai sosit, Veronico?

– Am venit de ieri, dar am stat la Virginia. Nu știi că e profesoară aici la liceu?

– Ba da, știu… Ce bine-mi pare c-ai venit…

Rămaseră singuri; Henrieta ieșise afară și se apucase de treburi. Veronica se așeză lângă Mihai pe buza patului.

– Tu ce mai faci? Nildișor unde este?

– E la Paris, la Conservator! I-a aprobat Maiorescu bursa... M-a ajutat mult, aproape că regret ce i-am făcut altădată!

– E un om nobil, nu ține ură! De ce n-ai dus-o mai bine la Viena?

– Nu i-a plăcut ei! Acum e la modă Parisul... Și tu ce mai faci? Mai bolești mult?

– Cred că boala mea o ia spre mormânt!

– Hai, nu mai vorbi așa! Tu trebuie să te faci bine...

– Să te-audă Dumnezeu! Dar... văd că picioarele mă lasă, mi se coc din nou... capul iară mă doare... poftă de mâncare n-am..., într-un cuvânt sunt sleit, Veronico!

– Dar unde este, Mihai, optimismul tău de altădată? Suntem prea tineri să vorbim despre moarte...

– Tu ai dreptate, suntem prea tineri... numai că moartea nu ține cont de vârstă...

– Ți-a plăcut cartea mea? – se interese Veronica, văzându-i volumul sub pernă.

– Uite-o! – o luă el. O țin sub perină și-o citesc adesea și-mi aduce aminte de nebuniile noastre. Ce mult regret că nu te-am ascultat!

– E bine c-ai ajuns la părerea mea. Dar cam târziu... Nu vezi că dumnealor te-au părăsit?

– Ai dreptate! Negruzzi nici *Convorbirile literare* nu mi le mai trimite. Mai spune-mi ce mai fac ei pe-acolo prin București.

– Nu mă mai interesează! Când am apelat la Maiorescu cu bursa Valeriei, am vorbit multe despre tine... L-am rugat să-mi mijlocească o audiență la Palat pentru bursă... Am să-l cert pe Jaques, ce naiba, a uitat că tu i-ai făcut faima *Convorbirilor*? Te-au uitat aici, dragul meu, să trăiești din mila urbei... Trebuie să facem ceva... Trebuie să mergi la București, oricum acolo ai mai mulți prieteni; trebuie să te mai vadă și doctorii... Acum sunt și eu lângă tine, am scăpat de grija copilelor... Am să mai viu pe la tine să mai discutăm căci mai stau pe la fată o săptămână! Cred că nu te superi dacă te mai vizitez?

– Cum o să mă supăr?

– Oricum, pe domnușoara o văd cam mofturoasă!

– N-o lua în seamă, sărmana! Ea e bolnavă... Toată viața a trăit chinuită... Și tu, Veronico, nu te-ai schimbat deloc! Tot frumoasă ai rămas...

– Ai observat cam târziu! Altădată era primul compliment pe care mi-l făceai! Au trecut și peste mine multe...

– Altădată, altădată! – dădu Mihai din cap a regret.

Apoi iar tăcură.

Veronica privi prin cameră. Se întrebă în sinea ei dacă cel mai mare poet al României merită o asemenea soartă; pe când nulitățile se crailicesc în averi și-n palaturi… Era o cameră joasă cu pereții burdușiți. Pe peretele dinspre răsărit străjuia o icoană pe care Henrieta o luase de la Ipotești ca amintire de la părinții ei. Sub icoană lumina ziua și noaptea o candelă bătută-n fir de argint, iar deasupra iconiței, un prosop țărănesc cusut cu arnici o încadra ca un dublu evantai în ambele părți. Pe grinzile de sus se țesuse păiejeniș și bâzâiau, bezmetice, câteva muște. Undeva, într-un colț, Henrieta pusese în toamna trecută câteva mănunchiuri de busuioc să miroase frumos. Deasupra patului lui Mihai, pe perete, străjuiau înrămate fotografiile Ralucăi și ale lui Gheorghieș… În rest, sărăcie lucie… O masă schiloadă și un lighean din tablă.

– Mă întrebai de domnii din București, răspunse Veronica cu întârziere la întrebarea lui, acum au început plimbările la Șosea, am văzut-o pe madam Ana la braț cu Maiorescu cu Marghilomanii… Treceau la o sindrofie la Palatul brâncovenesc. M-am întâlnit și cu domnul Slavici. Îi era tare dor de tine și m-a rugat să te iau la București. Orașul mișună de noii veniți în capitală; alimentele și viața s-au scumpit…

Henrieta aduse două dulcețuri și-i rugă pe cei doi să servească. Voia să-i facă pe plac lui Mihai, să se simtă bine Bălăuca. Dar în ea fierbea sufletul de ciudă. Trăsese cu urechea și auzise de ruga Veronicăi cu plecarea lor la București și ardea să deschidă vorba. <Că ce, ea cu cine mai rămâne? Și cu ce mijloace de trai? Dacă pleacă Mihai, eu rămân vai de capul meu!> – gândea ea.

– Mai odihnește-te și tu, Henrietă! – o rugă Veronica pe un ton dulce. Dacă ai ceva de făcut, te pot ajuta eu…

– Cum să n-am, coană Veronico! Am de spălat rufe. Apa e fiartă, eu m-aș duce cu treburi până la drogherie…

– Du-te sănătoasă că spăl eu!

Veronica își trase peste rochie un halat alb și merse în antreu. Aruncă câteva lemne în mașina de gătit și se apucă de treabă. Henrieta, cu picioarele ei boante, trânti ușa și o luă spre strada principală, sprijinindu-se în cele două cârje…

83

<M*are nenorocire a fost femeia asta pe capul lui Mihai,* se plângea Henrieta Emiliancei despre Veronica când pe data de 12 aprilie 1888, dimineața, plecară amândoi, cam pe furiș, să ia trenul spre București, *și se vede că s-a pus să-l scoată la capete. El o crede și plânge …În a doua scrisoare vă mirați cum crede Mihai pe doamna Micle. Nu vă mirați. Acest om iubește pe femeia asta- că numai moartea ar putea să-l desfacă, iară în viață nu este nimene în stare a-l face s-o urască. Ș-apoi, dacă ți-aș putea eu descrie cu ce fel de maniere l-a luat, declarând față cu persoane de cea mai bună condiție din Botoșani, că preferă să fie metresa lui Eminescu decât femeia unui prinț…>*

Eminescu se instală în București într-o casă veche la etajul trei, a unui anume Herman Weinberger, cam în Piața Teatrului Național… Găsi pentru câtva timp sprijin la redactorii *României Libere*, oferindu-i două sute de lei lunar, bani pe care-i primea cu intermitență.

Veronica venea foarte des la el, avându-l permanent sub observare și interzicându-I excesele și distracțiile cu prietenii. Cu junimistul mai tânăr, Nicolae Petrașcu, se ducea adesea la teatru sau își mai omora timpul. Într-una din pauze se întâlnise cu soții Kremnitz și întrebându-l ce mai face, le răspunse că traduce din sanscrită. Mita îl întrebase de când știe el sanscrita. Eminescu, distrat, le răspunsese c-o cunoaște dintotdeauna și le promise că-i va vizita. Erau semne că scripeții minții iar o luaseră razna, observase doctorul Kremnitz. Și chiar se întâmplă pe la sfârșitul lui ianuarie, căci după mai multe excapade, pe trei februarie oamenii de ordine îl înhățară și-l duseră, sub excortă, la Mărcuța.

Cei răspunzători de ospiciu arătau parchetului că spitalul nu-i poate hrăni decât pe bolnavii a căror întreținere e plătită de primăria capitalei… Pe când săracul ce se numește Eminescu… nu mai poate fi ținut în căutare…

La somația Parchetului, mai marii zilei, își amintiră de pensia viajeră aprobată decurând și se alcătui un comitet de curatelă care să-i drămăluiască banii. Și de la Mărcuța îl mutară la Sanatoriul Caritas al doctorului Șuțu, pentru un tratament mai eficace. Dar fericitul, cel cu mintea rătăcită, aduna pietre din curtea Sanatoiului și

se bucura ca regii persani, crezând că a dat de diamante șI de imense bogății:

Atâta foc, atâta aur
Și-atâtea lucruri sfinte
Peste-ntunericul vieții
Ai revărsat, părinte…

Într-o altercație cu nebunul Petrea Poenaru, poetul se trezi cu o piatră în cap, rănindu-l grav și grăbindu-i sfârșitul…

În noaptea de 3 iunie 1889, Sanatoriul din strada Plantelor, nr.9, era cufundat în întuneric într-o stranie tăcere. Doctorul de gardă, obosit, se lungi furat de somn, în camera lui de gardă din capul coridorului, mulțumit că toți bolnavii fuseseră pașnici. Șeful, Alexandru Șuțu, când plecase acasă, îi atrăsese atenția asupra a doi pacienți, un nebun adus decurând din provincie și Eminescu care venise de la ospiciul Mărcuța, veșnic distrat, alunecând într-un delir găunatic și lugubru care-i puseseră pe doctori pe gânduri.

La ora trei, după miezul nopții, se înseninase de-a binelea, afară era o noapte albastră, presărată cu puzderie de stele peste care răsărise majestos luceafărul de ziuă care tremura deasupra ferestrei zăbrelite a poetului. Eminescu se sculă cu dureri îngrozitoare de cap, vru iară să se culce, dar i se păru că alunecă într-un hău. Privi pe fereastra întredeschisă, dar nu mai fu în stare să mai vadă nimic; deschise cușeta metalică de la ușă și strigă îngrozit, zbătându-se între reverie șI luciditate:

– Doctoreeee!

Strigătul poetului venea parcă de la un om încolțit de fiare.

– Doctoreeee! Doctoreee!

– Ce este, domnule Eminescu, ce s-a întâmplat? – se auzi de pe coridor vocea doctorului de gardă, deranjat din somnul lui, frecându-se la ochi.

– Doctoree, mă simt năruit, doctoreee!

– Nu-i nimic, domnule Eminescu, trebuie să vă odihniți: să vă dau un pahar cu lapte să vă răcorească, după care vă rog să vă liniștiți!

Eminescu luă paharul cu lapte și-l sorbi dintr-o înghițitură, apoi încercă să se lungească în pat. Doctorul merse în camera de gardă și se culcă; șeful, doctorul Șuțu, îl asigurase că nu trebuie să se teamă de un sfârșit apropiat al lui Eminescu. <Va veni un moment, susținuse el, când Eminescu nu va mai cugeta nimic, nu va mai

putea vorbi nimic și va cădea într-o prostrație completă, care îi va lua darul graiului. Atunci nici nu se va mai plimba… Dacă boala își va urma mersul regulat, va mai putea trăi vreo trei ani; numai un caz accidental ar putea aduce o congestie cerebrală și să-l trăsnească pe loc.>

Poetul s-a liniștit întradevăr un pic, poate că a și dormit un timp; a visat ceva greu, o luptă cu acele fiare care se luaseră după el… După care a simțit că ceva s-a rupt în ființa lui… A deschis ochii, a privit cerul senin, stelele și luceafărul deasupra ferestrei zăbrelite, apoi l-a apucat un tremurat greu și l-au inundat sudorile morții. Ușor-ușor a urmat o prăbușire-n neant, simțind o ușurare în tot corpul, apoi un mare și adânc întuneric.

Viața poetului se sfârșise.

A fost găsit dimineața rece, în pat, așa cum adormise, numai ochii deschiși trădau întregul zbucium al lui din acele clipe. Doctorului i se făcu frică să mai privească luminile, care rămăseseră căutând parcă pe cineva și-i trase pleoapele peste ele, închizându-i.

În aceeași noapte nici Veronica nu avu stare deloc; mai întâi de cu seară visă un vis. Că era prin pădure la Văratic. Se plimba singură; erau clipe dulci ale unei minunate și binecuvântate primăveri. Seara. Cu stele și lună. Culegea brebenei și albăstrele… Și-i venise un dor nebun de Eminescu, care nu mai apărea. Clopotele se tânguiau la mânăstiri pentru vecernie. Ea singură-singurică prin pădure; urca spre Poiana |igăncii… Parcă acolo hotărâseră ei să se întâlnească. A ajuns. Dar Mihai nu era. Clopotele băteau mai tare. Glasul lor îi spărgea parcă urechile. În vale se-auzea jale, călugărițele plângeau pe cineva… <O fi el, șI-a zis ea, și-a luat-o la fugă spre mânăstiri… Și după ea s-a luat un vultur cu ghearele desfăcute deasupra capului… Se lăsa din zbor și-o ciugulea și-o gherăia… Așa s-a trezit, cu inima în bătăi de ciocan… Și n-a mai închis ochii. A coborât să bea un ceai să se liniștească. Se simțea sleită. Nu-și explica nici ea această stare nenorocită. Urmă apoi un somn agitat… Și ce noapte lungă, cât un an…

N-a mai putut dormi și s-a sculat, a tras din sertărașul ei o coală de hârtie, a luat tocul de pe masă șu a început să scrie:

Raze de lună, Lui x…:
<Ce n-ar da un mort din groapă pentr-un răsărit de lună!>
Ai zis tu, și eu atuncea, când pe-a dorului aripe
Duși de al iubirii farmec, – privind cerul împreună –
Noi visam eternitatea în durata unei clipe.

<Ce n-ar da un mort din groapă pentru-o jerbie de rază.>
Ce din lună se coboară și pământul îl atinge;
Să mai simtă înc-o dată fruntea că i-o luminează
Și că-n pieptul său viața cu căldură se răsfrânge!

Sigur, noi credem că dânsul ar schimba cu bucurie
A sa liniște eternă, pacea lui nestrămutată
Pentru-o rază de la lună, pentru-o dulce nebunie,
Pentru-o clipă de iubire din viața de-altă dată.

Însă clipa de iubire zboară, zboară făr-de urmă
Și în locul ei amarul și pustiul ne rămâne;
Ah! și ca să porți povara unui chin ce nu se curmă
Tu cu moartea ta în suflet te târăști de azi pe mâne;

.....
Dac-ar da un mort din groapă pentr-un răsărit de lună
A sa liniște eternă, eu aș da de voie bună
Toate razele de lună, toate razele de soare
Să te pot uita pe tine, să simt sufletul că moare.

Ziarele de după amiaza acelei zile umplură golul lor cu vestea zguduitoare… Veronica, fără să-și dea seama, merse la cutia poștală, luă ziarul și rămase înmărmurită: < *Anunțăm cititorilor noștri, una din veștile cele mai triste și dureroase. Eminescu nu mai este!* Aici lacrimile-i explodară șuvoi, țâșnind ca dintr-un izvor destupat. *Azi dimineață la orele patru, nenorocitul poet, în urma unor lungi suferințe, și-a dat ultima suflare în casa de sănătate a d-lui dr. Șuțu. Poezia românească, prin încetarea din viață a lui Eminescu, a incercat una din pierderile cele mai adânci simțite.>*

<Așadar Mițicul meu, Eminul meu, nu mai este… – șopti Veronica printre lacrimi, numai pentru ea- așadar firul dragostei noastre s-a rupt aici, Doamneee, Doamnee, ce soartă i-a fost dat! Și ce poveste de dragoste am trăit cu el!…> și începu să plângă și mai tare privind retrospectiv tot firul dragostei lor, toate clipele fericite, toate nebuniile lor…

După autopsie și întocmirea actului de deces, corpul lui neînsuflețit a fost depus la Biserica Sfântul Gheorghe cel Nou unde se perindară pe rând primul ministru Lascăr Catargiu, Mihail Kogălniceanu, Teodor Rosetti, Nicolae Mandrea, generalul Lahovari,

Titu Maiorescu cu doamna sa, Ștefan Mihăilescu, director în Ministerul Învățământului, colonelul Agiu, Steriade, Cerchez, doamne și domnișoare care-l plângeau, profesori, artiști, ziariști, studenți, elevi, oameni de rând…

Abătută, în giulgiul ei negru, Veronica Micle stătea mai la o parte, singură, privind figura schilodită a poetului, după autopsie. Fumul de tămâie și mirosul lumânărilor îi făceau rău. Și n-avea stare, doar din când în când își făcea loc prin mulțime și mai ieșea la aer în fața bisericii și se-așeza pe-o bancă din micul părculeț…

Prohodirea a fost cântată de preotul Bărcănescu. În glasul lui tragic se citea toată durerea de pe fețele oamenilor. Mulțimea toată, care se strânsese în curtea bisericii și pe străzile din jur, așteptând carul mortuar, plângea amarnic viața lui nenorocită.

Sicriul era depus pe o pânză neagră, peste care erau presărate flori și ramuri de tei; o singură lumânare lumina catafalcul, iar lângă ea, între crenguțe de tei, era depusă cartea lui de poezii, *Lumină de lună, Convorbirile* și *Fântâna Blanduziei*.

După slujbă, corul mitropolitan condus de Bărcănescu cântă cu adâncă jale *Mai am un singur dor.* Toată lumea rămase consternată, cu lacrimi în ochi și cu durere în inimi…

– Din partea familiei este cineva? – îl întrebă curioasă doamna Maiorescu pe soț.

– Nu-i nimeni! – remarcă Titu Maiorescu rece.

Grigore Ventura, prim-redactor la Adevărul îi ținu necrologul. *<Fraților! – începu el mișcat profund – nu vă așteptați la un discurs funebru! Sunt momente în care durerea nu-și găsește graiul, mai ales când cela ce o resimte, n-a avut timp să se reculeagă….>*

De fapt necrologul trebuia ținut de Laurian, în numele prieteniei lor gazetărești, dar întârziase și nimeni n-avea ceva pregătit. *Puține cuvinte*, continuă Grigore Ventura cu un accent patetic în glas, *vor fi doar numai slaba expresiune a durerii care a cuprins țara întreagă la moartea lui Eminescu. Acel care zace aici înaintea noastră n-a fost al nimănui, ci al tuturor românilor: Nici noi, conservatorii, nici junimiștii, nici liberarii n-au dreptul de a revendica pe Eminescu, ca fiind numai al lor.*

În adevăr, el a fost ziarist, a fost chiar dintre acei de frunte. Dar laurii nepieritori nu i-a cules ca soldat al condeiului, ci ca poet… Dar cununile ce acoperă acest sicriu dovedesc că în fața lui nu sunt camarazi, ci admiratori.

Ele nu împodobesc niște rămășițe în fața cărora chiar foștii adversari se închină. Nu! Ele aparțin poetului Eminescu. Și aceste

cununi pământești nu sunt nimic față de cununa invizibilă, Dumnezeiască care va înconjura în veci amintirea sa.

Eminescu a fost mai ales poetul generațiunii actuale; el poate fi privit ca cel mai mare talent poetic printre tinerii noștri poeți. Avântul său l-a înălțat uneori până la geniu și dacă o crudă boală nu i-ar fi tăiat aripile, de sigur el ar fi îmbogățit literatura noastră cu alte podoabe neprețuite. Privind la opera care a făurit-o într-o viață de 39 de ani, oricine poate să-și închipuiască ce ar fi devenit Eminescu dacă pronia cerească i-ar fi hărăzit zile lungi, dacă ar fi putut să ajungă în vârsta în care avântul tinereții și talentul se completează prin maturitatea ideilor și experiența lumii.

Operele lui Eminescu sunt doar cea mai dureroasă dovadă de ce |ara a pierdut întrânsul. Nu e de mirare că toți să-l plângem; dar lacrimile noastre, ale tuturor, se vor schimba în rouă roditoare și binefăcătoare sub razele luminoase ce se va răspândi în soarele amintirii poetului iubit…>

După necrolog, sicriul a fost ridicat din biserică de către câțiva membri de vază ai Junimii și depus într-un car funebru, tras de doi cai. Carul funebru, simplu îmbrăcat tot în negru era împodobit cu coroanele ziariștilor de la *Naționalul*, de la *Constituționalul* și de la revista *Fântâna Blanduziei*, o mare coroană a presei, o coroană a amicilor cu panglicuțe negre și inscripții funerare, jerbe de flori, florile pe care poetul le iubise atât de mult în viață.

Veronica Micle, în durerea ei stinsă, se strecură discret prin mulțime, se apropie de sicriu și-i puse pe pânza neagră o cunună de veronicuțe, florile lor de nu-mă-uita, albăstrelele lor cu care Mihai o desmierdase când dragostea lor puternică părea că va dura cât veșnicia Lângă poet ea murmură numai pentru ea:

Și te-ai dus , dulce minune,
Și-a murit iubirea noastră
Floare-albastră, floare-albastră
Totuși este trist în lume…

Apoi femeia a urcat într-un cupeu, comandat dinainte, și a așteptat ca să se pună în mișcare cortegiul. Afară cerul se întunecase, începuse peste tot Bucureștiul o ploaie mărunță, un nor își scutura ușor picăturile reci peste pământ, semn că și natura, îndurerată, și atât de mult dragă lui, își vărsa lacrimile pentru pierderea celui mai mare cântăreț al ei.

Cortegiul funebru, având în frunte un singur preot se puse în mișcare pe strada Colței spre Universitate. În urma preotului toată

asistența pășea împietrită. În fața Universității, în dreptul statuilor lui Eliade șI Mihai Viteazu, Eminescu fu elogiat de fostul său prieten, Dimitrie August Laurian, care venise între timp și de studentul botoșenean, Calmuschi.

Profund mișcat, Calmuschi se adresa direct poetului cu un discurs lung cu o voce care se tânguia, amintind de toate suferințele poetului. După frumoasa lui cuvântare, care-i robiră pe toți câteva minute, se stârni un murmur de admirație în toată mulțimea. Calmuschi vorbise întradevăr ca un mare orator!

De a Universitate, carul mortuar, a luat-o spre Bulevard, trecând în Calea Victoriei, a coborât apoi Calea Rahovei, a urcat Câmpia Filaretului și Calea Șerban Vodă până la Cimitirul Bellu. Se făcuse aproape seară, picăturile de ploaie încă mai cădeau; undeva spre apus, soarele, printre nouri, își arunca ultimele lui raze roșietice peste teiul din cimitir. Era un semn că și astrul zilei își lua la revedere de la umbra poetului.

Studenții Școlii Normale, șase la număr, luară pe umerii lor sicriul și-l duseră lângă groapa săpată proaspăt sub un tei; patru dintre ei îl coborâră ușor în hăul pământului… Maiorescu cu câțiva prieteni aruncară primii bolovani care sunară straniu peste cutia de brad, care-i purta rămășițele pământești.

Vorbi apoi doctorul Neagoe, unul dintre foștii prieteni de pe vremea studenției de la Viena, aducându-i un ultim omagiu.

Așa se terminară ultimele clipe legate de viața poetului!

<Să doarmă în pace necăjitul suflet, avea să-i ureze fostul lui prieten, Caragiale, care se simțea vinovat pentru șicanele sentimentale pe care i le provocase – *Ferventul budist este acum fericit: el s-a întors în Nirvana…>*

84

Zilele de după moartea lui Eminescu i se părură Veronicăi un greu și lung coșmar. Până acum trăia el și mai avea o speranță. Acum se năruise totul… De ce mai trăia ea? Ce-o mai lega de viață și de tot ce-i pământesc? Merse zile la rând și plânse pe mormântul lui. Pleca pe seară, îndoliată, cumpăra flori și mergea la Bellu la mormântul lui Mihai, stătea ore întregi îngenunchiată înaintea mormântului și purta un dialog surd cu poetul. Dar veni Valeria și-o găsi distrusă și-o îndemnă să plece undeva în provincie pentru a se aerisi și a ieși din acest coșmar.

Căldurile Bucureștiului se întețiră și viața devenea aici din ce în ce mai apăsătoare. Veronica stătea ore întregi la masă și își rememora tot trecutul ei… Cum trecuse cu maică-sa munții, prigonite de autoritățile austriece din cauza lui taică-său… Cum se instalase la Târgu Neamț și-o ajuta pe maică-sa la treburile gospodărești… Apoi plecarea la Iași, Școala centrală de fete, episodul atât de nenorocit cu Maiorescu pe care acum îl regreta amarnic, nefericita ei mezalianță cu Micle, creșterea fetițelor, dragostea ei pentru Eminescu, marea și unica ei pasiune…

Câteva zile la rând răscoli sertarele și-și strânse toate hârtiile ei, poezii nepublicate sau încercări neizbutite, ciorne de scrisori pentru Eminescu sau scrisorile lui pe care le păstrase cu sfințenie într-un sertăraș, sub cheie, ascunzându-le de indiscretele fete… Lua câte-o scrisoare, începea s-o citească, își amintea apoi episoade din dragostea lor, își punea apoi întrebări care rămâneau fără răspunsuri… Câtă fericire ar fi fost pe ei de se întâlneau atunci la paisprezece ani! Câtă fericire ar fi fost pe ei de se căsătoreau imediat după moartea lui Micle… Poate soarta lor ar fi fost alta!

Aduna rând pe rând scrisorile, le ordona pe date, le despacheta din plicuri, le întindea colțurile, făce adnotări pe ele, apoi le împăturea și le punea iară la loc cu grijă… După ce le strânse, le făcu pachet într-o coală și le legă cu o pamblică roșie, strânsă în cele patru părți cu un nod mare terminat în buclișoare.

<Aici este corespondența mea cu Eminescu – scrise ea îngrijit pe pachet, conștientă de valoarea acestor scrisori – *o parte din scrisorile mele sunt aici, o parte a rămas la el. De voi trăi, voi scrie ceva relativ la fazele acestui amor trist și nenorocit, de voi muri,*

lumea să ierte: Toate relele ce sunt într-un mod fatal legate de o mână de pământ, cum a zis însuși Eminescu.>

Sub pamblică puse ca moto o scurtă poezioară, adresată ei într-una din scrisori:

Copil bălai cu ochi albaștri,
Simbol al vremilor eterne,
Ah! ce perfidă este lumea,
Nu vrea să știe de amor…
Clădeam o lume de iluzii
Pe-aripi de corb croncănitor…

Luă pachetul cu scrisori și-l puse bine cu gândul ca atunci când va reveni din voiajul său să scrie totuși ceva referitor la acest amor mistuitor…

Peste câteva zile chemă femeia din casă, o țigăncușă simpatică:

– Pușlenghio!

– Da, cucoană?

– Fă-mi bagajele, dragă, că vreau să mă călătoresc! Plec la Târgu Neamț; poate voi sta mai mult pe-acolo, să ai grijă de casă… Știi ce te rog?

– Știu dacă-mi spuneți!

– Să vărui tu toate camerele și să speli covoarele că s-au cam murdărit!

Veselă, Pușlenghia, că rămâne singură peste vară și se poate întâlni în voie cu prietenul ei acasă la Veronica, îi răspunse bucuroasă:

– Voi spăla și voi vărui cu plăcere, cucoană…

Acum n-are să mai stea la poartă cu amorezul ei. Toată lumea de pe strada Soarelui îi cunoștea…

– Să vii peste o oră să-ți dau o scrisoare să mi-o pui la poștă!

– După ce storc rufele și le-ntind, vin!

Veronica se așeză la masă și-i scrise prietenei ei, Smaranda Gârbea, care era profesoară la Sinaia. Pe ea o mai avea. Voia să i se confeseze… Mai întâi vru să-i propună s-o viziteze la Sinaia, se simțea bine întotdeauna la ea; se gândi însă că Mândica poate va merge în vacanță și ea va sta tot singură… La Târgu Neamț avea totuși mai mulți prieteni, erau doar meleagurile copilăriei ei! *<Mândico, dragă,* începu ea, *Trebuie să-ți anunț cu toată părerea de rău moartea și chiar îngropăciunea lui Eminescu. Prin o fatală coincidență tocmai în ziua când el murise, eu, fără să știu, am scris*

*versuri pe tema <Ce n-ar da un mort din groapă…> și pe care le-am publicat în <România>…*Nu-i mai spusese de visul care-o torturase toată noaptea: acel vultur cu ghearele întinse spre ea. Nu-i mai spusese nici de coincidența stranie din ziar: pe aceeași filă cu poezia se relata reportajul morții lui Eminescu…

<…*gândește-te,* continua ea, *de un an de zile n-am făcut un vers cât de infim și în ziua aceea m-au cuprins un fel de friguri și în două zeci de minute a fost făcută…>*

Părăsirea Bucureștiului se lăsă în sufletul ei cu adânci păreri de rău că nu făcuse totul pentru Eminescu… Acum părăsea și locul mormântului său. În cele două săptămâni, cât trecuseră de la moartea lui, îi pusese în fiecare zi pe mormânt flori și câte-o lumânare, acum nu mai putea… Cine-i va mai aprinde și lui o lumânare la cap? Ea îi va aprinde făcliile pe umedul mormânt în sufletul ei… Îi va aprinde o torță care va arde mereu-mereu…

Dar părăsirea Bucureștiului îi făcu și bine căci, după moarte, lumea începuse s-o arate cu degetul ca singura cauză a nefericirii poetului, urmare a colportărilor a fel de fel de legende, una mai năstrușnică decât alta, despre ei de către junimiști…

La plecare își luă la revedere de la camerele ei, sărută pozele copilelor și pe-a lui Mihai pe care-o puse în sertar cu pachetul de scrisori și-i mai reaminti femeii din casă de curățenie…

Din București luă trenul spre Pașcani. În dimineața aceea se lăsaseră călduri mari, sufocante, un fel de pâclă care te îneca. Se-așeză la geamul cupeului, așa cum îi plăcea ei, să-i defileze prin față câmpia, pădurea, munții, satele. În compartiment mai călători cu o doamnă care mergea la Focșani. Doamna dormi tot timpul și Veronica, cu geamul întredeschis, privea în depărtări și se gândea aiurea legănată de zgomotul plăcut al roților de tren…

La Pașcani se urcă într-o diligență și-l rugă pe birjar s-o ducă la târgu Neamț printre ocolișul dealurilor, când domoale, când abrupte, care altădată i se păruseră niște tărâmuri de vis... Merse câteva ore urcând povârnișul Pașcanilor cu ochii pe măreția munților din zare, lăsă în urmă Câșteștii, tăie cu șerpuiri ușoare drumul prin Moțca, Cristești, Timișești, Plăiești, Grași, până hăt-departe în negura caselor de târg ale Cetății Neamțului, care se zărea spânzurată pe coama dealului, martoră a altor timpuri… Calea era grea, plină de grohotișuri formate din piatră spartă, caii înaintau greu, ferindu-se de spărturile zgrunțuroase ale pietrei. Trecu prin Hmulești lui Creangă la ceas de seară, când soarele se lăsa la chindie și cucoșii sus pe garduri anunțau cu trâmbițele lor sfârșitul

acelei zile obositoare. Erau locurile ei preferate, copilărise aici lângă Ozana și i se întipărise pe retină pentru toată viața… Oare cum va fi atunci când va închide ea ochii pe veci? – se întrebă, venindu-i în gând niște idei năstrușnice… Nu cu imaginea acestor meleaguri se va duce ea în mormânt? Pe Calea Vânătorului casele de draniță se răriseră și crescuseră ca niște săgeți cu vârfurile pe cer plutele albe și pădurea de mesteceni care foșnea ușor, șoptit, un cântec de adormire…

Fiind foarte obosită, trase la mitocul Frevoniei Sârbu, din chinovia Filioarei și peste noapte se odihni la ea. Noaptea i se păru un lung chin; deși obosită, nu închise ochii nici un pic! Tot îl vedea pe Mihai cu fața schimonosită pe catafalc cu ochii închiși, ca un Crist izgonit de pe cruce și părăsit la margine de drum. Ca un proscris aruncat la câini… <*Gonit de toată lumea*, *prin anii mei să trec…*> – își amintea Veronica frânturi din poeziile lui. <*Nevrednicu-mi cadavru în uliță l-arunce*…> Erau cugetările lui, rugăciunea unui Dac blestemat…

A doua zi puse de i se pregătiră două camere lângă biserica Sfântul Ioan, lângă fântâna cu apă rece și limpede de vizavi. Maicile-i culeseră măghiran și-i puseră-n fereastră, lângă el aranjară meri rotați și tulpine crude de molid, aducând miros proaspăt din Valea Fecioarelor. Câteva zile stătu singură în cerdac în haina-i de doliu, apoi le povesti măicuțelor cum murise Eminescu acolo la București și cum colindase ea cu el aceste meleaguri… Începu să lucreze la un album în care transcria versuri proprii în dialog cu poeziile lui Eminescu, dedicate ei și însoțindu-le de comentarii. Câteodată nota pe câte un petec de hârtie frânturi de versuri pe care și le mai aducea aminte sau le însăila acum:

Tot e vis…
Ca un cântec trist de jale din pustiul amintirii,
Ca o searbădă icoană luminată de departe,
Astfel tristă, mohorâtă, e arena omenirei,
Unde omul se nutrește cu himera nemurirei,
Uitând că nimic din viață nu mai vine după moarte…

85

Luna august veni peste codrii Văraticului cu mari călduri și cu zile secetoase; iarba verde, stropită parcă cu leșie, se legăna bătută de adierile lenețe ale unui vânt cald acolo în Poiana Țigăncii.

Veronica, singură, mai tristă ca oricând, se așeza jos pe iarbă ore întregi și privea în gol, bântuită de gânduri negre, în acea tăcere a zilelor de vară când numai soarele mai este stăpân pe natură… Gâzele bâzâiau zănatic și se strângeau bezmetice de sete pe firișoarele pârâiașului obosit care surgea agale din munți. Femeia savura acel peisaj de basm, sorbind mirosurile de aglice și de sulfină, amestecate cu damf de tămâie de la mânăstiri; pârâiașul de apă, firav, aluneca la vale în reflexe jucăușe de lumini argintii, în razele soarelui…

Se gândea la scrisoarea ei către Smaranda Gârbea, prietena ei, oare ajunsese la destinație? Îi scrisese chiar pe 1 august și îi comunicase scumpei ei prietene că Virginia venise la ea la Văratic cu falca umflată din cauza unei măsele… Că luase chinină să-i treacă și acum îi mai rămăsese doar niște bubițe pe buze… O ruga pe Smaranda să-i trimită fratele ei, doctorul, o doză de picături de arsenic… Și-o invita să vină și ea s-o vadă… <Așa moartă, își continuă ea gândurile, cu rochia aceea albastră, pe catafalc, între flori… Ca un înger… Să zboare ușor spre Eminescu… Doamneee, cum vor fi acele clipe?…>

O trezi din gândurile ei o călugăriță care trece cu o doniță plină cu apă pe carăruia din dreapta; silueta ei în acel décor de liniște și singurătate îi păru Veronicăi o apariție stranie…

Odată, demult, aici se legau visele lor dulci de dragoste și oglimda râului le prindea chipurile lor împreunate și le legăna în valuri până când Mihai arunca câte-o piatră și spărgea luciul apei în cioburi de oglindă.

Acum Veronica se plimba singură pe aceste meleaguri, altădată bătătorite numai de ei; se așeza ore întregi pe câte-o buturugă și rămânea încremenită cu gândurile rătăcite. Ea, care odinioară căuta compania oamenilor, acum fugea de lume ca o sălbatică, ca o puritană jurată să nu-i păteze amintirea celui ce-o iubise atât de mult… Adesea îi veneau ca un laitmotiv în minte versurile lui pe tema morții și acum versifica și ea pe aceleași motive în metrica lui:

O moarte vin de treci
Pe inima-mi pustie… și curmă-a mele gânduri
S-aud cum uraganul mugind în grele cânturi,
Se plimbă în pustie mânat de aspre vânturi,
Mi-e dor de-un lung repaos… Să dorm,
Să dorm pe veci.

În liniștea-mi eternă, să am sub lespezi reci
Un somn fără de vise, un vis fără suspine;
N-aștept nici recompensă, n-aștept lumini divine,
Acestea-s toate basme, sunt toate vis himeric;
Viața-i licărire ce piere-n întuneric.
Destul… aș vrea repaos… Să dorm…,
Să dorm pe veci.

Apoi adăugă ceva mai jos, ca o stranie presimțire: *Poiana Țigăncii. 1 august 1889.*

Femeia, îndoliată, rătăcea abătută, cu un toiag în mână, ziua întreagă, locurile pe unde odată își purtaseră ei pașii. Trecea prin branișteа cu mesteceni, prin pădurea lor de argint, cum o numise atunci Mihai, și privea, printre lacrimi, luciul acela alb, jucăuș, al frunzelor de mesteacăn în mii de reflexe, părând, parcă, un décor de poveste din povestea lor de dragoste, atât de frumoasă!

Fugea apoi repede să gonească umbrele pe cărările Filioarei, reintrând în Văratic și urca dealul spre o chilioară dosnică care, cu ani în urmă, fusese închiriată și lui Eminescu și în care, acum era cazată fiica ei, Virginia, bolnavă și ea, sub îngrijirea maicilor din mitoc și a doctorului din Târgu Neamț. După ce află vești despre fată, plecă înapoi la vale, ceva mai bucuroasă că fata își recăpătase sănătatea. Ochii ei umezi se înseninară dintrodată, plini de o lumină sălbatică, fața-și căpătă roșeața de odinioară și uitându-se-n dreapta și-n stânga și asigurându-se că nu e văzută de nimeni, începu să cânte cântece de jale și romanțe cu vocea ei de filomelă.

Maicile de prinprejur stăteau pitite printre boscheți și-i ascultau glasul ei duios, cum se tânguia-n adevărate bocete și plângeau și ele soarta femeii, atât de crunt lovită.

După ce cântă câtva timp, atrasă de acel loc misterios, plecă iară, pe firul micului pârâiaș spre Poiana |igăncii. Și își aduse aminte cum stătea cu poetul în iarbă, la umbra brazilor și-i povestise acea întâmplare cu Megaluza și Constandin. De oboseală, se așeză pe o

buturugă și privi, ca odinioară, oglinda apei, care aluneca ușor la vale. La început avu o amețeală ușoară, nu-și dădu seama ce se întâmplase cu ea; dădu totul pe valurile mișcătoare ale apei… Auzi apoi un vuiet puternic în urechi. Își întoarse iar privirea pe luciul apei și văzu deodată în legănările valurilor figura stranie a lui Eminescu. Avea fața întoarsă-n sus, tot cu chica lui, și ochii lui, și buzele lui… <Să fie halucinație? – se întrebă ea. Nu se poate, era Emin… Mițicul ei drag… Scumpul și iubitul ei Emin, Titi al ei, Băiețelul ei iubit…>

Păru că vedenia leagă cu ea un dialog. Și auzi prin vuietul din urechi câteva cuvinte, era vocea lui groasă de bariton, ieșită parcă din pământ, erau cuvintele poetului, clare, șoptite la ureche: <Dulcea și draga mea copilă, ce faci tu în acestă singurătate? Veronicuța mea…> Ea îi răspunse: <Aștept să vin la tine, Mițicul meu…> Și figura lui a dispărut, înghițită de apă. Când se trezi, începu să tremure și să amețească și mai rău… Eminescu se întorsese ca strigoii s-o ia și pe ea cu el. <Ce faci tu în această singurătate?> – mai stăruia în mintea ei acea stranie întrebare… Și răspunsul ei: <Aștept să vin la tine…> Ce aștepta? Acel nenorocit arsenic care nu mai venea? Clipe prielnice să se-mbrace-n armuri îngerești și să zboare spre înaltul zării, acolo unde strălucește el noaptea? Să urce pe scări de mătase-n imensitatea albastră și să-l întâmpine cu ruga ei, ca odinioară: <Cobori în jos, luceafăr blând…> Într-o muzică de sfere și îngeri?…

Și iar privi oglinda apei.

Și văzu cum peste chipul ei se suprapuse chipul poetului într-un straniu surâs, mai mult rânjet… Râdea întruna… Îi auzea hohotele de râs care se vărsau peste toată pădurea. Și pădurea le fura ecoul și le multiplica…

<Strigoii vin imediat după moarte, gândi femeia, se întorc pe pământ să ademenească ființele iubite și să le ia cu ei. Doamneee, ce frică, Doamneee, ce singurătate!> Și începu să țipe tare și să fugă ca o nebună de acele imagini înfricoșate…

Ecoul țipetelor ei se prelungi până la mânăstire. Câteva maici de la mitocul din apropiere, alarmate, fugiră spre locul cu pricina. Și o găsiră aproape de râu, pe-o pajiște verde, căzută în neștire pe iarbă. Fugise cât fugise și căzuse, amețită… Inima-i bătea puternic, mâinile și picioarele i se răciseră, fața i se îngălbenise, sufla greu, gura-i era încleștată, buzele vinete și uscate…

Privea fix ca un bolnav de epilepsie și rar de tot avea mișcări dezordonate din corp, zvâcniri necontrolate ca posedații…

Maicile o frecară cu oțet pe mâini și pe piept, apoi o luară pe brațe și-o adăpostiră într-o chilioară din apropiere…

86

Căldurile de peste zi trecuseră, se lăsase o răcoare binefăcătoare peste pădure; ferestrele larg deschise ale chilioarei aduceau aer proaspăt, îmbălsămat cu mirosuri de busuioc și de rășină. Călugărițele care-i călcaseră casa, curioase să vadă ce mai face doamna Micle și dacă s-a însănătoșit, aduseseră flori și le puseseră într-o ulcică: măghiran, aglice, maci, izmă și busuioc. În grădină florile vesele zâmbiau acelei seri, udate de mâinile harnice ale călugărițelor. Molidul din fața casei, sădit cândva, într-o vară, de mâna lui Micle, când fuseseră cazați aici, crescuse mare, acoperind cu umbra lui fereastra din față.

Veronica se trezise din lunga ei agonie în pat; privea camera cu ochii roată de jur-împrejur, în colțul din dreapta, spre răsărit, veghea Preacurata cu pruncul în brațe, sub care lumina pal o candelă bătută-n fir de aramă, sprijinită-n cui de o cruciuliță. Pe peretele din față erau puse două prosoape mari, țărănești, sub ale căror arcade Valeria pusese chipurile lor când erau mici, înrămate proaspăt la Piatra. Un opaiț pus pe masă încă mai pâlpâia stins, aruncând umbre jucăușe pe perete. Maica Frevonia veghea, îngrijorată la capul Veronicăi și din când în când îi mângâia fruntea și i-o ștergea de sudoare cu un prosopel de bumbac, apăsat de degetele ei aspre și osoase.

– Miacă Frevonio, îngână Veronica stins, ce-a fost cu mune? Tare sunt mâhnită…

– Nu știe maica, duduie Miclea! Dar ai slăbit tare rău! Mai stai locului, nu mai colinda toată ziulica cât e de mare potecile noastre pustii…

– Mi-a fost frică, maică Frevonio! În apa aceea blestemată l-am văzut pe Mihai sub formă de strigoi!

– Prostii, maică! Închină-te la Dumnezeu! Vedeniile sunt închipuiri deavolești… Sau poate-ai adormit și-au fost vise…

– N-au fost vise, maică, l-am văzut cu ochii mei…

– Poate-ai ațipit, duducă Veronico, poate te-a furat somnul c-am auzit că nici azi-noapte n-ai dormit… Tot lucrezi la albumul dumitale și neglijezi somnul și masa… Cuconu Mihai nu putea să te viziteze ziua în chip de strigoi; strigoii se lasă seara în casele oamenilor…

– El a fost, maică Frevonio, că se-apropie cele patruzeci de zile de când a murit…

– Mai taci, duduie Veronico, din gură! Odihnește-te! Are să-ți aducă maica Frevonia plachie cu smântână și-o fleică de carne perpelită pe jar cu vinișor din beciul mitocului… Lasă morții, tale n-ai auzit: morții cu morții, viii cu viii! Rânduiește-ți viața cu cei vii că ai cele copile să le rostuiești!

Avea dreptate, maica Frevonia, dar nu putea să-și revină. Gustă ceva din bunătățile aduse și se mai întremă, sculându-se între perini.

În a doua seară chilioarele Veronicăi erau pline de oaspeți; auziseră și ei de pățania femeii și veniseră s-o vadă și să-i ție de urât. Din Roman sosiseră soții Curelaru, din Iași veniră cunoștințe de-ale profesorului, colege de-ale ei de la Școala centrală de fete și multe admiratoare. Se întinsese în mitoc taifas mare, Veronica auzi vești de la Iași, discutară despre noua capitală, cum a fost înmormântarea poetului, cum trăise el singur, părăsit de toți; le povesti și obsesia ei din Poiana Țigăncii, auzi vești despre rudele ei de la Roman…

După masă oaspeții plecară și Veronica rămase singură să se odihnească. Se trânti în pat obosită de-atâtea discuții și încercă să închidă ochii. Închise gemurile să nu mai audă nimic, puse un cearceaf în cap să se ferească de lumină și încercă să doarmă; insomnia care-o tortura de câteva zile totuși nu-i da pace. Îi reveni în minte o scenă de la seratele ei literare. Eminescu, pe scaun în fața ei, citea o poezie, privirile lui discrete o învăluiau și ea se rușina și punea capul în jos. <Să nu mai faci asemenea gesturi! – îl mustrase ea. Te trădezi și-mi faci netrai în casă!> <Să fugim undeva în lume!> – îi trăznise lui. <Unde?>- întrebase ea tandră cu mâna după gâtul lui. <În țara visurilor! Auzi? În țara visurilor!> El tot visa… Altădată răspunsese: <La Paris! Sau în Spania! Sau în America!!> Trecuseră de-atunci mai bine de zece ani…

Să fugă cu poetul în Țara Visurilor?

O vizitase și doctorul:

– Ce te doare, coană Veronico?

– Nimic, domnule doctor! Atât: insomnii, dureri de cap, o stare generală proastă…

– Să iei drogurile astea! – îi zise doctorul. Și pe urmă mai stăm de vorbă…

Și a plecat și doctorul, a rămas cu ceasornicul din perete care parcă-i bătea timpul drept pe creier. <Of, Doamne, se lamenta ea

ce să fac, Doamne?> <Drogurile, Veronico, îi răspundea cealaltă Veronică care se cuibărise în sufletul ei – ele sunt cel mai bun remediu!> Tocmai sosise Virginia cu pilulele de arsenic de la fratele Smarandei și i le pusese în sertărașul din noptieră. <Dar trebuie făcut totul foarte repede, fără să mai gândesc ceva!>

Și coborî din pat și se năpusti asupra sertărașului, puse la gură flaconul cu arsenic și-i sorbi cu o demențială poftă…

Se învârti de câteva ori casa cu ea, mai avu timp să-și mai amintească de cele două copile, apoi ca prin vis, văzu figura lui Eminescu apropiindu-se de ea… După care a căzut în neștire ca o apă liniștită după o mare furtună…

Când a venit Virginia și a găsit-o așa, a fugit repede la chilioara măicuței Frevonia Sârboaica să-i spună și ei. Călugărița tocmai se pregătea de utrenie. Se îmbrăca și-și căuta lumânările…

– Vino, măicuță, că moare mama! Am găsit-o înțepenită în pat!

– Dar ce-a făcut, păcatele mele, că era mai bine! – se mira măicuța, căutând clondirul de oțet.

– Nu știu! Hai mai repede c-o găsim moartă…

Și-au fugit repede la Veronica.

Învinețise și-i ieșiseră clăbucii la gură. Găsiră și flaconul cu arsenic pe jos.

– S-a otrăvit, maică, fugi repede după lapte!

Încercă să caute lapte, dar nu găsi sticla. Câteva picături de apă pe buze nu-i făcură aproape nimic. Rămăsese cu gura încleștată și privirile fixe și umezite…

Sosiră și cei doi medici, Cantemir șI Ursulescu, care între timp auziseră ce se întâmplase. Dar veniseră prea târziu; Veronica agoniza, vărsa sânge și se răcise, fața i se crispase și i se bulbucaseră ochii în cap. Medicul Ursulescu îi luă pulsul și constată că starea bolnavei este foarte gravă; doctorul Cantemir îi făcu câteva injecții, dar speranțele se spulberară repede când văzu că boala evoluează rapid.

Spre seară situația ei se agravă și chilioara ei rămase luminată toată noaptea. La capul ei, cele două maice, Fevronia și cu Evghenia Negri se jeleau și blestemau această zi fatală. Evghenia, în genunchi, cu fața la Preacurata se ruga pentru binecuvântarea Veronicăi…

La sfârșitul vecerniei, aproape de miezul nopții, clopotele mânăstirii începură să tânguie glas de moarte. Slujba de la biserică se terminase, murmurul rugăciunulor încetase și maicile părăseau

sfântul lăcaș. În chiliile Veronicăi se-auzeau bocete și prin ferestre se vedeau lumânările arzând în paraclisier… Glasul Virginiei spărgea aerul nopții cu notele ei dulci de soprană:

– Mamăăă, mamăăă! Blestemată ai fost, mamăăă! Și ce viață tristă ai dus, mamăăă! Ce rău ți-am făcut noi de ne-ai părăsit așa repede, mamăăă?

Apoi au venit maicile toate care-o cunoșteau. Evghenia o cunoștea de pruncă de când venise maică-sa cu ea în brațe de la Năsăud… Și Piguța, și Eleonora, și Sofia… Toate o plângeau…

Un zvon trist ca un vânt otrăvit trecu pe toate cărările Văraticului la ceas de noapte: a murit Veronica Micle, ibovnica lui Eminescu…

Și călugărițele nu dormiră, începură să depene povești despre viața ei și despre dragostea ei cu Eminescu… Se țesea o legendă…I ar clopotele spărgeau asurzitor întunericul senin al nopții, tot cu lună, și tot cu stele… Se-nfiorau florile, plângeau copacii, agoniza micuțul pârâiaș, și tot Văraticul era răscolit de cumplita durere…

Prinzând de vestea morții de la călugărițele ce se boceau pe cărăruie, doctorul Taussig lăsă trăsura încet și-ncepu să se-nchine:

– Dumnezeu s-o ierte!

– Dumnezeu s-o ierte, domnule doctor!

Apoi tăcut, intră în casă, o privi pe moartă, îi aprinse o lumânare la cap într-o tăcere solemnă, și se-aplecă peste masă, rupând fila calendarului care rămăsese la 3 august 1889…

Noaptea parcă nu-și mai ridica vălul…

Voia să încremenească într-o legendă…

Luceafărul de ziuă, cu ochi de strigoi, privea din alte lumi pe fereastră chipul iubitei, plecată și ea din această lume spre depărtările lui astrale. Și din lumea lui repeta oracular blestemul:

<Nici cenușa noastră-n lume,
Scumpo, nu s-o întâlni!>

BUCOV, 25 MAI, 1970